

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ÇİTLEMBİK ÇOCUK DERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Berna KUZU

ORCID: 0000-0002-6675-0432

Danışman

Doç. Dr. Murat ATEŞ

ORCID: 0000-0002-7361-6389

Konya – 2023

ÖN SÖZ

Tanzimat Dönemi'nde aynı isimli gazetenin çocuklara yönelik eki olarak çıkarılan Mümeyyiz dergisiyle çıktığımız çocuk dergiciliği yolculuğuna her geçen yıl yenileri eklenerek ve günümüzde sayıları yüzleri aşarak devam etmekteyiz. Edebiyatımızda ilk örneklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte çocuk edebiyatına yeni bir kol eklenmiş ve çocuk edebiyatı ürünleri çeşitlenmiştir. Çocuklar için oluşturulan edebi mahsuller içerisinde en renklisi, en eğlencelisi ve en ilgiyle takip edileni olan çocuk dergileri çocuklara salt bilgiyi öğreten konumundan çıkmış; eğlendirirken öğreten, hoş vakit geçirmelerini sağlayan bir materyâl olarak çocuklar tarafından ilgiyle ve sevekle takip edilir hale gelmiştir.

Çocuk eğitimi geçmişten günümüze sosyal, kültürel ve millî bir mesele olmuştur. Çocuklara daha iyi bir eğitim-öğretim sunma, öğrenmeyi daha etkili hale getirme, öğrenmeleri eğlenceli ve kalıcı hale getirme her dönem bir sorun ve araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmalar bağlamında çocuk edebiyatında ve çocukların eğitiminde yeni bir bakış açısı oluşturan çocuk dergileri, araştırmacıların çalışmalarında önemli yer tutmuştur. Çocuk dergileri eğitsel işlevleri, milli değerlere yer vermesi ve bu değerlerden ne kadarını çocuklara aktardığı, çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken yapısal özelliklerden biçimsel yapı özelliklerine uygunluğu, içeriksel yapı özelliklerine uygunluğu gibi pek çok bakımdan irdelenmiştir.

Çocukların hayal dünyalarını besleyen ve geliştiren onların hayal dünyaları gibi renkli ve eğlenceli sayfalarıyla çocuk dergileri günümüze çok da uzak olmayan tarihlerde çocuk edebiyatında kendine yer edinmiştir. Bu renkli ve eğlenceli dünyanın araştırılması ve çeşitli çalışmalara konu olması da uzak bir geçmişe dayanmamaktadır. Çocuk dergileri üzerine yapılan inceleme ve araştırmalar son dönemlerde ağırlık kazanmış ve bu araştırmalara birçok yeni çalışma dahil olmuştur. Bu çalışmalar genellikle çocuk edebiyatı eserlerinin ilk örneklerinin verildiği dönem olan Tanzimat Dönemi ve günümüzde yayınlanan son dönem popüler çocuk dergileri ekseninde toplanmıştır. Ara dönemlerde çıkarılan çocuk dergileri araştırmalarda kendine çok yer bulamamıştır. Çitlembik çocuk dergisi üzerine yapılan bu araştırmayla 1970'li yıllarda tozlu raflarda kalmış çocuk dergiciliği, çocuk dergilerinin çocuğa yaklaşımı, o günün çocuklarının ilgi ve eğilimlerine ışık tutulmaya çalışılmış; yapılan çalışmayla derginin yayınlandığı dönemdeki çocuk dergiciliği ve günümüzde yayınlanan çocuk dergilerini birlikte değerlendirme imkânı bulunmuştur. Araştırmada sadece incelenen konularda değil o döneme ait birçok konuda bilgi elde etme imkânı bulunmuş, adeta geçmişe

nostaljik bir yolculuk yapılmıştır. 1970’li yılların Türkiye’inde yayınlanan bu çocuk dergisi tarihin tozlu sayfalarından gün yüzüne çıkarılarak günümüz eğitimcilerinin, araştırmacılarının ve okurlarının istifadesine sunulmuştur. Çalışmada “Elele” kadın ve çocuk dergisinin 1976 yılında çocuk okurlar için yayınlanmaya başlayan eki Çitlembik çocuk dergisi, çocuk edebiyatı ve eğitimine katkısı, çocuklara kazandırmaya çalıştığı değerler ve çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken yapısal özelliklere sahip olması bakımından bütüncül bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Bu çalışmayla bugünün küçükleri yarının mimarları çocukların bilişsel, duyuşsal, estetik gelişimlerinin oluşmasında önemli bir yere sahip olan, çocuk edebiyatının kapsamına giren çocuk dergilerinin üzerine yapılmış çalışmaların arasına yeni bir çalışma ekleyerek bu alanda yapılacak yeni akademik çalışmalara yeni ve farklı bir bakış açısının daha eklenmesi amaçlanmıştır. Çocukları internet ve teknoloji bağımlılıklarından kurtaracak, onlara okuma sevgisini yeniden aşılacak, iyi birer insan olmalarına yardımcı olmakla birlikte bize ait pek çok değeri çocuklara öğretecek; vatan, millet, bayrak sevgisini aşılacak daha nice dergilerin yayın dünyasına ve bu alanda yapılacak başka çalışmaların da akademik çalışmalara kazandırılmasını dilerim.

Yayınlanma zamanı eski tarihlere rastladığı için araştırma aşamasında derginin sayılarına ulaşılma konusunda birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. “Elele” dergisi yayineviyle yapılan görüşmelerde derginin sayılarına arşivden ulaşılamamış ve sahaflardan yapılan araştırmalar sonucunda derginin iki cildine de ulaşılabilmektedir. Elele dergisinin aynı dönemde yayınlanmış sayılarında da Çitlembik dergisiyle ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği tespit edilmiştir. Elele dergi merkeziyle yapılan görüşmelerde derginin çok eski tarihli olması sebebiyle arşiv bilgilerine ulaşılamamış, dergi ve yayın politikası hakkında bilgi alınamamış ancak sosyal platformlardan ulaşılabilen dergi çizerleriyle yapılan görüşmelerde az da olsa birtakım bilgiler toplanabilmektedir. Dergi dokümanının incelenmesi sürecinde dergi ve yayınlandığı dönemle ilgili birçok bilgiye de ulaşılabilmektedir.

İlk sayısında çocukların genel kültürüne yardımcı olacak bilgilere ve eğlenceli konulara yer vermeyi amaçlayan dergi birçok farklı içeriğe yer vermiştir. Dönemin şartlarına uygun çeşitli konularda bilgilere yer vermesi, farklı oyun ve eğlence içeriğiyle dönemin çocukları tarafından ilgiyle takip edilmiştir. Çocuklar tarafından bu ilginin sürdürülmesinde her sayıda verilen, çocukların ilgilerini çekecek nitelikte ve çeşitlilikte armağanların da etkisi büyüktür.

Bu çalışmada dergide yer alan edebi türler, edebi türlerin çocuk eğitimine katkısı, değerler eğitimine katkısı ve çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken yapısal özellikler bakımından içerik incelemesi yapılmıştır. Çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusuna, problem durumuna, alt problemlere ve araştırmanın önemine yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi yer almaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, araştırma nesnesi, veri toplama tekniği ile ilgili bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın bulgularına ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Beşinci ve son bölümde elde edilen bulgulardan yola çıkarak araştırmayla ilgili sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımının betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. İnceleme nesnesi olarak Çitlembik dergisinin 1-39. sayılarının kullandığı çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Dergi, çocuk eğitimine katkısı açısından incelenmek amacıyla metin türlerine göre ve türlerde yer verilen konulara göre sınıflandırılmıştır. Dergi metinleri Millî Eğitimin genel amaçları ve Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan değer listesine göre değerler eğitimine katkısı bakımından incelenmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken iç yapı ve dış yapı özellikleri dikkate alınarak derginin çocuk edebiyatı ürünlerine uygunluğu yapısal özellikler bakımından incelenmiştir.

Geçmiş tarihli bir dergi olması bakımından, dergi sayılarına ulaşılması ve dergiyle ilgili bazı dönemseller bilgilere ulaşma konularında birtakım zorluklar yaşamış, zaman zaman yazım aşamasında zorlanmış olsam da çalışmanın başından sonuna kadar keyif aldığım, geçmiş dönemlere, o dönemlerin çocukluğuna nostaljik bir yolculuk yapmamı sağlayan ve bana yeni deneyimler kazandıran bir süreç olmuştur.

Dergiyle ilgili bilgi toplama aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen dergi çizer ve karikatüristlerinden Erdoğan KARAYEL ve Mesut EKENER'E, tez çalışması öncesinde çalışma konumun belirlenmesinde, tez yazım aşamasından tamamlanmaya kadar geçen bütün süreçte bana bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren ve desteğini esirgemeyen danışmanım, hocam, Sayın Doç. Dr. Murat ATEŞ'e teşekkürlerimi sunarım.

Berna KUZU

Temmuz 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	vi
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	viii
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	3
1.2.Araştırmanın Önemi	9
1.3.Araştırmanın Amacı	10
BÖLÜM 2.....	13
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.1. Çocuk Edebiyatı	13
2.1.1. Çocuk dergileri	15
2.1.2. Türkiye’de çocuk dergileri	16
2.1.3. Çitlembik Çocuk Dergisi.....	18
2.2. Alan Yazın.....	26
BÖLÜM 3.....	36
3. YÖNTEM.....	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi.....	36
3.2.1. Araştırmanın Temelini Oluşturan Kaynak	37
3.3 Veri Toplama Teknikleri	39
3.4. Verilerin Toplanması.....	39
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	40
BÖLÜM 4.....	41
4. BULGULAR	41
4.1. Çitlembik Dergisindeki Metinlerin Türlerine Göre Dağılımı	41
4.1.1. Şiir	43
4.1.2. Hikâye	52
4.1.3. Masal	55

4.1.4. Fabl.....	59
4.1.5. Biyografi.....	62
4.1.6. Röportaj.....	65
4.1.7. Mektup.....	67
4.1.8. Bilgilendirici yazılar.....	69
4.1.9. Çizgi roman.....	91
4.1.10. Deyim, atasözü ve özdeyiş.....	100
4.1.11. Şarkı.....	104
4.1.12. Gezi yazısı.....	104
4.1.13. Fıkra ve mizah.....	107
4.1.14. Karikatür.....	117
4.1.15. Bilmece.....	119
4.1.16. Bulmaca.....	120
4.1.17. Oyunlar.....	134
4.1.19. Yarışma ve duyurular.....	142
4.1.20. Eğitim-öğretim ile ilgili bilgiler.....	146
4.2. Değerler Eğitimi.....	149
4.2.1. Çitlembik çocuk dergisindeki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi ...	159
4.2.2. Çitlembik çocuk dergisinde çocuk pedagojisine uygun olmayan unsurlar	191
4.3. Çitklembik çocuk dergisinin yapısal yönden değerlendirilmesi.....	198
4.3.1. Biçim özellikleri.....	198
4.3.2. İçerik özellikleri.....	203
BÖLÜM 5.....	221
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	221
KAYNAKLAR.....	229
EKLER.....	237
Ek.1 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası.....	237
Ek.2 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası.....	238
Ek.3 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası.....	239
EK.4 Çitlembik Çocuk Dergisi İçerik Sayfası.....	240
EK.5 Çitlembik Çocuk Dergisi Çizgi Roman Sayfası.....	241
EK.6 Çitlembik Çocuk Dergisi Karikatür Sayfası.....	242
EK.7 Çitlembik Çocuk Dergisi Oyun Sayfası.....	243

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Çitlembik Çocuk Dergisi Üzerine Bir İnceleme başlıklı tez çalışmamın toplam 255 sayfalık kısmına ilişkin, 3/07/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%2** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

3/07/2023

Berna KUZU

Doç. Dr. Murat ATEŞ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

3/07/2023

Berna KUZU

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

vb: ve benzeri

vs: ve saire

C: Cilt

S: Sayı

s: Sayfa

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ÇİTLEMBİK ÇOCUK DERGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Berna KUZU

Çocuk süreli yayınları çocukların eğitimini amaçlarken eğlendirici bir işlevinin de bulunması bakımından çocuk okurlar tarafından çocuk edebiyatı ürünleri arasında çok tercih edilen bir türdür. Çocuk eğitimi ve bu dönemde kazandırılması gereken bilgi, davranış ve değerlerin önemi düşünüldüğünde çocuklar için oluşturulan eserlerin titizlikle incelenip değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuklar için oluşturulacak yeni edebi ürünlerin bu incelemeler dikkate alınarak oluşturulması bu alanda pek çok kıymetli içeriği çocuk edebiyatına kazandıracaktır. Bu araştırmanın amacı Elele kadın dergisinin çocuk okurlar için yayınlanan aylık eki “Çitlembik” isimli çocuk dergisini, derginin çocuk eğitimine, değerler eğitimine katkısı ve çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken özellikler bağlamında çocuk süreli yayınlarında bulunması gereken yapısal özellikler bakımından incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modelinin kullanıldığı çalışmanın örneklemini 1976-1980 yılları arasında Elele kadın dergisi tarafından yayınlanan “Çitlembik” çocuk dergisinin 39 sayısı oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada, dergide yer alan metinler taşıdığı metin türü özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan metinlerde çocuklara kazandırılması hedeflenen değerler Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan değerler temel alınarak incelenmiş ve tespit edilmiştir. Derginin sayıları yapısal özellikleri bakımından biçimsel kapsamda boyut (büyüklük), kâğıt, sayfa düzeni, harfler, resimler, kapak ve cilt bakımından; içeriksel kapsamda tema, konu, üslup ve dil anlatım bakımından değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre incelenen derginin genel anlamda çocuklara uygun olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar çerçevesinde birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çitlembik, Çocuk Dergisi, Çocuk Eğitimi, Değerler Eğitimi, Yapısal Özellikler

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Education Program
Master Thesis

A REVIEW ON THE ÇİTLEMBİK CHILDREN'S MAGAZINE

Berna KUZU

Besides children's periodicals aim to educate children, they are a genre that is highly preferred among children's literature products by young readers in terms of having an entertaining function. Considering the importance of child education and the knowledge, behavior and values that should be gained in this period the works created for children should be carefully examined and evaluated. The new literatures to be created for young readers should be created taking consider those examinations so this will lead to gain so many valuable content yo young reader literature. The aim of this research is to examine the children's magazine named "Çitlembik", the monthly supplement of Elele women's magazine for children, in terms of the features that children's literature products should have, the contribution of the magazine to children's education, values education and the structural features that should be in children's periodicals. The sample of the study, in which the descriptive research model, which is one of the qualitative research methods, was used, consists of 39 issues of the children's magazine "Çitlembik", which was published by Elele women's magazine between 1976-1980. In the study, the texts in the journal were classified according to the type of text. The values that should be taught to children in the classified texts were examined and determined on the basis of the values in the Turkish curriculum. The issues of the magazine were evaluated in terms of structural features, size, paper, page layout, letters, pictures, cover and binding; In the term of the content, the theme, subject, style and language were evaluated in terms of expression. According to the result obtained from the research, it was determined that the examined journal was suitable for children in general. Within the framework of the obtained results, some suggestions were presented.

Keywords: Çitlembik, Children's Magazine, Child Education, Values Education, Structural Features

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Türkçe eğitimi ve öğretiminde çocuk edebiyatı ürünleri önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri içeriğinde birçok farklı türün bulunması diğer edebî türlere göre daha canlı, renkli ve eğlenceli olması nedeniyle çocuklar tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde çok yönlü içeriğe sahip olması, farklı eğlence anlayışı ve okuma zevki bulunan her çocuğun ilgisini çekecek içeriklere sahip olması çocuk dergilerini diğer edebî ürünlerden ayrı bir noktaya taşımaktadır. Çocuklar tarafından sevilen ve ilgi gören bir tür olan çocuk dergileri bu bakımdan önemli bir görev üstlenmekte ve titiz bir hazırlık gerektirmektedir. Çocuk süreli yayınları, diğer türlerde oldu gibi tek yönlü bir aktarım yerine okurla karşılıklı etkileşim halinde olan bir türdür. İçeriğinde geçmiş bilgilerle birlikte güncel bilgilere de yer vermesi bakımından dinamik bir yapıya sahiptir.

Çocuk dergiciliği alanındaki ilk gelişmeler, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde görülür. İlk çocuk dergisi, 18. yüzyılın sonunda İngiltere'de yayınlanan Juvenile Magazine (1788)dir. Onu The Children's Magazine (1799) izler. Fakat her ikisi de uzun ömürlü olmaz. 1824' te çıkarılan The Child's Companion yayın hayatını 20. yüzyıla kadar sürdürür. Bu dergilerin yanısıra The Children's Friend, Infont's Magazine, The Youth's Montly Visitor, The Youth's of Knowledge da yayınlanır. 1855'te yayınlanan The Boy's Own Magazine'in 1963'te aylık tirajı 40.000'i aşar. Jules Verne'in birçok eserine yer veren, 50. kuruluş yılında düzenlenen törende başbakanın konuştuğu The Boy's Own Paper'in ünü ülke sınırlarını aşar (Oğuzkan, 1987).

İmparatorluğun dağılmasını engellemek amacıyla değişim ve yenileşme çalışmalarına hız veren Osmanlı Devleti, Tanzimat Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde yapılan yeniliklerde Batı medeniyetini esas almıştır. Bu dönem ülkeye yönetim, hukuk, eğitim, askerî ve malî alanda yenilikler getirmiştir. Bunun yanında edebiyat alanında Batılı anlamda ilk eserler bu dönemde verilmeye başlanmıştır. Roman, modern hikâye, tiyatro, gazete, eleştiri, anı gibi edebî türlerin bu dönemde edebiyatımızda ilk örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bu yeni türler içerisinde çocukların eğitilmesi ve yetiştirilmesinde önemli bir yere sahip olan çocuk süreli yayınlarıyla da ilk kez bu dönemde tanışılmıştır.

Tanzimat Dönemi'nde rastladığımız ilk çocuk dergisi 15 Ekim 1869'da yayınlanan aynı isimli gazetenin çocuklar için çıkardığı haftalık eki olan "Mümeyyiz"dir. Bu tarihten itibaren değişik isimlerde ve içeriklerde çocuk dergileri yayınlanmış, sayıları giderek çoğalmıştır. Çocuklar için çıkarılan dergilere mecmua, risale, ceride, gazete gibi farklı isimler verilmiştir. Harf devrimine kadar eski harflerle çıkarılan dergiler bu tarihten itibaren Latin harfleriyle çıkarılmaya başlanmıştır. Çıkarılan çok sayıda dergiden bazıları uzun süreli yayın hayatına sahipken bazılarının yayın hayatı kısa sürmüştür. Çocuk dergilerinde sıklıkla başvuru ve satışları arttırmayı amaçlayan hediye verme yöntemi ilk dönem dergilerinde de görülmektedir. Aynı geleneğe günümüzde de devam edilmekte çeşitli türlerde hediyelerle okur sayısının artırılması amaçlanmaktadır.

Haftalık veya aylık periyotlarla çıkarılan çocuk dergileri gazetelerin çocuk ekleri olarak çıkarılmasının yanında müstakil olarak da çıkarılmaktadır. Çeşitli konuların işlendiği farklı türlerde metinlere yer verilerek çocuk eğitimi amaçlanmaktadır. Eğitici pek çok yazının yanında, bilmece, bulmaca, oyunlara ve okurlardan gelen mektuplara da yer verilmiştir. Çocuk eğitimi amaçlayan bu yayınlarda ayrıca yayımlandığı dönemde yaşanan güncel olaylar da kendine yer bulmuştur. Toplumsal dinamikler, gelenek, görenek, değişen değer yargıları çocuk dergilerinde kendine yer bulmaktadır.

Tarihsel süreçte çocuk dergileri değişen eğitim anlayışıyla birlikte yayın politikalarını da değiştirmekte ve geliştirmektedir. Bilgilendirme ve eğitimin yanında eğlendirme işlevini de yerine getiren çocuk dergileri bu bakımdan çocuklara olumlu değerleri kazandırmakta ve çocukların, çocuk edebiyatına ait farklı türde ürünlerle karşılaşmalarını sağlamaktadır.

Çocuk dergiciliğinin başlangıç dönemlerinde çocukları eğitime, onları çocuk edebiyatı ürünleriyle karşılaştırma gibi işlevlerine daha çok önem verilen ve bu yönü daha çok ön plana çıkan çocuk dergilerinin günümüzde kapitalist ekonomik anlayış ve satış kaygılarıyla eğitimsel ve edebî yönü ikinci plana itilmiş reklam ve pazarlama yönü ön plana çıkarılmıştır. Günümüzde az sayıda da olsa kaliteli içerik üreten çocuk dergileri mevcuttur. Ancak bunun yanında popüler kültür içerikleriyle ve reklam sayfalarıyla dolu çocuk eğitiminden, çocuk edebiyatı niteliğinden çok uzak olan çocuk dergilerinin sayısı da bir hayli fazladır.

Çocuk okurlar tarafından çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde en çok tercih edilen tür çocuk süreli yayınlardır. Bu bakımdan içeriklerinin hazırlanmasında titizlikle çalışılmalıdır. Çocukların edebî eserlerle karşılaştığı bir mecra olması, çocuk eğitiminde önemli bir yere

sahip olması, evrensel ve millî değerlerin çocuklara kazandırılması bakımından önemli bir yere ve işleve sahip olan çocuk dergileri, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur ve uzman kişilerce hazırlanmalıdır. Hazırlandığı bütün süreç boyunca tüm aşamaları titizlikle irdelenmeli ve hazırlanan çocuk dergileri uzman bir komisyon tarafından değerlendirilmelidir. Ancak bu şekilde çocuk eğitiminde etkili, içerisinde çocuk edebiyatına ait önemli değerlerin yer aldığı, çocuğa farklı bir pencere açan ve çeşitli değerleri kazandıran kaliteli ve seçkin içerikler üretilebilecektir.

1.1. Problem Durumu

İnsan yaşamı çeşitli dönemlerden oluşmaktadır ve bu dönemler içerisinde şüphesiz ki en önemli olanı çocukluk dönemidir. Çocukluk döneminin hangi yaş aralıklarını kapsadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır ancak Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre on sekiz yaşına kadar olan döneme çocukluk dönemi denilmektedir. Çocuklar bu dönemde edindikleri bilgi, beceri, tutum ve deneyimlerini kullanarak yetişkinlik hayatlarındaki zihinsel, duygusal, sosyal hayatlarını şekillendirmekte, kişilik gelişimlerini bu dönem yaşantılarına göre oluşturmaktadır. İlerleyen yaşlarda hayatı anlamlandırmada, insan ilişkilerinde, olaylara karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarda çocukluk dönemindeki yaşantı ve öğrenmeleri etkili olmaktadır.

Çocuğun bir birey olarak değerlendirilip yetişkin bir insandan farklı bir hayal dünyasına, zihin performansına, davranış şekline, dış dünyayı algılamada ve anlamlandırmada yetişkinlerden farklı bir yapıya sahip olduğunun anlaşılması çok uzak bir tarihe rastlamaz. Çocuğun yetişkinlerden ayrı bir birey olarak değerlendirilmesi, bu durumun genel kabul görmesiyle beraber, çocukluk dönemi zihinsel, duyuşsal, davranışsal durumları merak konusu olmuş; çocuğun gelişimi ve eğitimiyle ilgili çalışmalar hızlanmış birçok yeni ve farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu farkındalıkla beraber çocuğun psikolojisi, eğitimi, fiziksel gelişimi, öğrenme yolları, tepkileri daha yakından incelenmiş, bu alanda pek çok çalışma yapılmış ve yaklaşım geliştirilmiştir. Çocukluk döneminin yetişkinlik dönemini şekillendirmesindeki önemli etkisi göz önüne alınarak çocukluk dönemi ve bu dönem üzerinde etkili olan bütün unsurlar üzerinde dikkatle ve önemle durulmuş; her geçen gün yapılan yeni çalışmalarla çocuk gelişimi, eğitimi, psikolojisi üzerine yeni bulgular, yeni bilgiler elde edilmiştir.

İnsan; yaşamını devam ettirecek olan, onu hayata hazırlayan ve hayatını devam ettirmesini sağlayan bilgi ve becerilerinin büyük kısmını çocukluk döneminde edinir. Hayatın ilk basamakları sayılabilecek çocukluk döneminde çocuğun bilişsel ve duyuşsal dünyasını geliştirmek, davranışlarını şekillendirmek onu hayatının ilerleyen dönemlerine hazırlamak ve eğitim hayatına başlamak bakımından kritik bir dönemdir.

Eğitim; insan davranışlarını düzenleme, bireyleri topluma hazırlama, kişilerarası ilişkileri belirleme ve nesiller arası kültür transferini gerçekleştirme işlevine sahiptir. Bireyler toplumda kültürel normları, çeşitli davranış kalıplarını, sosyal ilişki stillerini; aile ve okul ortamından, işyerinden ve toplumun diğer kesimlerinden öğrenerek her türlü bilgi ve becerileri kazanırlar (Eroğlu, 1995).

İnsan yaşamında eğitim hayatı boyu sürmektedir. Bu uzun sürecin başlangıç noktası sayılan çocukluk döneminde eğitim ilk olarak ailede başlamaktadır, enformel (resmi olmayan) olarak yapılan bu eğitim çocuğun hayata hazırlanmasındaki temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasını amaçlamakta, bir sonraki öğrenmelerinin inşa edileceği temel yapıyı oluşturmaktadır. Ailede alınan temel eğitimden sonra çocuğun gelecek yaşantılarına yönelik edineceği tutum, davranış inanışları ve meslek seçimini oluşturmayı amaçlayan ve bir plan dahilinde gerçekleştirilecek formel (resmi olan) eğitim gelmektedir. Daha profesyonel, sistematik ve sürekli bir şekilde oluşturulan bu eğitim hayatında çocuğa amaçlanan hedeflerin kazandırılması için etkili ortamlar oluşturulmakta, faaliyetler hazırlanmakta, uygun materyaller kullanılmaktadır. Çocukluk dönemindeki öğrenmelerin ilerleyen yaşlardaki öğrenmelere göre daha kolay ve daha kalıcı olduğu bilim dünyası tarafından kabul görmektedir. “Ağaç yaşken eğilir.” atasözü de bu durumu destekler niteliktedir.

Çocukluk döneminde hayal dünyası daha geniştir, algılama ve öğrenme kanalları daha açıktır. Ayrıca yeni bir bilgiyi öğrenmek öğrenilen yanlış bilgiyi düzeltmekten daha kolaydır. Öğrenmelerin çocukluk dönemindeki etkililiği, kalıcılığı ve kolaylığı göz önüne alındığında çocukluk dönemindeki duygusal durumların ve geçirilen yaşantıların ilerleyen yaşlardaki psikolojik, bilişsel gelişime ve kişilik gelişimine etkisi göz önüne alınarak çocuk ve çocukluğa yönelik konuların önemi daha da artmış, bu alanda yapılan çalışmalarda artış gözlenmiştir. Çocukların eğitimleri ve öğrenmeleri üzerinde yaş dönemi, hazırbulunuşluk, ilgi, tutum, bedensel ve zihinsel gelişim gibi durumların etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Belirli bilgiler, beceriler çocuğa uygun yaş dönemlerinde, bedensel, zihinsel, duyuşsal olarak hazır oldukları dönemlerde kazandırılabilir.

Çocuğun öğrenmesi, eğitimi aşamasında pek çok etkenin söz konusu olduğu görülmektedir. Çocuğun bireysel gelişim özelliklerinin yanında uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması, çeşitli eğitim etkinlik ve materyallerinin kullanılması, dikkatin çekilmesi, farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması, hazırbulunuşluğuna uygun yaşantılar oluşturulması çocuğun öğrenmelerinde etkili olan diğer değişkenlerdir. Birçok farklı bileşenin bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık bir süreç olan öğrenme ve eğitim için tesadüfi yöntemler kullanılamaz. Bu durum göz önüne alındığında çocuğun eğitimi ve öğrenmesi için ilgisinin canlı tutulacağı, öğrenme güdüsünün sürekli aktif olacağı, yaparak ve yasayarak öğreneceği planlanmış yaşantıların oluşturulması gerekmektedir. Çocuğun sadece bilişsel öğrenmeleri için değil aynı zamanda duyuşsal, sosyal ve psikolojik gelişimi yönünden beslenmesi günümüz eğitim sisteminde önem verilen konulardan biri olmuştur. Bu açıdan bakıldığında çocuğun eğitimi, yeni bilgiler edinmesi amaçlanırken duygu dünyasını besleyecek, estetik duygu gelişimini sağlayacak, öğrenirken eğleneceği, zevk alacağı; yaş, gelişim, estetik seviyesine ve hayal dünyasına uygun eserler ortaya koyma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Uzun yıllar çocuklara yönelik edebî ürünler oluşturulmamış, yetişkinler için kaleme alınmış, eserlerle yetinilmiştir. Yine bu dönemlerde bazı sanatçıların, kahramanları çocuk olan ve çocuk kahramanlar vasıtasıyla öğütler veren eserleri çocuklara okutulmuştur. Çocukluk döneminin insan yaşamındaki öneminin kavranmasıyla birlikte çocuklara yönelik edebî eserler kaleme alınarak çocuk edebiyatı adı altında yeni bir alan oluşturmuştur. Yetişkinler için oluşturulan hemen her edebî türün çocuklar için olanı oluşturularak edebî ve estetik zevk açısından da çocukluk ve yetişkinliğin ayrı dönemler olduğu, yetişkinler için yazılan eserlerin çocuklara hitap edemeyeceği kabul edilmiştir.

Çocukluk döneminin insan yaşamındaki dönemler içerisinde yeri ve önemi kavrandıkça çocukların yaşına, zevkine, ilgi alanına, hayal dünyasına seslenen pek çok eser ortaya konmuştur. Çocuk edebiyatının işlevi en genel anlamda çocuğa etkili ve doğru bir şekilde ulaşmanın yollarını içermelidir. Çocuk edebiyatı her şeyden evvel çocuğa uygun, çocukça olan, çocuğun kültür ve düş gücünü geliştiren, okuma alışkanlığını kazandıran bir nitelik taşımalıdır. (Dilidüzgün, 2003). Çocuk edebiyatı gerek ortaya koyduğu ürünlerle gerekse niteliği itibarıyla çocukları en iyi metinlerle buluşturabilmeyi başarabilmeli, çocuk- edebiyat- sanat etkileşiminde etkili birer uyaran olabilmelidir (Sever, 2008).

Edebiyat ve eğitim her dönem iç içe kavramlar olarak yol almıştır. Aynı durum çocuk edebiyatı ve çocuk eğitimi açısından da söz konusudur. Çocuk edebiyatı çocuklarda sadece estetik zevk oluşturma ve onlara güzel vakit geçirme amacı taşımamaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri çocuğun güzel vakit geçirmesinin ve duygu dünyasının beslenmesini sağlamanın yanında çocuğa bazı millî ve insanî değerlerin, geleneklerin aktarımını sağlamakta, çeşitli konular, kültürler hakkında bilgi sahibi olmasını amaçlamaktadır. Çocuk edebiyatında temel amaç her daim, çocukları diğer bireylerle sürekli etkileşimde olabilen, sağlıklı, kültürlü, anadil kullanım imkânlarını sezebilen bireyler olarak hazırlamak olmalı, içeriği de buna uygun şekilde düzenlenmelidir (Sever, 2013).

Dünyada hızla yeni gelişmelerin yaşandığı ve pek çok değerli ürünlerin oluşturulduğu çocuk edebiyatı alanındaki ilk örnekleri bizim edebiyatımızda ancak Tanzimat Dönemi'nde görebilmekteyiz. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonraki dönemlerde görülen siyasi, sosyal, ekonomik alanda yaşanan Batı medeniyetine yönelim edebiyat alanında da kendini göstermiş, birçok yeni tür edebiyatımıza girmiştir. Artan yabancı dil öğrenimiyle birlikte tercüme çalışmalarının da hızlandığı bu dönemde Batı'da çocuk edebiyatı alanında yazılmış ünlü, günümüzde bile çocuk edebiyatı alanındaki önemini ve değerini koruyan pek çok edebî eser edebiyatımıza kazandırılmıştır.

Çocuk dergiciliği alanında, dünyadaki çalışmalar hızla devam ederken çocuk süreli yayınları da çocuk edebiyatındaki yerini yavaş yavaş almaya başlamıştır. Süreli yayınlar, belli aralıklarla çıkan (yıllık, altı aylık, üç aylık, aylık, on beş günlük, haftalık, günlük) çalışma raporları, tutanaklar, andaçlar, kurum bültenleri, yıllıklar, gazete ve dergilere verilen genel isimdir. Arapça "ceride", İtalyanca "gazetta", Fransızca "journal" olarak da adlandırılan ve dilimizde "dergi" olarak adlandırılan süreli yayınlar, sanat ve düşünce dünyasının aynası olarak görülmektedir. Bu yayınlar ile her konudaki görüş ve düşünceler kamuoyuna kitaplardan önce aktarılabilen ve tartışılmaktadır (Bostancı, 2015).

Edebî ürünlerle görselliği birleştirerek çocukların eğlenirken bir yandan da okuma alışkanlığı kazanmasını sağlayan hem eğitici hem eğlendirici yönü ağır basan; resimlerle, çizimlerle, çeşitli etkinliklerle çocukları aktif kılan çocuk dergilerinin dünyada örnekleri de artmaya başlamıştır. Süreli yayın olarak çocuk dergileri çocukların bilimsel gelişmeleri takip etmesini sağlamakta, güncel olaylar ile okulda edindikleri bilgileri karşılaştırmalarına imkân vermekte ve spor, sanat etkinliklerini takiplerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca çocuklar bu dergiler ile ilgi ve yeteneklerini de keşfedebilmektedir (Ungan ve Yiğit, 2014). Bu dergiler ile

çocuklar kendi kültürel mirası ve diğer kültürler hakkında düşüncelerini oluşturmakta; duygusal zekâ ve yaratıcılıklarını geliştirmekte, kişiliği ve sosyal becerilerinin gelişimini beslemekte, önemli edebî temaları nesilden nesle aktarabilmektedir. Ancak bu olumlu katkılar derginin içeriği ile doğrudan ilgilidir (Crippen, 2011).

Çocuk dergileri ders kitapları gibi tek yönlü değildir, yalnızca öğreticiliği amaçlamaz. Çocuk dergileri ile çocuklara ders kitaplarının vermediği, yeni ortaya çıkmış güncel olay ve gerçekler verilmekte ve eğitimdeki boşluklar doldurulmaktadır (Demiryürek, 2012). Çocukluk döneminde dikkatin uzun süre belli bir uyaranda toplanamaması, yeni öğrenmelere karşı ilgisizlik, isteksizlik, okumanın bir mecburiyet gibi algılanması gibi olumsuz tutumların gözlenmesi dolayısıyla eğitim ve öğretimin eğlenceli bir şekilde yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çocuk dergileri bu açıdan öğrenmeyi eğlendirici bir hale getirmesi bakımından ders kitaplarından farklı bir yere sahiptir. Dergilerin eğlendirici özelliği çocukların okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmasında oldukça etkilidir. Okuduklarının renkli ve çeşitli resimlerle desteklenmesi, çocuğun okuduklarının dikkatini çekmesini, hayal gücünün canlanmasını sağlayarak okuduklarını daha somut bir hale getirmektedir. Bu durum çocuğun ilgisinin canlı kalmasını sağlamakta ve okuma etkinliğini sürekli hale getirmektedir. Okuma sevgisi gelişen, okumaya ilgi duyan çocuk anadilini etkili bir şekilde kullanır bununla birlikte anlama ve anlatma becerileri geliştirir ve etkin bir biçimde kullanır. Okuma kültürünün gelişmesini, çocuğun farklı kültürler ve farklı coğrafyalar hakkında bilgiler edinmesini sağlarken güncel olaylara yer vermesi dolayısıyla çocuğun yaşadığı döneme yabancılaşmayan güncel olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olan bilinçli bireyler ve vatandaşlar olmasına imkân sağlamaktadır.

Birçok konuda ve alanda ilklerin yaşandığı Tanzimat Dönemi'nde çocuk dergilerinin de ilk örneğiyle karşılaşmaktayız. İlk örneğini Mümeyyiz gazetesinin çocuklar için çıkarılan eki olan Mümeyyiz çocuk dergisinin temsil ettiği çocuk dergiciliği bu dönemde eski harflerle oluşturulmuş, ilerleyen süreçte sayıları artarak çoğalmıştır. Tanzimat Dönemi'nde daha çok Batı'dan tercüme edilen eserlere yer verilerek ve eski harflerle oluşturulan çocuk dergileri Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni bir görev üstlenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde yayınlanan çocuk dergileri eğitim işlevinin yanında yeni Türkiye'nin inşasında ve geleceğinde rol alacak olan millî değerlere sahip; vatan, bayrak, demokrasi sevgisini taşıyan, vatani ve milleti için çalışan, ülkesini daha ileri bir medeniyet seviyesine taşımayı kendine ilke edinen ve bu değerleri özümsemiş çocuklar yetiştirme görevini üstlenmiştir. Eski harflerle çıkarılan

çocuk dergileri harf devrimiyle birlikte Latin alfabesinin kabulüyle yeni harflerle yayınlanarak ve o dönemde yapılan okuma seferberliği çalışmalarıyla daha çok çocuğa ulaşma imkânına sahip olmuştur.

Tanzimat ve sonrasındaki dönemlerde çeşitli amaçlar doğrultusunda, farklı yayın politikaları ve ilkeleriyle, çeşitli içeriklerle yayınlanmaya devam eden çocuk dergileri günümüzde de pek çok farklı içeriklerle günümüz çocuklarına seslenmektedir. Genellikle gazeteler ve çeşitli kurumlar tarafından yayınlanan kaliteli içeriklere sahip eğitici, öğretici yönü ağır basan, çocuklarda etkili öğrenmeleri eğlenceli bir biçimde sağlamayı amaçlayan; bilim, teknoloji, fen ağırlıklı dergiler kalabalık çocuk okur kitlelerine ulaşmaktadır. Fakat bunun yanında günümüzde çocuklara yönelik çeşitli satış stratejileriyle pazarlanan, popüler kültüre ait, çocuklar tarafından çokça tercih edilen, birçok güncel içeriklerle ve reklam unsuruyla doldurulmuş, eğitici ve öğretici yönü ikinci, üçüncü plana itilmiş hatta hiçbir eğiticilik değeri taşımayan çocuk dergileri de günümüz çocuk dergiciliği içerisinde yer almaktadır.

Çocukluk döneminin ve bu dönemde verilecek eğitim-öğretimin bazı davranışların kazandırılması, belirli bir bilgi birikimi oluşturulması, milli kültüre ve insanlığa ait değerlerin aktarılması, farklı coğrafya ve kültürlerin tanıtılması, değerlendirme yeteneğinin gelişmesi, seçici bir okuma anlayışının oluşturulması vb. çocuğa kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerilerin önemi göz önüne alındığında çocuklar için yayınlanacak dergilerin içeriğinin bu dönemin önemi dikkate alınarak çocuğa çeşitli değerlerin, kavramların öğretilmesi ve estetik bilincin kazandırılması açısından titizlikle oluşturulması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri, kaleme alınan bireyler tarafından oldukça dikkatli şekilde ele alınmalıdır. Aksi takdirde çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerini kaleme alan bireyler kendisini çocukların yerine koyabilmeli, onlar gibi konuşabilmeli ve düşünebilmelidir. Bunu yapması için ise çocukları anlaması ve onlara hitap edebilmesi çok önemlidir (Yalçın ve Aytaş, 2016).

Tanzimat Döneminde “Mümeyyiz” dergisiyle yaşam serüvenine başlayan çocuk dergileri yukarıda belirtilen önemli noktalar dikkate alınarak ilk dönemlerden günümüze eğiticilik, öğreticilik işlevi, çeşitli değerlerin aktarılması, çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluk, çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken yapısal özellikler yönünden incelenmiş ve birçok çalışmaya konu olmuştur. Çocuk dergileri konusunda yapılan çalışmalarda belirli dönemlerde yayınlanan dergilere ağırlık verildiği görülmektedir. Özellikle

çocuk dergiciliği serüveninin başladığı Tanzimat Dönemi eski harfli çocuk dergileri, Cumhuriyetin ilanı ve sonraki dönem çocuk dergiciliği bakımından kırılma noktalarıdır, araştırmalarda kendine daha çok yer bulmuştur. Son dönem araştırmalarında günümüzde yayın hayatı devam eden popüler çocuk dergileri yer almaktadır. Yapılan çalışmalarla geçmişten günümüze yayınlanmış fakat tarihin tozlu raflarında, geçmişin çocuklarının hatıralarında yer almış ya da unutulmuş pek çok dergi okuyucuyla buluşturulmuştur. Geçmişten gelen bu eski dostlar üzerine yapılan çalışmalar günümüz araştırmalarına yeni bir soluk getirmekte, bu konuda yapılacak yeni ve farklı çalışmalar için referans oluşturmakta, bu çalışmalara rehberlik etmektedir. Günümüz çocuk eğitiminde pek çok değişkenin kullanılması ve çocuk gelişimine, eğitime verilen önemin her geçen gün artması, çocuk eğitiminde kullanılan çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilen materyallerin daha detaylı incelenmesini gerektirmektedir. Çocuklar için oluşturulan süreli yayınlar da bu değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Son dönemlerde çocuk dergileri konusunda yapılan araştırmalar artsa da hâlâ yeterli düzeyde değildir. Eski dönemlerde çocuk eğitime yardımcı olma, okuma alışkanlığı oluşturma, edebî zevk oluşturma, eğlendirerek öğretme gibi farklı amaçlarla ve farklı içeriklerle yayınlanmış, yıllar içerisinde çoktan unutulmuş, günümüz okuruyla buluşturulmayı, çocuk eğitime katkısı açısından ve daha birçok bakımdan değerlendirilmeyi bekleyen çok sayıda çocuk dergisi bulunmaktadır. Bahsi geçen konuların yanı sıra anadil eğitimi, anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması, geliştirilmesi, seçici okuma, eleştirel okuma gibi çeşitli okuma becerilerinin kazandırılması açısından büyük öneme sahip olan çocuk dergilerinin yeni araştırmalara konu edilmesi çocuk edebiyatına daha seçkin örnekler kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada çocuklarda okuma kültürünü ve sevgisini oluşturmayı amaçlayan çizgi romanlarıyla, bilimsel konulardaki bilgilendirici metinleriyle, ödüllü bilmeceleriyle, bilim, sanat, spor, teknolojik konularda çocukları bilgilendirmeyi amaçlayan, tarihsel süreç içerisinde çocuk eğitiminin bir vasıtası olarak kullanılmış Elele kadın dergisinin çocuklar için aylık yayınlanan eki olan Çitlembik çocuk dergisi; çocuk eğitime ve çocuk edebiyatına katkısı, çocuklara değer aktarımı, çocuk edebiyatı kriterlerine göre çocuk dergilerinin taşıması gereken yapısal özellikler bakımından incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Çocuk dergileri yayınlandığı ilk dönemlerden günümüze kadar zaman içerisinde çocuk edebiyatı türleri içerisinde değişip gelişen bir tür olmuştur. Çocuk dergileri konusunda yapılan daha önceki çalışmalarda özellikle çocuk dergilerinin ilk örneğinin verildiği Tanzimat

Dönemi’nde yayınlanan eski harfli çocuk dergileri, yeni Türkiye’nin inşasıyla birlikte Cumhuriyet çocuğunun yetiştirilmesi amacıyla oluşturulan çocuk dergileri ve günümüzde çıkarılan popüler çocuk dergileri, değişen çocuk dergiciliği anlayışı çalışmalara konu olmuştur. Çocuk dergileri konusunda yapılmış pek çok değerli çalışma bulunmaktadır. Bunun yanında 1950-1980 yılları arasındaki dönemde çıkarılan çocuk dergileri çalışmalarda daha az yer tutmaktadır. Bu konuda daha önce yapılan çalışmalar genellikle araştırılan çocuk dergisinin Millî Eğitim Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan değerlerden hangilerine yer verdiği, iç yapı (dergide yer alan metinlerin türlerine ve sayılarına göre sınıflandırılması), dış yapı (derginin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluk açısından sayfa sayısı, kapak özellikleri, resimler ve fotoğrafların çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygunluğu, yazı puntosu vs.) gibi yapısal özellikleri, çocuk eğitime katkısı açılarından müstakil bir biçimde tek yönlü incelenmiştir. Araştırmalara konu olan eski harfli çocuk dergilerinde ise dergide yer alan metinler yeni harflere çevrilmiş ve yine yukarıda verilen özelliklerden bir tanesi bakımından tek yönlü olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çocuk edebiyatına ait bir eserin taşınması gereken iç yapı ve dış yapı özelliklerinin yanında çocuğun eğitime sağlaması gereken katkılar ve çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler düşünüldüğünde dergilerin tek bir açıdan değerlendirilmesi çocuk dergilerinin çocuk dünyasındaki ve çocuk eğitimindeki yerini belirlemede yeterli olmayacaktır. Bu konuda yapılan ve yapılacak olan yeni çalışmalar çocuk dergilerinde belirli bir kalite standardını sağlamada etkili olacak, çocuk eğitimini ve çocuk süreli yayınlarının kalitesini daha üst bir noktaya taşıyacaktır. Bu bakımdan 1976-1980 yılları arasında yayın hayatı başlamış ve bitmiş aylık yayınlanan çocuk dergisi Çitlembik ’i bütüncül bir biçimde (çocuk edebiyatına ve çocuk eğitime katkısı, çocuklara kazandırdığı değerler, iç yapı, dış yapı özellikleri) içerik olarak değerlendirmek, derginin çocukların eğitime katkısını ve çocuk süreli yayınları arasındaki yerini geniş bir bakış açısıyla değerlendirmede; derginin çocuk eğitimi, edebiyatı alanında yerini ve önemini kesin çizgilerle belirlemede daha faydalı olacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Çocuk dergilerine yönelik ilk örnekler Tanzimat Dönemi’nde verilmiş Cumhuriyetin ilanıyla birlikte çocuk dergilerinin içerikleri geliştirilmiş ve sayılarında bir artış meydana gelmiştir. Tanzimat Dönemi’nde Batı kültüründen aldığımız birçok yenilikten bir tanesi de çocuk dergileridir. Cumhuriyet’in ilanıyla her bakımdan yeniden inşa edilen ülkenin, çocuklarının eğitiminin önemi fark edilmiş ve çocuk eğitimi, çocuk edebiyatı, çocuk

dergiciliği çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Dolayısıyla çocuk dergiciliğinin başlangıcı sayılan Tanzimat Dönemi ve yeni bir ülke ile birlikte bu yeni ülkenin geleceğini tayin edecek olan çocukların eğitime ağırlık verilen Cumhuriyet Dönemi çocuk dergiciliğinin başlangıç ve gelişim dönemini temsil etmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu bakımdan çocuk dergileri konusunda yapılan çalışmalar daha çok çocuk dergiciliğinin ilk dönemi olması bakımından Tanzimat Dönemi'nde çıkarılan eski harfli çocuk dergileri ve yeni Türkiye'nin inşasında ve onun geleceğini tayinde en önemli görevi üstlenecek olan, geleceğin mimarı olan çocukların eğitiminde kullanılan Cumhuriyet Dönemi dergileri, çocuk dergileri konusunda yapılan akademik araştırmalarda kendine daha çok yer edinmiştir. Günümüzde de çocuklar ve aileler tarafından tercih edilen, çeşitli kurumları temsil eden ve farklı içerikler sunan çok sayıda çocuk dergisi bulunmaktadır. Çocuk süreli yayınları konusunda yapılan son dönem araştırmalarında günümüzde yayınlanan popüler çocuk dergileri yer almaktadır. Çalışmalar bu kutuplarda yoğunlaştığından dolayı ara dönemlerde yayınlanmış, yayınlandığı dönemde çocuk eğitime ve gelişimine katkı sağlamış, o dönemin çocuk zevkini ve eğlence anlayışını yansıtan çocuk dergileri unutulmuş; sonraki dönemlerde isimleri bile hatırlanmamıştır. Bu çalışmayla birlikte ilk dönem dergilerine kıyasla araştırmalara daha az konu olan, Cumhuriyet Dönemi'nden sonra özellikle çok partili hayata geçişten sonraki 1950-1980 yılları arası dönemdeki çocuk dergilerini bu konuda araştırma yapmış ya da yapacak araştırmacılarla ve dergi okurlarıyla tekrardan buluşturmak, geçmiş zamana şahitlik etmiş içinde geçmiş zamandan ve o dönemdeki çocuk eğitimi, çocuk dergiciliği, çocuk edebiyatına, kültür ve sosyal hayatına ilişkin bilgiler bulacağımız bu dergileri tekrar gün yüzüne çıkarmak; tarihsel süreç içerisinde çocuk eğitime, edebiyatına ve dergiciliğine ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu anlayış doğrultusunda 1976-1980 yılları arasında Elele kadın dergisinin çocuklar için aylık olarak yayınlanan eki olan ve 39 sayı yayımlandıktan sonra yayın hayatına veda eden Çitlembik çocuk dergisinin, içerik incelemesinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu genel amaca bağlı olarak araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Çitlembik çocuk dergisinin çocuk eğitime katkısı nedir?
- 2) Çitlembik çocuk dergisinin çocuk edebiyatına katkısı nedir?
- 3) Çitlembik çocuk dergisinin değerler eğitime katkısı nedir?
- 4) Çitlembik çocuk dergisi, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken yapısal (iç ve dış yapı) özelliklere sahip midir?

1.4. Sınırlılıklar

1976-1980 yılları arasında Elele kadın dergisinin çocuklar için aylık eki olan 39 sayı olarak yayınlanan ve dört senelik bir yayın macerasından sonra okurlarına veda eden Çitlembik çocuk dergisinin çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatına katkısı, değerler eğitimine katkısı, yapısal özellikler (iç yapı-dış yapı) bakımından içerik incelenmesi araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Derginin değerler eğitimi, çocuk edebiyatı ve eğitimine katkısı, yapısal özellikleri bakımından yapılan içerik incelemesi ve değerlendirmeler araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Edebiyatı

Eğitim bilimleri alanındaki gelişmeler, değişen toplumsal yapı ve değerlerle birlikte çocuk, çocukluk kavramı ve çocuğa bakış açısı zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Tarihin eski dönemlerinde yetişkinlerden ayrı bir noktada değerlendirilmeyen çocuklar dünyada sanayinin gelişmesine bağlı olarak bilimin, teknolojinin ilerlemesi ve gelişmesiyle değişen toplumsal yapı içerisinde ayrı bir kategoride değerlendirilir duruma gelmiştir. Psikoloji ve bilim alanında yaşanan gelişmeler çocuk ve çocukluk kavramını daha değerli, önemli bir hale getirmiştir. Çocukluk döneminin insan yaşamındaki en önemli ve kritik dönem olduğunu ortaya koyan psikolojik çalışmalarla birlikte bu döneme daha çok dikkat ve özen gösterilegelmiştir.

Çocukluk döneminde eğitim, psikoloji, bedensel, zihinsel ve duygusal gelişim alanları birbiriyle bağlantılı bir bütün olarak değerlendirilmektedir ve bütün bu alanlara yönelik olarak gelişim ve iyileştirme çalışmaları, araştırmaları yapılmaktadır. Psikolojik çalışmalar sonucunda çocukluk döneminin insan yaşamındaki kritik önemi kavrandıktan sonra çocuğa görelilik ve çocuğa uygunluk anlayışı benimsenmiştir. Çocukluk dönemine yönelim başta çocuk eğitimini etkilemiş ve eğitim psikolojisi alanındaki gelişmeler çocuk eğitimini daha önemli bir konuma getirmiştir. Çocuğun yaşına, gelişim seviyesine uygunluk, çocuğun hayal ve düşünce dünyasına ulaşma çabası edebiyat alanında da kendini göstermiş ve çocuklar için bir edebiyat türünün oluşturulmasını gerektirmiştir. Çocuklar için oluşturulan edebiyat; çocuğun zihinsel, duygusal gelişimini destekleyen, onun hayal dünyasını besleyen, geliştiren, duyu dünyasına seslenen bir özellik sergilemektedir. Bunun yanında çocukluk döneminin oyun ve eğlence arayışına cevap verir bir yapıdadır.

Demiray (1970), bu konuda “Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifadelendirildiği veya büyükler için yazıldıkları hâlde çocukların da anlayarak, zevk alarak, okudukları eserlerin hepsi çocuk edebiyatını teşkil etmektedir.” diye tanımlarken Sever (2008), çocuk edebiyatını “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duyu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatı yakın tarihlerde ortaya çıkan ve gelişme gösteren bir edebiyat koludur. Çocuk edebiyatının ortaya çıkmasıyla birlikte bu alana yönelim pek çok çalışmayı beraberinde getirmiştir. Çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalara yoğunluk verilmesi çocuk edebiyatı içerisinde birçok eserin verilmesinin yanında birçok farklı türde eserin oluşturulması şeklinde kendini göstermektedir. Çocuğun önem kazanması ve çocuk edebiyatı kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte bu alanlar her geçen gün üzerinde daha çok durulan, araştırma ve incelemeye değer görülen, yeni çalışma ve gelişmelerle ilerleyen bir alan haline gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda çocuk edebiyatı ürünleriyle ilgili birtakım kurallar oluşturulmuş ve standartlar geliştirilmiştir. Hangi yaş gurubu dikkate alınarak edebiyat yapılıyorsa çizgi-resimden edebiyata çocuk dünyasının yansıtılması gerekir (Şirin, 2007).

Çocuğun, çocukluk döneminin ve çocuk edebiyatı ürünlerinin önem kazanması çocuk edebiyatının kendi içinde gelişimine zemin hazırlamış, edebi türler kendi içinde her geçen gün yeni gelişimler ve değişimler kaydetmiştir. Bu türler içerisinde kuşkusuz en önemlilerinden bir tanesi de çocuk süreli yayınlarını oluşturan çocuk dergileridir. “Çocukların eğitim, bilim, bilgi ve görgülerini, genel kültürlerini, toplumsal olarak meydana gelen kimi olayları, çevre sorunlarını ele alan, çocuklara bilinç aşılayan süreli yayınlara çocuk gazete ve dergileri adını veriyoruz.” (Ciravoğlu, 1997)

Çocuk dergilerinin önemi çocuklara hitap etmesinin dışında zengin, renkli, eğlenceli içerikleriyle çocuklara ve çocuk dünyasına aylık ve haftalık periyotlarla en sık ve en çok seslenen tür olmasından kaynaklanmaktadır. Öykü, masal, fabl gibi türlerde tek başına sağlanan kısıtlı eğlence anlayışının tersine dergide çok çeşitli ve farklı içeriklerle bu kısıtlılık ortadan kaldırılabilir. Ayrıca çocuk dergileri birçok değişik içerik ve kombinasyonla değişime en açık çocuk edebiyatı türü olması bakımından ve çocukların en çok tercih ettiği, severek takip ettiği tür olması bakımından ayrıca önemlidir. Yakın döneme kadar ihmal edilen çocuk dergiciliği son dönemlerde gerek yayıncılar gerek araştırmacılar tarafından üzerinde en çok çalışılan konulardandır. Özellikle üniversitelerde yapılan akademik çalışmalarla birlikte çocuk dergilerinin içeriklerinin istenilen kaliteye ulaştırılması beklenmektedir. Bu çalışmalarla daha kaliteli içeriklerin üretildiği çocuk dergileriyle çocukların duyu ve düşünce dünyalarının geliştirilmesi, ana dili kullanım becerilerinin, ifade gücünün geliştirilmesi, okuma alışkanlığının ve seçiciliğinin kazandırılmasıyla eğitime katkısı amaçlanmaktadır.

2.1.1. Çocuk dergileri

Özellikle Avrupa’da yaşanan ilerlemeler toplumun her kademesinde bilen ve bilgiyi kullanan yetişmiş insana ihtiyacı arttırmıştır. Kalifiye insan gücüne olan ihtiyaç o güne kadar “küçük adam” olarak düşünülen, toplumun en alt katmanındaki çocuğun eğitilmesini gündeme getirmiştir. Bu amaçla fiziksel altyapının hazırlanmasının yanı sıra çocukların dikkatini çeken onlara hitap eden yazılı ürünler de oluşmaya başlamıştır. Modern çocuk edebiyatının temellerini atan bu ilk yayınlar arasında en önemlileri içeriğinin zenginliği ve görselliğiyle her yaştan çocuğa ulaşabilen süreli çocuk dergileridir. “Süreli yayınların okunması ve tüketilmesi kolay olduğu için çocuklar kitaplara nispetle bunlara daha büyük bir rağbet göstermişlerdir.” (Okay, 1999)

Çocuk gazete ve dergilerini çocuğun eğitiminde, gelişmesinde ve topluma katılmasında bilgi, beceri ve yetenekleriyle kendisini gösterebileceği bir eğitim aracı olduğunu düşünen (Aytaş ve Yalçın, 2005), çocuk dergilerinin “bir haftalık, on beş günlük veya bir aylık bir süre içinde çocukların dünyasını ilgilendiren, haber, olay ve bilimsel gelişmelerin yansıtıldığı iletişim aracı” olduğunu belirtmiş, bu yayınların çocuk edebiyatının diğer ürünleri gibi tek boyutlu olmadığını “edebiyatın birçok türünün, habercilik teknolojisinin ve iletişimin göz önünde bulundurulduğu çocuk edebiyatı ürünleri” olduğunu ifade etmiştir.

Çocuk dergileri dinamik bir yapıdadır, ders kitapları gibi tek yönlü sadece kalıp bilgiyi aktaran bir yapıda değildir. Dergilerde çocukların ilgisini çekebilecek, hayal gücünü besleyebilecek bilgiler aktarılırken yayınlandığı dönemi ilgilendiren güncel toplumsal bilgilere, haberlere de yer vermektedir. Bu bilgileri açık bir şekilde vereceği gibi dergide yer alan ifadelerden o dönem toplumsal olaylarıyla ilgili bilgileri dolaylı olarak üstü kapalı bir şekilde de bulabilmekteyiz. Bunun yanında dergi okurları kitaplarda olduğu gibi sadece bilgiyi alan okuyan konumunda ve pasif değildir. Dergiye gönderdikleri mektuplarla, yorum ve önerilerle, şikayetlerle, düzenlenen yarışmalarla, etkinliklerle derginin oluşumunda ve oyunlarla, bilmece ve bulmacalarla bilginin yapılanmasında aktif bir rol almaktadır.

Haftalık ve aylık periyotlarla yayınlanmasıyla çocuklarla daha sık buluşma imkanına sahip olması ve değişik içerikleri farklı şekillerde çocuğa sunması nedeniyle diğer edebi türlere göre çocuğun öğrenmesinde ve gelişimde daha etkili ve aktif bir fonksiyona sahiptir.

2.1.2. Türkiye’de çocuk dergileri

Dünyada 19.yy’da Sanayi Devrimi sonucunda birçok gelişme ve değişim yaşanırken, medeniyetler daha ileri toplumlar haline gelirken Osmanlı Devleti eskiden kalma kurum ve uygulamalarla bu hıza ayak uyduramamış, dünyada yaşanan bu gelişmeler Osmanlı Devleti’nde birtakım olumsuz gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle Avrupa merkezli bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı’da yaşanan bu değişime ayak uydurabilmek adına 1839 yılında Tanzimat Fermanı’nı yayınlayarak birçok alanda değişim ve yenileşme çalışmalarına başlamıştır. Yenileşme çalışmalarında Osmanlı yüzünü Batı’ya çevirmiş ülkeyi yıkımdan kurtaracak yeniliklere kapısını açmıştır. Bu değişim ve yenileşme rüzgarından edebiyat alanı da elbette ki nasibini almıştır. Türk Edebiyatı’nda bulunmayan pek çok tür Batı Edebiyatı’ndan alınmıştır.

Edebiyat alanında yaşanan gelişmeler edebiyatımıza çocuk edebiyatı kavramını bu dönemde yerleştirmiştir. Daha öncesinde böyle bir kavramın yer almadığı edebiyatımızda çocuklar için ayrı eserler oluşturulmamaktadır. Çocuk edebiyatının olmadığı dönemlerde çocuklara verilmek istenen mesajlar ve öğretilmek istenenler, yetişkinler için yazılan eserlerdeki çocuk kahramanlar aracılığıyla iletiliyordu. Bu dönemden itibaren artık çocuk okurları hedefleyen onların gelişim seviyesine ve hayal dünyalarına uygun eserler oluşturulmaya başlanmıştır. Tanzimat Dönemi pek çok yenilikle beraber çocuk edebiyatının da miladı sayılmaktadır.

Sürelî yayınlar Tanzimat Dönemi ile birlikte resmi olarak başlayan Avrupalılaşıma/Batılılaşma çabalarının göstergelerinden biridir. Bu çabaların diğer bir uzantısı o zamana kadar arka planda kalan kadın ve çocukların yavaş yavaş da olsa toplumda bir yer edinmeye başlamaları ve sosyalleşmeleridir. Bu iki ayrı değişimin bir noktada buluşması tabii bir neticedir ve Osmanlılarda kadınlar ve çocuklar için sürelî yayınlar ortaya çıkmaya başlar (Okay, 1999).

“Aynı adlı bir gazetenin haftalık eki olarak yayımlanan Mümeyyiz, ilk çocuk dergisi unvanına sahiptir” (Şimşek, 2001). Bu dönemde ilk olarak nitelediğimiz çocuk dergisi olan Mümeyyiz, 15 Ekim 1869’da yayımlanmaya başlar. Mümeyyizle birlikte çocuk dergiciliği resmi olarak başlamış ve bundan sonrada çeşitli isimlerde ve içeriklerde çocuk dergileri yayımlanmaya devam etmiştir.

Cumhuriyet sonrası yeni harflerle basılan çocuk dergilerinin belli başlıcaları şunlardır: Ateş (1930), Çocuk Sesi (1932), Afacan (1934), Yavrutürk (1936), Gelincik (1936), Çocuk Gazetesi (1938), Bin Bir Roman (1939), Çocuk Romanları (1941), Çocuk Gözü (1945), Şen Çocuk (1945), Doğan Kardeş (1945), Karınca (1952), Çocuk Haftası Yıllığı (1959). Bunlara ek olarak daha çok gazeteler, bankalar ve çeşitli kurumların çıkardığı dergiler de hatırı sayılır bir yekûn tutmaktadır: Milliyet Kardeş, Tercüman Çocuk, Türkiye Çocuk, Zaman Çocuk, Hürriyet Çocuk, Diyanet Çocuk, Çekirge, Şeker Çocuk, Vakıf Çocuk, Pamuk Çocuk, Uçan Çocuk, Çocuk ve Yuva, Elma Şekeri, Can Kardeş, Kandil Çocuk, Çocuğa Selam, Kumbara, Başak Çocuk, Başaralım. Ayrıca bunlara 1970’li yıllarda Yeşilay’ın çıkardığı ve çocuk edebiyatının gelişmesinde önemli bir yeri olan Mavi Kırlangıç ile Mavi Kuş, Kırmızı Bisiklet, Kervan adlı dergileri ve son zamanlarda yayın yapmaya devam eden Miço, Kırmızı Fare, Ebe Sobe, Salıncak’ı da edebiyata yön veren çocuk dergileri arasına katabiliriz (Çıkla, 2005).

Kaymaz’ın (1998) belirttiği üzere “Çocuklar için yayınlanan gazete ve dergiler, elbette yalnızca bunlar değil.”

Tanzimat dönemiyle başlayan dergicilik faaliyetleri, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinde zaman zaman hız kesse de yayınlanmaya devam eder. Özellikle 1980 sonrası dönemde ülkemizde çocuk süreli yayınlarının sayısı ve kalitesinde uluslararası seviyeye ulaşılır (Koyuncu, 2014).

Alpay’a (1980) göre 1869-1928 döneminde yayınlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakta, içerdikleri bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralarla eğlendirici olmaya da çalışmaktadırlar. Çocuk dergiciliğinin başlangıç dönemlerinde çeşitli amaçlar doğrultusunda çocukları eğitmek amacı güdülen başlanan çocuk dergiciliği yolculuğu günümüzde eğitim amacının yanında daha çok satış ve pazarlama platformu halini almıştır.

Tam sayfa reklamlarla ve çeşitli ürün tanıtımlarıyla çocuk dergileri günümüzde çocuk okurları hedef alan bir açık pazar görünümüne sahiptir. Elbette az sayıda olsa da kaliteli içeriklerde olan dergiler de mevcuttur ancak dergilerin genel durumuna baktığımızda popüler kültür ve bu kültüre ait ürünlerin tanıtım ve pazarlamasını çocuk dergileri vasıtasıyla yapanlar hiç azımsanmayacak sayıda.

2.1.3. Çitlembik Çocuk Dergisi

Çitlembik çocuk dergisi hakkında

1976 yılının Aralık ayında ilk sayısı ile yayın hayatına merhaba diyen dergi 1980 yılına kadar dört yıllık bir sürede 39 sayısı ile okurlarla buluşmuştur. Dergi bölümlerinden Ayşe Abla'nın ilk sayıda yer verilen köşe yazısında "Bundan böyle her ay sizlerle bu köşede birlikte olacağız. Amacımız sizleri hem oyalayacak hem de bilgi dağarcığınıza bir şeyler katacak konular getirmek. Derginizde neler görmek istediğinizi siz de bize yazıp bildirin. Ayrıca okulda ve evinizde karşılaştığımız sorunların çözümünde de sizlere yardımcı olmayı deneyeceğiz." ifadeleriyle yayın hayatına başlamış aylık bir çocuk dergisidir. Dergi çocukların genel kültürüne yardımcı olacak bilgilere ve eğlenceli konulara yer vermeyi amaçlamıştır. Okur kitlesi olarak belirli bir yaş grubunu hedeflememiştir. Bundan dolayı farklı yaş gruplarından okuyucu kitlesine sahip bir dergidir. Renkli sayfaları, eğlenceli oyunları, bilmeceleri, bulmacaları, farklı konularda yer verilen bilgilendirici metinleri ve samimi diliyle dergi birçok farklı yaş grubundan okuru kendine bağlamayı başarmış, o günün okurları tarafından sevilerek ve ilgiyle takip edilmiştir.

Çitlembik çocuk dergisi 1976 yılının Aralık ayında Elele kadın dergisinin çocuk eki olarak yayın hayatına başlamış, 1980 yılının şubat ayına kadar yayın hayatını devam ettirmiştir. Dergi 1976 yılında 1 sayı 1977 yılında 12 sayı, 1978 yılında 12 sayı, 1979 yılında 12 sayı, 1980 yılında 2 sayı şeklinde yayınlanmıştır. Ancak 1980 yılı şubat ayında yayınlanan 39. sayıdan sonra dergi açıklanmayan ve bilinmeyen bir sebepten okurlarına veda etmiştir. İlk sayısından son sayısına kadar derginin sayfa sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştır ve yayın hayatının başından sonuna kadar 16 sayfa olarak yayınlanmıştır. Dergi sayılarında derginin yayın hayatına veda edeceğiyle ilgili herhangi bir açıklama ya da emareye rastlanmamıştır. Ana dergi Elele'nin aynı dönemde yayınlanan sayılarında da bununla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Dergi sayfalarında içine dekiler bölümü, yazar çizer kadrosu, yayın evi, yayın yeri gibi bilgilere yer verilmemiştir. Bu bilgilere ana dergi Elele'de de yer verilmemiştir. Dergi sayılarının kapak sayfaları üzerindeki çizer imzalarından dergi çizerlerinden bazılarının isimleri tespit edilmiştir. Derginin ilk sayılardaki kapak çizimleri Ertuğrul Edirne'nin sonraki kapak çizimleri genel olarak Gürcan Gürsel'in elinden çıkmıştır, derginin ilerleyen dönemlerdeki iki sayının kapak çizimleri ise Erdoğan Karayel tarafından yapılmıştır. Derginin yayın yeri Molla Fenari Sokak No:30-32 Cağaloğlu- İstanbul adresidir.

Derginin ilk sayısında “Fındık” isimli dergi maskotu bir köpek tanıtılmıştır. Fındık derginin her sayısında derginin sayfalarındaki farklı yerlere saklanmışır. Fındık’ın saklandığı yeri bulan okurlar bu yeri keserek ya da bulunduğu yeri bir kâğıda yazarak dergi merkezine posta yoluyla göndererek çekişilişe katılmış ve çekiliş sonucunda kazanan isimlere çeşitli hediyeler dağıtılmıştır. Armağan çekilişine katılmak isteyen okurların mektuplarını her ayın 15.gününe kadar dergi merkezine ulaştırması, bu tarihten sonra gönderilen postaların çekilişe dahil edilmeyeceği belirtilmiştir. Armağan kazanan okurların isimleri önce kardeş gazete olarak adlandırılan Hürriyet ve Kelebek gazetelerinde daha sonra Çitlembik dergisinin bir sonraki ay sayısında duyurulmuştur.

Derginin ilerleyen sayılarında armağan kazandırma yönteminde değişikliğe gidilmiştir. Okurların gönderdiği çizimlerden oluşan resimler arasından yine okur oylarıyla belirlenerek dergi maskotu Fındık’a bir eş seçilmiş ve okurların tercihleriyle bu eşe Fıstık ismi verilmiştir. Bu kampanyanın yürütüldüğü birkaç sayılık süreçte verilen çengel bulmacanın çözülmesi sonucunda ortaya çıkan şifre kelimelerin gönderilmesi yoluna başvurulmuştur. Eş seçme kampanyasının tamamlanmasından sonra 31.sayıda Fındık ve eşi Fıstık’ın uzun bir geziye çıktığı ve okurlara artık aralarında olamayacağı duyurulur. Fındık’ın okura bıraktığı mesajdaysa geziye çıktığı için saklanamadığı ve ödül için okurlardan sadece mayıs kuponunu istediği ifadesi yer almıştır. Bu sayıda o dönem televizyondan da tanınan kahramanlardan olan Dedektif Baretta tanıtılmış ve bu sayıdan itibaren bir polisiye oyunu olan bölümde, verilen resimlerden ve ipuçlarından yola çıkarak hırsızlık, cinayet gibi kriminal olayların faillerinin bulunması istenmiştir. Derginin son sayılarında armağan dağıtımı konusunda yine bir değişime gidilmiştir. Bu kez okurlardan, kardeşine ait bir fotoğraf çekmesi veya anne, baba ya da bir büyüğü tarafından okurun kendi gülen fotoğrafının çekilmesi ya da bir fotoğrafçıya kendi fotoğrafını çektirerek katılacağı “Bas Kahkahayı Kazan Armağanı” adlı yarışmaya katılan fotoğraflar arasından en güzel kahkahayı gönderen okurlardan kazananlara çeşitli armağanlar verilmiştir.

Derginin ilk iki sayısında okurlara armağan kazanma prosedürü konusunda bilgiler verilmiştir. Fındık’ın saklandığı yerin bulunması, bulunduğu yerin kesilerek ya da bir kâğıda yazılarak armağan kuponuyla birlikte belirtilen adrese postalanması sonucunda çekilişte kazanan isimlerle ve dağıtılacak armağanlarla ilgili bilgiler verilmiştir. Derginin 3. sayısında ayın mektubu başlığıyla okurdan gelen bir mektuba yer verilmiş 4.sayıdan itibaren mektup gönderen okurun ismiyle beraber okurlardan gelen mektuplara cevaplar da verilmeye

başlanmıştır. Derginin 5. sayısında “Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümle birlikte okurlardan gelen mektup, resim, şiir, karikatür gibi çeşitli içeriklerdeki paylaşımlara yer verilmiştir. Dergiye gönderilen yapıtların kullanılmaya başlandığı müjdelenmiş ve ilerleyen dönemlerde yarışmalar düzenleneceği duyurulmuştur. Aynı sayıda okurlardan gelen istekler dikkate alınarak “Çitlembik Çocuk Kulübü” kurulmasının kararlaştırıldığı ve ilerleyen sayılarda ayrıntılı bilgi verileceği duyurulmuş ve okur istekleri doğrultusunda bir çocuk kulübü kurulmuştur.

Çitlembik Çocuk Kulübü’nün amaçları şu şekilde açıklanmıştır:

“Hepinizin okul içi ve dışı resim, yazı, el işi türünden, yaratıcılığınızı yansıtan çalışmalarınızı bize göndermenizi sağlamak. Biz bunları değerlendirecek, yayınlamaya çalışacak, özel armağanlarla mükafatlandıracağız. Toplumı yöneten yöneticilerle (okul müdürünüz, vali, bilim ve siyaset adamları gibi) zaman zaman karşı karşıya gelmenizi sağlamak. Onlara sorular yönelip, cevaplar almanıza olanak hazırlamak. Kulüp çerçevesi içinde, armağanlı yarışmalar, sportif faaliyetler, geziler, tiyatro, kukla çalışmaları, sergiler düzenlemek. Böylece sizlerin bir grup içinde veya tek başınıza anne, baba etkisinden uzak olarak ‘Ben şunu istiyorum.’, ‘Ben şunu yarattım.’ diyebilmenizi hazırlamak, Çitlembik Çocuk Kulübü üyelerine bütün dünya çocuklarıyla el ele olmak fırsatı yaratmak.”

Kulüp üyeliği için dergi sayfasında üyelik fişine yer verilmiş, fişte yer alan bilgilerin doldurulması ve bir vesikalık fotoğrafla birlikte dergiye gönderilmesiyle üyeliklerin kabul edileceği belirtilmiştir. Üyelik talebi gönderenlere üye kartıyla birlikte üzerinde kulüp maskot ayısının bulunduğu bir kulüp rozeti gönderilmiştir. Üyelik kabulü için bir süre dergide bilgi fişine yer verilmeye devam edilmiş ancak sonraki dönemlerde bilgi fişi paylaşmadan isim, soy isim, adres bilgisi ve bir vesikalık fotoğrafla üyelik alınmıştır. Ayrıca kulüp üyeliği için bir yaş sınırlamasının olmadığı, kendini çocuk hisseden herkesin üye olabileceği, kulübün kapısının herkese açık olduğu belirtilmiştir.

Çitlembik Çocuk Kulübü üyeleriyle yeni arkadaşlıkların kurulması ve bağlarının güçlendirilmesi amacıyla İstanbul’da yaşayan kulüp üyeleriyle çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Kulüp, İstanbul’ da yaşayan üyeleri için çeşitli etkinlikler düzenleyerek kulüp üyelerini üç kez bir araya getirmiştir. Köşe yazarı Ayşe Abla ve Hürriyet gazetesi çocuk sayfası yöneticisi Yıldırım Ağabey (soyismine yer verilmemiş) başkanlığında gerçekleştirilen gezilerin ilki 1977 yılı Ağustos ayı içinde yapılan Boğaz turu olmuştur. Gezi programı

çerçevesinde Eminönü'nde toplanan kulüp üyeleri Emirgan'da gazoz içip Kanlıca' da yoğurt yeme yarışı yapmış, Küçüksu çayırında futbol oynamıştır. 1978 yılı Ağustos ayında Heybeli Ada gezisi düzenlenmiş ve derginin kulüp üyeleri arasından kurayla belirlenen 50 Çitlembik dergi okuru ikinci kez bir araya getirilmiştir. Yağmurlu bir güne rastlayan gezide eşek yarışı, faytonla ada turu gibi etkinlikler yapılmıştır. Kulüp üyelerinin üçüncü buluşması okurların da görüşleri alınarak düzenlenmiştir. 1979 yılı Mayıs ayında yapılan üçüncü bahar buluşmasında Emirgan'da çay içilmiş ve kâğıt helva yeme yarışı yapılmıştır. Daha sonra Belgrad Ormanı'nda top oynanmış, ip atlanmış, salıncaklara binilmiş, kızıldericilik oynanmış, çocuklarla birlikte geziye katılan büyükler de voleybol oynamıştır. Güldürücü öykülerin anlatıldığı, bilmece sorulduğu gezide piyango çekilişi yapılmış ve çekilişi kazananlara model uçak, ok, yay takımı, plastik askerler gibi oyuncaklar dağıtılmıştır. Gezinin devamında kulüp üyeleri "Elele" dergi merkezine getirilerek derginin nasıl hazırlanıp basıldığını görme imkânı bulmuşlardır. Ayrıca bu ziyarette kulüp üyelikleri bulunmayanlar hem kendileri üye olma fırsatını yakalamış hem de yakınlarını kulübe kazandırmışlardır. Gezilerin yapıldığı ayların sonrasında çıkan sayılarda gezilerle ilgili detaylı bilgiler ve fotoğraflar paylaşılmış, geziye katılmayan kulüp üyelerinin gezi konusunda merakları giderilmiş, yeni geziler için okurlar katılıma özendirilmiştir. Kulübün yeni faaliyetleri olacağına dair bilgilere yer verilmiştir. Zaman zaman dergi sayfalarında kulüp etkinlikleriyle ilgili öz değerlendirme yapılmıştır. Derginin 15. sayısında kulüp faaliyetlerinin geçen mevsim çok canlı olmadığı, sık sık bir araya gelinemediği ancak yaz tatiline kadar kulübün daha da hareketleneceği, 600'ü aşkın kulüp üyesi olduğu için yararlı faaliyetler düzenlemenin zor olduğu belirtilirken en iyisini yapmak için okurlardan kendilerine süre tanınması istenmiştir. Ayrıca okurlardan görüşlerini, dileklerini dile getirmeleri için kısa, öz ve okunaklı bir şekilde dergiye sık sık yazmaları istenmiştir.

Yapılan etkinliklerin yanında kulübün gelecek dönem planları da okurla paylaşılmıştır. Gelecek dönemlerde kulüp üyelerinin daha sık bir araya geleceği, tiyatro etkinlikleri yapılacağı hatta kuliste sanatçılarla tanışılacağı ve daha ilginç geziler de planlandığı duyurulmuştur. Ayrıca sadece İstanbul'da değil İzmir ve Ankara'da yaşayan üyeler için de etkinlikler düzenleneceği, okulunu başarıyla geçen okurlara da sürpriz hazırlandığı duyurulmuş ancak ilerleyen sayılarda kulüp faaliyetleri konusunda günün şartlarının engelleyici olduğu belirtilmiş ve bu planların hiçbiri gerçekleştirilememiştir.

Dünyada 1979 yılının “Çocuk Yılı” kabul edilmesi dolayısıyla dergide çocukların görüşlerine, düşüncelerine daha fazla yer vermek, kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak amacıyla onlarla daha sıkı iş birliği ve etkileşim içinde olunacağı belirtilmiştir. Okurlara gelecek aylarda oy vermeye hazır olmaları duyurulmuştur. 1979 yılı Ekim ayında Çocuk Yılı olması dolayısıyla “Söz Sizde” başlığı altında araştırma yapılacağı ve çocukların bundan sonra sesini Çitlembik’te daha geniş bir topluluğa rahat bir biçimde duyurma olanağı bulacağı, dergi ve diğer konularla ilgili düşüncelerinin ekim ve sonrasında yayınlanacak sayılarda yöneltilecek sorularla saptanmaya çalışılacağı belirtilmiştir. Ekim sayısında “1979 Çocuk Yılı’nda Çitlembik siz çocuklara söz hakkı tanıyor.” ifadesine yer verilerek okurlardan “Söz Çocukların” başlıklı bölümde yer alan sorulara içtenlikle ve doğru olarak cevap vermeleri istenmiştir. Okurlara, bilgi fişinin doldurulması sırasında büyüklerine danışabilecekleri ancak kendi yanıtlarını vermeleri gerektiği ifade edilmiştir. Gelecek sayılarda da uygulamaya devam edileceği okurların görüşlerine yer verileceği belirtilmiştir. Bu bölümde yalnız kızların, yalnız erkeklerin ve hem kızların hem de erkeklerin cevaplaması gereken birtakım sorulara ve soruların alt bölümünde cevaplayan kişinin bilgilerini dolduracağı bir bilgi fişine yer verilmiştir. Okurdan büyük ilgi gören kampanyada cevaplanan sorular bilgi fişiyle birlikte dergiye postalanmış ve gelen cevaplar analiz edilerek istatistiksel sonuçları sonraki sayılarda okurla paylaşılmış ve yorumlanmıştır. Çocukların düşüncelerini önemsedikleri için söz konusu kampanya devam ettirilmiş ve çocukların kampanyaya topluca katılmaları, sorulara içtenlikle cevap vermeleri devam eden sayılarda tekrarlanmıştır.

Renkli sayfaları, eğlenceli oyunları, birçok farklı ve ilginç konuda faydalı bilgiler vermesi, çocuk kulübünün eğlenceli etkinlikleri okurlar tarafından derginin ilgiyle takip edilmesine neden olmuştur. Okurların dergiye ilgi göstermesinin bir diğer sebebi de çekilişle dağıttığı birbirinden ilginç, renkli ve eğlenceli hediyeler olmuştur. Okurlara armağan dağıtımı derginin her sayısında gerçekleştirilmiştir. Bazı sayılarda armağanlı oyunların yanında Fındık’a eş seçimi gibi etkinliklerde oylamaya katılan okurlar için ekstra armağanlar verilmiştir. Fındık’ın yerini bulan, bulmacaları çözen ve şifreli kelimelere ulaşan, “Dedektif Baretta” oyunundaki olayı çözen ve “Bas Kahkahayı Kazan Armağanı” fotoğraf yarışmasına katılan okurlar arasından her sayıda kurayla belirlenen değişik sayıdaki okura çeşitli armağanlar verilmiştir. Derginin bütün sayıları boyunca okura ; 3 adet pikap ve yanında 5 adet masal plağı, 15 adet pilli radyo, 20 adet futbol topu, 250 adet kitap, 25 adet model uçak, 20 adet balık adam, 7 adet olta takımı, 7 adet şişme bot ve kürek, 7 adet mikroskop, 10 adet fotoğraf makinesi, 10 adet meteoroloji istasyonu, 30 adet suluboya, 12 adet ışıklı yerküre, 6

adet pompalı mızıkta, 30 adet uzunçalar masal plağı, 4 adet hesap makinası, 10 adet bisiklet, 4 adet marangoz seti, 12 adet pingpong takımı, 40 adet çocuk masal kaseti, 6 kişiye eldiven kaşkol yün şapka takımı, 10 adet kuru boya, 25 adet pusula, 50 adet pilli fener, 10 adet oyuncak köpek, 15 adet top, 15 adet can simidi, oyuncak yağmuru ifadesiyle 26 adetten oluşan çeşitli içerikteki oyuncaklar, 10 adet büyük atlas, 350 adet defter, 10 adet kalem kutusu, 3 adet dolmakalem gibi çeşitli, eğlenceli, renkli, ilgi çekici armağanlar dağıtılmıştır. 1978 yılı nisan sayısında 250 okura kitap armağan edilmiştir. Bu kitapların isimleri ve türleriyle ilgili herhangi bir bilgiye ve içeriğe yer verilmemiştir. Postalanan kitapların birçoğunun okura ulaştırılmadığı ya da postada kaybolduğuyla ilgili bilgilere okurlardan gelen mektuplar bölümünden ulaşılmaktadır.

Dergide bazı dönemlerde birtakım aksaklıklar yaşanmıştır. Bunlardan biri okurlardan gelen mektupların fazlalığı nedeniyle mektupların yayınlanma tarihlerinin ileri tarihlere rastlamasıdır. Örneğin okurlardan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için şiir yazmaları istenmiş ancak gönderilen şiirler ancak üç ay sonra temmuz ayında yayınlanabilmiştir. Benzer bir durum yeni yıl kutlamaları içeren mektupların yeni yıla girdikten aylar sonra ekim ayında yayınlanmasında karşımıza çıkmaktadır. Dergide yaşanan bir diğer aksaklık daha önce yayınlanan okur mektuplarınının 19. sayıda tekrar yayınlanmasıdır. 33. sayıda “Oyuncak Yağmuru Başlıklı” bölümde okurlara gönderileceği duyurulan armağanların sahipleri 34. sayıda ilan edilmesi gerekirken ancak 35. sayıda ilan edilebilmiştir. Bunun dışında armağan dağıtımında yaşanan bir diğer sorun ise 10. sayıda 7 kişiye mikroskop armağan edileceği duyurulmuştur ancak 11. sayıda “önceki ayın kazananları 7 adet lastik bot kazanan talihli Çitlembik okuyucuları” olarak ilan edilmiştir. Ayrıca her sayıda farklı bir yere saklanan Fındık’ın bulunmasıyla armağan kazanılmasına rağmen 11. sayıda “geçen ay sürpriz yapıp saklanmaktan kaçan Fındık” olarak ifade edilmiştir. Fındık’ın saklanması gerektiği unutuldu mu yoksa gerçekten okurun dikkati mi test edildi bilinmez. Dergide yaşanan sorunlardan bir tanesi de derginin 9.sayısında Fındık armağan kuponunda temmuz ayı kuponu yerine önceki ay olan haziran ayı yazılmıştır bu konuda okurlardan uyarı gelmiştir. Ayrıca derginin 34. sayısında yaz dolayısıyla armağan dağıtımında aksamalar yaşandığı gönderilerin armağanların adreslere ulaştırılmadığı okur mektuplarından elde edilen bilgilerdendir.

Dergiye posta yoluyla gönderilen mektuplara 3. sayıdan itibaren cevap vermeye başlanmıştır. Okurlardan dergi sayfasında yayınlanmak üzere mektuplarla birlikte öykü, resim, şiir, fıkra, karikatür, bilmece, yemek tarifi gibi ürünlerini göndermeleri teşvik

edilmiştir ve gönderilen yapıtlara dergi sayılarında imkânlar ölçüsünde yer verilmiştir. Ayrıca okurlardan gönderdikleri mektuplarda beğeni, istek, düşünce ve önerilerini dile getirmeleri istenmiştir. Derginin ilk sayılarında okurların okulda ve evde karşılaştıkları sorunlarına yer verilip elden geldiğince çözüm bulunmaya çalışılacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda sadece iki sayıda okurlardan gelen iki mektuba cevap verilmiş, çözüm önerileri sunulmuş, tavsiye verilmiş fakat bu bölüm sonraki sayılarda devam ettirilmemiştir. Elden geldiği ölçüde okurlardan gelen mektuplara cevap vermeye çalışılmış, eski tarihli olan, daha önce cevap verilemeyen mektuplara ilerleyen sayılarda cevaplar verilerek okurun ve mektuplarının, düşünce ve görüşlerinin önemsendiği gösterilmiştir. Kazandığı armağanlar, üyelik kartı, üyelik rozeti eline ulaşmayan okurlarla çocuk kulübüne ve dergiye nasıl üye olunacağını bilmeyen okurlara yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Okurlardan gelen istekler, talepler, öneriler elden geldiğince dikkate alınmaya çalışılmış ve uygulamaya konulmuştur. Uygulanamayacak olanlar da gerekçeleriyle izah edilmiştir. Çocuk kulübü kurulması, dergi okurları arasında mektup arkadaşlığı kurulması, dergi oyun sayfalarının artırılması, hediye kuponunun küçültülmesi, Fındık'ın yerinin kesilmeden yazılarak gönderilmesi gibi konulardaki öneriler önemsenmiş ve istekler dönemin imkanları doğrultusunda uygulanmıştır. Armağan çekilişine katılım, kulüp gezi katılımı ve gezi izlenimleri köşede yer verilen konulardan bazılarıdır.

Okurlardan gelen mektuplar birçok farklı içerikten oluşmuştur. Genellikle dergiye ve köşe yazarı Ayşe Abla'ya övgülerin yer aldığı mektupların yanında dergiyi kesmekte isteksiz olan, dergiyi kestiği için annesi ve babası tarafından uyarılan okurlardan gelen armağan kuponunun küçültülmesi ya da bunun için başka bir yöntemin tercih edilmesi tekliflerinden oluşmaktadır. Armağan çekilişinde armağan kazanamayan okurların üzüntülerini dile getirdiği mektuplar, Çitlembik Çocuk Kulübü'nün kurulması, sayfa sayısının çoğaltılması, dergi okurları arasında mektup arkadaşlığı kurulması, armağanların kazanan okurların eline ulaşmaması, hediye kazananların övgüleri konularında gönderilen mektuplar bir hayli fazladır. Yemek tariflerini uygulayanların beğenilerini dile getirdiği, kulüp üye kartı ve rozeti gönderilmeyen, dergiyi yeni okumaya başlayan ve Fındık'ı tanımayan okurların soruları da mektupta yer alan diğer konulardandır.

Okurların gönderdiği mektuplardan ve övgülerinden okurların dergiyi severek ve ilgiyle takip ettiğini anlamaktayız Mektuplarda dergiye yönelik çok çeşitli şekillerde övgülerde bulunulmuştur. Derginin aileye esenlik ve mutluluk getirdiği belirtilirken bir okur

derginin babasını eve bağladığını belirtmiştir. Dergiye gönderilen mektuplarda okurların bazıları harçlıklarıyla Elele dergisi aldığını belirtmiş. Sadece çocuk değil, yetişkin okurlar da dergiye mektuplar göndermiştir. Okuma yazma bilmeyenler büyüklerine mektup yazdırmış, dergiyi büyüklerine okutturduklarını belirtmişlerdir. Çok daha küçük yaştaki çocuk okurların anne babaları kendi adlarına mektuplar yazmıştır. Beş yaşında çocuğu olan bir anne çocuğu için dergileri biriktirdiğini, sekiz aylık bebeği olan bir baba dergiyi kızı için okuyup armağan çekilişlerinde kızı için şansını denediğini belirtmiş, bazı okurlar dergiden ödevlerinde bile yararlandıklarını söylemişlerdir.

Ödül oyununda Fındık'ı bulmak yerine soru sorulması, ders konularına yer verilmesi, okur fotoğraflarının yayınlanması, pul köşesine yer verilmesi, artist fotoğrafları, giyecek örnekleri, La Fontaine Masalları yayınlanması, oyun sayfalarının arttırılması, şiir yarışması yapılması, ünlü kişilere yer verilmesi, öğrenci sorunlarına yer verilmesi istenmiş, dergi sayıları için cilt kapağı, poster yayınlanması gibi çeşitli konularda okurlardan gelen isteklere yer verilmiştir. Ancak kâğıt sıkıntısı nedeniyle okura poster gönderme, derginin sayfa sayısını arttırma gibi isteklerin gerçekleşme imkânının olmadığı ifade edilmiştir. Maraş (Afşin)'tan yazan bir ilkokul öğrencisi “Okulumuz çok fakir, kitaplığımız boş.” ifadesiyle yardım çağrısında bulunmuş bu talep üzerine dergi tüm okurları yardımcı olmaya davet etmiştir. Koleksiyon kulübü kuran bir okuyucu her türlü koleksiyon yapan okurlara yardımcı olmayı amaçladıklarını belirterek yardım isteyenlerin, gönderdiği adrese yazmalarını belirtilerek okurlar arasında destek ve yardımlaşma sağlanmaya çalışılmıştır.

Dergiye nasıl abone olunacağı, sağlıklı yetişmek için yapılması gereken sporlar dergide yer verilen diğer sorulardan bazılarıdır. Okurlar bilmedikleri ve ikilemede kaldıkları soruları dergiye göndermişlerdir. Örneğin; arkadaşıyla “şşşbeş” sözcüğünün anlamında tartıştıklarını ifade eden okura şşşin Farsça altı sayısına Türkçe beşi ekleyerek tavlada 6-5 zar sayısı olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

İlk on bir sayıda “Ayşe Abla” köşesinde yer alan fotoğraf ve köşe yazarında on ikinci sayıyla birlikte değişikliğe gidilmiştir. Derginin son iki sayısında Ayşe Abla'nın köşesinde yer alan fotoğrafı kaldırılmış, “Ayşe Abla” köşesi “Size Bir Mektup Var” adını almıştır. Bu bölümde yer alan köşe yazısını yazan kalemde bir değişikliğe gidildiği açık bir şekilde göze çarpmaktadır.

1980 yılında çocuklarla daha yakın ilişki kurmayı başlıca amaç edinen derginin 37. sayısında “Sevgili Çocuklar! Derginiz Çitlembik bu sayıyla 3 yaşını bitirip 4. yaşına basıyor. Türlü yeniliklerle beraberliğimizi sürdürmeye devam edeceğiz.” cümlesine yer verilmiştir ancak bu sayıdan sonra sadece iki sayı daha yayınlanarak 39. sayıyla birlikte dergi yayın ömrünü noktalamıştır.

2.2. Alan Yazın

İlk örneği olan Mümeyyiz ile tanıştığımız, Batılılaşma çalışmalarının yoğun bir şekilde görüldüğü Tanzimat Dönemi’nde pek çok örneğine rastladığımız çocuk dergilerinin sayısı Türk tarihinin ilerleyen dönemlerinde çeşitli örnekler vererek artmaya devam etmiştir. Çocuk dergilerinin çocuk edebiyatı ve eğitimi açısından önemine daha önceki bölümlerde değindiğimiz gibi çocuk dergileri öğretimi eğlenceli hale getiren, içeriğindeki görsellerle öğrenmeyi destekleyen, ilgiyi canlı kılan materyallerdir. Tarihten günümüze birçok çocuk dergisi yayınlanmıştır. Bunların bir kısmı bildiğimiz ama uzun zaman önce ismini unuttuğumuz, bir kısmı belki hiç duymadığımız yayınlardır. Bu çalışmada ismini daha önce hiç duymadığımız, tarihin tozlu sayfalarında unutulmuş çocuk dergileri üzerine yapılmış ya da üzerinden uzun zaman geçmiş ve unutulmuş dergileri hatırlatan çalışmalar bir araya toplanmıştır.

Çocuk dergileri konusunda yapılan akademik çalışmalarda son dönemlerde yoğun ilgi gören ve farklı çalışmalarda konu olarak incelenen çocuk dergileri birçok farklı açıdan ele alınmıştır. Bunun yanında günümüzden geriye gittikçe çocuk süreli yayınlarının başlangıç döneminden itibaren yayınlanmaya başlamış pek çok farklı isim ve içerikteki çocuk dergileri de araştırmalarda inceleme konusu olmuştur. Burada çalışmayla doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen çalışmalara yer verilmiştir.

Çocuk dergileri konusunda yapılan en eski çalışma 1991 yılına aittir. Kür (1991)’ün Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından 1991 yılında basılan bu eseri uzun ve titiz bir çalışmanın sonucudur. İsmet Kür bu eserinde, ülkemizde 1869 ile 1928 yılları arasında yayımlanan yirmi sekiz çocuk dergisine yer vermiştir. Yazar, 1991 yılında yayımlanan bu eser için 1966 yılında çalışmaya başlamış ve yıllar boyunca çalışmayı sürdürmüştür. İsmet Kür, 558 sayfa tutarındaki bu önemli çalışmayı neden yaptığını eserinin başında şöyle dile getirir: “Bu araştırmaya başlarken niyetim, birkaç makale, bir iki konuşma

hazırlamaktı. Ancak, işin içine girdikçe, bu konunun öyle birkaç yazı, bir iki konuşmaya sığmayacak kadar geniş, derin ve önemli olduğunu gördüm. Kültür tarihimizin bu gerçekten önemli, gerçekten ilginç bölümü üstünde derinine çalışmanın şart olduğu kanısına vardım. Kısacası bu konuda bir ‘başvuru kitabı’ hazırlamayı görev bildim”. Eserde yer verilen dergiler seçilirken harf devrimine kadar yayımlanmış olan çocuk dergilerinin önemli ya da uzun ömürlü olanlarının üstünde durulmuştur. İsmet Kür’ün bu çalışması çocuk dergileri üzerine yapılan ilk çalışma olması ve daha sonra yapılacak çalışmaların başlangıç noktası olması bakımından ayrıca önemlidir.

Azım (2000) çalışmasında 1905 (43 sayı) ve 1914 (21 sayı ve 4 ek) yıllarında yayınlanan “Çocuk Bahçesi” dergisini incelemiştir. Çocuk Bahçesi (1905) dergisinden önce yayınlanan Çocuklara Mahsus Gazete ve Çocuklara Rehber dergilerinin incelemesine, Çocuk Bahçesi dergisinin genel özellikleri, yayın periyodu ve yazar kadrosu gibi konulara yer vermiştir.

Yanar (2001) çalışmasında 1922 (28 sayı), 1925 (9 sayı) ve 1927 (37 sayı) yıllarında yayınlanan “Bizim Mecmua” dergisini incelemiştir. Bizim Mecmua (1922) dergisiyle aynı dönemde yayınlanan “Çocuk Dünyası” dergisinin incelemesine de yer verilmiştir.

Yaşar (2001) incelemesini araştırmalarda daha az yer bulan eski harfli çocuk dergilerinden olan 1869 yılında yayınlanan ve bilinen ilk çocuk dergilerinden olan “Mümeyyiz” dergisi üzerinde yapmıştır. Çalışmada 49 sayı çıkarılan dergi şekil özellikleri ve muhteva bakımından incelenmiştir.

Balcı (2002) 1897-1900 yılları arasında Selanik’te Muallim Ahmet Mithat tarafından çıkarılan “Çocuklara Rehber” dergisini çocuk eğitime katkısı bakımından incelediği çalışmada derginin yayınlanışı ve yazar kadrosu hakkında bilgiler vermiştir. Dergide yer alan yazıların çeşitli başlıklarla sınıflandırılması yapılmış, yazılarda ele alınan konular değerlendirilmiştir.

Bayat (2002) araştırmasında eski harflerle çıkarılan çocuk dergilerinin genellikle kısa soluklu yayın hayatı olduğunu belirterek bu dergiler içerisinde daha uzun soluklu olan “Çocuk Bahçesi ve Çocuk Dünyası” dergilerini çalışma konusu olarak seçmiştir.

Balcı (2003) çalışmasında Türkiye’de yayımlanan çocuk dergileri hakkında bilgi vermiş ve bu dergiler içerisinden “Çocuklara Rehber” dergisini tanıtmıştır. Dergide okuma

eğitimi ve alışkanlığının kazanımı için yayınlanan farklı metin türleri ve içerikleri değerdendirilmiştir.

Çılgın (2004) 1926-1935 yılları arasında yayınlanan ve Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından çıkarılan “Gürbüz Türk Çocuğu” dergisini incelemiştir. Derginin bir taraftan hükümetin çocuk politikasına yön verirken diğer yandan devletin çocuğa verdiği büyük önem ve değeri yansıttığı ifade edilmiştir. Çocuk sorununa gelecek açısından bakan yazarların Himaye-i Etfal Cemiyetine yardım çağrısında bulunduğu ve amacın sadece sağlıklı bireyler yetiştirmek değil cumhuriyeti yaşatacak ve koruyacak bireyler yetiştirmeyi amaçladığı da çalışmada üzerinde durulan konulardandır.

Yaman (2004) 19.yüzyılda ilk örnekleri görülen çocuk dergilerinden en uzun ömürlüsü ve Avrupa standartlarına en çok yaklaşan 1896-1908 yılları arasındaki on yıllık sürede 627 sayı çıkarılan “Çocuklara Mahsus Gazete” dergisini incelemiştir.

Bayram (2005) siyasi bir gazetenin cuma günleri çocuklar için çıkarılan eki olan “Mümeyyiz” dergisini araştırma konusu yapmıştır. Oldukça zengin bir içeriğe sahip olan dergide hem eğitici hem öğretici hem de eğlendirici metinlere yer verildiği belirtilmiştir. Dergiye ilginin yoğun olduğunu gönderilen mektupların çokluğu ve kampanyalara gösterilen ilginin yoğunluğundan anlaşıldığı da vurgulanmıştır.

Günaydın (2005) 1945-1993 yılları arasında Yapı ve Kredi Bankası’nın kurucusu Kazım Taşkent’in İsviçre’de bir çığ kazasında hayatını yitiren oğlu Doğan Taşkent anısına yayınlanan “Doğan Kardeş” dergisini incelemiştir.

Eker (2006) çalışmasında “Doğan Kardeş” dergisinde (1-75. sayı) yer alan metinleri tür, içerik ve anlatım özellikleri bakımından, çocuk eğitime katkısı bakımından incelemiştir. İncelemede 7-14 yaş arası çocukların gelişimsel özellikleri ve çocuk dergilerinin taşıması gereken özellikler dikkate alınarak yapılmıştır.

Güler (2006) yayın hayatına 2001 yılının Kasım ayında başlayan “Ebe Sobe” dergisini incelemiştir. Derginin günümüzde yayın hayatına halen devam ettiği belirtilmiştir. Araştırma neticesinde dergide yer alan metinlerin çocuklara uygun olduğu, yalın, anlaşılır bir dil kullanıldığı belirtilmiş ayrıca bilgilerin günlük hayattan örneklerle somutlaştırıldığı vurgulanmıştır.

Taşdemir (2007) 29 Mayıs 1913 ile 23 Nisan 1914 yılları arasında yayımlanan “Mektepli” dergisinin incelendiği çalışmada öncelikle derginin indeksine yer verilmiş, çocuk edebiyatına ve eğitimine katkı sağlayacağı düşünülen metinler günümüz harflerine çevrilerek derginin eğitime bakış açısı ve metin içerikleri değerlendirilmiştir.

Küçük (2008) 19. yüzyılda çıkarılmaya başlanan ve elliden fazla örneğine rastlanan çocuk dergileri içerisinde en uzun ömürlülerinden biri olan 5 Haziran 1913-20 Mart 1919 tarihleri arasında 68 sayı olarak çıkarılan “Talebe Defteri” dergisi üzerine yaptığı incelemesini üç bölümden ayrıca sözlük ve derginin ilgi çekici resimlerine yer verilen iki ek bölümden oluşturmuştur. İncelemenin birinci bölümünde yazar ve konu adına göre indeks, ikinci bölümde dergiden seçme metinler, üçüncü bölümde değerlendirme yer almaktadır. Derginin muhtevası, edebi türlerin dağılımı, yayın periyodu değerlendirme bölümünde incelenmiştir. Seçme metinler bölümünde her edebi türden çocuk eğitime ve edebiyatına katkı sağlayacağı düşünülen metinlere yer verilmiştir. Ayrıca derginin tanıtımı amacıyla metinlerin beşte birine yakını günümüz Türkçesi’ne aktırılmıştır. Çalışmanın sözlük bölümünde metinlerde yer alan ancak günümüzde pek kullanılmayan sözcüklere yer verilmiştir. Çalışmada Türk tarihinin en yoğun dönemlerinden (1913-1919) birinde çocuk edebiyatının da ihmal edilmediği belirtilmiştir.

Özdemir (2008) 1913-1927 yılları arasında yayınlanan “Çocuk Dünyası” dergisi üzerinde çalışma yapmıştır. Çıkarıldığı dönemde en uzun yayın hayatına sahip dergilerden biri olan Çocuk Dünyası’nın çevirilerin çok yapıldığı bir dönemde yayınlanması bakımından çeviriler yönünden zengin bir dergi olduğu belirtilmiştir, çalışmada dergide yer alan çeviri eserlerin indeksi ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Erdoğan (2009), 1881-1882 yılları arasında toplam on iki sayı yayınlanmış önemli çocuk dergilerinden “Çocuklara Arkadaş” dergisi dergide yer alan metinler çeşitli bakımlardan incelenmiştir ve metinler türlerine göre sınıflandırılmıştır. Dergide çeşitli metin türleri örnekleriyle çocuklara ders verildiği ve onlara doğru olanın gösterilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.

Demiryürek (2009) yaptığı çalışmada “Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk ve Ebe Sobe” dergilerini incelemiş, çocukların kolayca ulaşabildiği dergilerin belirlenen ölçütlere uygunluğu doküman incelemesi yöntemiyle saptanmaya çalışılmıştır. Geliştirilen ölçeğe göre

sözü edilen dergilerin birçok özellik bakımından kriterlere uyduğu ancak bazı noktalarda kriterlere uymadığı belirlenmiştir.

Karaca (2010) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen edebi çocuk dergisi “Kırmızı Fare”nin 1-26. ile 94-106. sayılarındaki 282 metnin betimsel araştırma yöntemine göre incelendiği çalışmada Türk Milli Eğitimi’nin genel ve özel amaçlarında geçen değerler tespit edilmiştir. Genel tarama yöntemi kullanılan çalışmada formda belirtilen değerlerin metinlerdeki oranları belirlenerek sonuçlar grafik olarak gösterilmiştir.

Küçük (2010) eski harfli çocuk dergileri arasında en uzun süreli yayın “Çocuklara Mahsus Gazete” dergisindeki edebiyat verimlerini incelemiştir. Dergide şiir, hikâye, roman, tiyatro, fabl, anı, biyografi, gezi yazısı, mektup türünde eserler yer almıştır. Bu eserlerde konu ve ileti ön plana çıkmış otoriter bir anlayışla kaleme alınan metinlerde sanatsallığın çoğu zaman geri planda kaldığı ancak bu eksikliğin sekizinci ciltten itibaren yoğunlaşan çeviri metinlerle giderildiği ve nitelikli eserler ortaya koyulduğu belirtilmiştir.

Kıymaz (2011) “İleri Yavrutürk Dergisinin Edebiyat Açısından İncelenmesi (1976-1977)” adlı çalışmasında çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan çocuk dergilerinin içeriklerindeki türler aracılığıyla çocuğa edebi ve eğitsel anlamda sağladığı katkılar incelenmiştir. Dergide yer alan edebi türler sınıflandırılmış ve içerik bakımından incelenmiştir bunun yanında dergide işlenen konular üç ana başlık altında çocuk eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

Ünlü (2011) çalışmasında II. Meşrutiyet Dönemi yıllarında otuz dokuz sayı yayınlanan “Mektepli” çocuk dergisinde yer alan şiir ve düzyazıları çocuk edebiyatı açısından değerlendirmiştir. Dergiye ait bütün sayılarda yer alan düzyazıların günümüz Türkçesine çevirisi yapılmış ve çevirisi yapılan metinlerin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi de yapılmıştır.

Akdağ (2012) cumhuriyetin ilk yıllarında 1925’te çıkarılmaya başlayan ve on üç sayı çıkarılarak aynı yıl yayın hayatına son verilen “Sevimli Mecmua” dergisinin tüm sayılarını Türkiye Türkçesine çevirmiş ve tarihin tozlu raflarından alarak çocuk edebiyatı alanında çalışan araştırmacıların istifadesine sunmuştur.

Demiryürek (2012) çocuk kitaplarının dolduramadığı boşluğu çocuk dergilerinin doldurduğunu belirtmiş ve bu doğrultuda “TRT Çocuk” dergisini yapısal özellikler bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Çocuk dergilerinin çocukların öğrenme ve öğrendiğini hayata geçirme isteğini canlı tuttuğunu, hayatlarını düzene koyma, bir grubun üyesi olma, kendi eserlerini vücuda getirerek tüketicilikten üretici konuma geçme gibi olumlu kazanımlar elde etmelerini sağlamakta olduğunu belirtmiştir. Çalışmasının sonucunda TRT Çocuk dergisinin olumlu yapısal özellikler taşıdığını ifade etmiştir.

Över (2013) 1914 yılında yayın hayatına başlayan, on üç sayısı bulunan fakat on bir sayısına ulaşılabilen “Çocuk Dostu” dergisinin yazı karakterleri, puntoları, kullanılan resimleriyle çocuk dergileri içinde en küçük yaş seviyesine hitap eder nitelikte olduğu belirtilmiştir. Çalışmada derginin Latin harfleriyle ifadesi sağlanarak yüz yıl önceki çocuk dergiciliği ve günümüz çocuk dergiciliğinin karşılaştırılması sağlanmıştır.

Yıldırım (2013) yapmış olduğu çalışmada çocuk dergilerinin cumhuriyet sonrası örneklerinden biri olan yirmi bir sayı yayımlanan “Resimli Dünya”yı günümüz okuyucusuna tanıtmayı amaçlamıştır. Derginin günümüz alfabesine aktarımı yapılmış ve metinler değerlendirilmiştir.

Koyuncu (2014) 1923 yılında on sekiz sayı olarak yayımlanan, ülkemizde eski harfli çocuk edebiyatı ürünlerinin ilk örneklerinden olan “Musavver Çocuk Postası” isimli çocuk dergisi üzerine yapılan çalışmayla cumhuriyetimizin kurulduğu yıl çocukların eğitiminde önemli bir rol oynayan dergiyi çocuk edebiyatına uygunluğu bakımından incelemiş ve günümüz okuyucusuyla buluşması sağlanmıştır.

Kıymaz (2015) araştırmada 2011-2012 yılları arasında yayımlanan “Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk, Gonca ve TRT Çocuk” dergileri temel alınmış ve bu dergilerde edebi nitelik taşıyan metinler ile diğer metinleri tespit etmek ve bu metinlerin çocuk edebiyatına ve Türkçe öğretimine sağladığı katkıların araştırılması amaçlanmıştır.

Alabaş ve Kamer (2016) araştırmasında 21 Haziran 1945 yılında yayın hayatına başlamış olan “Afacan Çocuk Gözü” adlı çocuk dergisini tanıtmış ve çocuk eğitimine ilişkin görüşleri incelemiştir. Tarihsel araştırma niteliğindeki bu araştırma tarama modelinin genel tarama modeli şeklinde yürütülmüştür. Araştırmada derginin bütün koleksiyonu ve özel sayıları nitel yaklaşımla incelenmiştir. Verilerin analizinde ise doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda “Afacan Çocuk Gözü” dergisinde erdemli davranış oluşturma ve iyi vatandaş yetiştirme konularına ağırlık verilmiştir.

Gümüşkılıç (2016) incelemesinde 1880-1881 yıllarında İstanbul’da haftada bir olmak üzere kırk sayısı yayınlanan, çocuk eğitimi açısından Avrupalı tarzda önemli bir dergi olan “Bahçe” dergisini kullanmıştır. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Turan, Kurt ve Aslan (2016) makalesinde okul öncesi çocuklar için hazırlanan ve İş Bankası tarafından ücretsiz olarak dağıtılan “Mini Kumbara” dergisini popüler bilim çerçevesinde biçimsel ve içeriksel olarak inceleyip değerlendirmiştir. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılarak ilk dört yılında yayınlanan on altı sayısı incelenmiştir. Sonuç olarak derginin biçimsel ve içeriksel özellikler açısından büyük ölçüde yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Asar ve Yeşilyurt (2017) “Çocuk Haftası” dergisinin çocuk edebiyatı açısından incelemesini yapmıştır. Araştırmada eserin genel özellikleri, hangi tür eserlerden oluştuğu, ortaya koyulmuş ve eserin içeriği çocuk edebiyatı açısından incelenmiştir. Çalışmada 1942-1950 yılları arasında yayınlanan derginin üç yüz yetmiş beş sayısı doküman inceleme yöntemiyle incelenmiştir.

Balcı (2017), cumhuriyet öncesinde yayınlanan en uzun ömürlü dergilerden “Çocuklara Rehber” dergisi üzerine çalışmıştır. Çocuklara Rehber dergisi üzerine yaptığı çalışmada Selanik’te yayınlanan derginin ulaşılan yüz altmış altı sayısı olduğunu tespit etmiş ancak kütüphane kataloglarında görünmeyen ve önceki çalışmalara konu olmayan 3 sayısının değerlendirmesini yapmıştır. Derginin 168,169 ve 173. sayılarının incelemesi sonucu derginin önceki yıllardaki genel yayın çizgisini devam ettirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bilge (2017), çalışmasında “Türk Yavrusu” adlı Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan çocuk dergisini incelemiştir. Mecmuanın çocuklara milliyet bilincini aşılacak amacıyla yayınlanmış izlenimi vermekte olduğu, isminde Türk geçen ilk çocuk dergisi olduğu belirtilmiştir. Türk Yavrusu’nun elde sadece iki nüshası bulunmaktadır. Başka nüshalarının var olup olmadığı ile ilgili bir bilgiye rastlanılmadığı ulaşılan sonuçlardandır.

Alabaş (2018) Tahsin Demiray tarafından yayınlanan “Çocuk Haftası” adlı çocuk dergisini incelediği çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemini kullanmıştır. İçerik analizi yapılan araştırmaya göre dergide yer alan metinlerin çocuk eğitimi açısından değerlendirmesi yapılmıştır. İçeriğinin eğitime yönelik bilgiler ve çocuk eğitimi, çocukların sahip olması gereken ahlaki değerler, çocukta okuma kültürünü geliştirme ve genel kültür amaçlı bilgiler kazandırma başlıklarında yoğunlaştığı belirlenmiştir.

Nacak (2018) çocuk edebiyatının çocuklar üzerindeki etkisi ve önemini göz önünde bulundurarak 18 Ocak 1910 tarihinde otuz iki sayfa olarak yayımlanmaya başlamış ve on dört nüsha yayımlanarak 28 Temmuz 1910 tarihinde uzun bir veda yazısıyla yayım hayatını sonlandırmış eski harfli çocuk dergilerimizden “Arkadaş” dergisini çalışmasında Latin harflerine çevirerek tanıtmıştır.

Şevket (2019) incelemesinde eski harfli çocuk dergilerinden sonuncusu olan “Çocuk Yıldızı” adlı dergiyi tanıtmayı amaçlamıştır ve bu bağlamda eski harflerle yayınlanan dergiyi Latin harflerine aktararak dergide yer alan metinlerin türlerini ve iletilerini tespit etmiştir. Çalışmada dergide çocuklar için metin türleri bağlamında zengin bir içeriğin yer aldığı hacimli bir dergi olduğu, dergide yer alan metinlerin çocuklar için olumlu iletiler içerdiği, ayrıca derginin dönemin siyasal ikliminden önemli ölçüde etkilendiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Tuştaş (2019) 1969-1980 yılları arasında 175 sayı olarak yayınlanan “Mavi Kırlandığı” dergisinin çocuk edebiyatına, çocuk dergiciliğine, çocukların eğitime olan katkısını incelemek için yaptığı çalışmada nitel araştırma yöntemlerini kullanarak verileri betimsel içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda derginin çocuk eğitimi açısından önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir.

Ağan (2020) 2007-2017 yılları arasında TÜBİTAK tarafından 3-6 yaş grubuna yönelik olarak hazırlanan “Meraklı Minik” adlı çocuk dergisini çocuk edebiyatı ürünlerinden süreli yayınlarda bulunması gereken özelliklere ve ölçütlere göre dış yapı (biçim), iç yapı (içerik) özellikleri bakımından incelenmiştir.

Cengiz (2020) çalışmasında “Çocuk Haftası” dergisini Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından incelemeyi ve dergide yer alan tahkiyeli eserlerin değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılabilirliğini tespit etmeyi amaçlamıştır. İçerik analizi yapılan çalışmada dergide yer alan tahkiyeli eserlerden bir kısmının değerler eğitiminde kullanılacak yeterliliğe sahip olduğu ve Türkçe öğretimi açısından da uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldız ve Karaca (2020) doküman inceleme yöntemini kullandığı çalışmasında “Araştırmacı Çocuk, Bilge Çocuk” dergilerini boyut, kâğıt, sayfa düzeni, dizgi, resim ve kapak gibi dış yapı unsurları ve bölümler, metinler, etkinlikler, temalar, dil ve üslup gibi iç yapı özellikleri bakımından incelemiştir. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır.

Bahrilli Tekin ve Göloğlu Demir (2021) Aile alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan “Sevgi Bir Kuş” isimli ocuk dergisini araştırma ve inceleme konusu olarak seçmiştir. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı araştırmada derginin 2015-2020 yılları arasındaki sayıları içerisinde yer alan hikâye, masal ve çizgi roman türlerindeki değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tunagür (2021) ocuk dergilerinin hazırlanmasında birtakım ölçütler bulunması gerektiğini belirtmiş ve bu bağlamda Türk Standartları Enstitüsü tarafından yayınlanan “Öncü Çocuk” dergisini biçimsel ve içeriksel açıdan içerik analizi yöntemini kullanarak değerlendirmiştir.

Son dönemlerde akademik çalışmalarda popüler olan Türkiye’de yayınlanan ocuk dergileri üzerine, farklı bilim dallarında da çalışmalar yapılmıştır. İletişim Bilimleri ve Gazetecilik Bölümünde Kübra Güran Yiğitbaşı, Elvan Başaran Taş, Kenan Aydın, Funda Eldiven, Gülsüm Göktürk, Gülsüm Sezgin, Tarih alanında Nurgül Sarı, Mine Erbulmuş, Burcu Kılınç, Burak Dilgen, Ghonche Ghojoghi, Selda Ergül, Özge Ertem, Meral Güdek, Fatma Banu Deniz, Din Eğitimi Bölümünde Narin Latifoğlu, Melek Güneş, Zafer Yıldız, Halkla İlişkiler alanında Nurullah Terkan, Güzel Sanatlar alanında Kader Sürmeli, Sosyoloji alanında Ayça Gürdal, Balkan alışmaları alanında Özden Beyoğlu, Türk Dünyası ve Edebiyatları alanında Turan elebi ve Fen Bilimleri alanında Ayşegül Küçük Ergün farklı bilim dallarında ocuk dergileri üzerine çalışmalar yapmış isimlerden bazılarıdır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde; araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama teknikleri, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İnsanlar tarih boyunca gerek sosyal gerekse fiziksel dünyadaki oluşum ve gelişmeleri inceleme çabası içerisinde olmuşlardır. Araştırmacıların insanların gösterdiği bu çabalardan hareketle gerçekleri kavramsallaştırarak daha sistemli bir şekilde anlamlandırmaya çalışmaları ise bilimsel araştırmanın temelini oluşturmuştur. Bilimsel araştırma, sosyal ve fiziksel olgular hakkında bilimsel bilgiye ulaşmak için yapılan sistemli, planlı ve bazen de kontrollü olarak gerçekleştirilen etkinliklerdir (Ekiz, 2009).

Nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. “Gözlem, görüşler ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır.” (Yıldırım ve Şimşek 2005)

3.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini 1976-1980 yılları arasında Elele kadın dergisinin çocuklar için eki olarak yayınlanan Çitlembik aylık çocuk dergisi oluşturmaktadır. Çalışma Çitlembik çocuk dergisinin 1-39. (tüm sayılar) sayılarının incelenmesiyle oluşturulmuştur.

3.2.1. Araştırmada İnceleme Nesnesi Olan Sayılar

Çitlembik Dergisi, Sayı: 1, Aralık, 1976.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 2, Ocak, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 3, Şubat, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 4, Mart, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 5, Nisan, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 6, Mayıs, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 7, Haziran, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 8, Temmuz, 1977.

Çitlembik Dergisi Sayı: 9, Ağustos, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 10 Eylül, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 11 Ekim, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 12 Kasım, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 13 Aralık, 1977.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 14 Ocak, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 15 Şubat, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 16 Mart, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 17 Nisan, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 18 Mayıs, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 19 Haziran, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 20 Temmuz, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 21 Ağustos, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 22 Eylül, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 23 Ekim, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 24 Kasım, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 25 Aralık, 1978.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 26 Ocak, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 27 Şubat, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 28 Mart, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 29 Nisan, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 30 Mayıs, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 31 Haziran, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 32 Temmuz, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 33 Ağustos, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı:34 Eylül, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 35 Ekim, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 36 Kasım, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 37 Aralık, 1979.

Çitlembik Dergisi, Sayı: 38 Ocak, 1980

Çitlembik Dergisi, Sayı: 39 Şubat, 1980

3.3 Veri Toplama Teknikleri

Araştırma için veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi yapılmış ve toplanan veriler betimsel içerik analizi ile çözümlenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman incelemesi araştırmacıya, zaman ve para anlamında tasarruf sağlarken gözlem, görüşler gibi diğer nitel veri toplama yöntemleriyle kullanıldığında araştırmanın geçerliliğini olumlu yönde etkiler (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Doküman analizi; resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılır (Ekiz, 2009).

Betimsel araştırmalarda olgulara müdahale yoktur. Hakkında çalışılan doğal ve toplumsal olguları kontrol etmez. Onların akışını engellemez. Olgu neyse aynen öyle alıp inceler, ortama yeni bir değişken sokmaz. Araştırmacı, çalışma sürecine girse de girmese de olgu aynı kalacaktır. Bu sebeple toplum biliminde sık kullanılan bir yöntemdir (Sönmez ve Alacapınar, 2019).

Çitlembik çocuk dergisinin incelenmesi için veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma konusunun sistematik bir şekilde ve detaylı olarak incelenebilmesi amaçlandığı için bu yöntem tercih edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya konu olan derginin geçmiş tarihli olması ve yayın hayatının sona ermiş olması dolayısıyla yayıneviyle yapılan yazışmalar, görüşmeler sonucunda arşiv sayılarına ulaşılamamıştır. Yapılan detaylı araştırmalar sonucunda derginin sayıları sahaflardan toplanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada veriler, Çitlembik çocuk dergisinin ulaşılabilen 39 sayısının baştan sona detaylı bir biçimde okunması, incelenmesi ve belirlenen kategorilere dayalı olarak değerlendirilmesiyle elde edilmiştir. Verilerin toplanması için öncelikle kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Doküman analizinin kullanıldığı bu araştırmada, verilerin analiz edilmesi aşamasında betimsel analiz metoduna başvurulmuştur. Betimsel analiz yapılmasındaki amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Betimsel analiz yöntemine göre veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Betimsel içerik analizinin kullanıldığı çalışmada derginin bütün sayıları detaylı olarak okunup, incelenmiştir. Derginin ilgili sayıları kapsamında incelenen metinlerden elde edilen veriler, metin türleri ve konular açısından değerlendirilmiştir. Güncel Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler belirlenmiş, Çitlembik çocuk dergisinin ulaşılan bütün sayıları baştan sona detaylı olarak okunarak metinler değerler eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

İçerik incelemesi yapılırken Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan değerlere göre dergide işlenen ve en çok tekrarlanan değerler belirlenmiştir. Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler öğretme-öğrenme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (Türkçe Eğitim Programı, 2018).

Dergide yer verilen metinler türüne ve konusuna göre incelenmiş, derginin sayılarının çocuk eğitimine katkısı belirlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinin taşıması gereken yapısal özellikler dış yapı (biçim) ve iç yapı (içerik) olmak üzere iki başlık şeklinde belirlenmiştir. Derginin sayıları biçimsel özellikler boyut, kapak, cilt, kâğıt, harf, punto, sayfa düzeni, resimler; içerik özellikleri konu, tema, kahraman/karakter, içerik/plan/kurgu, dil ve anlatım özellikleri bakımından yapısal özelliklere uygunluk ve aykırılık açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmada incelenen dergi değerler eğitimine katkısı, çocuk edebiyatı ve çocuk eğitimine katkısı, yapısal özellikler bakımından sistematik bir biçimde ve bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. İncelemede kaynaklara ulaşma, okuma, inceleme, not alma ve değerlendirme sıralaması takip edilmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgulara dayalı yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Çitlembik Dergisindeki Metinlerin Türlerine Göre Dağılımı

Çocuk edebiyatı, çocukların hayal dünyalarına seslenerek onlara çeşitli türdeki edebî metinlerle karşılaşma imkânı sunan, estetik zevk edindirmenin yanında çocuk eğitiminde de büyük öneme sahiptir. Edebiyat estetik amaçların dışında geçmişten günümüze önemli bir eğitim aracı olarak kullanılmaktadır. Çeşitli konularda yazılmış öykü, masal, fabl, tiyatro, destan, efsane, şiir, anı, gezi yazısı gibi türler ve bu türlerde yer alan kahramanlar vasıtasıyla çocukların iyi ile kötüyü ayırt etmelerinde, yerli ve evrensel değerlerin, göstermeleri beklenen davranışların kazandırılmasında, hayatta karşılaşılabilecekleri durumlara ve olaylara karşı hazır olmalarını sağlamada bir araç olarak kullanılmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuklara çeşitli davranışları kazandırıp onları eğitirken diğer yandan çocukların hayal dünyalarını besleyip eğlenmelerini sağlayan bir araç görevi görmektedir. Ayrıca ana dilin öğretilmesi, dil kurallarının kavranması, dili doğru ve etkili kullanmayı sağlayan önemli materyallerdendir. Çocukların zevkine hitap eden ilginç konu ve olaylardan oluşan, anlaşılması kolay, dilbilgisi açısından basit, duru cümle yapılarına sahip metinler ana dilin sevdirilmesinde ve kelime dağarcığının zenginleştirilmesinde etkili olacak yapılardır. Bunun yanında anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminde ve etkili kullanımında faydalı olmaktadır.

Bu bölümde derginin 39 sayısı çocuk edebiyatı türleri ve çocuk edebiyatı türlerinde işlenen konular bakımından incelenmiştir. Çitlembik çocuk dergisinde şiir, hikâye(öykü), masal, fabl, çizgi roman, biyografi (yaşam öyküsü), fıkra, röportaj, mektup, bilmece, bulmaca, şarkı ve bilgilendirici metin türlerine ait örneklerle yer verilmiştir. Ancak bu türlerin bazıları doğrudan dergi tarafından yayınlanan metinlerken dergide yer alan türlerin bir kısmı okurların gönderdiği mektuplardaki metinler değerlendirilerek türüne göre kategorize edilmiştir. Bunun yanında dergide otobiyografi, efsane, destan, anı, gezi yazısı, ninni, marş, atasözü ve özdeyiş, gibi yazı türleri temsil eden metinlere yer verilmemiştir. Dergi edebî metin türleri bakımından çok zengin değildir ancak bilgilendirici metinlere çokça yer verilmiştir. Bu bakımdan çocukların farklı edebî metin türleriyle tanıştırılması çocuk dergileri bakımından önemliyken

Çitlembik bu bakımdan zayıf kalmıştır. Şiir, fıkra ve bilmece türündeki metinler okuyucuların mektuplarda gönderdikleri eserlerinin yayınlanmasıyla dergide yer almıştır.

Dergide yer alan metin türleri, dergi sayılarına göre dağılımı ve türlerin toplam sayısına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4.1 Çitlembik dergisinde yer alan metin türleri ve sayıları

Çitlembik'te Yer Alan Metin Türleri	Metin Türünün Yer Aldığı Dergi Sayısı	Toplam Metin Sayısı
Şiir	5, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 32, 33, 34	26
Hikâye	22, 23, 26, 29, 30	5
Masal	2, 15, 19, 20, 24, 32	6
Fabl	3, 5, 21, 25	4
Biyografi	1, 12, 20, 25, 27, 28, 36	5
Röportaj	16, 27, 36	3
Mektup	5, 38, 39	3
Bilgilendirici Metinler	1-26, 28-39	125
Çizgi Roman	1-39	39
Şarkı	21	1
Fıkra ve Mizah	8, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 34	25
Karikatür	1-13, 13-38	35
Bilmece	5, 13, 16, 17, 22, 25	11
Bulmaca	2, 4-38	103
Anketler ve Mini Testler	10, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 39	21
Yarışma ve Duyurular	2, 4, 5, 6, 9, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 39	23

4.1.1. Şiir

Çocuklara ulus, yurt ve insanlık sevgisinin kazandırılmasında, iyiden, güzelden yana bir tutum takınılmasında, ana dilini sevdirmeye ve onu bilinçle kullanma konusunda şiir, düzyazıya göre daha etkileyici bir araçtır. Çocuklar gelişimlerinin her döneminde şiir okuma etkinliklerini severek yerine getirirler. Şiirlerde yer alan ölçüde, uyak ve durak gibi nitelikler çocuklarda doğuştan varolan ritim-uyum duygusunun gelişmesini sağlar. Bu nedenle şiir çocuğun eğitiminde vazgeçilmeyecek bir öğedir (Kıbrıslı, 2000).

Çitlembik dergisinde yayınlanan metin türleri içerisinde şiir türüne yer verilmemiştir. Dergide tanınmış şairlere ya da onlara ait şiirlere yer verilmemiştir. Dergide yer verilen şiirler, okurların dergiye gönderdiği mektuplarda yer alan şiirlerin yayınlanmasıyla dergide kendine yer bulmuştur. Dergide okurlardan gelen ve farklı konularda yazılmış 25 şiire yer verilmiştir. Okurdan gelen şiirlerden bir tanesi Orhan Veli'ye aittir. Şiirler konularına ve temalarına göre incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmada çocuk okurlar tarafından gönderilen şiirler beş başlık altında toplanmıştır. Yayınlanan şiirlerin bazılarının başlığı bulunmakta bazılarında ise başlık yer almamaktadır. Şiirler çocuk hayal dünyasının ürünü basit yapıda eserlerdir. Şiirlerin konuları çocukların fizikî ve duyu dünyasına ait kavramlardan oluşmaktadır. Genellikle yarım ya da tam kafiyeli az da olsa serbest ölçüde yazılmış olanları da vardır. Çocukların bilişsel gelişimleri ve dil gelişimleri bağlamında düşünüldüğünde şiirlerde sözcükler mecaz anlam kullanılmadan gerçek anlamlarında kullanılmıştır ve ileri düzeyde söz sanatlarına yer verilmemiştir. Söz sanatı olarak basit benzetmelere başvurulmuştur. Yalın, açık, düz bir anlatım kullanılmıştır.

Bitkiler ve hayvanlar

Kayseri'den dergiye mektup gönderen Yasemin Öztürk'ün yazdığı "Küçük" başlıklı şiiri şu şekildedir:

*Ben küçük,
Siz büyük balık
Beni yutamazsınız
Ağzımız kalabalık
(C.1977, S.5, s.6)*

İstanbul'dan mektup gönderen Kıbrıslı Tahir Erbil'in şiiri şu şekildedir:

*Kıbrıs'ım benim adaların birincisisin;
Seni çok severim, Kıbrıs'ım benim,
Akdeniz'in incisisin, seni çok severim
Yeşil Kıbrıs'ım benim
Güzelliğine turist çekersen
Seni ben çok severim.*

(C.1977, S.10, s.5)

Dergiyi Ankara'dan takip eden Pelin Özkan'ın "Çiçek" başlıklı şiirine yer verilmiştir.

Okurun şiiri şu şekildedir:

*Ben baharın müjdecisi
Açar tomur tomur
Rengarenk saçılır çevreye
Açılır bucağın bucağın
Çiçekleri severim çok
Koparmam tek yaprağını
Bize neşe veren çiçekleri
Sevelim her zaman.*

(C.1977, S.12, s.5)

Dergiyi Ankara Yukarı Ayrancı'dan takip eden Demet Demiray'ın "Yavru Kuş" isimli şiiri şu şekildedir:

*Küçük bir yavru kuş var
Üşümüş, acıkmış, susamış!
Onu aldım, götürdüm,
Sıcak bir oda, yem ve su verdim,
Canım kuşum, nasıl da üşümüş!
Sanki yalvarıyor bana, "Isıt" diye.*

(C.1979, S.29, s.3)

Atatürk, milli bayramlar, belirli gün ve haftalar, tarihi olaylar

Malatya Derme İlkokulu öğrencisi Ali Bilgin'in "Cumhuriyet Bayramı" başlıklı şiiri şöyledir:

*Bayraklar gökte uçuyor
Sevinçten herkes coşuyor
En büyük bayramım bugün.*

*Atatürk'üm bayrak olmuş
Sevgisi gönlüme dolmuş
En büyük bayramım bugün.*

*Atam yine konuşuyor
Öğün, çalış, güven diyor
En büyük bayramım bugün.*

(C.1978, S.21, s.3)

Adana'dan Damla Köken 'in Adana'nın kurtuluşu üzerine yazdığı "Kurtuluş" şiiri şu şekildedir:

*5 Ocak'ta herkes coşuyor
Seviniyor, hopluyor, zıplıyor
Büyük Atayı hep birlikte anıyor
Çukurova kurtuldu diyor!*

*Analar, babalar, çocuklar
Birbirlerine anlatmak için yarışıyorlar
5 Ocak Kurtuluş Destanı'nı
Adana'nın pamuğunu dalını!*

(C.1979, S.29, s.3)

Ankara'dan dergiyi çok sıkı bir şekilde takip eden, diğer takipçilerle de mektuplaşmak isteyen Kaan İpekçiöğlü "Mustafa Kemal" isimli şiirinin de yayınlanmasını istemiştir. Okurun şiiri şöyledir:

*Bir gün bir çocuk doğmuş,
Adı Mustafa olmuş,
Büyümüş Mustafacık
Kocaman subay olmuş,*

*Birçok devrimler yapmış,
Yurdumuzu kurtarmış,
Cumhuriyeti kurmuş,
Adı Atatürk olmuş.*

(C.1979, S.32, s.4)

Okul, kitap

Dergiyi İstanbul'dan takip eden Halil Mızrak'ın mektubunda gönderdiği ve yayınlanmasını istediği "Kitaplarım" isimli şiir şöyledir:

*Benim kitaplarım var
Onları okurum, öğrenirim,
Her şey adam olmak için!
Severim onları...*

(C.1977, S.13, s.5)

Ankara'dan Narin Kürklü'nün gönderdiği mektupta yer alan "Kitabımı Severim" başlıklı şiire dergide yer verilmiştir. Şiir şöyledir:

*Bir kitabım var,
Çok güzel!
Kitaplığım da var,
Ne güzel ne güzel
Okurum şiirler, bilgiler
Kitabımı çok severim,
Ne güzel ne güzel*

*Annem, babam
Kitap alır bana
Her gün okurum,
Kitabımı çok severim!
Canım kitabım,
Ne güzel ne güzel!*

(C.1979, S.27, s.6)

Ankara'dan dergiyi takip eden Mesut Genişol'un mektubunda yer verdiği "Sınıfım" isimli şiiri şöyledir:

*Ne güzeldir sınıfım
Masasında oturur
Sırasında yazarım
Benim güzel sınıfım!*

*Ne güzeldir sınıfım,
Haritalı, resimli,
İyi bir de öğretmenli,
Benim güzel sınıfım!*

(C.1979, S.29, s.3)

Mevsimler

Ankara'dan Caner Aytekin mektubunda bahar konulu şiirini göndermiştir. Okurun gönderdiği şiir şu şekildedir:

*Çiçeklendi bayırlar
Yapraklandı ağaçlar
Artık geldi ilkbahar
Gelin kıra gidelim
Eğlenip dinlenelim
Billur sudan içelim.*

(C.1978, S.18, s.2)

İstanbul'dan Nurhan Çakır'ın "İlkbahar Sabahı" başlıklı şiiri şu şekildedir:

*Güneş ufkun kenarından
Yavaş yavaş yükseliyor
Köyün yeşil dağlarından
Serin nefesler geliyor.*

*Beyaz, sarı, mavi, renk renk
Çiçekler açmış ovada
Kelebekler benek benek
Dolaşıyor havada.*

(C.1978, S.22, s.4)

İstanbul'dan Derya Erkut'un dergi okurlarına armağan ettiği “İlkbahar” isimli şiir şöyledir:

*Engin deniz pırıl pırıl parlıyor
Ağaçlar çiçek çiçek açıyor
Kuşlar cıvı cıvı ötüyor
Dereler şırl şırl akıyor
Çocuklar oyunlar oynuyor
Anneler babalar temizliği yapıyor
Leylekler bacalarda yuva kuruyor
Kırlarda çiçekler baharı müjdeliyor
Oh, ne güzel, bahar geldi diyorum!*

(C.1979, S.30, s.2)

Anne ve kardeş sevgisi

Ankara'dan Veli Aykaç “Sen Olmasan” isimli şiirini göndermiş ve yayınlanmasını istemiştir. Şiiri şu şekildedir:

*Sen olmasan,
Seni bulmak hayal olsa
Yaşar mıyım dersin?
Soğurum, donarım, kırılırım
Senden ayrılınca
Yaşar mıyım seni kaybetsek?
Sen olmasan yaşayamam, anne!*

(C.1978, S.16, s.2)

İstanbul'dan Nilgün Kolişler' in “Annesizlik” isimli şiiri şöyledir:

*Benim annem yok,
Onun için kederim çok.
Annesiz insan olmaz,
Dalından koparılmayan yaprak olmaz.*

*Ben her gece rüyamda,
Bilinmedik diyarlarda,
Annemi arıyorum adım adım!
Benim annem nerede?*

*Onun için yüzerim kederde,
Onun için hasretten yanarım,
Annem yok, ben ne yapayım!*

*Anne anladım ki sen beni sevmiyorsun!
Kara yazı mı yazılmış benim alnıma!
Ama benim günahım neydi bunda?
Söyle, benim suçum neydi bunda?*

(C.1978, S.17, s.2)

İstanbul'dan Zeynep Küçük' ün kardeşi için yazdığı "Kardeşime" başlıklı şiir şöyledir:

*Canım tatlı kardeşim
Bütün dünyam, her şeyim
O benim göz bebeğim
Ben de onun ablasıyım.*

(C.1978, S.25, s.3)

Ankara Sincan'dan Hakan Tekin 7 aylık kardeşini çok sevdiğini söylemiştir. Okurun kardeşi için yazdığı şiir şöyledir:

*Özkan benim kardeşim
Çok sevimli, çok güzel
Yaramazlık yapınca
Hepimizi çok üzer*

*Geceleri uyumaz
Gündüzleri hiç durmaz
Beni gördüğü yerde
Gülmeden edemez.*

*Mamasını kendi içer
Çok çabuk yere düşer
Oyuncaklarını görünce
Sevinçten içi geçer!*

(C.1979, S.26, s.12)

Çocuk

İstanbul Fatih'ten Dilek Tosunbayraktar 1979 “Çocuk Yılı” için yazdığı şiiri göndermiştir. Okurun şiiri şu şekildedir:

*İlan edildi bu sene
Dünya çocuk yılı bütün ülkelerce
Zengin çocukları yaşıyor mutlu
Ne dert var ne keder
Bütün hayat boyunca
Onlar için her yıl, çocuk yılı!
Oysa yoksul çocuklar böyle mi?
Ellerinde bir boya sandığı
Kafalarında yarın düşüncesi
Çocuk yılı ne getirdi onlara?
Mutluluk mu, yoksa,
Hayat boyunca tutunacakları bir dal mı?*

(C.1979, S.33, s.3)

İstanbul'dan Mine Hürben “Dünya Çocukları” isimli şiirinin yayınlanmasını istemiştir.

Okurun gönderdiği şiir şu şekildedir:

*Asyalı, Afrikalı, Avrupalı,
Kiminin açtı karnı,
Tümünün gülüyordu gözleri
Bölüştüler ekmeği,
Bölüştüler sevgiyi
Uçurtma uçurdular
Akşama dek,
Kimse mızıkçılık etmedi.*

(C.1978, S.19, s.3)

Serbest konulu

Zonguldak'ın Kilimli ilçesinden Abdullah Taşdelen adlı okur Orhan Veli'ye ait çok sevdiği “Yol Türküleri” şiirinden dizeler göndermiştir. Şiir şu şekildedir:

*Zonguldak yolundayız
Dağların tepesinden
Birdenbire denizi göreceğiz
Şimal rüzgarları gelecek uzaktan
O yolcu, biz yolcu
Şimâl rüzgarları ile öpüşeceğiz
.....
Gemiler vardı limanda, gemiler
Her biri yeni bir ufka gider.*

(C.1978, S.25, s.3)

Ankara'dan Haluk Yanmaz'ın yağmuru anlattığı “Yağmurlar” isimli şiirine yer verilmiştir. Okurun şiiri şöyledir:

*Ne güzeldir yağmurlar!
Pıtır pıtır yağarlar.
Dünyamıza renk katarlar
Çiftçilere yararlıdırlar
Çok yağınca zararlıdırlar
Ne güzeldir yağmurlar!*

(C.1979, S.34, s.3)

İstanbul Heybeliada'dan Handan Erbilgin'in “Uzaklaşan Gemi” isimli şiiri şu şekildedir:

*Mavi dalgalar arasında
Güzel kırmızı,
Bir uzaklaşan gemi!
Kuşlar cıvı cıvı,
Sesleniyor tayfalara,
Bizden selamlar götür!
Varacağı her yere...
Ah... Uzaklaşan gemi!*

(C.1979, S.34, s.3)

Neşe Tekgül isimli okur gönderdiği şiirden dolayı gerçek bir barışsever olarak adlandırılmıştır. Okurun gönderdiği şiir çok uzun olduğu için şiirin bir kısmına yer verilebildiği belirtilmiştir. Okurun şiiri şu şekildedir:

*Barış çiçeklerini kokla,
Sarımsını, beyazını, alını, mavisini,
Karası yoktur barış çiçeklerinin.
Barış çiçeklerini kokla!
Sarımsını duy içinde sınımsıcak!
Beyazını, huzur dolu!
Göklere bak mavisinde,
Kuşları gör, barış dolu!
İnsanlar kavga etti,
Bu kavga çok büyük,
Savaş diyorlar adına!
Barış çiçekleri açmıyor artık...
İnsanlar filizlerini kopardı
Filizler küstü,
Filizler yok artık!
Barış çiçeklerini kokla
Alında, al yanaklarını gör barışın
Barış çiçeklerini koparmasınlar.*

(C.1979, S.34, s.3)

Kayseri'den Selim Başer isimli okurun "Arkadaş" isimli şiiri ise şöyledir:

*Beraber oynarken sokakta
Arkadaşınla birlikte
Eğer bir hata yaparsa
Sakın hemen gücenme!
Sor ona nedenini*

*Ama hemen darılma
Öğrenince sebebini
Küsüp kalbini kırma!
Unutma ki dünyada*

*İnsan her şeyle karşılaşır
İyi, ya da kötü anında
En iyi dost, arkadaşındır!*

(C.1979, S.34, s.3)

Akrostiş

Mardin'den dergiyi takip eden Serdal Gülmez isimli okur Çitlembik sevgisini dile getiren bir akrostiş şiir yazmıştır. Okurun kaleme aldığı şiir şöyledir:

*Çıktığın günden beri,
İstekle, zevkle okurum seni.
Tatlı dakikalar geçiririm.
Leylek getirdi seni, derlerdi bana,
Elele'yi okuyunca, doğduğumu anladım.
Merakla bekliyorum bir sonraki sayısını.
Bekliyorum heyecanla Çitlembik sayfasını.
İnanyorum şansım yardım edecek,
Kazanacağım Fındık'ın armağanını.*

(C.1977, S.5, s.6)

Ankara'dan Ali Aydemir'in Çitlembik için yazdığı akrostiş şiiri şu şekildedir:

*Çitlembiktir benim adım
İyi bilgiler veririm her zaman
Tatlı çocukların elinden düşmem
Lazım olan en güzel bilgiler bende
Elele'nin ekiyim ben
Merak edilen pek çok oyun var bende
Bebeklikten yaşlılığa kadar okunurum
İnsanı sevindiririm her sayımda
Kazandırırım büyük-küçük hediyeler!*

(C.1978, S.23, s.3)

4.1.2. Hikâye

Çitlembik dergisinde yer alan olaya dayalı metinler genellikle masal ve öykü başlıkları altında okuyucuya sunulmuştur. Ancak okura sunulan bu metinlerde masal ve hikâye metin türü özellikleri taşımayan metinler de masal ya da hikâye genel başlıkları altında okuyucuyla buluşturulmuştur. Araştırmada bu metinler taşıdıkları metin türünün özellikleri göz önünde bulundurularak masal, öykü, fabl başlıkları altında yeniden sınıflandırılmıştır. Dergide yer verilen hikayelerin başlıklarıyla birlikte kısaca konularına da değinilmiştir. Dergide öykü türünde 5 adet metne yer verilmiştir. Öykülerde çocukların olumsuz tutum ve yanlış davranışların sonuçları üzerinden ders almaları sağlanmıştır. Öykülerde yer verilen kahramanlar günlük hayatta karşılaşılabilecek gerçek tiplerdir. Olaylar günlük hayatın içerisinde karşılaşılabilecek türden olaylardır. Öyküler genellikle olumsuz davranışlar gösteren kahramanlar üzerine kurulmuş ve bu kahramanlar öykünün sonunda yaptıkları yanlışları anlamışlardır. Bu şekilde kahramanlarla birlikte öyküleri okuyan çocukların da mesajı açık bir şekilde alması ve ders çıkarması amaçlanmıştır. Öykülerden üç tanesi aynı temaya sahiptir. Bu öyküler hırs, eldeki imkanlarla yetinmeme, daha fazlasını isteme temaları üzerine kurulmuştur. Bu bakımdan değerlendirildiğinde farklı temalı öykülere yer verilmesi çocukların farklı konulardan farklı dersler çıkarmalarını sağlayacak, kelime kapasitelerini geliştirecektir, hayal dünyalarını zenginleştirecektir. Bunun yanı sıra derginin sayfa sınırlaması nedeniyle öykülerde kısaltmalara gidilmiştir. Sadeleştirmeler ve öykülerin kısa yoldan ana fikre varma çabası düz ve kuru bir anlatım oluşmasına, gelişme bölümüyle sonuç bölümü arasında kopukluk yaşanmasına neden olmuştur. Öykülerin ders verme kaygısı ön plana çıkarılmış kısa yoldan ana fikre gitmek amaçlanmıştır, bu kaygıyla çocukların okuma zevki kazanması ve dilin zenginliklerini fark etmesi gibi amaçlar ikinci plana atılmıştır. Öykülerin yazarıyla ilgili de herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

“**Aptal Köylü ve İneği**” isimli hikâye masal olarak sunulmuş ancak hikâye özellikleri taşıyan bir metindir. Hırslı olmanın cezasını çeken bir adam anlatılmıştır. Günde beş altı litre süt veren bir ineğe sahip köylü ineğinin bu özeliğiyle sürekli övünür. İneğinin ismi Ayşem'dir. Bir gün köyde bir panayır kurulur ve adam ineğinin bu marifetini herkese göstermek ister. İneğinin köydeki bütün ineklerden daha çok süt verdiğini kanıtlamak için ve ineğin olandan daha da fazla süt vermesi için ineği üç hafta sağmadan bekler. Panayır günü durmadan ineğiyle övünür öteki ineklerin değersizliğinden bahseder. Derken ineği sağmak için oturunca inekten tek damla süt gelmez çünkü inek uzun süre sağılmadığı için süttten kesilmiştir. Bizim köylü de bütün köye rezil olmuştur. (C.1978, S.22, s.11)

Kişisel hırslarla ve kibirle hareket etmenin olumsuz sonuçlara neden olacağı köylü ve ineği üzerinden çocuklara sezdirilmiştir.

“**Dede ile Torun**” isimli metin dergide masal olarak sunulmuştur fakat hikâye özellikleri taşımaktadır. Anne, babası ve dedesi ile yaşayan iyi yürekli bir çocuğun bulunduğu hikâyede anne ve babaya saygılı, vefalı olmanın, kıymet bilmenin önemi anlatılmaktadır. Ayrıca büyüklerimize karşı sergilediğimiz tutum ve davranışların aynını yaşlandığımızda çocuklardan görebileceğimizi gösteren bir olay örgüsüdür. Yaşlandığından dolayı dedesinin elleri titremektedir ve bu durum çocuğun anne ve babasını kızdırmaktadır. Bu durumdan dolayı en sonunda ihtiyarı yemek yerken masaya oturtmamaya karar verirler. İhtiyar buna çok üzülür sel gibi gözyaşlarını kasesine akıtır. Yaşlılıktan elleri titreyen ihtiyar bir gün sobanın arkasında elindeki kâseden çorbasını içerken kâseyi düşürür ve kırar. Köylü kadın ve kocası buna çok öfkelenir ve dedeye ucuz tahta bir kâse alırlar. Köylü kadınla kocası tarladan döndükleri bir akşam üstü küçük oğullarını evin önünde bir tahta oyarken bulurlar ve ne yaptığını sorduklarında çocuk onlara; “Size büyük bir tahta kâse hazırlıyorum. Dedem kadar yaşlandığımızda yemeklerinizi bunun içinden yiyeceksiniz.” der. Anne ve baba şaşkınlıkla birbirlerine bakarlar ihtiyara ne kadar kötü davrandıklarını ve hatalarını fark ederler. O günden sonra dede tekrar onlarla birlikte masaya oturur. (C.1978, S.23, s.11)

“Ne ekersen onu biçersin.” atasözünün çok güzel bir şekilde örneklendirildiği metinde büyüklerin davranışlarının çocuklar için ne kadar önemli bir örnek oluşturduğunu anlatan bir öyküdür. Okurlara büyüklere karşı saygılı ve hoşgörülü olmamız gerektiğini öğütlerken büyüklere karşı davranışlarımızın ilerde kendi çocuklarımızın bize olan davranışını şekillendirdiği mesajını da vurgulayan bir yapıdadır.

“**Çenesi Düşük Kızın Sonu**” isimli öyküde sır saklamanın önemi anlatılmaktadır. Bir zamanlar şirin bir köyde küçük bir kız yaşarmış ancak bu kız dilini tutmayı bir türlü beceremezmiş. Bu yüzden ona “Çenesi Düşük” adını vermişler. Bu küçük kız kendisine verilen hiçbir sırrı saklayamaz, ne anlatsalar önüne çıkana anlatıverirmiş. Bu özelliğinden dolayı herkes onu görünce yolunu değiştirir olmuş ama bu durum onu hiç etkilememiş. Bir gün köyde bir panayır kurulmuş panayırda kafeste bir papağan varmış. Köylüler papağının çevresini sarmış; “Bu hayvanın da tıpkı bizim küçük kız gibi çenesi düşük.” demiş ve gülüşmüşler. Bunu duyan küçük kız çok utanmış, bir daha kimse hakkında konuşmamaya kendi kendine söz vermiş ancak yine dayanamamış. Küçük kız yıllar geçmiş, büyümüş ancak hala eskisi gibiymiş. Sır saklayamayan bu kızla kimse evlenmek istememiş ve dostluk

kurmamış. Zavallı kız bu kötü huyu yüzünden yaşamı boyunca yalnız kalmış. (C.1979, S.26, s.7)

Sır saklamanın ve insanların güvenini kazanmanın önemi çenesi düşük bir kız aracılığıyla çocuklara aktarılırken laf taşıma ve sır saklayamama gibi olumsuz davranışların insanları bizden uzaklaştıracağı ve yalnız kalmamıza neden olacağı yönünde sosyal bir mesaj iletmektedir.

“**Cimri Köylü ve Cingöz Uşağı**” isimli metin masal olarak okuyucuya sunulmuştur ancak hikâye özelliği taşımaktadır. Hikâyede bir şeyin daha fazlasını isteyerek aç gözlü ve hırslı davranmanın eldeki azı da kaybetmemize neden olması anlatılmaktadır. Yaşar cimri bir köylünün yanında çalışmaktadır. Köylü kendisine o kadar az para verir ki Yaşar artık bedava çalışmaktan bıkmıştır, fırsat buldukça işten kaçar ve bir ağaç gölgesinde uyur. Köylü Yaşar’ı kovmak ister ancak ondan daha ucuza çalışacak başka birini bulamamaktadır. Günün birinde cimrinin aklına Yaşar’ı hem daha fazla çalıştırabileceği hem de daha az zaman ve yiyecek kaybedeceği bir fikir gelir. Yaşar’a kahvaltının üzerine hemen öğle yemeğini de yerlerse tarladan yemek için dönmelerine hiç gerek kalmayacağını böylece ara vermeden çalışmaya devam edebileceklerini söyler. Bunun üzerine kahvaltıdan hemen sonra öğle yemeği de gelir, son lokmayı çiğnerken köylü akşam kahvaltısını da yemeyi önerir. Amacı hem zamandan hem yiyecekten tasarruf etmektir. Her zaman iştahla yemek yiyen Yaşar’ın pek yiyemediğini gören köylü sevinçle hanımdan hemen akşam yemeğini de getirmesini ister ve akşam tarladan dönünce hemen yatabileceklerini söyler. Sofraya tekrar yiyecekler gelir ancak Yaşar artık yemek yiyecek durumda değildir. Köylü ayağa kalkar ve sevinçle “Eh, artık tarlaya gidebiliriz.” der. Yaşar, “Akşam yemeğinden sonra tarlaya değil olsa olsa yatağa gidilir.” der ve selamını verip odasına çekilir. Cimri köylü de çocuğun ardından bakakalır. (C.1979, S.29, s.6)

Kişisel hırsların ve cimriliğin yanlışlığının çocuklara sezdirildiği hikâyede insanları şahsi menfaat ve hırslarımıza alet edip kullanmaya çalışmanın yanlışlığı ve elimizde olan imkânlardan daha fazlasını istediğimizde elimizdekileri de kaybedeceğimiz mesajı eğlenceli bir dille iletmeye çalışılmıştır.

“**Ayşe Bacının Tombul Tavukları**” isimli hikâyede eldekiyle yetinmemek, her şeyin fazlasını isterken eldeki imkanlardan da olmak anlatılmaktadır. Ayşe Bacı köyde çiftlikte tavuk beslemektedir ve tavukları her gün kocaman birer yumurta vermektedir. Ayşe Bacı bu

durumdan çok memnundur ancak tavuklara daha çok yem verirse daha çok yumurtalayacaklarını düşünür ve bu yumurtaları satarak daha çok para kazanacağını hesaplar. Ertesi gün tavuklara iki kat daha çok yem verir. Tavuklar şiştikçe şişer ve yürüyemeyecek kadar tombullaşırlar, yumurtlamaya bile üşenirler. Tavuklar iki günde bir yumurta derken haftada bir yumurta vermeye başlamış. Bu duruma çok üzülen ve tavuklara çok kızan Ayşe Bacı tavuklara hiç yem vermemeye başlamış. Tavuklar gün gün zayıflamış ve günün birinde tekrar yumurtlamaya başlamış. Ayşe Bacı da çok kazanma hırsının yanlışlığını ve elindekilerle yetinmenin önemini anlamış. (C.1979, S.30, s.31)

“Cimri Köylü ve Cingöz Uşağı ile Aptal Köylü ve İneği” hikayeleriyle benzer konu ve temaya sahip olan bu öyküde hırslı olmak ve elimizdekilerin kıymetini bilmezsek elimizdekileri de kaybedebileceğimiz mesajını veren elimizdekilere şükretmemizin ve eldekiyle yetinmenin önemini kavratır bir öyküdür.

4.1.3. Masal

Çocuğun ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren; kişiyi kendi dilini konuşamayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanları yakınlaştırıcı duyguyu ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde ilk aşılardan masallardır (Boratav,1987).

Dergide yer verilen metinler genellikle masal adı altında okuyucuya sunulmuştur fakat inceleme sırasında sahip olduğu yazı türünün özelliklerine göre masal, öykü ve fabl olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmanın yanında metnin başlıkları altında ana fikri ve konusuna göre incelenmiştir. Taşıdığı metin türü özelliklerine göre değerlendirildiğinde dergide masal türüne ait 6 adet metne yer verilmiştir. Öykü bölümünde belirtildiği gibi bazı masallarda da sayfa sınırlaması nedeniyle metinlerde kısaltmalar yapılmıştır bu durum masallarda anlatım yönünden kuru ve düz bir yapıya, metnin bölümleri arasında kopukluğa neden olmuştur. Özellikle “Altın Balığın Öyküsü” başlıklı masalda balıkçının ikiz çocuklarının olmasından sonraki bölümle devamındaki bölüm arasında büyük bir kopukluk oluşmuş olaylar arasındaki geçiş masalın anlamsızlaşmasına neden olmuştur. Masallarda bir hareket, devinim ve heyecan vardır ancak dergide masalların sadeleştirilmesinden dolayı bu hareketlilik ve devinim yerini anlamsız bir kuruluk ve durağanlığa bırakmıştır.

Masallarda gördüğümüz olayların uzun ve egzotik anlatımını dergide yer verilen masallarda görememekteyiz. Masallarda yardımlaşma, yapılan iyiliklerin bir gün mutlaka geri döneceği, sabırlı olmanın ve verilen sözde durmanın önemi temalarına yer verilmiştir.

Masallarda yer alan baş kahramanlar genel olarak insanlardır bu kahramanlar hayvan, bitki, ilmik gibi olağanüstü özellik gösteren yardımcı kahramanlarla birleştirilerek çocuklar için çekici ve fantastik bir hale getirilmiştir. Kahramanlar peri, prens, prenses gibi çocukların gündelik hayatlarında karşılamayacağı özelliklerdedir. Kahramanların davranışları çocuklarda iyilik, güzellik duygusunun gelişmesini ve erdemli davranış kazanmalarını sağlayan niteliktedir. Kötü özellikleri bulunan kahramanlar vurgulanmadan ikinci planda bırakılmıştır.

Çitlembik'te yer verilen masalların bazılarında mesaj okuyucuya açık ve anlaşılır bir biçimde iletilmemektedir. Bazı masallarda ne tür bir mesaj verildiği ve okurun ne tür bir ders çıkarması gerektiği açık bir biçimde anlaşılmamaktadır. Bu durum birden fazla ve farklı mesajların algılanmasına neden olmaktadır.

Öykülerde görülen benzer temaların kullanılması masallarda da aynı şekilde tekdüze bir yapıya neden olmuştur. Farklı temalı masalların kullanılması daha geniş bir yelpazede daha zengin bir anlam yapısı oluşturulmasını ve okurun farklı mesaj içerikli metinlerle karşılaşmasını sağlayabilirdi. Bunun yerine yakın konu ve temalar tercih edilmiştir, benzer içerikte temalar tekrar edilmiştir. Masalların özellikleri bağlamında günlük hayatta karşılaşamayacağımız olağanüstü özellikte olay ve kahramanlara yer verilmiştir. Masal türüne ait uzun, abartılı tekerlemeli girişlere yer verilmemiştir. Bunun yerine olaylara daha kısa veya orta yerden giriş yapılmış, metinler sadeleştirilmiştir. Masal metinleri genel olarak mutlu sonla bitmiştir.

“İhtiyar Çam ve Kaçak İlmikler” öykü başlığı altında yayımlanmıştır ancak metinde masal özellikleri görülmektedir. Yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı, merhamet, birlik ve beraberlik, çalışma ve yardımlaşmanın anlatıldığı masalda nineleriyle birlikte yaşayan ve örgü örmeyi yeni öğrenen Nermin, Şermin ve Pervin'in örgü örerken çok ilmik kaçırdıkları bir öğleden sonra, kaçırdıkları ilmikler bir araya gelmiş. Kaçan ilmikler bahçenin dibindeki yaşlı ve iyi kalpli çam ağacının çok yorgun görüldüğünü, yılbaşının yaklaşmakta olduğunu söyleyip onu ısıtmaları gerektiğine karar verirler. Yorgun ağacın sırtına manto gibi örtünmeye karar veren ilmikler çalışıp didinip sıraya girerler ve yaşlı çam ağacının günün ilk ışıklarıyla gözlerini tatlı bir ılıklığın içine açmasını ve kışın tadını çıkarmasını sağlarlar. Yardımlaşma ve

merhamet temasının ağır bastığı masal da yapılan iyiliklerin karşılıklarını mutlaka bulacağı, birlik, beraberlik yardımlaşma ve çalışmanın önemi yardımcı temalar olarak yer almıştır. (C.1977, S.2, s.4)

“**Torbanın İçindeki**” isimli hikâyede sabırlı olmanın ve sözünde durmanın önemi anlatılır. Ormanın kenarında yoksul bir kulübede iki kızıyla birlikte dul bir kadın yaşar. O kadar yoksullardır ki odun kömür alacakları paraları bile yoktur ve iki kız kardeş akşam hava kararınca kimse görmeden ormana gider ve odun toplamaya çalışır. Şubat ayının ilk günlerinin yaşandığı ve çok kar yağdığı bir akşam iki kardeş ormana gidip odun toplamaya çalışır ve toplayabildikleri çalı çırpıyla tam evlerine dönerken karşılıklarına yaşlı bir kadın çıkar. Yaşlı kadın da odun toplamaya çıkmıştır fakat yaşlılıktan ve dermansızlıktan toplayamamıştır. Yaşlı kadının durumuna üzülen ve ona yardım etmek isteyen kardeşler ormana gider ve topladıkları odunlardan büyük bir bağ yapıp yaşlı kadına verirler. Bu iyilikleri karşılığında yaşlı kadın iki kardeşe birer torba verir ve bu torbaları eve gidene kadar açmamalarını tembihler. Yaşlı kadının uyarmasına rağmen kardeşlerden biri dayanamayıp torbayı açar ve içinin kum dolu olduğunu görüp sinirlenir ve torbayı yere atar. Eve kadar torbasını açmadan giden kardeş torbasını annesine göstermek için açtığında içinin altın tozuyla dolu olduğunu görünce çok şaşırır ve sevinir. Aç gözlü ve sabırsız olmanın zararlarının anlatıldığı masalda sabırlı olmanın erdemi ve insana neler kazandıracığı verilmek istenen mesajdır. (C.1978, S.15, s.15)

“**Su Perisi ve Nilüferler**” metni öykü olarak tanıtılmış fakat metinde masal unsurları ağır basmaktadır. Metin nilüfer çiçeklerinin ortaya çıkışını anlatılır. Ali ile Ayşe iki kardeşir ve ninelerinin doğum günü için annelerinin topladığı gülleri ona vermek için yola çıkarlar. Ormanın içinde ağaçların arasında gördükleri pırıl pırıl gölün kıyısına giderler. Gölün kıyısında gördüğü kurbağayı yakalamak için eğilen Ali elindeki gül demetini suya düşürür buna çok üzülen iki kardeş öyle içten ağlarlar ki gölün dibinde yaşayan su perisi çocukların hıçkırıklarına dayanamaz, yukarı çıkar. Çocuklar başlarına gelen olayı anlatır ve su perisinden güllerini geri vermesini ister. Sudan çıkması ve insanlara yaklaşması yasak olan peri sudaki güllere “Burada kalıp köklenin haydi.” der. Bunun üzerine çiçekler köklenir ve yapraklanır. O günden sonra nilüferler dünyamıza yayılır. (C.1978, S.19, s.6).

“**Sevimli Farecikle İyi Yürekli Yoksul**” adlı masalda iyilik ve merhamet konuları üzerinde durulur. Elinde içi pabuç bağı, düğme, iğne dolu bir bavulla köy köy dolaşarak ekmek parasını çıkarmaya çalışan yoksul bir adamcağız bir gün yine bir köyden diğerine giderken cebinden çıkardığı kuru ekmekle karnını doyurmaya başlamış. Ancak karşılığında iki ayağı

üzerinde doğrulmuş yalvaran gözlerle ekmeğe bakan bir farecik belirmiş. Yufka yürekli yoksul adam bütün ekmeğini fareyle paylaşmış, ekmek bitince fare ortadan kaybolmuş. Kısa süre sonra fare ağzında pırıl pırıl bir altınla geri dönüp altını yoksul adamın önüne bırakır ve kayıplara karışır. Daha önce hiç bu kadar parası olmayan yoksul adam gözyaşlarını tutamaz ve her sofraya oturduğunda minik fare dostunu hatırlar. İyilik ve merhamet teması üzerine kurulu masalda yardımseverlik, paylaşımcı olmak, hayvanseverlik ve vefalı olmak yardımcı temalar olarak değerlendirilebilir. (C.1978, S.20, s.6)

“İyiliksever Prens ve Arı Ece’nin Öyküsü” iyilik edenin iyilik bulacağını anlatan bir masaldır. Uzak bir ülkede yaşayan üç prens kardeş vardır. Bir gün bir gezinti sırasında iki ağabey bir karınca yuvasını dağıtmak ister ancak küçük kardeş onlara engel olur. Daha sonra kardeşler, içinde ördeklerin yüzdüğü bir göl kenarına giderler orada da ördeklerden birini yakalayıp kızartmak isterler, küçük kardeş ona da engel olur. Daha sonra yine iki ağabey, arı kovanını yakarak bal yemek isterler küçük kardeş bunun da önüne geçer. Akşama doğru garip bir saraya varırlar onları kapıda küçük bir kız karşılar onlara yiyecek, içecek verir ve yatacakları yeri gösterir. Küçük kız ertesi sabah büyük ağabeyin yanına gider ve ona üç görev verir. Eğer bu görevleri başarıyla yerine getirirse sarayın büyüden kurtulacağını belirtir. Birinci görev ormanda dağılan bin inciye bulmak, ikinci görev prensesin odasının anahtarını gölün dibinden çıkarmak, üçüncü görev ise uyuyan üç prensesin yüzüne baktıktan sonra prenseslerin büyülenmeden önce hangi şekerlemelerden yediklerini bulmaktır. Büyük ağabey bin inciden ancak yüz tanesini bulabilir görevi tamamlayamaz ve taş kesilir ikinci preste görevi tamamlayamaz. Sıra küçük preste geldiğinde ise daha önce onları koruduğu için incileri ararken karıncalar ona yardım eder ve bütün incileri bulur. Anahtarı ararken göldeki ördekler dalıp anahtarı çıkarır, en zoru olan üçüncü görevde ise arı ece prensin kulağına prenseslerin son yediği şekerlemenin bal olduğunu fısıldar ve büyü bozulur. Üç kardeş prens üç prensesle evlenir ve mutlu bir yaşam sürerler. Bu hikâye yapılan iyiliklerin bir gün mutlaka geri döneceğini ve iyiliklerin mükafatlandırılacağını anlatmaktadır. (C.1978, S.24, s.5)

“Altın Balığın Öyküsü” adlı hikâyede sözünde durmanın, sır saklamanın ve ön yargıyla hareket etmemenin önemi anlatılmaktadır. Yoksul bir balıkçı bir gün ringa balığı avlamak için denize açılmış ama balıkçının ağına altın bir balık takılmış. Balık balıkçıya: “Aman beni bırak, ben de sana bir saray armağan edeyim.” demiş. Balıkçı bu teklifi kabul etmiş evine döndüğünde yoksul kulübesinin yerinde altın bir saray varmış. Karısı bunun nasıl olduğunu sorduğunda cevap vermemiş ancak balıkçı yine de mutlu değilmiş çünkü karısı

durmadan bunun nasıl olduğunu soruyormuş. Balıkçı dayanamamış, sırrı karısına anlatmış ve eski yoksul yaşamlarına geri dönmüşler. Balıkçı bir gün yine balığa çıktığında şansına yine ağına altın balık takılmış ve balıkla yine aynı anlaşmayı yapmışlar. Ancak balıkçı yine sözünde durmamış ve bütün olanları karısına anlatmış ve yoksul yaşamlarına geri dönmüşler. Balıkçının yine balığa çıktığı bir gün talih bu ya ağına yine altın balık takılmış. Balık bu kez balıkçıya; “Beni altı parçaya böl, parçalarımın ikisini karına, ikisini atlarına ver, ikisini de toprağa göm.” demiş. Balıkçı söylenileni yapmış. Balığın parçalarını toprağa gömmüş topraktan altın çiçekler çıkmış, atlar iki altın tay doğurmuş, karısı da iki altın çocuk dünyaya getirmiş. Yıllar geçmiş çocuklar büyümüş ve çocuklar dünyayı tanımak istemiş ve evden ayrılmışlar. Anne ve babalarına,” Bizi merak etmeyin, bizi merak ederseniz çiçeklere bakıp durumumuzu öğrenin.” demişler. Çiçeklerin dik ve taze olması iyi oldukları anlamına, çiçeklerin solması ise hasta oldukları anlamına gelecekmiş. Bir gün bu iki delikanlı ormandan geçerken haydutların saldırısına uğramış bu saldırıdan kaçıp eve dönmüşler. Delikanlılardan biri ayı postuna bürünüp tekrar haydutları atlatmış, ormanı geçmiş ve köye gitmiş. Delikanlı gittiği köyde bir genç kız sevip onunla evlenmiş. Kızın babası kızının ayı gibi biriyle evlendiğini duyup çok sinirlenmiş ve onu öldürmeyi tasarlamış evin penceresine yaklaşp gizlice içeri bakınca damadının tam kızına göre altın bir delikanlı olduğunu anlamış ve oradan uzaklaşmış. Elimizdekilerin kıymetini bilme temasının işlendiği masalda aynı zamanda önyargılı olmanın yanlışlığı, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığı, bir işe kalkışmadan önce etraflıca araştırmanın ve düşünmenin ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmuştur. (C.1979, S.32, s.9-10)

4.1.4. Fabl

Okuyuculardan gelen istekler doğrultusunda dergide fabl türünde hikayelere de yer verilmiştir. Dergide yer alan fabllar, başlıklarıyla ve ele aldığı konular bakımından ayrı ayrı incelenmiştir.

Grimm kardeşlerin (Jacob Grimm-Wilhelm Grimm) dünyaca ünlü masallardan biri olan ve fabl türünün özelliklerini taşıyan “Bremen Mızıkacıları” dergide yer alan masallardandır.

“**Bremen Mızıkacıları**” yaşlandıklarından dolayı sahiplerinin kötü davrandığı ve sokağa attığı bir eşek, bir av köpeği, kedi ve horoz yolda birbirlerine rastlarlar ve birlikte Bremen’e gidip orda müzisyenlik yapmaya karar verirler. Yola çıkmalarından bir gün sonra

akşam hava karardığında ışıkları yanan bir kulübenin önüne gelirler ancak içeriyi göremezler bunun üzerine eşek “Gelin üzerime binin.” der. En altta eşek onun üstünde köpek onun üstünde kedi ve en üstte horoz şeklinde mevzilenirler. İçeride Bremen’ i soyup soğana çeviren bir hırsız çetesi nefis bir sofraya hazırlamış ve ziyafet çekiyorlardır. İlk konserlerini burada vermeye karar veren dört kafadar kakofoni bir sesle şarkı söylemeye başlar. Bu korkunç ses karşısında neye uğradıklarını bilemeyen hırsızlar soluğu ormanın karanlıklarında alır. Çetenin lideri ilerleyen günlerde kulübenin durumuna göz atması için çetenin en genci küçük hırsızı eve gönderir. Gece karanlıkta eve girdiğinde kedi, köpek, eşek ve horozun saldırısına uğrayan küçük hırsız arkasına bile bakmadan arkadaşlarının yanına gider. Evde yaşadıklarını anlatan ve evi perilerin bastığını söyleyen hırsızın anlattıkları karşısında çete lideri de korkmuş ve artık kalacak bir yerleri de kalmadığı için Bremen’i terk etmişlerdir. Dört kafadar da bu eve yerleşmiş ve huzur içinde yaşamışlardır. Masalda evden atılan dört hayvan üzerinden dostluk, birlik ve beraberliğin önemi anlatılır. (C.1977, S.3, s.7)

“**Sihirbaz Karganın Marifetleri**” dergide masal olarak sunulmuştur ancak fabl türünde bir metindir. İçinde bulunulan durumdan şikayetçi olmamayı ve şükretmeyi öğütleyen bir hikayedir. Aç gözlülüğün ne kadar zararlı sonuçlar doğurabileceği ve çalışmanın önemi de çıkarılabilecek sonuçlardandır. Yer altını oymaktan ve hep aç olmaktan yakınan köstebek, sürekli yeşillik bulmak için koşturduğundan yakınan tavşan, yemek bulayım derken otomobiller tarafından ezilmekten korktuğundan yakınan kirpi bir gün yine böyle birbirlerine yakınıırken ihtiyar bir karga da onları dinlemektedir ve bu karganın sihirli güçleri vardır. Köstebek, tavşan ve kirpiye, “Madem bu kadar yakınıyorsunuz hepinizin birer isteğini yerine getireceğim.” der. Üçü de rahat bir yaşam ve bol yiyecek ister. Hepsinin istekleri gerçekleşir. Aradan zaman geçer ve üçü tekrar bir araya gelir. Bu kez de başlarlar yine yakınmaya çünkü hepsi bol yemekten dolayı çok kilo almış ve zor solumaktadırlar. Kargaya, eski hallerine dönmek için yalvarırlar. Karga onları eski yaşamlarına geri döndürür. Artık tavşan, köstebek ve kirpi hallerinden memnundur bir daha hallerinden yakınmazlar. Elimizdeki imkanlarla yetinmenin ve elimizdekilerin kıymetini bilip bunlarla mutlu olmanın önemi anlatılmış ve okurlara sahip olduklarımızdan fazlasının bize mutluluk getirmeyeceği öğütlenmiştir. (C.1978, S.21, s.10)

“**Kart Horozun Öyküsü**” isimli hikâyede her işin yapılması için uygun bir zamanın olduğu, bir işi vaktinden önce yapmanın sonuçları anlatılmaktadır. “Vakitsiz öten horozun başını keserler.” atasözüyle aynı paralelde bir olay örgüsüne sahiptir. Dergide metin öykü

olarak sunulmuştur fakat metnin taşıdığı özelliklere bakıldığında fabl türünde bir metindir. Bir zamanlar bir çiftlikte yaşlı bir horoz yaşamaktadır. Horoz bir sabah yorgunluktan uyuyakalır, uyandığında güneş tepededir. Diğer hayvanlar onun bu durumuyla dalga geçerler. Bu duruma hem kızan hem de bundan utanan horoz kendi kendine söylenmeye başlar ve yarın herkesi uyandıracağına söz verir. Akşam kümese çekildiğinde uyuyup kalma korkusuyla gözünü yummaz. Gece ay ışığı her yeri aydınlatıyordur, ışığı gören yaşlı horoz ötmeye başlar. Aynı anda çiftliğin kapısında öfkesinden avaz avaz bağırarak çiftçi görünür. Elindeki çizmesini zavallı horozun kafasına fırlatır. “Vakitsiz öten horozun başını keserler.” atasözünün anımsatıldığı öyküde her görevin gereklerinin olduğu ve vakitsiz yapılan bir işin olumsuz sonuçlanabileceği anlatılmıştır. (C.1978, S.25, s.12)

“**Bencillik**” isimli metin Ocak 1977 tarihli 2. sayıda “Kelime Hazinesi” sayfasında okurlardan “A” harfiyle başlayan; bitki, hayvan ve eşyalardan oluşan resimde, verilen kelimeleri bulmaları ve buldukları bu kelimelerden bir öykü yazmaları istenmiştir. “Bencillik” isimli bu metin öykü olarak sunulmuş fakat fabl metin türünün özelliklerine göre yazılmıştır. Birlik, beraberlik ve paylaşmanın önemini arkadaşlık teması ile anlatıldığı bir öyküdür. Okurlar tarafından gönderilen üç öykü içerisinde “Bencillik” yayınlanmıştır. Gelecek sayıda “B” harfiyle ilgili yeni bir “Kelime Hazinesi” hikâye yazma etkinliği daha verileceği söylenmiş ancak gelecek sayılarda bu etkinliğe bir daha yer verilmemiştir. Yarışmaya katılan okur, öyküsünü Ağrı’dan göndermiş Ağrı’da atlıkarınca olmadığı için bu kelimeyi bilememiş ancak buna rağmen dergi yetkilileri bu durumu göz ardı ettiklerini belirtip öyküyü yayınlamışlardır. Metinde bencilliğin zararları, arkadaşlık ve paylaşmanın güzelliği anlatılmıştır. Kafdağı’nın arkasında uçsuz bucaksız bir deniz bu denizin ortasında yemyeşil bir adacık varmış. Burada yaşayan akrep kimseyi bu adaya sokmazmış. Bir gün aslan karşı kıyıdaki armut ağacının altına arkadaşları at, ayı, akbaba ve arıyı toplamış hep birlikte adaya gidip akrebe haddini bildirmeye karar vermişler. Akrep onları görünce çok sinirlenmiş, bağırarak, çağırarak. Aslan akrebe bir öneride bulunmuş. Öneriyi kabul eden akrep elindeki kutudan bir ayna çıkarmış aynayı ve aynadaki aksini gören akrep çok şaşırarak, görüntüsünden çok hoşlanmış. Aynayı kendisine vermelerini istemiş. Aslan aynaya karşılık adaya gelmeyi istemiş. Akrep de bu öneriyi kabul etmiş. Zaten adada tek başına çok canı sıkılıyormuş. Akrep ve diğer hayvanlar adada iyi bir arkadaşlık kurmuşlar. Aşçılığı iyi olan ayı arkadaşlarını yemeğe davet etmiş ve yolda giderlerken bencilliğin ne kadar kötü olduğunu, arkadaşlık ve paylaşmanın güzelliğini konuşup ayının inine doğru uzaklaşmışlar. (C.1977, S.5, s.7)

4.1.5. Biyografi

Toplum tarafından tanınmış, toplumu yönlendirici özellikteki ünlü kişilerin hayatının kronolojik bir sırayla anlatıldığı yazı türüne biyografi denilmektedir. Ünlü kişilere ait biyografilere çocuk dergilerinde yer vermek çocukların kendilerine alanında uzman, ünlü insanları rol model alması bakımından ve bu kişilerin hayatlarını bütün yönleriyle tanımaları açısından, onlarla özdeşim kurmaları açısından ve meslek seçimi gibi birçok açıdan çok önemlidir.

İncelenen dergide otobiyografi türüne özel olarak yer verilmemiştir. Ancak biyografi türünün özelliğini taşıyan üç metin tespit edilmiştir. Bunlar “Gülliver” çizgi roman serisinin yayınlanmaya başlandığı 1. sayıda serinin yazarını tanıtmak amacıyla yer verilen Jonathan Swift biyografisi, ikincisi ise 10 Kasım 1977 tarihli 12. sayıda 39. ölüm yıldönümü dolayısıyla Mustafa Kemal Atatürk’ün ve 20. sayıda dünyaca ünlü Alman besteci ve müzisyen George Frederic Handel’in çok kısa biyografisine yer verilmiştir. Derginin 20. sayısında Formül 1 pilotlarından Niki Lauda’nın hayatına ve başarılarına, 25. sayıda Charles Darwin’in kısaca hayatına ve bilimsel kuramına yer verilmiştir.

Yazar

Jonathan Swift (1667-1745) hakkında “Gülliver” çizgi roman serisinden önce eserin yazarı olması nedeniyle bilgiler verilmiştir. Biyografi metninde yazarın Dublin kentinde doğduğu, doğmadan önce babasını kaybettiği ve amcaları tarafından büyütüldüğünden bahsedilmiştir. Hayatı yoksulluklar içerisinde geçen yazarın gençlik yıllarında değişik kiliselerde görev aldığı, bir ara siyasete de atıldığı verilen bilgiler arasındadır. 1726 yılında kaleme aldığı eseri Gülliver’ de yalnız o devrin İngiliz toplumunu değil, bütün modern dünyanın bireylerini, adetlerini ve alışkanlıklarını alaya aldığı belirtilmiştir. Eserin başlangıçta yetişkinleri hedef alarak yazıldığı ancak daha sonra çocuk klasiklerinin içerisinde yer aldığı ve yazımının on iki yılda tamamlandığı da verilen bilgiler arasındadır. (C.1976, S.1, s.10)

Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk’e kasım sayısında 10 Kasım dolayısıyla yer verilmiştir. Kasım sayısında Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Atatürk’ün ölümünün 39. yıldönümünde tekrar anıldığı belirtilmiştir. Mustafa Kemal’in 1881’ de Selanik’te doğduğu, sırasıyla askeri okulları bitirerek, 11 Ocak 1905’te kurmay yüzbaşı olarak Şam’daki 5. Ordu emrine verildiği, çeşitli askeri görevlerde bulunan Mustafa Kemal’in 8 Temmuz 1919’da askerlik görevinden

ayrılarak Anadolu'da yürütülen Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin başına geçtiği yer verilen bilgiler arasındadır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da ilk TBMM'yi açtığı, 9 Eylül 1922'de sona eren Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı birçok cephede bizzat yönettiği, 19 Eylül 1921'de gazilik unvanını, 24 Kasım 1934' te Atatürk soyadını aldığı, 1938 yılı Nisan ayında rahatsızlığı ilk defa resmen açıklanan Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de öldüğü verilen diğer bilgiler arasındadır. 39 yıl önce yitirdiğimiz Atatürk cumhuriyeti şu sözleriyle bugünün küçükleri yarının gençleri olan sizlere emanet etmiştir. “Bugün ulaştığımız sonuç yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu sonucu Türk gençliğine kutsal bir armağan olarak bırakıyorum.” ifadelerine yer verilmiştir. (C.1977, S.12, s.16)

Sanatçı

“Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde George Frederic Handel hakkında kısa bir bilgiye yer verilmiştir. Handel'in klasik müzik dünyasının en çok eser veren bestecilerinden biri olduğu ve bestelerinin toplam sayısının Bach ve Beethoven'in ürettiklerinden çok olduğu sanatçıyla ilgili verilen bilgilerdendir. (C.1978, S.20, s.10)

Sporcu

Ünlü Formula pilotu Niki Lauda hakkında belirli yıllarda katıldığı yarışlara ve elde ettiği başarılarla ilişkin bilgilere “Niki Lauda'nın Kimlik Belgesi” başlığı altında yer verilmiştir. Lauda 22 Şubat 1949' da Viyana'da doğmuştur. 1968 yılında Avusturya'nın Linz kentinde, otomobil yarışçılığına başlamıştır. 1969 yılında Avusturya Ümitler Dalı'nda ikinci olmuştur. 1970 yılında “Formül 3” yarışlarında orta derece almıştır.1971 yılında Avusturya Büyük Ödül Yarışları'nda önce Formül 2 sonra Formül 1 yarışlarına katılmıştır.1972 yılında March yarış arabasıyla İngiltere Formül 1 yarışlarında şampiyon olmuştur.1973 yılında BRM ekürisinde Formül 1 yarışlarında çetin bir mevsim olmuş ve Hollanda Büyük Ödül Yarışları'nda ilk zaferini kazanmıştır.1975 yılında Ferrari ile beş zafer kazanarak dünya şampiyonu olmuştur.1976 yılında mevsimin başında beş zafer kazanmış, Nurburgrin'de geçirdiği kazadan sonra iki yıl yarışlara katılamamış, şampiyonluğu 1 puan farkla Hunt'a kaptırmıştır.1977 yılında Ferrari ile üç zafer kazanarak dünya şampiyonu olmuştur ve 1978 yılında Alfa-Romeo arabalarına transfer olmuş ve üçüncü kez dünya şampiyonluğu için yarışmıştır. Tekerlekler dünyasının gerçek kralı olarak okura sunulan Niki Lauda, sırtında yanmaz forması, çelik miğferi, maskesiyle modern çağların bir şövalyesi ve akli fikri yarış olan büyük şampiyon olarak tanımlanmıştır. (C.1978, S.27, s.7)

Bilim Adamı

“Darwin Kimdir?” başlığıyla sunulan ünlü bilim adamı Charles Darwin’in 1809-1882 yılları arasında İngiltere’de yaşamış ünlü bir biyoloji bilgini olduğu, üniversiteyi bitirdikten sonra bir grupla birlikte araştırmalar yapmak üzere dünya gezisine çıktığı, beş yıllık bir geziden sonra yurduna döndüğünde yazdığı eserlerle adını bilim dünyasına tanıttığı verilen bilgilerdendir. Ayrıca Darwin ününe “Darwinizm” de dediğimiz gelişim kuramıyla kavuşmuştur. Bu kurama göre dünyanın değişen koşullarına uyabilmek için bütün canlılar sürekli bir değişim halindedir. Yani bütün canlılar bugün tanıdığımız gibi yaratılmamış, geçirdikleri gelişim sonucu bugünkü hallerini almışlardır. (C.1978, S.25, s.10)

4.1.6. Röportaj

Gazetecilerin tanınmış, alanında uzman kişilerle belirli konularda sorular sorması ve bu sorulara aldıkları cevaplarla birlikte kendi görüş ve düşüncelerini de ekleyerek yayınladıkları yazı türüne röportaj denilmektedir.

Bu tanıma göre değerlendirildiğinde dergide röportaj olarak nitelendirilebilecek üç bölüm bulunmaktadır. Bunlardan birincisi derginin eğlence amaçlı bölümlerinden birinde tamamen hayali olarak oluşturulmuş ve kızarmış patatesin mucidi olması bakımından ünlü olduğundan bahsedilen Prof. Abdürrezzak Şişkopatates ile yapılan hayali röportaj, ikincisi ise Kozmonot Vladimir Canibekov ile yapılan röportaj, üçüncüsü ise Ariane isimli Avrupa’ya ait füzeyle ilgili uzman ile yapılan röportaj metnidir. Bu röportajlar, daha önce yapılan bir röportajın orijinal dilinden Türkçeye tercüme edilmesiyle oluşturulmuştur çünkü röportajı yapan kişi ve nerede yapıldığıyla ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

“Kozmonot Canibekov Aklımı Kurcalayan Soruları Yanıtlıyor” başlıklı bölümde Kozmonot Vladimir Canibekov’la yapılan bir röportaj metnine yer verilmiştir. Uzay yolculuğunun detaylarıyla ilgili bilgiler elde edilmiştir. Röportaj metni orijinalinden Türkçeye çevrilmiştir. Sorulan sorularla kozmonotluk ve Kozmonot Vladimir Canibekov ile yapılan röportaja ait metnin bir bölümüne aşağıda yer verilmiştir.

—*Yer çekimi olmaması ne gibi sorunlar yaratıyor?*

—*Uyandığınızda önce uyku tulumundan kurtulmak gerekiyor. Sabah kahvaltısı için soğutucuya kadar yürümek gerekli. Sonra da vitamin haplarını ve ekmek paketlerini çıkartmak insanın 10-15 dakikasını alıyor. Dikkatsizlik edip elinizden bir şey düşürmezseniz kendinizi*

şanslı sayabilirsiniz. Yoksa bir sürü eşya kabinde uçmaya başlıyor. Yemeklerimiz suyu alınmış konserve ve tüpteki çorbalardan, meyve sularından oluşuyor. Kahvemiz bile var. (C.1979, S.27, s.10)

“Çitlembik Sordu Uzman Yanıtladı” başlıklı bölümde Ariane füzesi ile ilgili uzmanına yöneltilmiş çeşitli sorular ve bu sorulara verilen cevaplara yer verilmiştir. Avrupa’nın ilk füzesi olma özelliğine sahip “Ariane” isimli füze ile ilgili merak edilen soruların uzmanına sorulmasıyla oluşturulan röportaja ait metnin bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

— *Ariane programının amacı nedir?*

— *Amaç her şeyden önce kendi uydusunu gerçekleştiren Avrupa’nın başka ülkelere muhtaç olmadığını kanıtlamak! Ariane’den önce Avrupa uydularını Birleşik Amerikan füzeleriyle uzaya fırlatıyordu.*

— *Ariane hangi tür uyduları taşıyabilecek?*

— *Ariane’nin şu anda yaklaşık bir tonluk bir uyduyu taşıma olanağı var. Bu yük doğal olarak yarısı kadar da olabilir. Füzenin bir diğer özelliği de birden çok uyduyu, uzayda saptanan noktaya, “çifte fırlatma sistemi” yoluyla bırakabilmesidir. Uyduların özelliklerine gelince; hemen hepsi bilimsel araştırma amacıyla uzaya gönderilecek, telekomünikasyon, meteoroloji dallarında ve yeryüzündeki araştırma merkezlerinin çeşitli incelemelerinde kullanım için yararlı olacaklardır. (C.1979, S.36, s.10)*

“Biraz da Şaka” notuyla ve “Hepimizin Çok Sevdiği Kızarmış Patatesin Yaratıcısı Profesör Abdürrezzak Şişkopatates ile Bir Röportaj” başlığıyla sunulan röportaj türünde okuru eğlendirmek amacıyla tamamen hayali bir karakter olarak oluşturulmuş Prof. Abdürrezzak Şişkopatates ile yine hayali bir röportaj düzenlenmiştir. Çeşitli soruların yöneltildiği röportajda profesör sorulan sorulara samimi cevaplar vermiştir. Profesörün Adapazarı yakınlarındaki görkemli ama eski köşkünde sessiz bir yaşam sürdüğü ve burada hala yıllardır değişik patates türleri yetiştirmekle uğraştığı giriş bölümünde yer verilen bilgilerdir. Bir zamanların çok ünlü ama bugün unutulmuş şöhretiyle görüşüp hâl hatır sormak amacıyla bu röportajın gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Röportaj metninin bir bölümü şu şekildedir:

— *Sayın profesör, siz bir zamanlar şu lezzetine doyamadığımız kızarmış patatesleri keşfettiniz. O günden sonra da adınızı bir daha duymadık. Adeta ortadan kayboldunuz.*

— *Efendi efendi! Gururumla oynadığınızın beni yaraladığınızın farkında değilsiniz galiba! Her şeyden önce şunu hatırlatmak isterim ki ben kızarmış patatesin değil, Şişkopatates patatesinin yaratıcısıyım. Ama adım nedense unutulup gitti. Hepiniz bir “kızarmış patates” tutturmuş gidiyorsunuz. Oysa bir zamanlar ben “Altın Patates Ödülü” bile kazanmıştım. Bu madalyayı bugün tarlada bile taşıyorum. Tek tesellim de bu...*

— *Yani yaşlandığınız halde, hala araştırmalarınıza devam ettiğinizi mi anlatmak istiyorsunuz?*

— *Elbette! Deney tarlalarımnda yeni bir tür üzerinde çalışmalarımı sürdürüyorum. Bu patatesler zar şeklinde olacak. İstiflemede artık zorluk çekilmeyecek.*

— *Özür dilerim anlayamadım?*

— *Yaa genç dostum, şaşırdınız değil mi? Evet, benim patateslerim artık bakkalarda ve evlerde tıpkı yapı malzemesi gibi rahatça dizilebilecek. (C.1978, S.16, s.15)*

4.1.7. Mektup

Dönemin şartları göz önüne alındığında o dönemde mektup çok yaygın olarak kullanılan bir haberleşme aracıdır. Dergi merkezi ve okurlar mektup vasıtasıyla haberleşmişlerdir. Bu bakımdan bakıldığında mektup türü dergide en çok kullanılan türdür fakat bu türe ait tam metinler sayı olarak azdır. Dergide genel olarak okurların gönderdiği mektuplara cevap niteliğinde bölümlere yer verilmiştir. “Size Bir Mektup Var” başlıklı bölümde derginin okurlarına seslendiği mektuba yer verilmiştir. İlk kez derginin 38. sayısında böyle bir bölüme yer verilmiş ve doğrudan okura seslenen bir mektup dergide yer almıştır. Bu başlık ancak son iki sayıda yer almıştır.

Sevgili Çocuklar;

Öncelikle yeni yılınızı kutlar, başarılı, sağlıklı bir 1980 geçirmenizi dilerim. Derginiz Çitlembik biliyorsunuz geçen aralık sayısında “Bas Kahkahayı Kazan Armağanı” adı altında yeni armağanlı oyun başlatmıştı. Bu oyunumuzu sürdürüyoruz. Aralık ayında oyuna

katılanların arasında kimin ne kazandığını, gelecek sayımızda okuyacaksınız. Bu ay da yine bu sayfadaki açıklamayı oku, sen de oyuna katıl. Bu arada “Söz Çocukların” kampanyası da sürüyor. Sizlerin sesine daha iyi kulak vermek için başlattığımız bu kampanyaya katılmayı da unutma. 1980’de sizlerle daha yakın ilişki kurmak başlıca amacımız!.. Bunun için hazırladığımız sürprizleri gelecek aylarda okuyup öğreneceksiniz. Esenlikler. (C.1980, S.38, s. 2)

“Size Bir Mektup Var” başlıklı bölümde şubat sayısının ara tatile rastlaması nedeniyle okurların tatilde günlerini değerlendirebilecekleri, bol bol oyunlara yer verildiği belirtilmiştir. “Bas Kahkahayı Kazan Armağanı” adlı oyunun ilk tahlillerinin belli olduğu Aralık 1979 kuponuyla fotoğraf gönderen okurların fotoğraflarını bu sayıda görebilecekleri ve kazandıkları armağanları öğrenebilecekleri belirtilmiştir. Mektupta ayrıca okurları derginin sürdürmekte olduğu “Söz Çocukların” kampanyasına topluca katılmaya davet etmekte olduğu belirtilmiştir. “Yarının büyükleri olan sizlerin her alandaki düşüncelerinizi bize şimdiden duyurmanız gerektiğine inandığımız için soruları yanıtlayın. Çitlembik’i sizin için hazırlayan abla ve ağabeylerinize ışık tutun. Gelecek ay yine bir arada olmak umuduyla, neşeli bir ara tatil dilerim.” ifadesi kullanılmıştır. (C.1980, S.39, s.6)

Yukarıda yer verilen mektup derginin 39. sayısında yer almıştır. Mektubun son sayıda yer alması, gelecek sayı çağrısı yayın hayatına devam etme umudunu barındırırken mektubun son cümlesiyle okura gizli bir veda mesajı verildiğini düşündürmektedir.

Dergi “Çitlembik’çilerin Köşesi” bölümünde okurların mektuplarına cevaplar vermekte ve okurların mektuplarında gönderdikleri ve yayınlanmasını istedikleri şiir, fıkra, resim, karikatür, bilmece türünde eserlere yer vermiştir. Bazı sayılarında okurlarından gelen, övgü, şikâyet, isteklere, yemek tarifi, rüyaya, okuma yazma bilmeyen okurların anne ve babalarından gelen övgülere, isteklere hatta okurların kişisel sorunlarına yer verilmiştir. Okurların kişisel sorunlarını anlattıkları mektuplarda, bahsedilen soruna çözüm yolları aranmış ve çeşitli tavsiyelerde bulunulmuştur. Derginin ilerleyen sayılarında gelen öneriler de dikkate alınmış ve dergi okurları arasında mektup arkadaşlığı yapmak isteyen okurların isim, yaş, şehir, okul bilgilerine ve mektup arkadaşlığı konusundaki isteklerine yer verilmiştir.

Bir öğrencinin köşe yazarı Ayşe Abla' ya bir sorununu dile getirdiği ve “*Ayın Mektubu*” başlığı altında okurlara sunulan mektup şu şekildedir:

Sevgili Ayşe Abla;

Okulda karşılaştığım bir sorunum var. Benim sağ bacağım felçli, sakat. Ben arkadaşlarım gibi futbol, voleybol oynayamıyorum. Bu beni çok üzüyor. Okulda arkadaşlarım bana karşı çok soğuk. Galiba ayağım sakat diye. Sizden arkadaşlarımın gönlünü kazanabilmek için ne yapayım dersem bana cevap verir misiniz? (C.1977, S.5, s.4)

4.1.8. Bilgilendirici yazılar

Çitlembik çocuk dergisi eğlendirme amacının yanında eğitici yönü de ağır basan bir dergidir. Okurlara genel kültür kazandırmak derginin ilk sayısında belirtilen amaçlar arasındadır. Bu amaç doğrultusunda dergi sayfalarında bilmece, bulmaca, çizgi roman, karikatür, kes-yapıştır oyunların ve eğlence sayfalarının yanında çocukların çeşitli konularda bilgi sahibi olmaları ve genel kültürlerini geliştirmeleri amacıyla çok sayıda bilgi aktaran metne yer verilmiştir. Bu metinler genel olarak çocukların ilgisini çekecek türden konulardan oluşmaktadır. Dergide bitkiler, hayvanlar alemi, teknolojik konular, yemek tarifleri, astronomi, meslekler, doğa olayları, insanlığın gelişimi, spor, tarih, belirli günlerler ve resmi bayramlarla ilgili konulardan oluşan çeşitli bilgiler yer almaktadır.

Bilgiler aktarılırken ansiklopedik bir dil yerine eğlenceli ve samimi, çocuklarla konuşur gibi bir sohbet havasındaki anlatım tarzı dikkat çekmektedir. Karmaşık ve soyut bilgiler verilirken bile açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bilgi metinleri çocukların anlayabileceği basitlik ve açıklıkta sunulmuştur. Verilen bilgilerin açıklayıcı görsellerle ve şemalarla desteklenmesi teknik bilgilerin dahi çocuklar tarafından kolaylıkla anlaşılmasını sağlamaktadır. Derginin birçok farklı bölümünde bilgi metinlerine rastlanmaktadır. Özellikle “Ne Neden Niçin” başlıklı bölümde bilgilendirici metinlere ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Bilgi metinleri içerdikleri konulara göre başlıklar halinde sınıflandırılmış ve metin içerikleri hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. Bilgilendirici metinler şu başlıklarda toplanmıştır:

Bilimsel ve teknolojik bilgiler

Keşif süreci olan çocukluk döneminde çocukların en çok ilgisini çeken konuların başında bilimsel ve teknolojik bilgiler gelmektedir. Doğa olayların oluşumu, mekanik araçların nasıl çalıştığı gibi bilimsel ve teknik bilgiler çocukların merak ettiği ve öğrenmeye meraklı olduğu konulardandır. Otomobil, uçak, gemi gibi ulaşım araçlarının ya da fermuar, yürüyen merdiven, televizyon gibi günlük hayatta kullanılan araçların nasıl çalıştığı açıklanarak çocuğun günlük hayatta kullandığı araçların çalışma prensipleri hakkında bilgi sahibi olması ve meraklarının giderilmesi amaçlanmıştır. Karın, yağmurun nasıl yağdığı, yaprakların neden döküldüğü, ağaçların nasıl beslendiği gibi bilgilerle de çocuğun gerçek hayatta karşılaştığı ve anlamlandıramadığı doğa olaylarını bilimsel bilgi ışığında anlamlandırması sağlanmıştır.

Çitlembik çocuk dergisinde çocukların ilgisini çekecek ve öğrenmeye teşvik edecek bilimsel ve teknolojik içerikteki bilgilere bolca yer verilmiştir. Bu başlıkta yer verilen bilgi metinleri başlıklarına göre aşağıda kısaca özetlenmiştir.

“Ne Neden Nasıl” isimli bölümde “Büyüklerin Dilinden Düşmeyen Uçak Modelleri” giriş cümlesiyle Amerikan yapımı T.33’lerin yerine Fransa’da ve Belçika’da kullanılan ve kendi yapımları olan Alfa jet uçağı tanıtılmıştır. İlk uçuşunu 1973 yılında yapmıştır. İki kişilik, iki tepkili motorlu olan, gelişmiş bir eğitim ve hafif taktik uçağıdır, Uçağın motorları, genişliği, yüksekliği, en yüksek hızı, ağırlığı, havada kalma süresi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde hava kuvvetlerinde bu uçakların yer aldığı da parçada verilen bilgiler arasındadır. (C.1976, S.1, s.10)

“Ne Sihirdir Ne Keramet” bölümünde çeşitli fen bilimleri kuralları eğlenceli bir şekilde anlatılmıştır. Uçan Kağıtlar, Sihirli Yıldız, Oynak Su” başlıklı bölümlerde fen bilimleri dersi deneylerinden, belirli maddelerin başka maddeler ile sürtünme teması sonrası dokunma ile elektriklenme olayı eğlenceli bir sihirbazlık gösterisiymiş gibi anlatılmıştır. (C.1977, S.2, s.2)

“Dev Uçaklar Böyle Uçuyor” isimli parçada uçağın bölümleri resimlerle görselleştirilmiş ve bu dev kuşların uçuş prensibi detaylı olarak anlatılmıştır. (C.1977, S.2, s.8)

“Ne Neden Nasıl” bölümünde “Petrol Nasıl Oluşur?” soru başlığına yer verilerek petrolün oluşumu ve kullanım alanları hakkında bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.2, s.16)

“Kar Nasıl Yağar” başlıklı parçada bir yağış türü olan karın nasıl yağdığı anlatılmış, bunu açıklamak için önce yağmurun oluşumundan başlanmıştır. Karla ilgili bilgiler verilirken kayak, kızak gibi kar araçları ve çığ hakkında da yardımcı bilgiler sunulmuştur. (C.1977, S.3, s.8)

“Ne Neden Niçin” başlıklı bölümde “Ay Niçin Dünyamıza Düşmez?” soru başlığıyla gezegenlerin gökyüzünde hareketlerinin fizik yasalarına göre açıklamalarına yer verilmiştir. (C.1977, S.3, s.16)

“Otomobil Nasıl Çalışır” başlıklı bölümde bir otomobil görseli üzerinde otomobilin belirli parçaları ve bölümleri gösterilerek motorunun çalışma prensibi ve otomobillerin yürüme mekanizmaları tüm detaylarıyla anlatılmıştır. (C.1977, S.4, s.8-9)

“Fermuar Nasıl Çalışır?” isimli bölümde bir fermuar görseli üzerinde fermuarın bölümleri gösterilmiş, fermuarın nasıl çalıştığı anlatılmış ve kullanım alanları hakkında da bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.4, s.16)

“Devi Gibi Gemiler Denizde Böyle Yüzer” başlıklı bölümde detaylı bir şekilde çizilmiş bir gemi modeliyle gemilerin bölümleri tanıtılmış, nasıl çalıştığı örnekler verilerek anlatılmıştır. (C.1977, S.5, s.7-8)

“Radar Nasıl Çalışır?” soru başlığı altında radar sisteminin nasıl çalıştığı ve bu sistemin nerelerde kullanıldığıyla ilgili bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.5, s.16)

“Yürüyen Merdiven Böyle Çalışır...” isimli bölümde, verilen yürüyen merdiven görseliyle yürüyen merdivenin nasıl çalıştığına ilişkin bilgiler verilmiş ve kullanılan görselle bu çalışma prensibi daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir. (C.1977, S.6, s.8)

“Deniz Suyu Neden Tuzludur?” soru başlıklı bölümde dünyanın oluşumu, dünya üzerindeki deniz ve okyanusların oluşumu ve denizlerin, okyanusların sularının nasıl tuzlu hale geldiği hakkında bilgi verilmiştir. (C.1977, S.7, s.16)

“Ağaç Neden Batmaz” başlıklı bölümde çeşitli ağaç türleri ve bu ağaçların neden suda batmadıkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir ve bu bilgiler görsellerle açıklanmıştır. (C.1977, S.10, s.16)

“Ne Neden Nasıl” bölümünde “Buz Dağları Gerçekten Yüzer mi?” başlığı altında buz dağlarının oluşumundan bahsedilmiş ve buzdağının bir sümüklüböcek hızıyla ilerlediği çeşitli istatistiksel değerlerle ifade edilmiştir. (C.1977, S.12, s.16)

“Ne Neden Nasıl” isimli bölümde “Zaman Kavramı, Güneş ve Kum Saati...” başlıklı yazıda kum saati, güneş saati; akrep ve yelkovanın çalışma prensibi ve yapımıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Bu saatlerle ilgili bilgiler saatlere ait görsellerle açıklanmıştır. (C.1977, S.13, s.16)

“Televizyon Nasıl Çalışır” başlıklı yazıda televizyonun çalışma prensibi adım adım ve görsellerle desteklenerek anlatılmıştır. (C.1978, S.15, s.4-5)

“Petrolün Öyküsü...” başlıklı parçada petrolün nerelerde bulunabileceği, nasıl çıkarıldığı, hangi aşamalardan geçtiği ve hangi alanlarda kullandığı gibi bilgilere yer verilmiştir. Bilgiler görsellerle desteklenerek daha açık hale getirilmiştir. (C.1978, S.19, s.4-5)

“Volkan Nedir? Lav Nasıl Püskürür?” başlıklı bölümde yerin yapısı hakkında bilgi verilmiş ve volkanik patlamalarda yerin derinlerinde bulunan ateşin (magma) yer yüzeyine çıkışı görsel üzerinden adım adım açıklanmıştır. (C.1978, S.20, s.4-5)

“Yağmur Neden Yağar” başlıklı bölümde yağmurun oluşum şekli en başından başlayarak bütün detaylarıyla ve görsellerle aşama aşama anlatılmıştır. (C.1978, S.22, s.8-9)

“Kömür Nasıl Çıkarılır?” başlıklı bölümde maden işçilerinin yerin metrelerce altından kömürü çıkarmasından evlerimize gelişine kadar geçirdiği serüven anlatılmıştır. (C.1978, S.23, s.8-9)

“Ses Plağa Nasıl Doldurulur?” başlıklı bölümde severek dinlediğimiz sanatçıların şarkılarının plaklara nasıl kaydedildiği görsellere yer verilerek ayrıntılı ve açık bir biçimde anlatılmıştır. (C.1978, S.30, s.8-9)

“Beyaz Perdenin Dev Canavarları” başlıklı bölümde sinema sektöründe kullanılan dev canavar efektlerinden ve nasıl oluşturulduğundan söz edilmiştir. King Kong, Beyaz

Köpekbalığı, Beyaz Bizon gibi sinema tarihinin ünlü dev canavarlarına yer verilmiştir. (C.1979, S.35, s.8-11)

“Artık Avrupa’nın da Bir Füzesi Var... İşte Ariane!” başlıklı bölümde Fransa’da üretilen Ariane füzesinin bölümleri, detaylı özellikleri, uzaydaki görevleri, bu görevleri nasıl yerine getirdiği gibi bilgilere verilmiştir. Ayrıca diğer füze türlerinin de modelleri görselleştirilerek ve özellikleri belirtilerek Ariane ile aralarındaki farklar ortaya koyulmuştur. Metinde ayrıca telekomünikasyon ifadesinin tanımına da yer verilmiştir. (C.1979, S.36, s.7-1)

İnsanın oluşumu

İnsanlığın tarihsel süreçteki gelişimi, insanlığın ortaya çıkış serüveni, diğer türlerle benzerliği, eski dönemlerden günümüze kadar ne gibi süreçlerden geçtiği, canlılar dünyasındaki yeri ve önemi gibi konular çocuğun dünyadaki diğer canlı ve cansız varlıklar içerisinde yerini ve önemini konumlandırma bakımından önemlidir. Çocuğun merak ettiği konulardan biri olan insanlığın ortaya çıkışı ve gelişimi dergide ele alınan konulardandır. İnsan konusunda bilgiler verilen bölümlerde insanlar maymunlarla birlikte değerlendirilmiş ve insanın maymundan evrildiği görüşüne yer verilmiştir. Dergide yer alan insanlık ve gelişimiyle ilgili bilgi metinleri aşağıda başlıkları ve kısa özetleriyle birlikte aktarılmıştır.

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “İnsan Nasıl İnsan Oldu?” başlığıyla 70 milyon yıl önce insan türünün olmadığı, evrimleşme yoluyla yarı maymun özelliğinde canlıların ortaya çıktığı daha sonra bunların iki gruba ayrılarak bir kolun maymunların atası diğer kolun insanoğlunun atası olduğu aktarılmıştır. (C.1977, S.6, s.16)

“Bir Zamanlar İnsanlar ve Maymunlar Vardı...” başlıklı parçada insanların maymundan geldiği görüşü üzerinde durulmuştur. “İnsanoğlunun Milyonlarca yıl Süren Gelişimi” başlıklı bölümde maymun türleri ve bu türlerin insana evrilmesi, soyağacı şeklinde görselleştirilmiş ve bu türler detaylı şekilde tanıtılmıştır. Konuyla ilgili çeşitli sorulara ve bu sorulara verilen cevaplara yer verilmiştir. (C.1978, S.25, s.7-10)

“Kar Adamı Yeti Kar ve Buzulları Sevmiyor” başlıklı bölümde Himalayalar’da rastlanan dev ayak izlerinin geri kalmış bir insan olan “Almas”ın bir türüne mi yoksa dev maymunlara mı ait olduklarıyla ilgili bilim adamlarının farklı görüşlerine yer verilmiştir. (C.1980, S.39, s.9-10)

Hayvanlar alemi

Çocukluk döneminde hayvanlara olan ilgi ve sevgi üst düzeydedir. Bu bakımdan çocuklarla hayvanlar arasında duygusal bağ kurulması çok kolaydır. Çocukluk dönemi hayvan sevgisi ve hayvanlara merakın ön planda olduğu bir dönem olması dolayısıyla dergide birçok farklı hayvan türü tanıtılmış, bu hayvanların çeşitli özellikleri ve yaşam alanlarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Tanıtılan hayvanların birçoğu günlük hayatta karşılaşamayacağımız ve çok da bilindik olmayan hayvan türlerinden seçilmiş ve çocukların farklı hayvan türleriyle ilgili bilgi sahibi olması amaçlanmıştır. Bu bilgiler resimlerle ve şematik görsellerle desteklenerek, zenginleştirilerek bilgilerin açıklayıcı, anlaşılır ve kalıcı olması amaçlanmıştır. Dergide hayvanlarla ilgili bilgi metinleri aşağıda başlıkları ve kısa özetleriyle birlikte aktarılmıştır.

“Şarkı Söylemesini Bilmeyen Ama İyi Bir Müzisyen Olan Konuğumuz: Ağaçkakan” başlığı altında ağaçkakan kuşuna ait çeşitli bilgiler verilmiştir. Çok sert gagaları olduğu, ağaç kabuklarını gagalayarak kendilerine yiyecek aradıkları, böcekleri yapışkan dilleriyle yakaladıkları, yuvasını bütün gün çalışarak kendisinin yaptığı ve dışısını etkilemek için yaptıkları davranışlar ağaçkakanla ilgili verilen bilgilerdendir. (C.1976, S.1, s.3)

“Kış Aylarında Tüylerinin Rengi Kar Gibi Beyazlaşan Hayvan Hermin” isimli bölümde herminin beyaz gelincik olarak tanındığı, kışı uzun süren ve bol kar yağan yerlerde yaşadığı, kahverengi-kızıl tüylerinin kışın kar yağdığı dönemlerde beyaza döndüğü ve bu değişimi düşmanlarından korunmak için yaptığını ayrıca kısalan günler dolayısıyla gözlerine az ışık gitmesi dolayısıyla rengini etkileyen ışının beynine az oranda gitmesinden kaynaklandığı bilgilerine yer verilmiştir. (C.1977, S.2, s.3)

“Balıklar Buzun Altında Kışı Böyle Geçirir...” başlıklı yazıda sazan, yusufçuk, minare balıkları, ıstakoz ve kurbağanın kışı suyun altında nasıl geçirdikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir ve bu bilgiler hayvanlara ait resimlerle görselleştirilmiştir. (C.1977, S.3, s.3)

“Civciv, Dünyaya Böyle Gelir...” başlıklı parçada döllenmiş bir tavuk yumurtasının 21 gün içinde nasıl minicik sevimli bir civciv haline dönüştüğü, yumurtadaki civcivin bütün oluşum evreleri ve yumurtadan çıkışı basamak basamak görselleştirilerek anlatılmıştır. (C.1977, S.4, s.3)

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “Develer Susuzluğa Nasıl Dayanır?” soru başlığıyla okurun dikkati çekilmiş verilen bilgilerle başlıktaki soru cevaplanmıştır. Develerin

vücudunun süngere benzediği ve ihtiyacı olan suyu vücudundan karşıladığı ifade edilmiştir. (C.1977, S.4, s.16)

“Doğanın Radarlı Yaratığı Yarasa” başlığında yarasa ve yavruları hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Yarasa memeli bir hayvandır, tüyleri yoktur, tarla faresinden daha küçüktür ve gözleri pek iyi görmez. Gözleri pek iyi görmediğinden dolayı karanlıkta yoluna çıkan engellere karşı özel bir radar sistemi vardır. Bu radar sistemi de ayrıntılarıyla izah edilmiştir. (C.1977, S.5, s.3)

“Uç Uç Böcecik Sana Şapka Alayım...” başlığının yer aldığı bölümde uğur getirdiğine inanılan uğur böceğinden, sahip olduğu özelliklerinden, kışı nasıl geçirdiklerinden ve bu türe ait farklı çeşitlerden bahsedilmiştir. (C.1977, S.6, s.3)

“İster İnanın İster İnanmayın Deniz Atları Tam Anlamıyla Birer Balıktır” başlıklı bölümde deniz atlarıyla ilgili çeşit özelliklerden söz edilmiştir. Deniz atlarının bir balık çeşidi olduğu, boyutları, denizdeki yaşamları, beslenme şekilleri, üremeleri eğlenceli bir dille anlatılmıştır. (C.1977, S.7, s.3)

“Arılar da insanlar gibi örgütlenmiş yaşar...” başlıklı bölümde arıların dünyası ve iş bölümleri hakkında bilgiler görselle desteklenerek anlatılmıştır. Kraliçe arı, işçi arı, yavru arılar ve beslenmeleri detaylarıyla anlatılmıştır. (C.1977, S.8, s.3)

“Elma Kurdunun Bilmediğimiz Marifetleri” başlıklı bölümde elma kurdunun sanılanın aksine elmaya olgunlaştıktan sonra girmediği, elma henüz hamken dişi elma kurdunun yumurtalarını bu elmaların üzerine bıraktığı, kabuklarından çıkan tırtılların elmanın çekirdek bölümüne yerleşerek gelişimini burada tamamladığı anlatılmıştır. Elma kurdu ve tırtıllara ait daha birçok detaya yer verilen parça, görsellerle desteklenerek daha açıklayıcı bir hale getirilmiştir. (C.1977, S.9, s.3)

“Sincap: Sevimli Ama Zeki Değil” başlıklı bölümde sincapların nelerle beslendiği, kışa nasıl hazırlık yaptığı ve unutkanlıklarıyla ilgili çeşitli eğlenceli bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.10, s.3)

“Güzel Ama Çok Yırtıcı Bir Hayvan, Yaban Kedisi” başlıklı bölümde görülmesi çok güç olan, ormanlarda yaşayan ve çok da tehlikeli olan yaban kedilerine yer verilmiştir. Yaban

kedilerinin yaşam alanları, üremeleri ve doğaları hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. (C.1977, S.11, s.3)

“Bir At Kadar Hızlı Koşan Kışın Kilerini Doldurmayı Hiç Unutmayan Köstebek” başlıklı yazıda köstebekler ve yaşantıları hakkında bilgiler görsellerle desteklenerek aktarılmıştır. (C.1977, S.12, s.3)

“Kış Günlerinin Yardıma Muhtaç Yaratıkları: Arı Kuşları” başlıklı yazıda arı kuşlarının çeşitlerinden, beslenme şekillerinden söz edilmiştir. Ayrıca okurlara kışın beslenme problemi yaşayan arı kuşlarını besleyebilecekleri bir tarife de yer vermişlerdir. (C.1977, S.13, s.3)

“Kış Uykusu” başlıklı yazıda porsuk, kertenkele, sincap, kirpi, mağara kurbağası ve dağ faresinin kış uykusuna yatması ve kış uykularının nasıl olduğu konusunda görsellerle birlikte çeşitli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.14, s.3)

“Ördekler Üşümez” başlıklı yazıda ördekler ve özelliklerinden bahsedilmiş, ördeklerin kışın neden üşümedikleri gerekçeleriyle açıklanmıştır. (C.1978, S.15, s.7)

“Buz Kuşu” başlıklı parçada buz kuşlarının fiziksel özelliklerine ve beslenme şekillerine yer verilmiştir. (C.1978, S.16, s.7)

“Baharla Uyanan Doğa Sizi Çağırıyor” başlıklı yazıda baharın gelmesiyle karşılaşılacak yusufluk, sivrisinek, kırmızı orman karıncası, tırtıl avcısı, çekirge, arı, kelebek, ateş böceği, eşek arısı, sinek, iki benekli uğur böceği gibi hayvanlar görsellerle okura sunulmuştur. (C.1978, S.17, s.16)

“Bir Karınca Kent Kuralım” başlıklı yazıda karıncaların yaşamlarını gözlemleyebilmek için akvaryumda oluşturulacak bir karınca kentin nasıl yapılacağı ve karıncaların yaşamını sürdürmesi, beslenmesi için neler yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Gözlem ve deney yapma ayrıca karıncaların yaşamının yakından gözlenmesine ve tanınmasına imkân sağlanmıştır. (C.1978, S.18, s.4-5)

“Rengini Güneşten Alan Hayvan Semender” başlıklı yazıda semenderlerin renklerinin buldukları yerdeki sıcaklık ve güneşle bağlantısı olduğu açıklanmış ayrıca semender yavrularının karaya çıkmadan önce suda yaşadıkları ve solungaç solunumu yaptığı verilen bilgiler arasındadır. (C.1978, S.19, s.10)

“Su Kelebeği” başlıklı yazıda su kelebeği türünün suya bırakılan yumurtadan gelişip çıkması, trtla dönüşmesi, suyun içinde kozasını rmesi, koza içinde gelişmesi ve kelebeğe dönüşümü gibi yaşamsal süreçleri anlatılmıştır ve verilen bilgiler görsellerle desteklenmiştir. (C.1978, S.20, s.11)

“Elektrik Kısıntısı Nedir Bilmeyen Böcek Ateş Böceği” başlıklı yazıda ateş böcekleri ve ateş böceği kozası hakkında bilgiler verilmiştir. Ateş böcekleri eğlenceli ve samimi bir dille tanıtılmıştır. (C.1978, S.21, s.11)

“Doğanın elimsiz Silaşsr Osurgan Böceği” başlıklı parçada osurgan böcekleri ve dişilerini etkileme şekilleri anlatılmıştır. (C.1978, S.22, s.5)

“Kuşların En Cakalısı Tavus Kuşu” isimli bölümde dergi okurlarına tavus kuşlarını Gülhane parkında yakından görüp inceleyebilecekleri bilgisi verildikten sonra kuşların dişisi ve erkeğinin fiziksel özellikleri, tüylerini kabartmanın erkeğinin dişisini etkileme yolu olduğu bilgileri aktarılmıştır. (C.1978, S.23, s.6)

“İşte Marifetli Küçük Ayıgil Rakun” başlıklı bölümde rakunların genel özellikleri, beslenme şekilleri, yaşadıkları coğrafyalar hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.24, s.6)

“Yırtıcı Hayvanları da Korumak Gerek” başlıklı bölümde hayvanların besin zincirinden söz edilerek yırtıcı hayvanların da bu besin döngüsü içerisinde önemli bir yere sahip olduğu ve doğal dengenin işleyebilmesi için onların da korunması gerektiği aktarılmıştır. Verilen besin zinciri piramidiyle ele alınan konu daha detaylı ve anlaşılır hale getirilmiştir. Ayrıca ormanda yaşayan canlılarla ilgili görseller eşliğinde çeşitli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.29, s.7-9)

“Yurdumuzdaki Aslangillerin Sonuncusu Vaşak” başlıklı bölümde vaşakların ülkemizde ve dünyada yaşadıkları coğrafyalara, çeşitli özelliklerine, sayılarının azalma nedenlerine değinilmiştir. (C.1978, S.29, s.10)

“Yaşam Günlüğü” başlıklı bölümde kara kurbağası hakkında çeşitli bilgiler paylaşılmıştır. Bu kurbağa türünün belirli özellikleri, beslenme şekilleri, hangi besinlerle beslendiği ve çiftçiye olan yardımına değinilmiştir. (C.1979, S.37, s.16)

Bitkiler dünyası

Dergide hayvanlardan sonra en çok bilgi verilen konu bitkiler dünyasıdır. Doğal hayatın ve canlıların özelliklerinin, öneminin öğretilmesi, çocukların doğa bilincine sahip, doğayı koruyan bireyler olarak yetiştirilmesi ve bilinçlendirilmesi bakımından önemlidir. Bitkilerin önemini, doğaya ve insanlığa faydasını kavrayan bir çocuk doğal hayatı ve canlıları koruma konusunda üzerine düşeni yapacaktır. Çocuğun içinde yaşadığı doğayı, çevreyi, canlı ve cansız varlıkları, bitkileri, hayvanları tanıması ve bu konuda bilinç kazanması doğadaki diğer varlıklarla uyum içinde yaşamasını sağlayacaktır. Çocuğun çevresinde karşılaşabileceği bitkilerin özelliklerini öğrenmek, bu bitkilerin zarar ve yararlarını bilmek merak, keşfetme duygusunun üst seviyede olduğu çocukluk döneminde onları bu bitkilerin zararları ya da faydaları konusunda bilinçlendirmek çocukların sağlığı ve güvenliği açısından da ayrıca önemlidir. Bitkiler konulu bilgi metinlerinde genel olarak çocukların çevrelerinde görebileceği türden bitkiler tanıtılmıştır. Ağaçların beslenme, yaprak dökme gibi doğal döngüleri bilimsel bir şekilde resimlerle ve şemalarla somutlaştırılarak anlatılmıştır. Bitkiler konulu bilgi metinlerinin içerikleriyle ilgili kısa özetlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “Ağaçlar Nasıl Yaşar?” soru başlığı altında ağaçların nasıl fotosentez yaptığı, insanların soluk alışverişleri örneğiyle anlatılmış; ağaçların oksijen üretimi miktarından söz edilmiş ve bazı ağaç türleri, bunların ne kadar süre yaşadıklarıyla ilgili bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.5. s.16)

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “Zehirli Bitkiler” başlığı altında çoban püskülü (dikenli defne), yabani porsuk ağacı, sarı salkım, kokulu ardıç, taflan gibi Türkiye’de sık karşılaşılan zehirli bitkilerin özellikleri ve yenildiği takdirde ne gibi etkiler göstereceği anlatılmıştır. (C.1977, S.8, s.16)

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “Kuşlar Neden Küme Halinde Toplanır?” soru başlıklı parçada kuşların yaşamları, belirli özellikleri ve grup halinde uçmalarının altında yatan sebepler anlatılmıştır. (C.1977, S.9, s.16)

“Ne Neden Nasıl” başlıklı bölümde “Sonbaharda Yapraklar Neden Dökülür?” soru başlığı altında ağaçların yaşam prensipleri, yapraklarını sonbaharda dökmesi ve ilkbaharda tekrar yeşillenmesinin nedenleri görsellerle açıklanmıştır. (C.1977, S.11, s.16)

“Ağaç Böyle Büyür” başlıklı yazıda ağaçların topraktan besinleri alarak yapraklarına göndermesi ve büyümesi anlatılmıştır. Ağacın büyümesi bilimsel bir şekilde açıklanırken

söğüt, kayın, kavak, çam, meşe gibi ağaç türleriyle ilgili görsellerle okurlara bitki dünyası hakkında da çeşitli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.16 s.4-5)

“Pamuğun Öyküsü” başlıklı bölümde pamuğun tarladan toplanmasından giydiğimiz giysilere dönüşmesine kadar geçirdiği serüven anlatılmıştır. Dergideki bütün parçalarda olduğu gibi bilgiler görsel unsurlarla desteklenmiştir. (C.1978, S.21, s.4-5)

“Bitki Dünyası” başlıklı bölümde zakkum ve çavdar bitkileri detaylı olarak tanıtılmıştır. (C.1978, S.26, s.6)

“Bitki Dünyası” başlıklı bölümde fıstık çamı ve kahve ağacı bitkileri bütün özellikleriyle tanıtılmıştır. (C.1978, S.26, s.16)

“Bitki Dünyası” başlıklı bölümde kavak ağacı ve mimoza çiçeği bütün özellikleriyle ve görsellerle tanıtılmıştır. (C.1978, S.28, s.16)

Spor

Çocukların ilgi alanlarından birinin de spor olduğu düşünülerek dergide sporla ilgili bilgi metinlerine yer verilmiştir. Kuruluşu ve başarıları gibi bilgilerin verildiği metinlerle öncelikle Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe gibi süper lig takımları, daha sonra Altay, Eskişehir Spor, Bursa Spor gibi 3. lig takımları tanıtılmıştır. Bu takımların devamında okurların gönderdiği mahalle takımlarının tanıtımı yapılmaya başlanmış ancak bu bölüm bir sayıdan sonra devam ettirilmemiştir. Derginin 9. sayısına kadar tanıtılan futbol kulüpleri bölümü bu sayıdan sonra sona ermiştir. Spor alanıyla ilgili olarak futbol dışında 26. sayıda Formül 1 yarışları ve bu yarışların ünlü pilotu Niki Lauda ile ilgili bilgilerin yer aldığı bölüme yer verilmiştir.

Derginin ilk sayılarında çeşitli futbol kulüplerine ait bilgiler verilmiştir. Kulüpler hakkında verilen bilgilerin yanında takım oyuncularının fotoğraflarına da yer verilmiştir. Dergide spor bölümüne düzenli olarak yer verilmemiştir. Spor başlığı sadece on sayıda yer bulabilmiştir. Spor ve takımlarla ilgili bilgilerin yer aldığı metinlerin kısa özetleri başlıklarıyla aşağıda verilmiştir.

“Galatasaray” futbol takımı 1905 yılında Galatasaray Lisesi’nde kurulmuştur.1906 yılında ilk kez İstanbul ligine katılmıştır. İlk şampiyonluğunu 1908-1909 sezonunda kazanmıştır, resmi şampiyonluk sayısı 34’tür.1911 yılında Macaristan-Romanya ile yaptığı

karşılaşmalarla ülkemizi yurt dışında temsil eden ilk takım unvanını kazanmıştır. Millî takımımıza en çok oyuncu veren takım olduğu ve kulübün atletizm, basketbol, voleybol, kürek ve yelken takımlarının da bulunduğu belirtilmiştir. (C.1976, S.1, s.10)

“Trabzonspor” ile ilgili herhangi bir başlığa yer vermeden bilgi verilmiştir. 1923’ten beri resmi lig maçları oynadığı, Martı Spor ve Karadeniz Gücü kulüplerinin birleşmesiyle 21 Temmuz 1966 günü resmen kurulmuştur. 1974-1975 sezonunda 1. lig şampiyonluğunu kazanarak futbol tarihimizde bu unvanı kazanan ilk Anadolu takımı olduğu verilen bilgiler arasındadır. (C.1977, S.2, s.16)

“Fenerbahçe Spor Kulübü”nün yer aldığı bölümde Fenerbahçe’nin en sevilen futbol kulübü olduğu, 1907 yılında Kadıköylü üç genç sporsever tarafından kurulduğu, Türk sporunun en eski kulüplerinden biri olan Fenerbahçe’nin 1908 yılında resmen futbol ligi maçlarına katıldığı belirtilmiştir. İlk şampiyonluğu, yurt dışı başarıları, milli takıma gönderdiği oyuncu sayısı, kulüp içinde yer alan diğer spor dalları da parçada verilen bilgilerdendir. (C.1977, S.3, s.2)

“Beşiktaş” başlıklı parçada Beşiktaş Spor Kulübü hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Türkiye’nin en eski spor kulübüdür ve 1903 yılında kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Beşiktaş Jimnastik Kulübü adını almıştır. İlk şampiyonluğu, kazandığı diğer şampiyonluklar, yurtdışı başarıları, milli takıma kazandırdığı oyuncu sayısı ve kulüp bünyesindeki diğer spor dallarıyla ilgili de bilgiler verilmiştir. (C.1977, S.4, s.2)

“Eskişehir Spor” un tanıtıldığı bölümde Anadolu futbolunun 1. Türkiye ligindeki ilk temsilcisi olma şerefini taşıdığı, 12 yıllık bir geçmişe sahip olduğu belirtilmiştir. Akademi Gençlik, Yıldıztepe ve İdman Yurdu kulüplerinin birleşmesiyle 19 Haziran 1965 yılında kurulmuştur. 1971 yılında altın devrini yaşamıştır. Kazandığı başarılar ve kulüp bünyesinde yer alan spor dallarından söz edilmiştir. (C.1977, S.5, s.6)

“Altay” başlıklı bölümde İzmir’in en eski kulüplerinden biri olan 16 Ocak 1914’te “Hilal” adıyla kurulan daha sonra “Altay” adını alan 1919’dan İzmir’in Yunan işgalinden kurtuluşuna kadar kapalı kalan ve daha sonra toparlanarak sahalara dönen Altay okura tanıtılmıştır. Kazandığı başarılar ve bünyesindeki diğer spor dalları hakkında da bilgilere yer verilmiştir. (C.1977, S.6, s.6)

“Bursaspor” başlıklı bölümde Bursa’nın spor tarihimizde oldukça eski bir yeri olduğu belirtilmiştir. 1963 yılında bir spor kulübü çalışması başlatılarak Acar İdman Yurdu, Akınspor, Pınarspor, İstiklalspor ve Çelikspor’un birleşmesiyle Bursaspor ortaya çıkmıştır. Renkleri Bursa’nın yeşili ve Uludağ’ın beyazını temsil etmektedir. Bursa sporun kazandığı başarılar verilen diğer bilgiler arasındadır. (C.1977, S.7, s.4)

“Boluspor” başlıklı bölümde Boluspor okura tanıtılmıştır. Kulüp 1965 yılında kurulmuştur. Yurtiçi ve yurtdışında kazandığı başarılar, bünyesinde yer alan diğer spor dalları, milli takıma gönderdiği oyuncular verilen bilgiler arasındadır. (C.1977, S.8, s.6)

“İşte Küçük Ayasofya’nın Yıldırımsporlu Afacanları” başlıklı bölümde dergi okurlarının gönderdikleri mahalle takımlarından Küçük Ayasofya Yıldırımspor mahalle futbol takımı ve oyuncuları tanıtılmıştır. (C.1977, S.9, s.7)

“Saatte 300 km hızla yaşamak...” başlıklı bölümde ünlü Formula pilotu Niki Lauda ve Formula yarışları, bu yarışlarda kullanılan otomobiller, bir otomobil modeli üzerinden detaylı olarak anlatılmıştır. Ayrıca Niki Lauda’nın katıldığı yarışlar ve kazandığı zaferlere kronolojik olarak yer verilmiştir. (C.1978, S.26, s.10)

Tarih

Tarihle ilgili bölümlerde uzun, salt tarihsel bilgiler yerine bir eşyanın tarihsel süreçteki kullanımı, gelişimi ve değişimiyle ilgili kısa bilgi notlarına yer verilmiştir. Çocukların günlük hayatta sık sık kullandıkları bir eşyanın, yiyeceğin, içeceği tarihiyle ilgili bilgiler çocukların ilgisini çekici, kısa ve etkili bir biçimde aktarılmıştır. Verilen tarihsel ve kronolojik bilgiler dönemseller resimlerle görselleştirilmiş bu durum çocukların bilgileri zihninde somutlaştırarak, eğlenerek, kalıcı bir şekilde öğrenmesini sağlamayı amaçlamıştır. Bilgilerin böyle dikkat çekici şekilde sunulması çocukların tarih öğrenme merakını tetikleyici bir etki göstermektedir. Çocuklar için genellikle sıkıcı bir alan olan tarih böylece renkli ve etkili bir hale getirilmiştir. Bu bölüme derginin 31. sayısından itibaren yer vermeye başlanmış 37. sayı hariç 38. sayıya kadar yer vermeye devam edilmiştir. Tarihle ilgili bölümlerin içerikleriyle ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

“Çayın Tarihi” başlıklı bölümde farklı coğrafyalarda çayın yetiştirilmesi ve kullanım amaçlarına dair bilgi parçalarına yer verilmiştir. (C.1978, S.31, s.10)

“Ekmeğin Tarihi” başlıklı bölümde tarih öncesi çağlardan günümüze ekmeğin yapılmasına ait bilgi parçalarına yer verilmiştir. (C.1978, S.32, s.12)

“Camın Tarihi” başlıklı bölümde ilk camın yapımından ve farklı ülkelerde farklı tekniklerle yapılan camlardan söz edilmiştir. (C.1978, S.33, s.12)

“Aydınlanmanın Tarihi” başlıklı bölümde mağarada yaşanan dönemlerden günümüze kadar aydınlanmada kullanılan araçlara ait bilgi parçalarına görsellerle zenginleştirilerek yer verilmiştir. (C.1979, S.34, s.15)

“Tıraş Bıçağının Tarihi” bölümünde insan sakalının moda, sağlık, din, politikadan etkilenecek sık sık biçim değiştirdiğinden, bu değişimde kullanılan tıraş bıçaklarının yapımından kullanılan malzemelere ve bıçakların çeşitlerine kadar birçok konuda bilgiye yer verilmiştir. (C.1979, S.35, s.11)

“Kalemin Tarihi” başlıklı bölümde tarihin çeşitli dönemlerinde farklı malzemelerden oluşturulmuş kalemlerden söz edilen bilgi parçalarına yer verilmiştir. (C.1979, S.36, s.16)

“Yaşam Günlüğü” başlıklı bölümde eski devirlerde malların değerinin para yerine post, balık, sebze gibi ürünlerle ölçüldüğü daha sonra paranın icat edilmesiyle birlikte alışverişte önemli bir yere sahip olmasından söz edilmiştir. Paranın toplumsal süreçlere göre gelişimi ve paraların yapımında kullanılan malzemelerden söz edilmiştir. (C.1979, S.38, s.16)

Genel kültür

Derginin yayın hayatına başlama amaçları arasında çocuklara genel kültür kazandırmanın hedeflendiğinden daha önce söz edilmişti. Bu amaç doğrultusunda dergide çocuklara farklı ve ilginç geleceği düşünülen birçok konuda bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Canlılar dünyası, dünyadaki ilginç yapılarla ilgili bilgiler bunlardan bazılarıdır. “Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde yer verilen bu bilgilere sadece üç sayıda yer verilmiş daha sonraki sayılarda bu bölüme yer verilmemiştir.

“Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde yeryüzünün en derin kuyusu, en büyük mürekkep balığı, en büyük savaş gemisi, ilk tank, terzi kuşu hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. (C.1978, S.15, s.16)

“Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde yeryüzünde hiç su içmeden yaşayan canlılar, dünyanın en küçük ordusu, Brezilya fıstığı hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. (C.1978, S.16, s.16)

“Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde boğalar, Büyük Sahra, yeryüzündeki ilk kuş, Saturn-V roketi, dünyanın en büyük piramidi ile ilgili çeşitli bilgilere yer verilmiştir. (C.1978, S.18, s.16)

“Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde Wright kardeşlerin (Orville ve Wilbur Wright) yaptığı ilk uçuş, deniz kestenesi, arı kuşu, dünyanın en yüksek dağı, dünyanın en eski saati konularında bilgi parçalarına yer verilmiştir. (C.1978, S.19, s.11)

“Bunları Biliyor musunuz?” başlıklı bölümde dünyaca ünlü besteci George Frederic Handel, buzdağları, Asya’da yaşayan bir timsah türü hakkında bilgi parçaları şeklinde çeşitli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.20, s.10)

“İşte Manş Çılgınları” başlıklı bölümde Manş Denizi’nin coğrafi konumu hakkında bilgi verilmiş ve bu denizin çeşitli araçlarla geçilmeye çalışıldığından bahsedilmiştir. Bu soğuk denizde kulaç atanların soğuktan korunmak için başvurdukları yöntemlere değinilmiştir. Manş’ı ilk kez 1875’ te İngiliz denizci Matthew Webb geçmiştir.1954’te Murat Güler isimli bir Türk Manş’ı geçen isimler arasına katılmıştır. (C.1978, S.31, s.7-10)

Gelecekle ilgili bilgiler

Bilim insanlarının yapmış olduğu araştırmalar, çalışmalar ve ulaştıkları sonuçlar neticesinde gelecek ile ilgili tasarıların yer aldığı bilgilere yer verilmiştir. Yapılan bilimsel çalışmalar ışığında gelecek yaşam alanlarıyla ilgili öngörülerde bulunulmuştur. Gelecekte gerçekleşmesi planlanan tasarı halinde olan uzaykent ve enerji sorununun güneş enerjisiyle giderilebileceği bir güneşkent projeleriyle ilgili bilgilerin yer aldığı bölümlere yer verilmiştir. Bu bölümlerle çocukların değişen, dönüşen dünya düzeni ve gelecekte gerçekleşmesi beklenen teknolojik gelişmeler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmıştır. Bilim kurgu içerikli bilgilere derginin iki sayısında yer verilmiştir.

“İşte Geleceğin Uzay Kenti Uzayda 21 Yıl” başlıklı yazıda Sovyet ve Birleşik Amerika bilginlerinin tasarılarına göre on yıl sonra 100.000 kişilik bir uzay kenti kurulabileceği ve bu uzaykentten ne gibi özellikler taşıyacağı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Ayrıca kronolojik sırayla ülkelerin uzay keşifleriyle ilgili çeşitli bilgilerde paylaşılmıştır. (C.1978, S.17, s.8-10)

“Güneş Kent Tasarısı” başlıklı bölümde içinde bulunan enerji bunalımı sorununu çözecek ve elektrik üretiminin büyük bölümünü karşılayacak, mevsimler arası geçişte enerji depolanabilecek ve daha birçok avantajı bulunan güneş panellerinden oluşan bir güneşkent tasarısından söz edilmiştir. Bazı ülkelerin güneşten çeşitli şekillerde yararlanmalarıyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir. (C.1979, S.34, s.8-10)

Yemek tarifleri

Çocukların günlük hayat içerisinde yaşamlarını devam ettirme ve temel ihtiyaçlarını karşılama becerilerini geliştirebilmek için dergide yemek tariflerine yer verilmiştir. Bunun yanında çocukların üretebilme, bir ürün ortaya koyma becerisini ve başarıma duygusunu destekleme amacıyla yer verilen tariflerde çocukların yapabileceği türden basit tariflerin yanında yetişkin yardımına ihtiyaç duyabilecekleri tarifler de yer almaktadır. Ayrıca verilen tariflerin yapım aşamaları resimlerle görselleştirilerek açık ve anlaşılır bir hale getirilmiştir. Başlangıçta “Marifetli Küçük Eller” başlığı altında derginin ilk sayılarında düzenli olarak yer alan bölüm, okurlar tarafından ilgiyle takip edilmiştir ancak derginin 10. sayısından sonra bu bölüme ara verilmiştir. Derginin 33. sayısında tekrar yer verilen yemek tarifleri bölümüne bu sayıdan sonra da düzenli yer verilmemiştir. Derginin ilk on sayısında düzenli olarak yer verilen daha sonra 33, 37, ve 39. sayılarda yer verilen yemek ve tatlı tariflerine, başlıklarıyla birlikte aşağıda kısaca değinilmiştir.

“Fırında Elma Tatlısı” başlıklı tarif bölümünde kuru üzüm, toz şeker, badem içi, süt, malzemelerinin karıştırılıp elmaların içlerinin doldurularak fırınlanmasıyla yapılan elma tatlısının tarifi verilmiştir. (C.1976, S.1, s.4)

“Kış Salatası” isimli tarif bölümünde turp, kıvırcık salata, domates, salatalık turşusu, maydanoz, dereotu, sarımsaktan oluşan bir salata tarifi verilmiştir. (C.1977, S.2, s.6)

“Meyveli Muhallebi” isimli bölümde süt, pirinç unu, şeker, vanilya, portakal ve elmadan oluşan kolay bir muhallebi tarifi verilmiştir. (C.1977, S.3, s.16)

“Marifetli Küçük Eller” isimli bölümde sosis, yufka, yumurta, bir demet maydanozdan oluşan sosisli börek tarifi verilmiştir. (C.1977, S.4, s.5)

“Marifetli Küçük Eller” başlıklı bölümde domates, salam, peynir, gibi malzemelerle yapılan pizza usulü sandviç tarifi verilmiştir. (C.1977, S.7, s.5)

“Marifetli Küçük Eller” bölümünde limon, portakal, greyfurt, toz şeker kullanarak buz gibi bir limonatanın tarifi verilmiştir. (C.1977, S.8, s.3)

“Marifetli Küçük Eller” bölümünde Mustabey armudu, yeşil jelatin, dondurma bisküvisi ve krema kullanılarak yapılan yelkenli armutlar tatlısının tarifi verilmiştir. (C.1977, S.9, s.5)

“Lezzeti Size Parmaklarınızı Bile Yedirebilir... Sandviç Şöleni” başlıklı bölümde salatalıklı ve yumurtalı, peynirli, domatesli değişik sandviç tariflerine yer verilmiştir. (C.1977, S.10, s.6)

“Küçük Hanımlar Haydi Mutfağa” başlıklı bölümde çekilmiş badem, tereyağı, şeker, yumurta, yufka, ahududu likörü malzemeleri kullanılarak bademli kek yapımı görsellerle aşamalı olarak anlatılmıştır. (C.1978, S.33, s.10)

“Kendin Pişir Kendin Ye” başlıklı bölümde ahududu ve şeftalili pasta yapımı için detaylı ve görsel destekli bilgi parçalarına yer verilmiştir. (C.1979, S.37, s.10)

“Kendin Pişir Kendin Ye” başlıklı bölümde krem şokolalı armut ve krem şokolalı profiterol tatlılarının tariflerine yer verilmiştir. (C.1980, S.39, s.2)

Meslekler

Oyunlar bölümünde mesleklerle ilgili çeşitli eşleştirmelerin yapılmasının istendiği birçok oyuna yer verilmiştir bunun yanında mesleklerin tanıtımı olarak değerlendirilebilecek iki bölüme yer verilmiştir. Bunlar itfaiyecilik mesleğinin tanıtıldığı ve kozmonotlarla ilgili bilgilerin verildiği bölümlerdir. Bu bölümlerde yer alan bilgilere kısaca aşağıda değinilmiştir.

“Dikkat Yangın Var! İtfaiye Yangını Nasıl Söndürür?” başlıklı bölümde itfaiyecilere yangın ihbarının gelmesi ve yangının söndürülmesine kadar devam eden süreç okurlara görsellerle açıklanmıştır. (C.1978, S.24, s.8-9)

“Mesleğim Kozmonot!” başlıklı bölümde 1978 yılında Apollo-Soyuz adlı Amerikan-Sovyet ortak programında Soyuz-27 ile uzaya giden Viladimir Canibekov tanıtılmış,

kozmonotluk ve uzay yolculuğu ile ilgili görsel destekli bilgiler verilmiştir. (C.1978, S.28, s.7-10)

Belirli gün ve haftalar

Dergide belirli günlere başlangıçta düzenli olarak yer verilmiştir. Ancak bu istikrar ilerleyen bölümlerde devam ettirilmemiş, bu özel günler ilerleyen sayılarda geri planda kalmış ya da bu günlere hiç yer verilmemiştir. Derginin ilk dönem sayılarında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 10 Kasım Atatürk'ü Anma, Anneler Günü, Babalar Günü gibi özel günleri belirten bilgilendirici bölümlere yer verilmiştir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığı ay olan ekim 12. sayısında ve 23. sayısında kapak görseli Cumhuriyet Bayramı'nı yansıtıcı niteliktedir ve bayram kutlaması bölümlerine yer verilmiştir. Ancak ekim 35. sayısında kapakta sadece "Cumhuriyetimizin 56. yıldönümünü kutluyoruz." ifadesine yer verilmiş ve bu günden tamamen bağımsız bir kapak görseli kullanılmıştır. Sadece 12. sayıda 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nın anlam ve önemini ifade eden bir bilgi paragrafına yer verilmiştir ancak diğer yıllara ait sayılarda bu konuda hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. Yine ilerleyen sayılarda Cumhuriyet Bayramı ve 10 Kasım Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıldönümü gibi belirli günler dolayısıyla dergilerin son sayfalarına doğru kısa bilgiler verilmiş, Anneler, Babalar Günü gibi özel günlere hiç yer verilmemiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı kapak resimlerinde görsel olarak yer almıştır, ayrıca derginin 5. sayısında "Ayşe Abla" başlıklı köşe yazısı bölümünde "Mutlu bir 23 Nisan Bayramı dileğiyle..." ifadesine yer verilmiş, derginin 17. sayısında günün anlam ve önemiyle ilgili kısaca bilgi verilerek okurların bayramı kutlanmıştır. Bunun yanında resmi ve dini bayramlara tam anlamıyla yer verilmemiştir. Sadece bir sayıda "Bu arada bütün Çitlembik'çilerin Kurban Bayramlarını şimdiden kutlarız. Esenlikler dileklerimizle." ifadesine yer verilmiştir. Örneğin 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı dergide hiç anılmayan resmi bayramlardır. Bunun dışında o dönem dini bayram günleriyle ilgili hiçbir kutlama ve bilgiye de yer verilmemiştir. Belirli gün ve haftalar dergide sade bu günlerle sınırlı kalmıştır, bunun dışındaki diğer özel gün ve haftalarla ilgili bilgilere yer verilmemiştir. Dergide okurların sadece yeni yılları düzenli olarak köşe yazısı bölümünde kutlanmıştır. Dergide yer verilen belirli günlerin başlıklarıyla birlikte kısa özetlerine aşağıda değinilmiştir.

"Ayşe Abla'nın Köşesi" başlıklı bölümde "Sizlerle ikinci defa buluşmanın heyecanı içindeyiz. Uzun bir ayı geride bıraktık ama asıl koca bir yılı tamamladık. 1977'nin bütün

kardeşlerimiz için mutluluklarla dolu olmasını dileriz.” ifadeleriyle okurların yeni yılı kutlanmıştır. (C.1977, S.2, s.6)

“Ayşe Abla’nın Köşesi” başlıklı bölümde “Mutlu bir 23 Nisan Bayramı dileğiyle...” ifadesine yer verilmiştir. Sayının kapak görseli günün anlam ve önemini yansıtır niteliktedir ancak kapakta kutlama mesajına veya dergi içeriğinde günün anlam ve önemini belirten herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. (C.1977, S.5, s.4)

Mayıs sayısı dolayısıyla “Annenize Sevginizi Gösterin” başlığı altında Anneler Günü dolayısıyla, çocukların annelerine layık olmak ve onları her daim mutlu etmek için neler yapabileceklerine yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca çocukların annelerini mutlu edecekleri, onlara yardımcı olabilecekleri görevlerin yer aldığı armağan pullarına yer verilmiştir. (C.1977, S.6, s.7)

“Anneler Günü Nedir” isimli parçada anneler günün nasıl ortaya çıktığı, anlamı ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. (C.1977, S.6, s.16)

“Babalar Günü” başlıklı bölümde okura babalar günü ve tarihçesi hakkında kısa bir bilgi paragrafı verilir. Her yıl haziran ayının üçüncü pazar günü kutlanan bugünün 1910 yılına kadar uzandığı belirtilmiştir. Bugünü ilk kez Amerikalı Bayan John Bruce Dodd kutlamayı düşünmüştür. Önceleri pek benimsenmeyen “Babalar Günü” Amerika’da bunu kendisine iş edinen bir derneğin kampanyası ile New York’ta ilk kez kutlanmıştır. Ülkemizde 1962’ye kadar kutlanmayan bu özel gün son yıllarda kutlanmaya başlanmıştır. Bu özel günde çocukların babalarına hediyeler verdiği ve gönüllerini almaya çalıştığı belirtilmiştir. (C.1977, S.7, s.16)

“29 Ekim 1923- 29 Ekim 1977” başlıklı bölümde şu ifadelere yer verilmiştir: “Bu ayın sonunda Cumhuriyetimizin kuruluşunun 54. yıldönümünü kutlayacağız. Atatürk bir imparatorluğun yıkıntılarında yepyeni bir cumhuriyet yükseltmeyi başarmıştır. Getirdiği yönetim tarzı, gerçekleştirdiği devrimler, onun askeri dehasını perçinleyen davranışlar olmuştur. Sizlerde ona layık birer genç olmak için Atatürk’ü okuyun, anlayın onun ilkelerine bağlı evlatlar gibi yetişmeye çabalayın. Cumhuriyet Bayramımız hepimize kutlu olsun.” Aynı sayının kapak bölümünde “Cumhuriyetimizin 54. yılını kutluyoruz.” ifadesine ve Cumhuriyet temalı kapak görseline yer verilmiştir. (C.1977, S.11, s.16)

“Atatürk’süz 39 Yıl...” başlıklı yazıda derginin kasım sayısı olması dolayısıyla ve Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önderi vefatının 39. yılı münasebetiyle anmak amacıyla Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatına yer verilmiştir. Biyografi türündeki parçada hayatıyla ilgili kronolojik bilgilere yer verilmiştir. “Bugün ulaştığımız sonuç yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu sonucu, Türk gençliğine kutsal bir armağan olarak bırakıyorum.” sözüyle de Cumhuriyeti bugünün küçükleri yarının gençleri olan sizlere emanet etmiştir diyerek dergi okurunda milli bilinç ve sorumluluk oluşturmaya çalışılmıştır. (C.1977, S.12 s.16)

“Ayşe Abla” bölümünde “Sevgili çocuklar, bu ay söze, hepinize mutlu, sağlıklı, başarılarla dolu bir yıl dileyerek başlıyorum.” giriş cümlesi ve “Yeni yıl için iyi dileklerimizi yinelerken Çitlembik Çocuk Kulübü’nün çatısı altında 1978’de buluşmak umuduyla hepinize sevgiler.” ifadeleriyle okurların yeni yılı kutlanmıştır. (C.1978, S.14, s.4)

“Sizin Bayramınız” başlıklı bölümde “Bu ay cumhuriyet tarihimizin mutlu günlerinden birini kutlayacağımızı da unutmayalım, sevgili çocuklar Büyük Millet Meclisi’nin açılışını 23 Nisan’da Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kutlayacağız. Bu günkü özgür Türkiye’nin kuruluşunda en önemli bir adım sayılan meclisin açılışı, önder Atatürk tarafından yarının büyükleri olan sizlere adanmıştı. Eğer bize 23 Nisan şiirlerinizi yazıp gönderirseniz, kıvanç duyacağız. Bayramınızı da içtenlikle kutlar, hepinize başarılar dilerim.” ifadeleriyle hem günün anlam ve önemi belirtilmiş hem de okurların bayramı kutlanmıştır. (C.1978, S.17, s.3)

“Cumhuriyet’in 55. yıldönümünü kutluyoruz.” ifadesi ve kapak görseliyle okurların 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlanmış ancak dergi içeriğinde günün anlam ve önemine değinen bir ifadeye ya da kutlamaya yer verilmemiştir. (C.1979, S.23, s.3)

“Ayşe Abla’nın Köşesi” başlıklı bölümde “Bu arada bütün Çitlembik’çilerin Kurban Bayramlarını şimdiden kutlarız. Esenlikler dileklerimizle.” ifadesine yer verilmiştir. (C.1978, S.24, s.2)

“Atatürk ’süz 40 Yıl...” başlıklı bölümde kasım sayısı ve ölümünün 40. yılı vesilesiyle Mustafa Kemal Atatürk anılmış; çocuklara Atatürk’ün kurduğu devlete layık birer yurttaş olmanın, onun eserine katkıda bulunmanın en büyük görevleri olduğu öğütlenmiştir. (C.1978, S.24, s.3)

“Ayşe Abla’nın Köşesi” başlıklı bölümde okurların yeni yılı kutlanmıştır. Kutlama cümlesi şu şekildedir: “Yeni yılda bütün Çitlembik’çilere mutluluklar, bol şanslar diler, şubat tatilinde bir arada olmak umuduyla, gözlerinizden öperim.” (C.1979, S.26, s.2)

“Ayşe Abla’nın Köşesi” başlıklı bölümde “Bayramınız Kutlu Olsun” başlığı altında “Sevgili çocuklar, 1979 yılı biliyorsunuz Çocuk Yılı ilan edildi. Bu nedenle bu yılki 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız daha büyük bir anlam kazandı.” ifadeleriyle okurların bayramı kutlanmıştır. Aynı sayının kapak bölümünde “23 Nisan’ı şenlik sayfasında kutlayalım” ifadesi kullanılmıştır ancak kapak görseli içeriği yansıtmamıştır. (C.1979, S.29, s.2)

“Ayşe Abla’nın Köşesi” bölümünde okurların “Bu arada cumhuriyetimizin kuruluşunun 56. yıldönümünü de kutlarız.” ifadesiyle Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Aynı sayının kapak sayfasında da kutlama mesajına yer verilmiştir. (C.1979, S.35, s.4)

“Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde “İstanbul Çatalca’dan Özgür ve Seçkin Karakuş kardeşler de bütün Çitlembik’çilerin bayramlarını şu sevimli kartpostalla kutluyorlar!” ifadesine ve kartpostala yer verilmiş, bir okur tarafından diğer okurların bayramı kutlanmıştır. Ancak bu bayramın hangi bayram olduğuyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. (C.1979, S.36, s.4)

“Size Bir Mektup Var” başlıklı bölümde “Sevgili çocuklar, öncelikle yeni yılınızı kutlar, başarılı, sağlıklı bir 1980 geçirmenizi dilerim.” ifadeleriyle okurların yeni yılı kutlanmıştır. (C.1980, S.38, s.2)

Sağlık

Dergide sağlıkla ilgili tespit edilen tek bölüm 39. sayıda yer verilen “Yaşam Günlüğü” başlıklı, tütünün zararlarının anlatıldığı bölümdür. Bu bölüm dışında derginin sayılarında sağlıkla ilgili herhangi bir konuya değinilmemiştir. Aşağıda metinle ilgili kısa bir bilgiye yer verilmiştir.

“Yaşam Günlüğü” isimli bölümde “Tütün Denen Şu Zehir” başlıklı bölümde sigara içmenin zararlarından bilimsel verilere dayanarak söz edilmiş, çocuklara sigara içmemeleri konusunda ve içenlere özenmemeleri konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur. (C.1980, S.39, s.16)

Bilgi içeren metinlerin yanı sıra dergide zaman zaman bazı bilgi parçalarına da yer verilmiştir. Bu bilgiler şunlardır:

“Çitlembik’çilerin Köşesi” bölümünde okurlardan gelen bir mektup ve karpuz resminden yola çıkılarak “Diyarbakır karpuzlarının ne denli büyük olduğunu görün.” cümlesiyle Diyarbakır’ın karpuzuyla ünlü bir şehir olduğu vurgusu yapılmıştır. (C.1978, S.23, s.3)

“Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde armağanları kazanan okurlar ve şehirler belirtilirken Elâzığ “İlazığ” olarak eski şekliyle kullanılmıştır. Bu kullanım şekli eski tarihli gazete ve bazı meclis tutanaklarında karşımıza çıkmaktadır. (C.1979, S.28, s.2)

“Çitlembik’çilerin Köşesi” bölümünde okurlardan gelen mektupta şeşbeş sözcüğünün ne anlama geldiğiyle ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir: “Tartışmanıza konu olan şeşbeş sözcüğünün yarısı Farsça yarısı da Türkçedir. Şeş Farsçada 6 anlamına gelir. Biz de yanına Türkçe beş sözcüğünü ekleyip tavla oyununda altı beş anlamına gelen zar sayısını belirlemiştir.” (C.1979, S.29, s.2)

“Oyuncak Yağmurundan Sen de Yararlan!” başlıklı bölümde dağıtılacak oyunculardan söz edilirken kova, kürek takımı için çatanan ifadesi kullanılmıştır. (C.1979, S.32, s.4)

“Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde önceki sayıda “Baretta İz Peşinde” başlıklı oyunda geçen BBC radyosunun isminin geçtiği oyun ile ilgili dergi okurlarından Göktuğ Gönen gönderdiği mektupta şu bilgiye yer vermiştir: “BBC radyosunda saat 09.00’da değil geç saatlerde pop müziği yayınlanır. (C.1979, S.36, s.4)

“Başvezir Saksagan Paşa’nın Serüvenleri” başlıklı bölümde halife Dırdırad’a giderken bir deve kiralar ve bu bölümde şu ifade geçmektedir: “Çöl aracı devedir unutmayın çocuklar.” (C.1979, S.36, s.15)

4.1.9. Çizgi roman

Hem küçük yaşlardaki hem de ileriki yaşlardaki çocukların severek ve heyecanla okuduğu yayımların başında çizgi romanlar gelmektedir. Hatta bazen çocuklara okumayı sevdirmede, okuma alışkanlığı kazandırmada yararlanan eserler arasındadır (Şirin, 2000).

Derginin her sayısında istikrarlı bir biçimde yer verilen bölümlerden birisi çizgi roman serisidir. Çocukların çizgi romanları okumaktan ne kadar keyif aldıkları ve sevdikleri bilindiği için derginin bütün sayılarında bu içeriğe yer verilmiştir. Çitlembik dergisinin 39 sayısında belirli sürelerle yayınlanmış üç adet çizgi roman serisi yer almaktadır. Bunlar Gülliver 'in Serüvenleri, Sinbad'ın Serüvenleri, Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri 'dir. Çizgi romanlar tefrika halinde yayınlanmıştır.

José Antonio Serna Ramos tarafından çizilen ve o dönemde Türkiye'de yayın hakkı Elele dergisine ait olan Jonathan Swift'in ünlü çocuk klasîği Gülliver Cüceler Ülkesinde 1-7. sayılar arasında yayınlanmış adından Gülliver Devler Ülkesinde bölümü ise 8-14. sayılar arasında yayınlanmıştır. Hikâyenin baş kahramanı Gülliver isimli bir İngiliz'dir. Gülliver çıktığı bir deniz yolculuğunda fırtınaya yakalanır ve gemisi su alarak batmaya başlar. Gülliver ve gemidekiler sandallara binerek kurtulmaya çalışır ancak küçük sandalları fırtınaya daha fazla karşı koyamaz ve devrilir. Gülliver saatlerce kulaç atarak en sonunda karaya ulaşır, günlerce dalgalarla boğuşmaktan bitkin düşer e uyuyakalır.

Bin bir Gece Masallarının en ünlüsü Gemici Sinbad'ın Serüvenleri 15- 25. sayılar arasında yayınlanmıştır. Bu çizgi romanın yayın hakkı Türkiye'de Elele dergisi ve Kesim Ajansa aittir. Resimlerin yabancı bir çizere ait olduğu bilinmektedir ancak çizerin ismi bulunmamıştır. Konuşma balonları Türkçe olarak düzenlenmiştir. Çizgi romanda yer verilen kahraman, memleketi Bağdat'tan bir deniz seferine çıkan Gemici Sinbad'dır. Gemiyle çıktığı bir seyahatte geçirdiği deniz kazası ve sonrasında yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri 26-39. sayılar arasında yayınlanmıştır. Bu çizgi roman serisinin o dönemde Türkiye'de yayın hakkı Elele-Dargaud'a aittir. Yabancı bir çizer tarafından çizilen resimlerin konuşma balonları Türkçe olarak düzenlenmiştir. Bu seride orijinal çeviriye çok bağlı kalınmamış konuşma balonlarını hazırlayan çizer kendi yorumunu da fazlasıyla katmıştır. Seride iyi huylu, dürüst halifenin karşısına hain, entrikacı başvezir getirilerek iki zıt karakter oluşturulmuştur.

Çizgi romanlarda genellikle diyaloglara ver verilmiştir ancak kahramanlar zaman zaman monolog tarzı konuşmalarda yapmaktadır. Genel olarak samimi bir dil kullanılmış çocukların anlayacağı kısa ve basit cümle yapıları kullanılmıştır. Ancak “Saksağan Paşa’nın Serüvenleri” bölümünde edebi dilden ve standart Türkçeden fazlasıyla uzaklaşmış ve bu samimiyet fazla ileri götürülerek argo ve kaba söyleyişlerin, aşağılayıcı, gurur kırıcı, kin ve nefrete teşvik eden söylemlerin cümlelere çokça girmesine neden olmuştur. Çocukların bilmediği ve anlamını cümlenin bağlamından tahmin edemeyecekleri yabancı sözcüklere, ifadelerle özellikle Saksağan Paşa’nın Serüvenleri serisinde sıkça yer verilmiştir. Bunun yanında ifadelerde kullanılan güldürü öğeleri zaman zaman çocukların seviyesinin çok üstüne çıkarılmıştır. Ayrıca çocuğa kazandırılması hedeflenen erdemlerin yanlış yollardan elde edilmesi ve bunun takdir görmesi çocuklarda istenmeyen davranışların oluşmasına sebebiyet verecektir. Saksağan Paşa’nın hedefi ve bu hedefine ulaşmak için seçtiği yollar çocuklara kötü bir rol model oluşturmakta ve çocuğun bilinçaltına bu bilgiyi kodlamaktadır. Özellikle serinin sonunda verilen mesaj bu görüşü desteklemektedir. Çizgi romanların bölüm başlıklarına ve kısa içeriklerine aşağıda değinilmiştir.

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” başlıklı çizgi roman serisinin ilk bölümünde 1669 yılı mayıs ayının dördünde İngiltere kıyılarından denize açılan “Antilop” adlı muazzam geminin yolcuları arasında Gülliver’ de vardır. Fakat birdenbire kopan fırtına gemiyi fındık kabuğu gibi bir o yana bir bu yana savurur. Yolcular gemilerden sandallara binerler ancak fırtına o kadar güçlüdür ki bindikleri sandal devrilir. Gülliver günlerce hırçın dalgalarda kulaç atarak bin bir güçlükle karaya çıkar. Günlerce dalgalarla boğuşmaktan bitkin düşen kahramanımız derin bir uykuya dalar. Uyandığında gözlerine inanamaz çünkü Gülliver cüceler ülkesindedir. (C.1976, S.1, s.12-16)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde Gülliver’i Liliputların başkenti Mildendo’ya götürülmüş ve Liliputların önde gelenleriyle tanışır. Gülliver’e burada kendi dillerinde dev anlamına gelen “Kunbus Filestirin” ismini verirler. (C.1977, S.2, s.10-15)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde Liliputlar kahramanımızdan düşmanları olan karşı adalarında yaşayan, saldırgan bir halk olan Bilefuskuların savaş filosunu yok etmesini isterler. Liliputlar ve Gülliver arasında çeşitli maddelerden oluşan bir anlaşma imzalanır, bu anlaşmaya uyması karşılığında Gülliver ’in bağlı olduğu zincirler çözülür ve kahramanımız serbest bırakılır. (C.1977, S.3, s.10-15)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” serisinin dördüncü bölümünde Gülliver yapılan anlaşmayı yerine getirmek için Bilefuskuların adasına doğru yüzer Liliputlar Gülliver ’in ellerinden kaçtığını düşünür. (C.1977, S.4, s.10-15)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde Gülliver Bilefuskuların donanmasını toplayıp Liliput ülkesine getirir. Bu olay neticesinde Gülliver’e krallığın en yüksek asalet rütbesi olan “Nardak” verilir. Bilefuskular elçilerini Liliput kralıyla görüşmeye gönderir ve gemilerini geri isterler, iki ülkenin ilişkileri hayli bozulmuştur. (C.1977, S.5, s.10-15)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” çizgi roman serisinin bu bölümünde Liliput ülkesinin kralı, gelen Bilefusku elçilerin barış teklifini kabul etmez ve onları Gülliver ile tehdit eder. Ancak Gülliver anlaşmayı yerine getirdiğini ve barışı sağladığını söyleyerek elçileri ülkelerine gönderir. Bunun üzerine sarayda kabine, Gülliver için çeşitli cezalar düşünürken bu durum Gülliver’in kulağına gider ve Gülliver gecenin karanlığında kayıplara karışır. Liliputlar onu bulmak için karada ve denizde büyük bir arama çalışmasına başlar. (C.1977, S.6, s.10-15)

“Gülliver Cüceler Ülkesinde” başlıklı bu bölümde Gülliver’i denizde bulan Liliput gemileri, kötü bir sürprizle karşılaşır. Gülliver kendine doğru gelen gemilere üfleyerek gemilerin Bilefuskular’a doğru sürüklenmesine neden olur. Gülliver Liliput’a geri döner. Bu arada Amiral Sayreş’in oğlu Dunlo onu aramaktadır, bulduğunda Redsal’ın sonraki gün şehrin merkezinde idam edileceğini öğrenir. Redsal’ı idam sehvasından kurtarır. Bilefuskular’ın onlar için daha güvenli olacağını söyler ve oraya bırakır, kendisi de küçük sandalına binerek yola koyulur. Birkaç gün sonra bir gemiye rastlar ve kendisinin Antilop isimli batan gemiden tek kurtulan kişi olduğunu söyler ve onu geminin güvertesine çekerler. (C.1977, S.7, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” başlıklı yeni bölümde 20 Temmuz 1702’de yelkenleri fora eden gemi 5 Mayıs 1703’te şiddetli bir fırtınaya tutulur ve gemi karaya oturur. Gülliver ve arkadaşları karaya çıkar devleri gören arkadaşları küçük sandallarına binerek kaçar ve Gülliver yalnız kalır. Buğdayları biçen dev, otların arasında saklanmaya çalışan Gülliver’i görür ve onu çok ilginç bulurlar. Onu şeflerine gösterirler, şef onu evine götürür. Gülliver böylece yeni bir maceranın içinde bulur kendini. (C.1977, S.8, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde çiftçilerin şefi Gülliver’i evine götürür aile bireyleriyle tanıştır, ona “Grildrig” adını verirler. Akşam birlikte yemek yerler ve Gülliver’i bir yatağa yatırır. Yorgunluktan bitkin düşen kahramanımız hemen uykuya

dalar, içerideyse ev sahipleri marifetlerine hayran kaldıkları Gülliver ile ne yapabileceklerine dair fikir alışverişi yapılmaktadır ve onu panayıra götürmeye karar verirler. Bu arada Gülliver kendisini tehdit eden iki dev fareyle mücadele etmektedir ve bu mücadelesinde de başarılı olmuştur. (C.1977, S.9, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde Gülliver panayırdaki insanlara marifetlerini sergiler. Başlarda bu durumdan memnundur ancak sürekli gösterilere çıkmaktan bedeni zayıf düşmüştür. Onun ününü sarayda duymuştur ve kraliçe onu görmek ister. Gülliver sarayda en güzel temsilini vermiştir ve herkes hayretler içinde kalmıştır, adeta büyülenmişlerdir. Ancak kahramanımızın kuvveti tükenmek üzeredir ve bayılmıştır artık ne duyar ne görür. (C.1977, S.10, s.11-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” başlıklı çizgi serinin bu bölümünde Gülliver’in bayılması çiftçi Oswald ile kızını karşı karşıya getirir. Baba kızın tartışmalarına şahit olan kral Gülliver’i bin altın karşılığında sahibinden satın alır, kızı Glumdalkliç’i de saraya alır ve çiftçiye sarayından kovar. Gülliver için sarayda konforlu günler başlamıştır. Sarayda çeşitli görevleri vardır, bunun yanısıra kraliçeyi eğlendirmektedir. Ancak sarayın soytarı Spoltiç gözden düştüğü için Gülliver’i kıskanmakta ve ona karşı kin beslemektedir. (C.1977, S.11, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde saray soytarı Spoltiç saraydaki çay ikramı sırasında masadaki Gülliver’e saldırır, Gülliver bu olay üzerine kralla görüşmek ister. Kralın yanından ayrıldığında Glumdalkliç dışarıda yoktur ve kahramanımız odasına yalnız giderken bahçede Spoltiç tekrar saldırır, bu kez bahçıvanın köpeği onu kurtarır. Gülliver evine ulaştığında Spoltiç yine boş durmaz ve Gülliver’in evine arıları getirir ancak kahramanımız bu belayı da başından def eder. (C.1977, S.12, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde Gülliver saraydaki hanımları eğlendirmek zorunda kalmıştır ve bu arada Spoltiç havuza onun için bir tuzak kurmuş, bir kurbağa bırakmıştır. Kurbağa saldırısından kurtulan Gülliver’i bu kez de bir maymun kaçırmıştır ve kuleye çıkarmıştır. Ancak şansı vardır ki Gülliver bu olaydan da zarar görmeden kurtulmuştur. (C.1977, S.13, s.10-15)

“Gülliver Devler Ülkesinde” serisinin bu bölümünde başından onca olay geçen Gülliver biraz toparlanması ve temiz hava alması için Glumdalkliç tarafından minik eviyle birlikte deniz kenarına götürülür ancak kahramanımızın başı burada da dertten kurtulmamış

ve dev bir kartal tarafından kaçırılmış, eviyle birlikte denize düşmüştür. Denizin ortasında günlerce aç, susuz kalan Gülliver’i denizde bir İngiliz gemisi görür ve güverteye çıkarır. İyi bir istirahatten sonra kahramanımız kendine gelir ve ülkesine doğru yolculuğu başlar. Gülliver serisi böylece bu sayıda sona erer. Gelecek sayıda yeni bir macera serisi başlayacaktır. (C.1978, S.14, s.11-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı seride Sultan Şehriyar’ın ülkesi bolluk ve bereket içerisinde yaşar. Ancak Sultan Şehriyar, hanım sultanın ihanetinden dolayı onu ölüm cezasına çarptırır ve her gün bir genç kızla evlenip ertesi gün genç kızın boynunu vurdurmaya karar verir. Bu iş için de baş vezirini görevlendirmiştir. Ancak ülkedeki bütün genç kızlar ya ülkeyi terk etmiş ya da saklanmıştır. Bundan dolayı baş vezir sultana sunacak bir genç kız bulamamanın sıkıntısını yaşarken baş vezirin kızı Şehrazat sultanla evlenmeye gönüllü olur. Şehrazat bir günlüğüne de olsa hanım sultan olmuştur ancak mutsuzdur çünkü son saatlerini kız kardeşi Dünyazâde’yle geçirmek istemektedir ve bu isteği yerine gelir. (C.1978, S.15, s.11-14)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” serisinin bu bölümünde Dünyazâde sultana Şehrâzat’ın çok güzel masallar anlattığını ve insanı bambaşka dünyalara götürdüğünü söyler ve sultandan ona bir masal anlattırmasını ister. Şehrâzat bu isteği geri çevirmez ve Gemici Sinbad’ın serüvenlerini anlatmaya başlar. Sinbad, babasından kalan parayı düşüncesizce harcar elinde kalan son altınları değerlendirmek için tüccar olmaya karar verir ve ilk deniz yolculuğuna çıkar. Ancak şanssız kahramanımızın gemisi fırtınaya tutulur. İssiz bir adaya düşen Sinbad adayı keşfederken anka kuşunun dev yumurtasına rastlar. (C.1978, S.16, s.11-14)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı serinin bu bölümünde Sinbad yumurtasını korumaya gelen anka kuşuyla birlikte başka bir adaya doğru havalanır. Anka kuşu karnını doyurmak için yılanların olduğu bir yere iner. İndikleri yerde yılanlarla birlikte elmaslar da vardır ve Sinbad bu elmaslardan toplamaya koyulur. Bu sırada Sinbad bulunduğu yere insanların yukarıdan etler attıklarını görür. Bunun sebebi kartalların elmas yapışan etleri yuvalarına taşıması ve uzun ellerin bu elmasları almasından başka bir şey için değildir. (C.1978, S.17, s.11-14)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” isimli çizgi romanın bu bölümünde Sinbad bulunduğu vadiden kendini kartallar için atılan etlere bağlayarak kurtarmıştır. Yukarı çıktığında vadiden

etlerle elmasları toplayan elmas tüccarlarıyla tanışarak aralarına katılmıştır. Bahtsız kahramanımız tüccarlarla çıktığı gemi yolculuğunda da fırtınaya yakalanır ve gemidekiler bir başka adaya çıkmak zorunda kalır. (C.1978, S.18, s.11-14)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı serinin bu bölümünde Sinbad ve tüccar arkadaşları karaya çıkar ancak adada bulunan yerliler gemilerini kaçıtır. Adada mahsur kalan Sinbad ve arkadaşları adayı keşfetmeye karar verir ve bir saraya rastlar. Böylesine görkemli bir sarayın efendisinin konuksever olduğunu düşünürler ancak durum hiç de sandıkları gibi değildir. (C.1978, S.19, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” serisinin bu bölümünde devin sarayına giren kahramanlarımız, devin elinden kaçıp bir odaya sığınır, odada bulunan silahları kullanarak devin elinden kurtulurlar. Gemileri yerliler tarafından kaçırıldığı için kolları sıvayıp kendilerine bir sal yapıp başka bir adaya gitmek üzereyken devlerin peşlerinde olduğunu görürler. (C.1978, S.20, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı serinin bu bölümünde devlerden kaçan kahramanlarımız denizde korsan gemisinin eline düşer. Tüccar olduklarını anlayan korsanlar mallarını alır ve kahramanlarımızı aynı gün köle pazarında satarlar. Sinbad bir fildişi tüccarına köle olarak satılır ve fildişi avına çıkar. (C.1978, S.21, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı serinin bu parçasında fildişi avına çıkan Sinbad filler tarafından kaçıtır ve fildişi dolu fil mezarlığına götürülür. Efendisinin yanına geri dönmeyi başaran Sinbad durumu efendisine anlatır. Bunun karşılığında efendisi Sinbad’ı azat eder ve fildişi dolu bir de gemi armağan eder. Sinbad hem özgürlüğüne hem de arkadaşlarına kavuşmuştur. (C.1978, S.22, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri”nin bu bölümünde Sinbad ve arkadaşları gemiye binerek Bağdat’a doğru yola çıkarlar ancak işler yine yolunda gitmez bir korsan gemisi hızla yaklaşırken Sinbad’ın gemisi hiçbir geminin kurtulamadığı gök yakut akıntısına kapılır. Bu akıntı efsaneye göre gemileri, üzeri yakut ve değerli taşlarla süslü bir adaya götürüyormuş. Gemi karaya saplanır ve kahramanlarımız adaya çıkarlar. Ortası oyuk kayadan oluşan adayı tünelden geçerek ve akıntıyı izleyerek geçmekten başka çare yoktur. (C.1978, S.23, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” serisinin bu bölümünde Sinbad adayı tünelden akıntıyı izleyerek geçmeyi teklif eder ancak arkadaşları bu konuda kaygılıdır ve korkularını

dile getirirler. Sinbad tünelin çıkışında arkadaşlarıyla buluşmaya sözleşerek akıntıyı takip eder ancak tünelin içindeki sarkıtlara çarparak baygınlık geçirir. Tünelin çıkışında onu bulur ve Serendip sultanının sarayına götürürler. Sinbad sultanın dostluğuna karşılık yanındaki son elmasları da sultana armağan eder. (C.1978, S.24, s.13-16)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı serinin son bölümünde Sinbad’ın Serendip günleri çok güzel geçer. Denizde başka sallar olduğunu gören sultanın adamları bu durumu sultana bildirirler. Sinbad arkadaşlarıyla tekrar bir araya gelir ve sultan onları Bağdat’a doğru uğurlar. Talihsiz kahramanlarımız yolda yine fırtınaya tutulurlar ancak bu sefer talihlidirler ki düştükleri yer Harun El Reşid’in ülkesi Bağdat’tır. Masal bittiğinde sabah olmuştur ve Şah Şehriyar Şehrazat’ın anlatacağı sıradaki masalı merak etmektedir. (C.1978, S.25, s.13-16)

“Başvezir Saksagan Paşa’nın Serüvenleri” başlıklı yeni seride halifenin yerine halife olmak isteyen Başvezir Saksagan Paşa ve onun yardımcısı Çamur Şevket Bağdat sokaklarında dolaşırken henüz yapmak istediği sihirleri tam olarak tutturamayan acemi bir periyle karşılaşır. Perinin beceriksizce de olsa yaptığı sihirleri gören Başvezir halife olma isteğini periye iletir ancak peri halifenin neye benzediğini pek bilememektedir. (C.1979, S.26, s.13-16)

“Başvezir Saksagan Paşa’nın Serüvenleri” başlıklı bu bölümde hayatında hiç halife görmemiş periyi Saksagan Paşa halifenin odasına götürür. Acemi peri vezirin isteğini gerçekleştirmek için birkaç sihir denemesinde bulunur ancak eline yüzüne bulaştırır. Saksagan Paşa ve Çamur Şevket’i yanlışlıkla en sonunda ütüye çevirir ve yolda gördüğü dilenciye verir. Sihirli değneğini tekrar oynatan acemi peri kendini 1979 yılında ve ülkesinde bulur. (C.1979, S.27, s.11-15)

“Başvezir Saksagan Paşa’nın Serüvenleri Zamazingolu Ayna” başlıklı bu bölümde her on yılda bir hilafet meclisi Bağdat’ta toplanmakta ve halifenin görev süresini uzatmak için oylama yapmaktadır. Sağ kanatta halifenin yandaşları sol kanatta Saksagan Paşa’nın tek bir yandaşı oy kullanmaktadır. Seçim günü Saksagan Paşa keyifsizdir. Hazırlanmak için aynaya giderken “Ah, sağ kanat solda, sol kanatta sağda olsaydı!” diye içinden geçirir ve o anda aynada ayna cini Zamazingo belirir. Aynanın arkasında her şeyin dünyadaki tersine olduğunu öğrenen vezir aynayı kafasında paralayarak aynanın arkasındaki Bağdat’a gider. (C.1979, S.28, s.11-15)

“Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri Zamazingolu Ayna” serisinin bu bölümünde aynanın ardında yer alan, normal hayatta her şeyin tersi olan Bağdat'ta halk ayaklanmışır eski halifeyi tahttan indirip yerine başvezirin halife olmasını istemektedirler. Saksâğan Paşa bu duruma çok sevinir ancak işler hiç de sandığı gibi değildir çünkü vezir işlerin tersine döndüğünü unutmuştur. Öfkeli kalabalıktan canını kurtarmak isteyen talihsiz vezir aynalı odaya girip normal hayata dönmek ister ancak başında paraladığı ayna insanı şekilsizleştiren türdendir. (C.1979, S.29, s.11-15)

“Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri Hokkabaz Ayna” başlıklı bölümde halifenin bütün günü yiyip içip yatarak geçerken başvezir her sabah Bağdat sokaklarında yürüyüş çıkar. Bu yürüyüş anında bir mobilyacıya rastlar. Bu mobilyacı Batı Avrupa tarzında eğlenceli mobilyalar satan bir mağazadır. Vezir biraz pahalı da olsa halifeyi ortadan kaldıracak tam istediği gibi bir yatak bulur ve yatağı önce yardımcısı Çamur Şevket üzerinde dener ve çok memnun kalır. (C.1979, S.30, s.11-15)

“Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri Hokkabaz Döşek” başlıklı bölümde vezir halifeye yatağı hediye eder ancak halifenin ziyarete gelen elçiyle görüşmesi gerekmektedir. Halife elçiyle görüşüp hemen yatağına gitmek ister ancak elçi halifeye yöresel kahve ikramında bulunur ve kahveyi geri çevirmek hiç de hoş olmayacaktır. Kahveyi içen halifenin uykusu kaçmıştır vezir hangi yolu denediyse halifenin uykusunu getirememiştir. En sonunda pes eder eşyalarını toplayıp şehri terk eder ve geceyi geçirmek için bir hana gider. Hemen odasına gidip uyumak ister ancak odada onu kötü bir sürpriz beklemektedir. (C.1979, S.31, s.11-15)

“Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri Sihirli Minareler” başlıklı bu bölümde Saksâğan Paşa'nın halife olamaması artık okuru da isyan ettirmiştir. Hikâyenin fazla uzadığı esprili konuşma balonlarıyla dile getirilirken vezir olabilmek için Saksâğan Paşa'nın önüne yeni bir fırsat çıkar. Sihirli Minareler ülkesine gönderilen Saksâğan Paşa her olağanüstü yeteneğini kanıtladığında sihirli bir minareye erişecektir, onuncu minareye eriştiğinde isteğine kavuşacaktır. Saksâğan Paşa'nın bütün kötülük ve kabalıkları iyiye yorularak minarelere ulaşması sağlanmaktadır. (C.1979, S.32, s.13-16)

“Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri Sihirli Minareler” başlıklı bu bölümde de Saksâğan Paşa'nın bütün kabalıkları, kötülükleri ve patavatsızlıkları iyiye yorularak iyi birer

meziyet olarak değerlendirilir, sihirli minarelere ulaşımı sağlar. Çeşitli yanlış anlamalar ve yanlış yorumlamalarla dördüncü minareye kadar gelir. (C.1979, S.33, s.13-16)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Sihirli Minareler” başlıklı bu bölümde de Saksığan Paşanın kabalık ve kötülükleri birer erdem olarak yorumlanmış, vezir altıncı minareye kadar gelmiştir. (C.1979, S.34, s.11-14)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Sihirli Minareler” başlıklı bölümde Saksığan Paşa kalan minarelere de ulaşır onuncu minareye geldiğinde bir atari oyununun içindedir. (C.1979, S.35, s.13-16)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Saksığan Paşaya Bir Havuç” başlıklı bölümde Başvezir Saksığan Paşanın kötü ünü o kadar yayılır ki bu artık halifenin de kulağına gider. Halife durumu daha iyi anlamak için tebdil-i kıyafet Bağdat sokaklarına çıkar ve gerçekten insanların vezir hakkında hiç de iyi düşünceleri yoktur. Bu gezinti sırasında halife sihirbaz bir ihtiyara rastlar ve ihtiyar halifenin derdine derman olmak istemektedir. (C.1979, S.36, s.11-15)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Paşaya Bir Havuç” başlıklı bölümde halife ihtiyara derdini anlatır, ihtiyarın halifenin derdine çaresi, bir havuç bulup onu dostu vezire yedirmesidir. Halife önce Bağdat pazarından başlar bir havuç aramaya ama bulamaz daha sonra bir kervana katılır gittiği yerde de bulamaz. Kervandan ayrılıp kendine bir deve kiralararak aramalarına devam etmektedir. (C.1979, S.37, s.11-15)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Paşaya Bir Havuç” başlıklı bölümde halife kiraladığı devesiyle Dırdırad kentine gider ancak aradığını orada da bulamaz ki kent halkı hiç de iyi insanlar değildir. Yolculuğuna devam ederken yolda eşeğiyle sebze, meyve satan bir zerzevatçıya rastlar. Havuç aradığını ve hayatında hiç havuç görmediğini söylediğinde zerzevatçı bir muz hevingini ona havuç diye ateş pahasına satar. Halifenin aklına şüphe düşmüştür aldığıın gerçekten havuç olduğunu birinin üzerinde test etmek ister. Bir lokantada yemek yiyen Hintli 'ye ikram eder ama gördükleri onu aldığıın bir havuç olmadığına ikna eder. (C.1979, S.38, s.11-15)

“Başvezir Saksığan Paşanın Serüvenleri Paşaya Bir Havuç” başlıklı bölümde halife bu kez bir gemi yolculuğuna çıkarak havuç aramaya devam eder ancak talihsiz halifenin gemisine korsan gemisi saldırır ve halifeyi köle pazarında çok iyi kalpli bir efendiye satarlar.

Halife efendisinin evinde havuç olduğunu öğrenir olanları ona anlatır, havucu alır ve Bağdat'a geri döner. Döndüğünde sihirbaz ihtiyar onun için zamanı durdurmuştur. Halife, aşçısından havuçtan bir çorba yapmasını ister vezire yedirmek üzere ancak aşçı havucun yapraklarıyla çorbayı pişirir havucu sokağa atar. Havucu da ancak vezirin devesi yer. Vezirin devesi Bağdat'ın en sevimli devesi olurken vezir yine aynı vezirdir. Hikâyenin sonunda okura halife gibi yapmamaları gerektiği, kötülüğün ancak kökünün kazınarak yok edileceği kıssadan hisse olarak verilmiştir. (C.1979, S.39, s.11-15)

Çizgi romanlar her yaşta okur tarafından ilgiyle ve sevecek okunan türlerdir. Derginin okurları tarafından da ilgiyle takip edilmiştir. Bundan dolayıdır ki bütün sayılarda çizgi romana hep yer verilmiştir. Yazıların görsellerde desteklenmesi, okuduklarının zihinlerinde canlanmasını kolaylaştırmakta ve hayal güçlerini beslemektedir. Bu bakımdan çizgi romanlar çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada etkili en önemli türlerden biridir. Dergide çizgi romanların son serisi hariç etik ilkeler gözetilmiş ancak son seride bu ilkeler tamamen ihlal edilerek sadece çocukları eğlendirmek ve güldürmek amaçlanmıştır. Bunu yaparken de kara mizah tercih edilmiştir.

4.1.10.Deyim, atasözü ve özdeyiş

Deyim

Anlatıma akıcılık ve çekicilik kazandıran, genellikle gerçek anlamından uzaklaşarak mecazi bir anlam taşıyan birden çok sözcüklü dil ögesi olan az da olsa cümle formunda olan kalıplaşmış sözcük topluluğu deyim olarak tanımlanmıştır. Deyimler bir dilin anlatımını zenginleştiren ve çocuklara yeni ifade olanakları sağlayan zengin dil yapılarıdır. Dilin bu zenginliklerini çocuklara kazandırabilmek için çocuk edebiyatı ürünlerinde üzerinde önemle durulması gereken konulardandır.

Dergide doğrudan deyim ve atasözü başlığı altında bu konuya değinilmemiştir. Dergide deyim, atasözü ve özdeyişlere ayrı birer bölüm olarak yer verilmemiş ve özel olarak belirtilmemiştir. Dergide yer alan çizgi roman, öykü, masal, karikatür, vs. türler incelenmiş ve bu metinlerde yer verilen deyimler tespit edilerek derlenmiştir. Dergide yer alan metinler bu bakımdan değerlendirildiğinde kullanılan deyimler açısından zengin bir içeriğe sahiptir.

Metinlerden derlenen deyimler alfabetik sıraya göre aşağıda belirtilmiştir.

A harfiyle başlayan “aklı başına gelmek, ayak altında dolaşmak, ağız kulaklarında olmak, aklını oynatmak, acılara katlanmak, alarm verilmek, akıl almamak, atıp tutmak, akıl etmek, azat etmek, ateş almak, alıp veremediği olmak, aklını kaçırmak, akli evvel olmak, alçak gönüllü olmak, aklına parlak bir fikir gelmek, ateş etmek, ayak altında dolaşmak, asabı bozulmak, aklını başına toplamak, afiyetle yemek, altın yumurtlayan tavuk, altın yürekli, armut gibi olgunlaşmak, aradığını bulmak, aklına yatmak” deyimleri tespit edilmiştir.

B harfiyle başlayan “bana göre hava hoş olmak, birbirine düşmek, başka dünyalara götürmek, bir yaşına daha girmek, boy ölçüşmek, başını döndürmek, başka yol bulmak, başına gelmeyen kalmamak, başını döndürmek, başının çaresine bakmak, bayram etmek, baş edememek, bir araya gelmek, bir ağızdan konuşmak, bir bit yeniği olmak, bir yaşına daha girmek” deyimleri tespit edilmiştir.

C harfiyle başlayan “can havliyle, cezasını çekmek, canını kurtarmak, canını sıkmak, can vermek, cirit atmak, canından olmak” deyimleri tespit edilmiştir.

Ç harfiyle başlayan “çifte savurmak, çare bulmak, çorap örmek, çenesi düşük, cirit atmak” deyimleri tespit edilmiştir.

D harfiyle başlayan “dalgalarla boğuşmak, dört gözle beklemek, durumu yerinde görmek, delik deşik etmek, dırdır etmek, durumu parlak olmak, denize açılmak, deniz kurdu olmak, dolap çevirmek, dişini sıkmak, deliksiz uyku çekmek, dilinde tüy bitmek, dile getirmek, dem vurmak, derdine derman olmak, dehşete kapılmak, demir atmak, dili tutulmak, derdi başından aşkın olmak, düşleri yıkılmak, deklare etmek, dilini tutmak, düşleri yatmak, diş bilemek, denize açılmak, dizlerinin bağı çözülmek, dişe dokunur olmak” deyimleri tespit edilmiştir.

E harfiyle başlayan “elinden geleni yapmak, el ele vermek, eli uzun olmak, elini çabuk tutmak, eline düşmek, eli boş gelmek, el aman demek, elinden bir şey gelmemek, eline su dökmemek, elden düşme, ele geçirmek, emir vermek, esin perisi canlanmak, ensesi kalın olmak, ekmek parası çıkarmak” deyimleri tespit edilmiştir.

G harfiyle başlayan “gözleriyle görmek, gururuyla oynamak, günlük güneşlik, gözü bir yerden ısırarak, gözyaşlarını tutamamak, gözleri fal taşı gibi açılmak, gülmekten çatlamak, gözünü yummamak, gövdesine indirmek, gözünü dört açmak, gözden düşmek, gözyaşlarını

tutamamak, gözlerinden yaşlar boşanmak, göz atmak, gözü dönmek, göz atmak, gününü görmek” deyimleri tespit edilmiştir.

F harfiyle başlayan *“feryadı basmak, fiyat biçmek, fırsatı kaçırmamak, fırsat kalmamak, fikrini değiştirmek”* deyimleri tespit edilmiştir.

H harfiyle başlayan *“harekete geçmek, hesabını vermek, hesabını görmek, heyecanını yaşamak, hayran kalmak, havaya bürünmek, hesaplaşma saati gelmek, hâl hatır sormak, hışmından kurtulmak, hazine faresi, hesapları alt üst olmak, her kalıba girmek, hapı yutmak, haddini bildirmek”* deyimleri tespit edilmiştir.

İ harfiyle başlayan *“işten kaçmak, iş birliği yapmak, işin içinde bir iş olmak, idam etmek, içinden atamamak, işi bitmek, ihanet etmek, iş birliği yapmak, iyi kalpli olmak, insan azmanı, iş başına geçmek, iyi huylu olmak, ipten kurtulmak, ipe çektirmek, işkembeyi doyurmak, ihbar etmek”* deyimleri tespit edilmiştir.

K harfiyle başlayan *“kayalıklara oturmak, küreklere asılmak, karaya ayak basmak, keçileri kaçırmak, karşılığını görmek, kozları paylaşmak, karar vermek, karıncalanmak, kurnazlık düşünmek, kan ter içinde kalmak, kulak vermek, kayıplara karışmak, konukseverlik göstermek, karnını doyurmak, kıyameti koparmak, karaya çıkmak, kargaşalığa sürüklemek, korktuğu başına gelmek, kafasının tası atmak, kazan kaldırmak, kayıplara karışmak, küreklere asılmak, kirişi kırmak, kafasında tilki dolaşmak, kıvanç duymak, kıssadan hisse çıkarmak, kökünü kazımak, kazık gibi durmak, kısa kes Aydın havası olsun, kabul buyurmak, kini sönmemek, köşeyi dönmek, kötü kalpli olmak”* deyimleri tespit edilmiştir.

N harfiyle başlayan *“nasihat etmek”* deyimini tespit edilmiştir.

M harfiyle başlayan *“mışıl mışıl uyumak, mutluluktan başı dönmek, mideye indirmek”* deyimleri tespit edilmiştir.

Ö harfiyle başlayan *“öğüt vermek, öneride bulunmak”* deyimleri tespit edilmiştir.

O harfiyle *“olay çıkartmak, ortalığı karıştırmak, ortadan kaybolmak”* deyimleri tespit edilmiştir.

P harfiyle başlayan *“peşini bırakmak, panik kopması, püsküllü bela, para peşin kırmızı meşin, pili bitmek, pinekleme”* deyimleri tespit edilmiştir.

R harfiyle başlayan “*ramak kalmak, rezil etmek, razı olmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

S harfiyle başlayan “*sokağa atmak, silip süpürmek, serbest bırakmak, soluğu kesilmek, sükün etmek, soluk kesici, sütten kesilmek, sakalını sıvazlamak, sır saklamak, suratı çarşamba pazarına dönmek, sineye çekmek, sevinçten uçmak, ses çıkarmamak, sinirleri laçkalaşmak, sabrı taşmak, sabah keyfi yapmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

Ş harfiyle başlayan “*şaka etmek, şafak sökmesi, şan ve paraya kavuşmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

T harfiyle başlayan “*tadına varmak, toprağı öpmek, terbiye etmek, tıka basa yemek, Tanrı'nın armağanı, tereddüt içinde olmak, tam kıvamında olmak, tepe tepe kullanmak, tabana kuvvet, taş kesilmek, talihi açık olmak, teslim olmak, temsil vermek, talihi bol olmak, tepesi atmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

U harfiyle başlayan “*uğraşıp didinmek, uykuya dalmak, uykusu kaçmak, usanç getirmek*” deyimleri tespit edilmiştir.

V harfiyle başlayan “*vicdanın sesi, var gücüyle çalışmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

Y harfiyle başlayan “*yolunu tutmak, yolunu saptamak, yüzünü güldürmek, yararı dokunmak, yalan atmak, yan gelip yatmak, yola koyulmak, yüzü sapsarı kesilmek, yolu düşmek, yufka yürekli olmak, yüreği pek olmak, yer gök sallanmak, yol almak, yağlı müşteri, yorgun düşmek, yanına sokulmamak, yol kesmek, yerle bir etmek, yolu açık olmak, yaya bırakmak, yüreği kan ağlamak, yem olmak, yeğ tutmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

Z harfiyle başlayan “*ziyafet çekmek, zaferi kutlamak, zehir olmak, zafer borusu çalmak*” deyimleri tespit edilmiştir.

Atasözü

Deyimlerde belirtilen durum atasözleri ve özdeyişlerde de geçerlidir. Atasözleri ve özdeyişler ayrı bir bölümde ve başlıkta belirtilmemiştir. Dergide yer alan metinler incelenmiş altı adet atasözü tespit edilmiştir. Belirlenen atasözlerine alfabetik sıraya göre aşağıda yer verilmiştir.

Aç ayı oynamaz.

Çocuktan al haberi.

Derdini söylemeyen derman bulamaz.

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

İt ürür kervan yürür.

Yavaş giden amacına ulaşır.

Özdeyiş

Ayrı başlık altında ele alınmayan dergide yer alan metinlerden tespit edilen özdeyiş türünde tek örnek tespit edilmiştir. Derginin kasım sayısında Mustafa Kemal Atatürk'ün 39. ölüm yıldönümü dolayısıyla onun şu sözlerine yer verilmiştir:

Bugün ulaştığımız sonuç yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu sonucu, Türk gençliğine kutsal bir armağan olarak bırakıyorum. (M.K. Atatürk) (C.1977, S.12, s.16)

4.1.11.Şarkı

Çocukluk döneminde şarkılar çok sevilen türlerdendir. Çocuğun oyun ve eğlenceye olan ilgisi şarkılarda da kendini göstermektedir. Derginin incelenen sayılarında Çitlembik dergisi için yazılmış şarkı türünde bir örnek tespit edilmiştir. Şarkının notalarına da yer verilmiştir. “Bana Kalsın Çitlembik” isimli şarkı sözleriyle ve bir enstrümanla çalınmasına imkân sağlayan notalarıyla birlikte okura sunulmuştur. Şarkının sözleri şu şekildedir:

Her yeni ay gelince hemen alırım Elele

Annem kapar Elele'yi bana kalır Çitlembik

Oh ne güzel ne güzel Çitlembik'i okumak

Annemin olsun Elele bana kalsın Çitlembik. (C.1978, S.21, s.7)

4.1.12.Gezi yazısı

Gezilip görülen yerlerin, tarihi, turistik, geleneksel özelliklerinin anlatıldığı yazı türüne gezi yazısı denir. Gezilen yerin okuyucuya tanıtılması amaçlanır. Bu bakımdan

değerlendirildiğinde dergide gezi yazısı metin türüyle bire bir örtüşen bir yazı türüne yer verilmemiştir. Ancak köşe yazısı bölümünde derginin çocuk kulübü üyeleriyle yapmış olduğu gezi etkinliklerinin anlatıldığı bölümlere yer verilmiştir. Bu bölümde gezilen yerin özellikleri tanıtılmamış kulüp üyeleriyle gidilen yerlerden ve bu mekanlarda yapılan etkinliklerden bahsedilmiştir. Bu bakımdan bu metinler tam bir gezi yazısı özelliği göstermemektedir. Bu etkinliklerden ilki tekneyle Boğaz turu, ikincisi Heybeli Ada turu, üçüncü ve sonuncusu ise kulüp üyeleriyle yapılan Belgrad Ormanı gezintisi ve sonrasında okurlara derginin hazırlanma sürecinin gösterilmesi amacıyla dergi merkezine yapılan gezintidir. Bu etkinlikler bütün detaylarıyla köşe yazısı bölümünde fotoğraflarıyla birlikte anlatılmıştır. Dergi okurlarıyla ilk buluşma Boğaz turu gezisi olmuştur. “Yaza Boğaz’da veda ederken tanıştılar” başlığıyla yapılan bu geziye ait metne aşağıda yer verilmiştir.

Ne hoş bir geziydi bu. Çitlembik Çocuk Kulübü’nün konuk üyeleri, başlarında Ayşe Abla ayrıca onun konuğu Hürriyet gazetesinin Yıldırım Ağabey’i olduğu halde kolay unutmayacakları bir Boğaz turu yaptılar. Ayrıca ilk defa bir araya gelip tanıştılar. Gezi eğlence motorumuzun Emirgân’a doğru yola çıkmasıyla başladı. Pırl pırl bir güneş, tatlı bir esinti, günün neşe içinde geçeceğini müjdeliyordu. Önce Emirgân’ın serin gölgeliklerinde bir gazoz molası verdik. Oltalarını getirenler bu arada balık tutmayı denediler. İlk kez ellerine olta alanlar ise ilk derslerini Ayşe Abla’dan aldılar. Oradan ver elini Kanlıca...Burada düdükle başlayan yoğurt yeme yarışını, yoğurt kâselerinin boşalmasıyla noktalandı. Şampiyonlar, Kanlıcalıların alkışlarıyla ödüllendirildi. Son durağımız Küçükusu çayırdı. Yolda üyelere kulüp rozetleri ve üyelik kartları dağıtıldı. Önce altışar kişilik futbol oynadık. Bisiklete bindik. Kâğıt helvası yeme yarışını ise kahkahalar içinde çok çekişmeli geçti. Sonunda ellerini deşirmeden ipe asılı kâğıt helvasını en çabuk yiyenler, yarışmayı kazandılar. Güneş Sultan Ahmet Camii’nin minareleri ardına çekilirken “Çitlembik Çocuk Kulübü” üyelerinin motoru da Eminönü’ne yaklaşıyordu. Yorucu ama eğlenceli geçen, anısı bir ömür boyu saklanacak günün sonunda konuklarımız geziyi düzenleyen “Çitlembik Çocuk Kulübü” ne teşekkürü unutmadılar... (C.1977, S.11, s.4)

“Yağmur bile ada gezimizi engelleyemedi...” başlığıyla dergi kulüp üyelerinin Heybeli Ada gezisine ait metne yer verilmiştir. “Çitlembik Çocuk Kulübü üyeleriyle bazı anne babaların katıldığı gezi, çok neşeli bir hava içinde geçti. Umudumuz, yeniden ve en kısa zamanda bir arada olmak...” ifadeleriyle başlayan metin şu şekildedir:

Sevgili Çitlembikçiler! 2 Ağustos Çarşamba günü, herhalde 30 arkadaşımızla onlara eşlik eden anne, babalarının zihinlerinden kolay kolay silinmeyecek. O gün hava kapalıydı, sık sık sağanak yağmur yağıyordu ama gönüllerini dergilerine veren küçük arkadaşlarınız, saat tam 9'da Elele'de toplandılar. Hava güler yüzlü olmadığı halde, küçükler neşeliydi ve geziyi erteleme önerisi oy birliğiyle reddedilince güle oynaya yola çıktık. Bir saatlik bir vapur yolculuğu Çitlembik'çileri birbirlerine kaynaşturmaya yetti. Birlikte söylenen şarkılar, anlatılan fıkralardan sonra, Heybeli'ye vardık. Biraz yol heyecanı, biraz da ilk defa buluşmanın kıvancı içinde hepimiz çok acıkmıştık. Yağış olduğundan bir kafeteryaya sığındık, sandviçlerimizi, domates ve yumurtalarımızı burada yedik, gazozlarımızı içtik. Dışarı çıktığımızda yağmur devam ediyordu ama kimin umurunda? Gezimizin yönetici Yıldırım Ağabey'in düzenlediği eşek yarışı rengarenk şemsiyelerin altında havamıza ayrı bir renk kattı. Eşek yarışını faytonla çıktığımız ada turu izledi. Üç faytona dolan Çitlembikçiler şarkılar söyleyerek zaman zaman da "ya ya ya şa şa şa! Çitlembik Çocuk Kulübü çok yaşa!" diye hep bir ağızdan tempo tutarak mis gibi kokan ıslak çamlar arasında ada turunu tamamladı. Aslında Yıldırım Ağabey'in dağarcığında daha çok oyunlar vardı ama muzip yağmur bizi kır oyunlarından yoksun bıraktı. Bir çay molası verdik. (...) (C.1978, S.22, s.2-4)

Dergi okurlarıyla yapılan üçüncü ve son gezi bir kır gezisidir. "Belgrat Ormanı'nda top oynadık acıktık..." başlığıyla yer verilen metin şu şekildedir:

Sevgili Çitlembikçiler! Hepinize mayıs gezimizin öyküsünü anlatacağıma söz vermiştim. Bu sözümü unuttur muyum hiç? Geziye katılan kardeşleriniz, birlikte oyunlar oynayıp eğlendiğimiz o günden söz etmemi dört gözle bekliyorlar. Ya geziye katılmayıp o gün neler yaptığımızı merak eden diğer Çitlembikçiler? Dinleyin öyleyse bakın o gün neler yaptık! Hürriyet Çocuk Kulübü yöneticisi Yıldırım Ağabey'in önderliğinde yola çıktığımızda koca otobüste tek boş yer yoktu. Üyelerimizin bazıları kardeşini arkadaşını ya da annesini, babasını almış, sabahın erken saatinde dergimize koşmuştu. Güle oynaya yola çıktık. İlk durağımız Emirgân' da bir çay bahçesi oldu. Yıldırım Ağabey herkese çay ve kâğıt helvası ikram etti. Heyecan içinde geçen kâğıt helvası yarışması da Emin Yavaş kardeşimizin birinciliğiyle sonuçlandı. Belgrad Ormanları'na vardığımızda otobüsteki bütün kardeşlerimiz birbirleriyle kaynaşmış dost olmuştu bile. Küçükler ayrı gruplar oluşturarak top oynadılar, ip atladılar. Ya salıncaklar? Büyükler bile sırayla salıncakla binip sallanmaktan kendilerini alamadılar. En çok eğlendiğimiz oyunlardan biri de Kızıldericilik oldu. Kâmil Ağabey'i ağaca bağlayıp etrafında yerliler gibi bir güzel dans ettik. Daha sonra güldürücü öyküler

anlatıldı, bilmeceler çözüldü, yemek yendi ve ardından bir de piyango çekildi. Talihli kardeşlerimize birbirinden ilginç oyuncaklar çıktı. Model uçak ok- yay takımı, plastik askerler vb. Bu arada büyükler de hiç boş durmadı. Kendi aralarında birer voleybol takımı kurarak maçlar yaptılar. Dönüş saati yaklaştığında kimse gitmek istemiyordu. Ama Yıldırım Ağabey Çitlembik'çilere dergilerin hazırlandığı yeri, nasıl basıldığını göstereceğine söz verince yine otobüse doluştuk. Çağaloğlu'na döndük. Hep birlikte Elele'yi ziyaret ettik. Bu arada Çitlembik'çilerden kulüp üyesi olmayanlar ya da kardeşini, arkadaşını, komşusunu üye yapmak isteyenler sırayla isimlerini ve adreslerini verdiler. Böylece kulübümüze yeni kardeşlerimiz katıldı. (C.1979, S.32, s.2-3)

4.1.13.Fıkra ve mizah

Çocukluk dönemi eğlenmek, gülmek arzusunun ön planda olduğu dönemdir. Sürekli oyun ve eğlence arayışında olan çocuk bu dönemde keyif alacağı pek çok aktiviteye yönelmektedir. Fıkra ve mizah öğeleri çocuklar tarafından ilgi gören türlerdendir. Çocukların eğlence ihtiyacına cevap vermek için sıkça kullanılan bir tür olan fıkra türüne dergimiz Çitlembik' te yer verilmemiştir. Ayrıca derginin sadece 16. sayısında yer verilen “Biraz da Şaka” başlıklı bölümde patates kızartmasının mucidi olduğu belirtilen Prof. Abdürrezzak Şişkopatates isimli hayali bir kişiyle yapılan mizahi bir röportaj yazısına yer verilmiştir. Bu türün örnekleri okur mektuplarıyla gönderilen fıkraların derlenmesiyle elde edilmiştir. Farklı okurlar tarafından gönderilen ve çeşitli sayılarda yayınlanan 23 fıkraya, gönderen okurların isimleriyle birlikte yer verilmiştir.

İstanbul'dan Bülent Şahin'in fıkrası:

Öğretmen Ali'ye sormuş:

—Oğlum, bir kedi, bir kuş, bir solucan daha kaç eder.

Ali cevap vermiş:

—Bir kedi eder öğretmenim.

Öğretmen:

—“Nasıl olur?” deyince.

Ali hemen cevabı vermiş:

— *“Kuş solucanı yer, kedi de kuşu, demek hepsi bir kedi eder.” (C.1977, S.8, s.4)*

İstanbul’dan H. Zekiya Yaraş’ın güldürü türünü sevdiği belirtilmiş ve fıkrasına yer verilmiş:

Küçük Ali sinemada yüzleri boyalı Kızılderilileri görünce annesine sordu:

— *Bunların yüzleri neden boyanmış anne?*

— *“Şimdi birileriyle savaşacaklarda ondan.”*

Ertesi gün Ali hızla merdivenleri inip, telaş ve korkuyla annesinin odasına girdi. Oğlunun halini gören anne, sordu:

— *Ne var ne oluyor Ali?*

— *Ablam yukarıda yüzünü boyamaya başladı. Kaçalım anne! (C.1977, S.10, s.4)*

İstanbul’dan Nazmiye Arı’nın fıkrası:

Öğretmen Ali’yi derse kaldırıp sordu:

— *Söyle bakalım Ali, Sultan Süleyman’a neden Kanuni denmiş?*

Ali hiç düşünmeden cevap verdi:

— *Herhalde çok iyi kanun çaldığı için öğretmenim!” (C.1977, S.13, s.5)*

İstanbul’dan Levent Tümer’in fıkrası:

Ahmet Metin’e sorar:

— *Öğleden sonra acaba oyun mu oynasam sinemaya mı gitsem yoksa ders mi çalışsam?*

Metin’in cevabı:

— *Bundan kolay ne var? Yazı tura at. Yazı gelirse bahçeye çık, tura gelirse sinemaya git. Ama para dik durursa ders çalışırsın! (C.1977, S.13, s.5)*

İstanbul’dan Ertuğ Demirayak’ın fıkrası:

İki deli akıl hastanesinin bahçesinde dolaşırken, biri diğerine:

— *Gel beraber ev yapalım demiş. Biri emekler gibi durmuş, öteki de “Ben ikinci kat olayım.” diyerek onun sırtına çıkmış. Onların saatlerce böyle durduklarını gören doktor biraz sonra yanlarına gelip alttakine bir tekme patlatmış.*

Öteki deli hemen seslenmiş:

— *“Hey, bak bakalım kapı çalınıyor galiba!” (C.1977, S.13, s.5)*

Kıbrıs'tan Amaç Tüfekçioğlu'nun fıkrası:

Üç akıl hastası bahçede oturmuş konuşuyorlardı.

Birinci yanındakine sordu:

— Ben şimdi bu konserve kutusunun içine su dolduracağım. Sen de kutunun içinde yüzebilir misin?

Öteki hemen “evet” cevabını verdi.

Üçüncüsü atıldı:

— Sakın ha! Boğulursun be! (C.1978, S.15, s.3)

Kıbrıs'tan Turgut Yorgancı'nın fıkrası:

Öğretmen Ali'ye sordu:

— Bir kilo eti 100 parçaya bölersek ne olur?

Ali:

— Yüz parça olur öğretmenim.

Tam bu sırada arka sıralardan bir başkası atıldı:

— Yanlış öğretmenim kıyma olur! (C.1978, S.15, s.3)

İstanbul'dan soyismini yazmayı unutan Ömer isimli okurdan gelen fıkra ise şöyledir:

Bir pilot paraşüt alacaktı.

Mağazaya girip sordu:

— Sizde paraşüt var mı?

— Var efendim.

— İyi açılır mı?

— Açılır efendim.

— Ya açılmazsa?

— O zaman gelir değiştirirsiniz! (C.1978, S.16, s.2)

Konya'dan Handan Ilgaz'ın fıkrası:

Öğretmen Ayşe'ye sordu:

— Kızım sence tarihimizde en önemli yıl hangisidir?

Ayşe:

— 1966 öğretmenim.

Öğretmen:

— Nedenmiş o? O tarihte ne oldu ki?

Ayşe:

— Ben doğdum öğretmenim. (C.1978, S.16, s.2)

İstanbul'dan Dorinka Çidrof'un fıkrası:

Küçük Ali o gün okuldan çok öfkeli dönmüştü.

Babası nedenini sorunca Ali hışımına cevap verdi:

— Bizim öğretmen de çok unutkan be babacığım! Bir ders anlattıktan sonra ikide bir bana dönüp, "Ne anlatmıştım Ali?" diye soruyor. (C.1978, S.17, s.2)

İstanbul'dan Kadir Tanyeri'nin fıkrası:

İki arkadaş aralarında konuşuyorlardı:

— Ee, kocan hala uyurgezer mi?

— Hayır canım.

— Ne iyi, demek iyileşti?

—*Hayır, düştü.* (C.1978, S.18, s.2)

İstanbul'dan Hilâl Yalçınkaya'nın o yıllarda okulunda yaşanan bit salgınından dolayı kendi tanık olduğu olaydan oluşturduğu fıkrası şöyle:

Öğretmenimiz Lütfü'yü tahtaya kaldırıp sordu:

—*Söyle bakalım başımızda neler bulunur?*

Lütfü, hemen cevap verdi:

—*“Öğretmenim, başımızda bitler bulunur!” dedi.* (C.1978, S.19, s.3)

Gönderdiği mektupta ismini yazmayı unutan bir okurun gönderdiği fıkra şöyledir:

Matematik dersinde öğretmen sorar:

—*80 liralık bir mal alsak 100 lira versek satıcının ne yapması gerekir?*

—*Sevinmesi gerekir öğretmenim!* (C.1978, S.21, s.2)

Giresun'dan Cavidan Yorguncu'nun fıkrası:

Öğretmen Fatoş'a sormuş:

—*Fatoş altı elma ile sekiz portakal ne yapar?*

Fatoş cevap vermiş:

—*“Vitamin yapar öğretmenim!”* (C.1978, S.21, s.3)

Konya'dan Seher Küçükzengin'in fıkrası:

Biri heybeli, öteki heybesiz iki hemşeri yolda karşılaşmışlar.

Heybesiz heybeliye sormuş:

—*Nereye gidiyon hemşerim?*

—*Kars'a gidiyom.*

—*Babamda ordadır selam söyler misin?*

— *Adresini ver de söyleyeyim.*

— *Kars'a varırsın orda görürsün bir arsa, arsada vardır bir yapı, yapıda vardır bir kapı, kapıda vardır bir halka; halkayı şöylecene bir çalka, ordan çıkar bir babo, işte o benim babo!* (C.1978, S.23, s.2)

Ankara'dan Pervin Sanal'ın fıkrası:

Öğretmen sordu:

— *Niçin geç kaldın bakayım?*

— *Arı soktu öğretmenim.*

— *Nereni soktu?*

— *Söyleyemem öğretmenim.*

— *Geç otur yerine öyleyse!*

— *Oturamam öğretmenim!* (C.1978, S.23, s.3)

Erzurum Aşkale'den Tülin Tiryaki'nin fıkrası:

Anneleri çocuklara sordu:

— *Bulaşıkları yıkadınız mı çocuklar?*

En büyükleri:

— *Ben yıkadım, dedi.*

Ortanca:

— *Ben de kuruladım, diye ekledi.*

En küçükleri tamamladı:

— *Ben de kırıkları topladım, anneciğim.* (C.1978, S.25, s.3)

Bülent Şahin'in fıkrası:

İki kadın aralarında konuşuyormuş:

— *Benim kocam fabrikatör.*

— *O da bir şey mi? Benimki her gittiği yerde ateşle karşılaşır.*

— *Ya? Ne iş yapar seninki?*

— *İtfaiyeci. (C.1978, S.26, s.12)*

Ankara'dan Suat Anık'ın fıkrası:

İki palavracı laf ebeliği ediyormuş:

— *Bizim memlekette bir fabrika var, bir ucundan canlı danayı koyuyorlar, öbür ucundan sucuk çıkıyor.*

— *Hıh! O da bir şey mi? Bizim memlekette bir makine yaptılar, bir ucundan sucuk koyuyorlar, öbür ucundan da canlı dana çıkıyor? (C.1979, S.26, s.12)*

Adana'dan Yasemin Sevimli'nin fıkrası:

Öğretmen, öğrencilere sordu:

— *Çocuklar, Etibank'ın görevleri nelerdir?*

— ...

— *Canım, Etibank'ı anımsamadınız mı? Hani televizyonda reklamları çıkıyor.*

Öğrenciler bunun üzerine hep bir ağızdan bağırdı:

— *Madencilik, metalürji, bankacılık! (C.1979, S.27, s.6)*

Elazığ'dan Tuncer Özakıncı'nın fıkrası:

Öğretmen, Ahmet'e sordu:

— *Yavrum, insanların başına bakan kişiye ne denir?*

— *Başbakan denir öğretmenim! (C.1979, S.29, s.3)*

Hatay'dan Ümit Batman'ın fıkrası:

Adamın biri, bir türlü gözüne uyku girmeyince, evden çıkıp gece yarısı sokakta dolaşmayı başlamış. Biraz sonra bekçi yolunu kesip sormuş:

— *Biz bu saatte kuş uçurtmayız, sen ne arıyorsun sokakta?*

— *Ben mi? Uykumu kaçırdım da onu arıyorum!* (C.1979, S.29, s.3)

Ankara'dan Eralp Pınardağ'ın fıkrası:

O gün inek yarışı vardı. Dört inek olanca güçleriyle koşuyordu. Yoldan geçen bir kadın sordu:

— *Niye koşuyor bu inekler?*

— *İnek yarışı var da... Birinci gelen ödül alacak.*

Kadın yine anlayamadı:

— *Birinci gelen ödül alacaksa öbürleri neden koşuyor peki!* (C.1979, S.30, s.4)

Fulya Temeltaş'ın fıkrası:

Küçük Ayşe, annesinin dolmakalemiyle yazı yazmak istiyordu.

— *“Sen küçüksün, ya ucunu kırarsan yavrurum?” dedi annesi.*

— *Yenisini alırım anne!*

— *Ama paran yok ki senin!*

— *Sen verirsin anneciğim!* (C.1979, S.34, s.3)

Derginin 16.sayısında “Biraz da Şaka” başlıklı bölümde “Prof. Abdürrezzak Şişkopatates ile Bir Röportaj...” isimli yazıya “Hepinizin çok sevdiği patates kızartmasının yaratıcısı Sayın Abdürrezzak Şişkopatates’ in Adapazarı yakınlarındaki görkemli ama eski köşkünde sessiz bir yaşam sürdüğünü biliyor muydunuz?” cümlesiyle giriş yapılmıştır. Prof. Abdürrezzak Şişkopatates’ in patates ile ilgili çeşitli çalışmaları vardır. Profesörün uzmanlık alanı patatestir ve bu konuda “Altın Patates” ödülünü bile almıştır. Ancak artık gözlerden

uzakta sessiz bir yaşam sürmektedir. Ancak burada da patateslerin değişik renk ve şekilleri üzerinde çalışmaları devam etmektedir. Prof. Abdürrezzak Şişkopatates hayali bir karakterdir. Metin ise bu hayali karakter ile yapılan eğlenceli ve mizahi yönü ağır basan bir röportaj metnidir. Bu bölüm tek sayıdan ibaret kalmıştır. Aşağıda röportaj metninin bir bölümüne yer verilmiştir.

— *Aman Allahım yine mi ayaklanma? Bıktım artık bunlardan. Bir haftada 17 şikâyet çekilir mi?*

— *Kimmiş bu ayaklananlar?*

— *Kim olacak bizim tarla fareleri! Sözde benim pötikare patateslerim, tuğla gibi midelerine oturmuş, nankörler!*

Not: Çitlembik muhabiri bu röportajdan sonra sayın profesörle birlikte akşam yemeği yedi. Şimdi hastanede yatıyor kendisine şifalar dileriz. (C.1977, S.16, s.15)

4.1.14. Karikatür

Birçok renkli içeriğinin yanında eğlenceli oyunların, bilmecelerin ve bulmacaların yer aldığı dergide genel olarak karikatürlere de yer verilmiştir. Derginin yayınlanmaya başladığı ilk sayıdan itibaren karikatüre yer verilmiş ancak bir dönem yayınına ara verilmiştir. Bu ara dönemden sonra derginin 29. sayısından son sayısına kadar tekrar karikatürlere yer verilmiştir. Derginin yayınladığı karikatürlerin yanında, dergi sayfalarında okurların mektuplarıyla birlikte gönderdiği ve yayınlanmasını istediği eğlenceli karikatürlere de yer verilmiştir.

Çitlembik çocuk dergisinin ilk iki sayısında Bülent Düzgit tarafından çizilen “Bastı Bacak” isimli karikatüre yer verilmiştir. Bastı bacak yaramaz ve muzip bir çocuktur. Karikatürlerin konusu Bastı Bacak’ın muziplikleri ve laf cambazlıklarından oluşmaktadır. “Bastı Bacak” (C.1976, S.1, s.5/C.1977, S.2, s.5)

Derginin ilk iki sayısından sonra 3. sayıdan itibaren “Pıtır’la İtir” isimli karikatür yer almaya başlamıştır. Çizerinin ismine yer verilmeyen ve on bir sayı yayınlanan karikatürde ana kahramanlar Pıtır ve İtir isminde iki çocuktur ve bu çocuklar arkadaşlardır. Pıtır uyanık, yaramaz, hazır cevap bir erkek çocuğu, İtir ise akıllı, uslu, söz dinleyen bir kız çocuğudur. Karikatürde olaylar ikisi arasında geçen diyaloglardan oluşmaktadır. “Pıtırla İtir” derginin 4. sayısından

13. sayısına kadar yayınlanmış 13. sayıdan sonra bu karikatür serisine yer verilmemiştir. (C.1977, S.3, s.5)

Aşağıda “Pıtır’la Itır” başlıklı karikatürden bir bölüme yer verilmiştir.

Pıtır: Sana resme başladığımı söylemedim değil mi?

Itır: Sahi mi?

Pıtır: Özellikle portrelerde çok başarılıyım.

Itır: Yapma be!

Pıtır: Birini göstereyim mi?

Itır:!?

Pıtır: Bak, işte babamın portresi, yani... Benim gördüğüm babamın.

Derginin 13. sayısından sonra karikatür yayınlamaya ara verilmiş ve bu durum 29. sayıya kadar devam etmiştir. Derginin 29. sayısı ile birlikte tekrar karikatürlere yer verilmeye başlanmış ve 38. sayıya kadar yayınlanmaya devam etmiştir. Bu sayıdan itibaren çizimleri Erençül Eren’e ait olan yeni bir karikatür dizisi “Memo ile Zeyno” serisine yer verilmiştir. Memo ve Zeyno iki arkadaştır ve karikatürün konuları bu iki arkadaşın bir araya geldiğinde yaptıkları mizahi konuşmalardan oluşmaktadır. (C.1979, S.29, s.16)

Aşağıda Memo ile Zeyno başlıklı karikatür serisinden bir bölüme yer verilmiştir.

Zeyno: Memo sen okulda hiçbir şeyde birinci olmuyor musun?

Memo: Elbette oluyorum! Ben de dersten sonra zil çalınca bahçeye koşmakta birinci oluyorum.

“Biraz da Gülelim” başlıklı bölümde konuşma balonları verilmeyen görsel mizah öğelerinin kullanıldığı karikatürlere yer verilmiştir. (C.1979, S.35, s.12)

Derginin köşe yazısı bölümünde, okurlardan her türlü yapıtlarını göndermelerini istenmiş ve yayınlanacağı belirtilmiştir. Bundan dolayı derginin takipçilerinin mektuplarla

gönderdiği karikatürlerine “Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde yer verilmiştir. Dergiye karikatürlerini gönderen okurlar ve yayınlanan dergi sayıları şu şekildedir:

Atilla Çelik (C.1977, S.13, s.5), Zühtü Tamer Aygün (C.1977, S.15, s.3), Nuray Ağalar (C.1977, S.16, s.2), Özkan Doğan (C.1977, S.18, s.2), Ertuğ Demirayak (C.1977, S.22, s.3), Nuray Ağalar (C.1979, S.23, s.3), Tülin Tiryaki (C.1977, S.25, s.3), Uğur Erhan (C.1977, S.25, s.3), Mete Adan (C.1977, S.25, s.3), Sami Çetinkaya (C.1977, S.25, s.3), Hanife Toker (C.1979, S.26, s.4), Sedat Toker (C.1979, S.29, s.3).

4.1.15.Bilmece

Çitlembik çocuk dergisinin oyun, bilmece ve bulmaca gibi eğlence sayfalarını okurların mektuplarıyla birlikte gönderdiği ve yayınlanmasını istediği fıkra, bilmece, karikatür gibi eserler daha da eğlenceli hale getirmiştir. Bu tür paylaşımlar okurları bu konuda paylaşım yapmaya teşvik etmiş “Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölüm bu paylaşımlarla daha eğlenceli ve renkli bir hale gelmiştir. Derginin ilk sayılarından itibaren köşe yazısı bölümünde “Ayşe Abla” isimli köşe yazarı, okurları bu tür paylaşımlarını dergiye göndermeleri ve gönderdikleri eserlerin yayınlanacağı konusunda teşvik etmiştir. Bu konuda okurlar mektuplarını ve paylaşımlarını eksik etmemişlerdir. Derginin farklı sayılarında yayınlanan ve okurlar tarafından gönderilen bilmecelere aşağıda yer verilmiştir.

Ayın bulmacası olarak paylaşılan Mersin’den Nizami Düzgün tarafından sorulan bilmece şöyledir:

Karnabahar ilk defa nereye ekildi? (Toprağa) (C.1977, S.5, s.6)

İstanbul’dan Esmeray Çoruh’un bilmecesi şu şekildedir:

Ona dal bastı derler

Gidip bahçede yerler

Bu al al küpeleri

Çocuklar çok severler (Kiraz) (C.1977, S.13, s.5)

İstanbul'dan Özdal Koca'nın bilmecesi şöyledir:

“Ters iner, düz gider, nedir o, bilin bakalım?” (Gemi) (C.1978, S.16, s.2)

Dergiye gönderdiği mektupta ismini yazmayı unutmuş bir okurun bilmecelerine yer verilmiştir:

Bir ton bir ton daha ne eder? (Tonton)

Tilki altı yaşından sonra ne olur? (7 yaşında)

Kuyuya düşen kedi nasıl çıkar? (Islak)

Atlar ne zaman 8 ayaklı olur? (İki at yan yana gelince) (C.1978, S.17, s.2)

İstanbul'dan Nazmiye Arı'nın bilmeceleri şöyledir:

Dalda durur elde durmaz, nedir? (Kuş)

Gündüz açılır gece kapanır, nedir? (Göz) (C.1978, S.22, s.4)

Bilmecesinin yayınlanmasını isteyen ancak ismini yazmayı unutan bir okurdan gelen bilmecelerse şöyledir:

İçine çeker doldurur,

Karnını tozla doyurur,

Baş köşeye kurulur. (Elektrikli süpürge) (C.1978, S.25, s.3)

Çanakkale'den İlknur Kırklar'ın bilmecesi şöyledir:

Alaca yılan selviye dolan. (Kuşak) (C.1978, S.25, s.3)

4.1.16. Bulmaca

Çocukluk döneminin merak etme, araştırmaya, bilmeye, öğrenmeye olan isteğin yoğun olduğu dönem olduğu düşünüldüğünde dergimiz Çitlembik çocukların bu beklentilerini fazlasıyla karşılamaktadır. Dergide yer alan bulmacalar çocukların dikkatlerini ölçme ağırlıklı, genel olarak mantık ve muhakeme kabiliyetlerini geliştirici niteliktedir. Dergide yer verilen bulmaca sayısı ve çeşitliliği bir hayli fazladır. Derginin bütün sayıları

değerlendirildiğinde bulmacalı oyunlar dergide en çok paya sahip olan türdür ve istikrarlı bir şekilde bütün sayılarda yer verilmiştir. Genel olarak “Oyun Bulmaca Eğlence” başlığıyla yer verilen bu bölüme ek olarak farklı başlıklı, bulmacalı oyunlara da yer verilmiştir. Okurlar tarafından büyük bir ilgiyle takip edilen birçok değişik türden oluşmaktadır. Çeşitli sayı ve şekil örüntülerini tamamlama, şekilleri ve resimleri eşleştirme, eksik olan nesnelere, parçaları bulma, birleştirme, klasik çengel bulmaca tarzında olan bulmacaların başlıklarıyla birlikte kısaca içeriklerine aşağıda değinilmiştir.

“Bilgi ve Dikkatinizi Deneyin” başlıklı bölümde “Eğlenceli Coğrafya” bulmacasında farklı ülkelerden beş kişi ve uzak bir ülkenin armasına yer verilmiş ve bu armanın beş kişiden hangisinin ülkesine ait olduğunun bulunması istenmiştir.” Ne Kadar Çabuk Bulacaksınız?” bölümünde numaralandırılmış şekillerin içindeki siyah noktaların tıpatıp aynı olduğu iki şeklin bulunması istenmiştir. “Ne Kadar Dikkatlisiniz” bölümünde biri siyah dört gülden hangisinin siyah güle tıpatıp aynı olduğu sorulmuştur. (C.1977, S.2, s.2)

“Dikkatinizi Deneyin” başlıklı bölümde iki dikkat testine yer verilmiştir. Birincisinde dört gizli ajan resmi verilmiş ikisinin üzerindeki dört benzerlik sorulmuştur. İkincisinde bir toplama işareti içerisine yerleştirilecek beş rakamın sağdan sola yukarıdan aşağı toplamı 25 olacak şekilde verilen sayı kutucuğundan seçip yerleştirmeleri istenmiştir. (C.1977, S.4, s.2)

“Oyun Bulmaca Eğlence” bölümünde dört etkinliğe yer verilmiştir. Hem mantık hem matematik bilgisini test eden birinci bulmacada eşit kollu terazinin üzerine yerleştirilmiş düzenekteki hediye paketinin ağırlığı sorulmaktadır. İkinci bulmacada iki kareye yerleştirilmiş şekillerden ikinci karede değişik ya da farklı olanların bulunması istenmiştir. Üçüncü bölümde resimde verilen futbol sahasındaki hatanın bulunması istenmiştir. Dördüncü bölümde çengel bulmacaya yer verilmiştir. (C.1977, S.5, s.2)

“Oyun Bulmaca Eğlence” bölümünde dört etkinliğe yer verilmiştir. Birinci bölümdeki resimde üç farklı yıl ve Atlantik okyanusunu ilk aşan pilotun Amerikalı Lindbergh olduğu bilgisi verilmiş ve bu başarıyı hangi yıl gerçekleştirdiği sorulmuştur. İkinci bölümde kare elde etmek için verilen farklı geometrik şekil grubundan hangisinin kullanılması gerektiği sorulmuştur. Üçüncü bölümde 1’den 9’a kadar numaralandırılmış oklardan hangisinin verilen hedeflerden birinin tam orasına isabet edeceği sorulmuştur. Dördüncü bölümde boyanmadan verilen papatya, ayçiçeği, hindiba, gelincik resimlerinin doğadaki renklerine uygun olarak boyanmaları istenmiştir. (C.1977, S.6, s.2)

“Meslekler Karışınca” başlıklı bölümde yer alan resimlerde birtakım mesleklerdeki kişilere yer verilmiş fakat bu kişiler mesleklerine uygun işleri yapmamaktadır ve okurlardan mesleklerin doğru işlerle eşleştirilmesi istenmektedir. (C.1977, S.6, s.9)

Haziran sayısına ait kapak resminde bulmacaya yer verilmiştir. Yaz tatili dolayısıyla deniz eğlencesi teması içeren resimde okurların dikkati test edilmiş ve can simidi üzerinde kaç çocuğun görüldüğü sorulmuştur. (C.1977, S.7, s.1)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde dört etkinliğe yer verilmiştir. Birinci bölümde çekirge, akrep, karınca ve böcekten farklı türe ait olanın bulunması istenmiştir. İkinci bölümde resimde gizli olan balıkların bulunması istenmiştir. Üçüncü bölümde birbirine geçmiş sayılar içerisinde kaç tane 3 rakamı olduğu sorulmuştur. Dördüncü bölümde üç farklı kostüm grubunun hangi ünlü kahramanlara ait olduğu sorulmuştur. (C.1977, S.7, s.6)

“Oyun, Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde dört etkinliğe yer verilmiştir. “Harf Salatası” başlıklı birinci bölümde karışık harflerden oluşan bulmacada 25 mesleğin isimlerinin bulunması istenmiştir. İkinci bölümde üzerinde harfler bulunan farklı geometrik şeklin sekizgen olacak şekilde sıralanması istenmiştir. Üçüncü bölümde verilen şekillerden resimdeki ihtiyar adamın gölgesinin oluşturulması ve fazla olan parçanın bulunması istenmiştir. Dördüncü bölümde üzerinde sayılar bulunan Güney Amerika ülkelerinin, isimleri verilen ülkelerden hangileri olduğunun bulunması istenmiştir. (C.1977, S.8, s.2)

Çitlembik dergisinin Ağustos 1977 tarihli 9.sayısı kapak sayfasında oyuna yer verilmiştir. Ormanda piknik temalı resimde bir ormanda yapılmayacak şeyler yapan insanların yaptığı yanlışlıkların bulunması istenmiştir. (C.1977, S.9, s.1)

“Oyun Bulmaca Eğlence “başlıklı bölüm dört etkinlikten oluşmuştur. Birinci bölümde iç içe geçmiş iki ağaçtan hangisinin çok yaprağının olduğunun bulunması istenmiştir. İkinci bölümde su içinde bulunan hayvanların verildiği resimde suda yaşamayan hayvanların bulunması istenmiştir. Üçüncü bölümde verilen rakamlardan toplamı 25 olan 6 rakamın ayrılması istenmiştir. “Dön Otomobil Dön” başlıklı son bulmacada üç otomobil sürücüsü yonca yapraklı yola girecektir fakat içlerinden biri çıkış noktasına dönemeyecektir bu aracın hangisi olduğu sorulmuştur. (C.1977, S.9, s.2)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde üç farklı etkinliğe yer verilmiştir. “Tepeden Bakınca” başlıklı birinci bölümde tepeden görüntüleri verilen üç resmin neye ait

olduğunun bulunması istenmiştir. “Olimpiyatlar” başlıklı ikinci bölümde yer alan seçenekli soruda 1980 yılında yapılacak olimpiyatların hangi şehirde yapılacağı sorulmuştur. “Dikkatli misiniz?” başlıklı üçüncü bölümde resimde verilen eşyalardan iki defa çizilenin bulunması istenmiştir. (C.1977, S.10, s.2)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde üç bulmacaya yer verilmiştir. Birinci oyunda haritada şekli verilen ülkenin verilen seçeneklerden hangisi olduğu sorulmuştur. İkinci oyunda numaralarla çizili bölümleri bulunan şekillerden 3’e bölünebilen sayıların üzeri karalanınca ortaya her gün kullandığımız bir eşyanın şeklinin çıkacağı belirtilmiştir. Üçüncü bölümde yer alan oyunda kitaplar, üzerindeki sıra sayısına göre dizilince dünyaca ünlü tanınmış bir yazarın adının ortaya çıkacağı belirtilmiştir. (C.1977, S.11, s.2)

“Görüşünüz Keskin mi?” başlıklı oyunda vitrininde birçok oyuncak bulunan iki oyuncakçı resminin ikincisinde ilkinde bulunan hangi oyuncakların eksik olduğunun bulunması istenmiştir. (C.1977, S.11, s.7)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde üç bulmacaya yer verilmiştir. Birinci oyunda beş değişik duruştaki küplerden gereksiz olanın bulunması istenmiştir. İkinci bulmacada iç içe geçmiş geometrik şekillerin içinde kaç tane üçgen olduğunun bulunması istenmiştir. Üçüncü bulmacada üç pergelden hangisinin şekildeki daireyi çizdiği sorulmuştur. (C.1977, S.12, s.2)

“Kapakdaki 11 Yanlış Bul!” başlığıyla 13. sayının kış temalı kapak resmindeki 11 yanlışın bulunması istenmiştir. (C.1977, S.13, s.1)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde bulmacaya yer verilmiştir. Birinci oyunda verilen üç jiletten hangisinin tıraş bıçağına uygun olduğu sorulmuştur. İkinci oyunda verilen çeşitli aydınlatma aracının tarihte kullandıkları çağlara göre sıralanması istenmiştir. Üçüncü oyunda rakamlar yerine harfler bulunan saatte yer alan kentin adının bulunması istenmiştir. (C.1977, S.13, s.2)

“Can, Canan ve Kaan’ı Bulabilir misiniz?” başlıklı dikkat ve mantık oyununda verilen bilgiler ışığında dönme dolapta bulunan çocuklar içerisinde Can, Canan ve Kaan’ın bulunması istenmiştir. (C.1977, S.13, s.7)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı bölümde üç bulmacaya yer verilmiştir. Birinci bölümde üzerindeki gümüş lirayı düşürmeden ve bardağa dokunmadan altındaki kâğıt paranın nasıl alınabileceği sorulmuştur. İkinci bölümde sıralı halde verilen iskambil kağıtlarının dört kağıtlık dört sıra halinde düşey, yatay ve köşegen sıralardan hiçbirinde aynı renk ve aynı değerde iki kâğıt olmayacak şekilde sıralanması istenmiştir. Üçüncü bölümde verilen sayıların boş karelere sağdan sola, yukarıdan aşağı toplamı 15 olacak şekilde yerleştirilmesi istenmiştir. (C.1977, S.13, s.2)

“Makas Değiştirirken Tuzağa Düşmeyin!..” başlıklı oyunda çocuklara aileleriyle birlikte yılbaşı gecesinde, zar atarak verilen yönergelere göre ilerleyerek oynayabilecekleri iki sayfalık bir oyun paylaşılmıştır. (C.1977, S.14, s.6-7)

“İkiz Kurbağaların Konseri” başlıklı dikkat oyununda verilen sekiz kurbağadan birebir aynı olan iki kurbağanın bulunması istenmiştir. (C.1977, S.14, s.10)

“Sıralayın ve Bulun...” başlıklı bölümde verilen yedi resmin baş harflerinden oluşacak şehir adının bulunması istenmiştir. (C.1977, S.14, s.10)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde dört bilmeceye yer verilmiştir. Birinci bölümde verilen üç parçanın aşağıda verilen şekillerden kaç numaralı olanın karşılığı olduğu sorulmuştur. İkinci bölümde verilen resimdeki sahnenin gerçekleşme ihtimalinin neden imkânsız olduğu sorulmuştur. Üçüncü bölümde renksiz bir şekilde verilen bayrakların İspanya, Avusturya, Japonya, Lüksemburg bayraklarına göre boyanması istenmiştir. Dördüncü ve son bölümde yüzeyi açılmış küpün sağdaki üç küpten hangisi olduğu sorulmuştur. (C.1978, S.15, s.6)

Mart 1978 tarihli 16. sayıda yap boz oyunlu kapağa yer verilmiştir. Kapağın kesilerek bir karton üzerine yapıştırılması ve yap boz parçalarının siyah, kesik çizgilerden kesilip karıştırıldıktan sonra yeniden bir araya getirilmesi istenmiştir. Derginin üçüncü sayfasında oyun görselinin nasıl olması gerektiği paylaşılmıştır.

“Bulun Bakalım 14 Farkı!” başlıklı dikkat oyununda iki resim arasında bulunan on dört farkın bulunması istenmektedir. (C.1978, S.16, s.6)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç bulmacalı oyuna yer verilmiştir. Birinci bölümde üzerinde rakamlar bulunan karelerin üzerinden geçen uzaylının, toplamı 107 olacak

kutucuklardan geçmesi istenmektedir. İkinci bölümde eksik olarak verilen gaz lambasını tamamlamak için verilen parçalardan hangisinin kullanılacağı sorulmuştur. Üçüncü bölümde verilen simgelerden yıldız falı işareti olmayan simgenin bulunması istenmiştir. (C.1978, S.16, s.10)

“Dört Yapraklı Yoncayı Bulun” başlıklı bölümde birçok yonca yaprağının içinde gizlenmiş dört yapraklı yoncanın bulunması istenen dikkat oyununa yer verilmiştir. (C.1978, S.16, s.16)

“Bu da Ne demeyin!” başlıklı bölümde dergi okuru Sezgin Demirok’un çizdiği bir oyun resmine yer verilmiştir. Pek çok hayvanın çeşitli yerleri kullanılarak oluşturulmuş resminde yer alan dokuz hayvanın bulunması istenmiştir. (C.1978, S.17, s.2)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde dört farklı bulmacaya yer verilmiştir. Birinci bölümde verilen resimde ressamın yaptığı muzipliğin bulunması istenmiştir. “Biraz Dikkat” başlıklı ikinci bölümde resimde yer alan topun yan tarafta verilen parçalardan hangisinin kullanılarak oluşturulabileceği sorulmuştur. “Sahibini Bul” başlıklı üçüncü bölümde üç enstrüman ve üç ayrı ulustan insanın bu enstrümanlarla eşleştirilmesi istenmiştir. “Gözünüzü Açın” başlıklı dördüncü bölümde resimde verilen nesnelere tek çizilenin bulunması istenmiştir. (C.1978, S.17, s.6-7)

“Gör, Anla, Yaz” başlıklı bölümde iki resim verilmiş ve verilen resimlerdeki detaylardan hareketle gerçekleşen olayın çözülmesi istenmiştir. Olayı çözümleyen okurların cevaplarını dergiye posta yoluyla göndermesi istenmiştir. (C.1978, S.17, s.15)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç bilmeceye yer ver verilmiştir. “TV Meraklısı” başlıklı birinci bölümde karışık olarak verilen beş fişten hangisinin televizyonu çalıştırdığı sorulmuştur. “Bu Makine Nasıl Çalışıyor” başlıklı ikinci bölümde A, B, C, D harfleriyle verilen kutucukların makinenin çalışma sırasına göre sıralanması istenmiştir. “Bir Değil Üç Hayvan” başlıklı son bölümde farklı hayvanların parçalarından oluşturulan kuş resminin hangi hayvanlardan oluştuğu sorulmuştur. (C.1978, S.18, s.15)

“Mini Oyun” başlıklı bölümde “Bu Denizciler Ne Yapıyor?” soru başlığında çeşitli şekillerde duran altı denizcinin ne yaptıklarının tahmin edilmesi istenmiştir. (C.1978, S.19, s.7)

“Eğlen Oyna Öğren” başlıklı bölümde üç bulmacaya yer verilmiştir. Birinci bölümde bazı sayılarının yerinde semboller bulunan bölme işleminde sembollerin yerine hangi sayıların getirileceği sorulmuştur. İkinci oyunda farklı dönemlere ait üç ayna verilmiş bu üç aynanın verilen uygarlıklarla eşleştirilmesi istenmiştir. Üçüncü oyunda denizin dibindeki define sandığına ulaşmak için üç yoldan hangisinin izlenmesi gerektiği sorulmuştur. (C.1978, S.19, s.12)

“Boya-Bul” başlıklı oyunda üzerinde rakamlar bulunan çeşitli geometrik şekillerden üçe bölünebilenlerin boyanmasıyla ortaya çıkacak bir şeklin bulunması istenmektedir. (C.1978, S.20, s.7)

“İşte Fındık’ın Armağanlı Tatil Bulmacası” başlıklı bölümde iki sayfalık çengel bulmaca yer almaktadır. Tatil bulmacasını çözüp posta yoluyla dergiye gönderen okurlara pingpong takımı hediye edileceği belirtilmiştir. (C.1978, S.20, s.8-9)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç matematiksel bulmacaya yer verilmiştir. Birinci bölümde yer alan soruda semboller bulunan işlemde bu sembollerin bulunduğu yerlere hangi rakamların gelmesi gerektiği sorulmuştur. İkinci bölümde verilen sayı örüntüsünde soru işaretlerinin yerlerine hangi sayıların getirilmesi gerektiği sorulmuştur. Üçüncü bölümde verilen çıkarma işleminde semboller bulunan yerlere hangi sayıların getirilmesi gerektiği sorulmuştur. (C.1978, S.20, s.12)

“Hem Oyna Hem Kuralları Öğren” başlıklı oyun zar atılarak oynanan ve yönergelere göre ilerlenen bir oyundur. (C.1978, S.21, s.8-9)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde iki bilmeceye yer verilmiştir. “Biraz Müzik” başlıklı birinci oyunda verilen nefesli sazlardan farklı olanın bulunması istenmiştir. “Biraz da Geometri” başlıklı ikinci oyunda duvar ören ustanın duvarı tamamlaması için kaç tuğlaya ihtiyacı olduğu sorulmuştur. (C.1978, S.21, s.12)

“Ne Sihirdir Ne Keramet “başlıklı bölümde verilen iki resimden, birinci resimde olan ve ikinci resimde yok olan nesnenin ne olduğu sorulmuştur. (C.1978, S.22, s.7)

“Sihirbazlar Kongresi” başlıklı bölümde verilen resimde okurlardan gölgesi verilen hayvanın aslı ve gölgesi arasındaki farkı, benzer olan sihirbazları ve gizli olan iskambil kağıdını bulmaları istenmiştir. (C.1978, S.22, s.7)

“Oyna Eğlen Öğren” bölümünde dört bölüme yer verilmiştir. “Görüşün Kuvvetli mi” isimli birinci bölümde ikisinde de aynı şekillerin verildiği iki resimden birinde olmayan nesnenin bulunması istenmiştir. “Biraz Aritmetik” başlıklı ikinci bölümde resimde karışık olarak verilen rakam ve aritmetik işlemleri bir kez kullanarak 240 sayısının elde edilmesi istenmektedir. “Edebiyat Bilgisi” isimli üçüncü bölümde eksik harfli üç kelimedenden oluşan ünlü bir yazara ait kitabın isminin bulunması istenmektedir. “Füzenin Yolunu Bul” başlıklı dördüncü bölümdeyse füzenin verilen beş yoldan hangisinden giderse verilen gezegene ulaşabileceği sorulmuştur. (C.1978, S.23, s.7)

“Kovboylarla Vahşi Batıya Göç Ediyoruz” başlıklı ayın oyunu bölümünde Vahşi Batıya göç eden bir kovboy kervanında her biri diğerinden farklı olan arabaların farklarının en önden başlayarak sona doğru bulunması istenmiştir. (C.1978, S.23, s.10)

“Dikkatini Ölç” başlıklı bölümde “Kediciğin Tatlı Rüyası” isimli oyunda resimde verilenlerden o çevreye uymayanların bulunması istenmiştir. (C.1978, S.24, s.4)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde dört bölüme yer verilmiştir. Birinci bölümde A harfi ile verilen yarımada için gerçek şeklini bulması için numaralandırılmış burunlardan hangisine eklenmesi gerektiği ve bu ülkenin adının ne olduğu sorulmuştur. İkinci bölümde verilen satranç takımı taşlarından verilen sekiz attan farklı olanın bulunması istenmiştir. Üçüncü bölümde verilen üçgenlerden eşkenar olan üçgenin bulunması istenmiştir. Dördüncü bölümde verilen bölme işleminde simgeler bulunan yerlere hangi sayı getirilmesi gerektiği sorulmuştur. (C.1978, S.24, s.7)

“Anılarını Tazele” başlıklı bölümde “Arjantin’deki 16 Finalisti Bul” isimli çoklu oyunda seyircilerin giysilerinden ve taşıdıkları bayraklardan Arjantin’de şampiyonaya katılan 16 ülkenin bulunması, kalabalığın içindeki iki benzer kişinin bulunması, ayrıca amigoların salladığı pankartlarda ne yazdığının çıkarılması istenmiştir. (C.1978, S.24, s.10)

“Üçer Üçer Ayır” başlıklı bölümde okurlardan resimdeki futbol oyuncularının ortak özelliklerini bulmaları ve üçerli gruplara ayırmaları istenmiştir. (C.1978, S.24, s.11)

“Kar Yağdı Böyle Oldu” başlıklı bölümde “Postacı Geliyor” isimli oyunda evlerin üzerinde bulunan sayı örüntülerine göre postacının evlere verilen sayılardan hareketle hangi sayıda mektup dağıtması gerektiği sorulmuştur. “Doğru mu Yanlış mı” başlıklı bölümde

kayak sporuyla ilgili her biri üç seçenekten oluşan mini bir teste yer verilmiştir. (C.1978, S.25, s.4)

“Farkları Bul” başlıklı oyunda iki resim arasındaki 21 farkın bulunması istenmiştir. (C.1978, S.25, s.5)

“Gariplik Var!” başlıklı oyunda verilen kış manzaralı resimdeki 15 garipliğin bulunması istenmiştir. (C.1978, S.25, s.6)

“Bulmacayı Çöz Bir Sürpriz Armağan Kazan” başlıklı bölümde ödüllü bir çengel bulmacaya yer verilmiştir. (C.1978, S.25, s.11)

“Çitlembik’te Şenlik Var” başlıklı bölümde “Hangi Şarkıcı Hangi Şarkıyı Okuyor? Soru başlığı altında altı sanatçıya (İlhan İrem, Alpay, İbo, Tanju Okan, Neco, Serpil Barlas) ait altı şarkı ismine yer verilmiş ve şarkıcılarla şarkılarının eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.26, s.3)

“Dikkatini Ölç” başlıklı oyunda iki farklı resim verilmiş birinci resimde olan ve ikinci resimde kaybolan maskenin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.26, s.4)

“Maskeli Yılbaşı Balosu” başlıklı oyunda verilen karmaşık bir resimde bulunan bir düzine anormalliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.26, s.5)

“Yangın Vaaaaa” başlıklı oyunda alevlerle savaşan itfaiyecilerin olduğu bir resim ve resimde karışık olan konuşma balonları bulunmaktadır, karışık olarak verilen konuşma balonlarının doğru kişilerle eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.26, s.3)

“Çiçeğe Su Gerek” başlıklı itfaiye temalı oyunda üç çeşmeye bağlı karışık hortumlardan saksıda bulunan çiçeği sulayacak olanın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.27, s.4)

“İtfaiyeci Amca’yı Sen Giydir” isimli oyunda çeşitli şekillerde giydirilmiş tulumbacılara iki kez kullanılmış giysileri seçerek kıyafetsiz olan itfaiyecinin giydirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.27, s.4)

“Savulun İtfaiye Geliyor” başlıklı yangın ve itfaiyeci temalı iki resimdeki farkların ve kayıp olan nesnelerin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.27, s.5)

“Şenlik Başlıyor” başlıklı oyunda altı sanatçı ve altı şarkı ismi verilmiş, şarkılarla şarkıcıların eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.28, S.3)

“Gölge Oyunları” başlıklı oyunda süper kahramanlar ve gölgelerinin verildiği resimde bulunan sekiz farkın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.28, s.4)

“Kayıp Kahraman” isimli oyunda süper kahramanların bulunduğu iki resimde kayıp olan kahramanın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.28, s.5)

“İşte Armağanlı Bulmaca” başlıklı Fındık’ın mart ayı armağanını kazandıran, içerisinde şifre bulunan çengel bulmacaya yer verilmiştir. (C.1979, S.28, s.6)

“Uçurtma Oyunu” isimli çoklu oyunda verilen resimde, duvarda görülen gölgeyle aslı arasındaki dokuz farkın bulunması, resimde sekiz kez tekrarlanan ayrıntının bulunması, tıpatıp aynı olan iki uçurtmanın bulunması ve resimde yer alan garipliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.28, s.4)

“Zincirleme Oyun” başlıklı oyunda 1’den 12’ye kadar numaralandırılmış resimler verilmiştir. Verilen resimlerde yer alan ortak ayrıntı izlenecek yolu göstermektedir. (C.1979, S.28, s.5)

“Çitlembik 23 Nisan Şenliği” başlıklı bölümde “Nokta Oyunu” isimli oyunda 1’den 59’a kadar olan noktaların birleştirilmesi ve resimde bulunan kişileri korkutan şeyin ortaya çıkarılması istenmiştir. (C.1979, S.29, s.4)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç bölüme yer verilmiştir. Birinci oyunda şekilde verilen boş karelere sağdan sola yukardan aşağı toplamı hep aynı olacak sayıların yazılması istenmiştir. İkinci oyunda verilen şeklin, elini kâğıt üzerinden hiç kaldırmadan ve çizilen çizginin üzerinden ikinci kez gitmeden çizilmesi istenmiştir. Üçüncü bölümde verilen resimdeki garip yaratığın altı hayvanın hangi parçalarından meydana geldiği sorulmuştur. (C.1979, S.29, s.16)

“Çitlembik Tatil Şenliği” başlıklı bölümde “Balonlar Karıştı” başlıklı oyunda okuldan çıkan kalabalık bir grup öğrenci ve karışık konuşma balonları verilmiş, bu konuşma balonlarının doğru kişilerle eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.30, s.3)

“Oyun İçinde Oyun” başlıklı oyunda fotoğrafların birincisinde sınıfta olan ikincisinde okuldan çıkan öğrenciler arasından kaybolanın hangisi olduğu sorulmuştur. (C.1979, S.30, s.4)

“Yıldız Yağmuru” başlıklı oyunda üzerinde şarkı sözleri yazılı plaklar ve sekiz sanatçı bulunan resimde sanatçılarla plakların eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.30, s.6)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde iki oyuna yer verilmiştir. Birinci oyunda üzerinde noktaların bulunduğu çeşitli geometrik şekillerin üzerinin karalanması, çıkan harflerden ünlü bir Amerikalının isminin bulunması istenmiştir. İkinci oyunda 1’den 19’a kadar verilen noktaların birleştirilmesi ve resimde verilen subayın unuttuğu şeyin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.30, s.16)

“Çitlembik Kamping Şenliği” başlıklı çoklu oyunda kampa giden kalabalık bir insan grubunun bulunduğu resimde otobüsün saklı olan anahtarının bulunması, birbiriyle tıpatıp aynı olan çocukların bulunması ve resimde yer alan on anormalliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.31, s.3)

“Sofra Başında Şamata” başlıklı oyunda verilen yemek masasında bulunan çocukların konuşma balonları karışmıştır ve doğru şekilde eşleştirilmesi istenmektedir. (C.1979, S.31, s.4)

“Çitlembiğin Armağanlı Polis Oyunu” başlıklı bölümde “Baretta İz peşinde” isimli dedektiflik oyununda dönemin ünlü televizyon kahramanı Baretta’ya yer verilmiştir. Armağanlı oyunda Milton Otel’inin odalarından birinde olan hırsızlık olayının çözülmesi istenmektedir. (C.1979, S.31, s.5)

“Neyi Kaybettiler” başlıklı oyunda denize giden ve denizden dönen çocuklardan oluşan iki resimde kumsalda unutulmuş iki şeyin ne olduğunun bulunması istenmiştir. (C.1979, S.31, s.6)

“Çitlembik Ansiklopedisi” başlıklı bölümde “Amaç: Neyle Olursa Olsun Denizi Yenmek!” başlıklı oyunda iki sayfa verilen Manş Denizi temalı resimde insanların Manş Denizi’ni geçmek için kullandığı ve kullanmadığı araçlara yer verilmiştir, okurdan gerçekte kullanılmayan araçların bulunması istenmiştir. (C.1979, S.31, s.7-8)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç oyuna yer verilmiştir. Birinci oyunda verilen iki silüetten gerçek resme birebir uyanın bulunması istenmiştir. İkinci oyunda karışık verilen üç silahın asker, şerif, avcıdan oluşan kişilere doğru bir şekilde dağıtılması istenmiştir. Üçüncü oyunda verilen iki ağaçtan hangisinde daha çok yaprak olduğu sorulmuştur. (C.1979, S.31, s.16)

“Baretta İz Peşinde” başlıklı polisiye oyununda büyük bir markette yaşanan hırsızlık olayının çözülmesi istenmiştir. (C.1979, S.31, s.5)

“Oynayalım Haydi” başlıklı oyunda kumsalda poz veren aile ve bu aileye ait fotoğrafta bazı farklar bulunmaktadır. Bu iki resim arasında 15’ten fazla olan farkın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.32, s.6)

“Otel Altüst Olunca” başlıklı oyunda bir otelin on bölümü karışık olarak verilmiş ve düzenlenmesi istenmektedir. (C.1979, S.32, s.7)

“Kim Kimdir?” başlıklı oyun kumsal ve teknede olan iki resimden oluşmaktadır. İlk resim olan kumsal resmindeki kişilerin teknede hangileri olduğunun ve kayıp olan bir kişinin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.32, s.10)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı bölümde üç oyuna yer verilmiştir. Birinci oyunda etiketleri aynı olan suluboya tüplerinin bulunması istenmiştir. İkinci oyunda gösterilen siyah parçaların yanda verilen şekilde nereye uyacakları sorulmuştur. Üçüncü bölümde bıçak, makas ve tornavidadan oluşan örüntüde, soru işaretiyle verilen bölümdeki sıralamanın nasıl olacağı sorulmuştur. (C.1979, S.32, s.11)

“Baretta İz Peşinde” isimli armağanlı polis oyununda Bayan Asiye’nin gümüş takımlarını evine giren kişiler içinden kimin aldığının bulunması istenmiştir. (C.1979, S.33, s.2)

“Hem Gülelim Hem Oynayalım” başlıklı bölümde “Oyun İçinde Oyun” başlığıyla yer verilen çoklu oyunda resimde yer alan garipliklerin bulunması, birbirine eş otomobillerin bulunması, fener tutan kişinin gölgesiyle uymayan altı durumun bulunması istenmiştir. (C.1979, S.33, s.4)

“Zincirleme Oyun” başlıklı oyunda iki resim arasında bulunan ortak bir ayrıntının bulunarak ilerlenmesi istenmiştir. (C.1979, S.33, s.5)

“Ne Yapıyorlar?” başlıklı oyunda çeşitli duruş şekillerinde bulunan altı kişinin ne yaptığı sorulmuştur. (C.1979, S.33, s.5)

“Kim Nereye” başlıklı oyunda altı farklı manzara ve değişik giysilerde altı kişinin eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.33, s.6)

“Yıldızlar Nereye Gidiyor” başlıklı oyunda müzik dünyasının altı ünlü ismi ve bazı ülkelere ait ipuçlarına yer verilmiştir, ünlü isimlerin hangi yabancı ülkelere gideceğinin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.33, s.7)

“Bulmacayı Çöz Şifreyi Bul Kazan” başlıklı bölümde armağanlı iki tam sayfa çengel bulmacaya yer verilmiştir. (C.1979, S.33, s.8-9)

“Bu Ay Oyunlarımızın Konusu: Korku” başlıklı bölümde verilen resimde yer alan dokuz garipliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.34, s.4)

“Zincirleme Korku” başlıklı oyunda verilen resimlerden iki resim arasında bulunan ortak ayrıntının bulunarak ilerlenmesi istenmiştir. (C.1979, S.34, s.5)

Sinemaya giriş ve sinemadan çıkışa ait iki görselde yer alan dokuz farkın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.34, s.6)

“Balonları Yerli Yerine Koy” başlıklı oyunda konuşma balonları karışmıştır. Yedi kişinin doğru konuşma balonlarıyla eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.34, s.7)

“Baretta İz Peşinde” isimli oyunda büyük bir fabrikanın gece bekçilerinin geceleri nöbeti bırakıp dışarı çıkmasından şüphelenildiği bir olayın aydınlatılması istenmiştir. (C.1979, S.34, s.16)

“Baretta İz Peşinde” başlıklı armağanlı oyunda bir film ekibi bir kasabada film çekimi yapmaktadır ancak kasaba halkı hırsızlık olaylarından şikayetçidir ve okurdan olayın aydınlatılması istenmektedir. (C.1979, S.35, s.2)

“Konumuz Filmcilik” başlıklı oyunda film seti sahnesi bulunan resimde verilen bir düzine garipliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.35, s.5)

“Bay Sinema” başlıklı oyunda verilen labirentte, sinemanın ünlü kahramanlarının önüne üç isim konulmuş ve bu isimlerden doğru olanın bulunmasıyla labirentten çıkılabileceği belirtilmiştir. (C.1979, S.35, s.6)

“Karışan Balonları Düzelt” başlıklı oyunda sinema filmi çekimi temalı resimde karışan konuşma balonlarının doğru bir biçimde eşleştirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.35, s.7)

“Zoro”nun Kamçısı Değil, Gölgesi...” başlıklı oyunda gölgesiyle gerçek Zoro arasındaki sekiz farkın bulunması istenmiştir. (C.1979, S.35, s.7)

“Baretta İz Peşinde” isimli armağanlı polisiye oyunda Baretta yolda yürürken bir adamın çevredeki evlerden birinin penceresinden atlayıp hızla kaçtığını ve evde bir cinayet işlendiğini görür. Bu cinayetin kaçan adam tarafından işlenip işlenmediğinin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.36, s.2)

“Anormallikleri Bul” başlıklı oyunda verilen resimdeki 10 anormalliğin bulunması istenmiştir. (C.1979, S.36, s.3)

“İyi Bak Bul” başlıklı oyunda bulmacadaki harflerden en çok yazılanların üzerinin çizilerek hangi kelimenin çıkacağını bulunması istenmiştir. (C.1979, S.36, s.6)

“Aklın Yolu Birdir” başlıklı oyunda öyküdeki sihirbazın mini serüvenine ait altı resmin akla uygun bir şekilde sıralanmasıyla öykünün anlaşılabilirliği belirtilmiştir. (C.1979, S.37, s.2)

“Zincirleme Oyun” başlıklı bölümde 1’den 9’a kadar olan resimlerdeki ortak ayrıntıların bulunarak ilerlenmesi istenmiştir. (C.1979, S.37, s.3)

“Baretta İz Peşinde” isimli oyunda Uludağ’a tatile giden iş adamının düşmanları peşine kiralık katil takmışlardır ve iş adamı için tutulan kiralık katilin kim olduğunun bulunması istenmektedir. (C.1979, S.37, s.4)

“Yeni Yılı Yeni Yüzle Karşılalım” sloganıyla yer verilen bölümde altı oyuna yer verilmiştir. “Çal Kemancı” başlıklı oyunda resimde verilen garip bir orkestrada, bulunmaması gereken üç müzisyen ve bu üç müzisyenin diğerleriyle arasındaki farkın bulunması istenmiştir. “Eşek Ressam” başlıklı ikinci oyunda 1’den 71’e kadar uzanan noktaların birleştirilerek şeklin ortaya çıkarılması istenmiştir. “Zincirleme Oyun” başlıklı üçüncü oyunda

verilen sekiz resimdeki ortak ayrıntıların bulunarak ilerlenmesi istenmiştir. Dördüncü oyunda bukalemunun üzerinde bulunan şeklin aşağıda verilen altı şekilden hangisine uyduğunun bulunması istenmiştir. “Maskeli Balo” başlıklı beşinci oyunda resimde verilen beş hayvanın maskeli baloya gitmek için kılık değiştirdiği belirtilmiş ve resimde kaç hayvana yer verildiği sorulmuştur. “Labirent Oyunu” başlıklı altıncı oyunda salıncakta bulunan üç fil bir incir, bir Amerikan fıstığı ve bir havucu koparmaya çalışmaktadır; hangi filin ne koparacağını bulunması istenmiştir. (C.1980, S.38, s.5)

“Yaşasın Ara Tatil” başlıklı bölümde beş tane oyun yer almaktadır. “Atlı Karıncada...” başlıklı birinci oyunda resimde atlı karıncada bulunan çocuklardan hangisinin elindeki sopayı halkaya geçirebileceği sorulmuş ve resimde bulunan dokuz uygunsuz durumun bulunması istenmiştir. “Kurbağa Oyunu” başlıklı ikinci oyunda verilen dört tahtadan hangisinin kurbağanın üzerinde bulunan delikten geçebileceğinin bulunması istenmiştir. “Birazda Bilardo” başlıklı üçüncü oyunda bilardo topunun ok yönünde fırlatıldığında A, B, C, D ile belirtilen dört delikten hangisinden geçebileceği sorulmuştur. “Bir Vuruşta Kaç Kutu” başlıklı dördüncü oyunda resimde verilen çocukların karışan konuşma balonlarının doğru şekilde eşleştirilmesi istenmiştir. “Zincirleme Oyun” başlıklı son oyunda dokuz resimde yer alan ortak ayrıntıların bulunarak ilerlenmesi istenmiştir. (C.1979, S.38, s.3)

4.1.17.Oyunlar

Oyun, çocuğun doğal yaşantısının vazgeçilmez bir parçasıdır. Alışkanlıklar ve iyi davranışlar kazandırarak çocuğu sosyalleştirir ve toplumsal hayata hazırlar. Birey sosyalleşmek için oyuna ve kaynaşmaya muhtaçtır. Çocuk oyun vasıtasıyla arkadaş edinir, paylaşmayı öğrenir ve toplum içinde kendine yer edinir. Oyun çocukları bir arada tutan en güçlü etkidir (Çoban ve Nacar, 2008). Oyun, çocuk için vazgeçilmezdir, oyun, çocuk için her şeyi ifade eder ve hayatının anlamıdır, öyle ki çocuğa hareket yoluyla varlığını fark ettirip, hayatı ve dünyayı öğrenmesine yardımcı olur. Oyun, çocuğun arzularını, hedeflerini ifade eden, onu hayat yolculuğuna hazırlayan en önemli araçtır, çocuğun, sosyal, zihinsel ve fiziksel gelişimine katkıda bulunur (Dirim, 2000).

Oyunun çocukluk dönemindeki anlam ve öneminden dolayı Çitlembik dergisinde de pek çok oyuna yer verilmiştir. Okurları dergiye bağlayan etmenlerden biri de dergide yer verilen oyun ve eğlence sayfaları olmuştur. Dergide yer alan oyunların başlıklarına ve kısaca içeriklerine aşağıda değinilmiştir.

“Hayvanlar Alemini Tanıyalım” başlıklı bölümde “Bizi Nasıl Gördüklerini Hiç Düşündünüz mü?” soru başlığıyla paylaşılan oyunda insanların dört farklı hayvanın gözünden görünüşleri verilen resimlerden, bu hayvanların hangileri olduğunun bulunması istenmiştir. (C.1976, S.1, s.2)

“Ne Sihirdir Ne Keramet” başlıklı bölümde “Üfleyen Şişe Mum Söndürüyor, Tabaktan Su İçen Bardak, Suda Sönmeden Yanan Mum” başlıklı bölümlerde fen bilimleri dersi deneyleri oyunlaştırılmış ve okurlara nasıl yapabilecekleri açıklanmıştır. (C.1976, S.1, s.6)

“Bu Seksek Başka Seksek” başlıklı bölümde yere gezegenlerin çizilmesiyle oynanan farklı bir seksek oyunu anlatılmış ve oyunun nasıl oynanacağı tarif edilmiştir. (C.1976, S.1, s.7)

“Kukla Oynatmayı Kahramanımız Gülliver’le Öğrenelim” isimli bölümde kol, bacak gibi vücut parçaları verilen Gülliver karakterinin kes yapıştır kuklasının yapılışı tarif edilmiştir. (C.1976, S.1, s.8-9)

“Ne Sihirdir Ne Keramet” başlıklı bölümde “Uçan Kağıtlar, Sihirli Yıldız, Oynak Su” başlıklı bölümde iki cismin birbirine yaklaşması ve temasıyla elektrik yüklerinin birleşmesinin anlatıldığı fen bilimleri deneylerinde kullanılan yöntem oyun olarak okuyucuya sunulmuş ve nasıl yapacakları detaylarıyla tarif edilmiştir. (C.1977, S.1, s.2)

“Ne Sihirdir Ne Keramet” bölümünde çeşitli fen bilimleri kuralları eğlenceli bir şekilde anlatılmıştır. Uçan Kağıtlar, Sihirli Yıldız, Oynak Su” başlıklı bölümlerde fen bilimlerinde belirli maddelerin başka maddeler ile sürtünme teması sonrası dokunma ile elektriklenme olayı eğlenceli bir sihirbazlık gösterisiymiş gibi anlatılmıştır. (C.1977, S.2, s.2)

“Ayı Yogi ve Tayfası, Parmak Kuklanız Olsun” başlıklı bölümde kes-yapıştır parmak kukla yapımına yer verilmiştir. (C.1977, S.3, s.6)

“Konuğumuz Japonya’dan Mitsuka Kardeş” başlıklı kes-yapıştır-giydir bölümünde oyun, yedi farklı Japon yerel kostümünün dergi sayfasından kesilerek Mitsuka isimli Japon çocuğa giydirilmesi şeklindedir. (C.1977, S.4, s.6-7)

“Komançi Kabilesinden Karabulut!..” başlıklı kes-yapıştır-giydir bölümü oyunu Kızılderili savaşçı Komançi Kabilesinin reisinin oğlu Çetan-Sapa’yı yani Karabulut’u Kızılderili yöresel kostümlerini dergiden keserek giydirme şeklindedir. (C.1977, S.5, s.7)

“Horozdan Papağan Olur mu?” başlıklı bölümde dağınık olarak verilen horoz parçalarının kâğıda kopya edilip kesilmesi ve daha sonra parçaların tekrar birleştirilerek bu parçalardan bir papağan elde edilmesi istenmiştir. (C.1977, S.7, s.7)

“Şen Ejderha” başlıklı kes-yapıştır oyununda verilen ejderha resminin kartona yapıştırılarak kesilmesi, tekerleklerinin de eklenerek tamamlanması ve oynanması şeklindedir. (C.1977, S.7, s.8-9)

“İşte Seksek Olimpiyatı” başlıklı bölümde nişan alma, haftanın günleriyle seksek, gökyüzü ve yeryüzü, top oyunu, değişik bir seksek, çeşitli top oyunları gibi altı farklı seksek türünün nasıl oynanacağı tarif edilmiştir. (C.1977, S.8, s.7)

“Buyurun Balık Avına “başlıklı oyunda çocukların günlük hayatta arkadaşlarıyla ya da ailesiyle birlikte oynayabileceği zar atılarak ilerlenen bir oyun sayfasına yer verilmiştir. (C.1977, S.8, s.7-8)

“Bir Köpek Bir de Horoz Yapalım” başlıklı kes-yapıştır-oyna bölümünde köpek ve horoz modellerine yer verilmiştir. Sayfanın çıkarılıp bir kartona yapıştırılması ve daha sonra kesilip oynanması anlatılmıştır. (C.1977, S.9, s.6)

“Oyun İçinde Oyun” başlıklı bölümde iki tam sayfa ve zar atarak ilerlenen yönergelere göre hareket edilen bir oyuna yer verilmiştir. (C.1977, S.9, s.8-9)

“Kendi Posterini Kendin Yap” başlıklı bölümde okurlara, verilen kareli alana Çitlembik Çocuk Kulübü’nün simgesi olan ayının tam sayfa posterini nasıl yapacakları ile ilgili tarife yer verilmiştir. (C.1977, S.10, s.7)

“Süslü Pembe Davete Hazırlanıyor” başlıklı bölümde çeşitli aksesuarların kesilmesi ve verilen boş bir insan yüzüne yapıştırılması şeklinde oynanan kes-yapıştır oyununa yer verilmiştir. (C.1977, S.10, s.8-9)

“Kovboy Köyü Kuruyoruz” başlığıyla büyük bir kes-yapıştır oyununa yer verilmiştir. Derginin dört sayısında çeşitli parçaları verilen kovboy köyü her sayıda iki tam sayfadan oluşmaktadır. (C.1977, S.11-14, s.8-9)

“Küçük Eskimo Kiku Sizi Oyuna Çağırıyor” başlıklı bölümde arkadaşlarla birlikte oynanabilecek ve zar atarak yönergelerle göre ilerlenebilen iki sayfa kaplayan bir oyuna yer verilmiştir. (C.1978, S.15, s.8-9)

“Fırtına Gibi Bir Yarış Otomobili” başlıklı kes-yapıştır-oyuna oyunu için bir otomobil resmine yer verilmiştir. (C.1978, S.15, s.10)

Çitlembik Mart 1978 16. sayı kapağında oyuna yer verilmiştir. Kes-yapıştır oyunu olan bahar temalı bir yapboza yer verilmiştir. Kesilen kapağın önce bir kartona yapıştırılması sonra siyah kesik çizgilerden kesilerek karıştırılması ve doğru parçaların bulunup resmin tamamlanması istenmiştir. (C.1978, S.16, s.1)

“Hedef: Cennet Bahçesi” başlıklı oyun zar ve oyun taşıyla adım adım ilerlenerek oynanan, sonundaki cennet bahçesine ulaşılan bir oyundur. (C.1978, S.16, s.8-9)

“Sen Yap Sen Oyna” başlıklı bölümde kutuların üzerine delik açılarak tahta çiviler takılan ve takılan bu çivilere halka atıp geçirilmeye çalışılarak oynanan bir oyuncağın yapımı tarif edilmiştir. (C.1978, S.17, s.7)

“Küçük bir Sihirbazlık” başlıklı bölümde iki bardağın arasına kâğıt koyarak üstüne üçüncü bir bardak yerleştirmenin yolu anlatılmıştır. (C.1978, S.18, s.16)

“Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde liseyi önceki yıl bitirmiş dergiyi Konya’dan takip eden okur Hatice Özarslan’ın dergi okurlarının eğlenmesi amacıyla kendi çizimleriyle yapımını anlattığı kayık şapka tarifine yer verilmiştir. Bu tarif oyun ve eğlence kategorisinde değerlendirilebilir. (C.1978, S.19, s.3)

“Gelin Çitlembik’in Yaz Bahçesinde Oynayalım” başlıklı oyun zar atılarak ve yönergelerle göre ilerlenerek oynanmaktadır. (C.1978, S.19, s.8-9)

“Oyun Eğlence” başlıklı bölümde “Sihirli Çengelli İğneler” oyununda iki çengelli iğneyle küçük bir sihirbazlık gösterisi resimlerle aşamalı olarak anlatılmıştır. “Kibrit Oyunu”

başlıklı ikinci oyunda kibrit çöpleri kullanarak çeşitli şekillerin nasıl yapılacağı gösterilmiştir. (C.1978, S.22, s.6)

“Garip bir Hayvanat Bahçesi” başlıklı kes-yapıştır-oyuna bölümünde vücudunun bölümleri karışık olarak verilen hayvanların tamamlaması istenmiştir. (C.1978, S.23, s.4-5)

“At Topu Devir Kutuyu “başlıklı mini oyunda okurlara bowlingi konserve kutularıyla oynayabilecekleri bir oyun tarif edilmiştir. (C.1978, S.24, s.11)

“Kendi Maskeni Kendin Yap” başlıklı bölümde dergi okurlarının tatilde yapabilecekleri eğlenceli fare, kurt, tilki ve leylek maskelerinin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. (C.1979, S.30, s.6)

“Kibrit Çöpleri Nereye Gitti?” soru başlıklı oyunda küçük bir sihirbazlık oyunuyla dolu bir kibrit kutusunun nasıl yok edileceği resimlerle aşamalı olarak anlatılmıştır. (C.1979, S.31, s.6)

“Haydi Maskeli Baloya!” başlıklı bölümde vücudunun bölümleri farklı insanlara ait altı kişiye yer verilmiştir oyunda verilen karelerin kesilerek 24 parça elde edilmesi kıyafet bütünlüklerine göre birbirine uyan parçaların alt alta konularak tamamlanması istenmiştir. (C.1980, S.38, s.8-9)

4.1.18. Anketler ve mini testler

Yayın hayatı boyunca içeriğinde sıklıkla değişime giden derginin 10. sayısından itibaren yeni bir içeriğe yer verilmiştir. Bu sayıyla birlikte çocuklara çeşitli eğlenceli sorular yöneltilerek öz değerlendirme becerilerini geliştirebilecekleri mini testlere yer vermeye başlanmıştır. İlk örneğini bu sayıda gördüğümüz öz değerlendirme sorularının yer aldığı bölüme uzun bir aradan sonra 20. sayıda tekrar yer verilmiş ve bundan sonraki sayılarda aralıklarla yer almıştır. Çocukların eksik, yetersiz ya da olumsuz yanlarını kendi gözleriyle görmesini sağlayarak öz farkındalık oluşturmak amaçlanmış ve bunu yaparken okurların eğlenmesi sağlanmıştır.

Çocukların dergide daha aktif yer alabilmeleri için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. 1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olması dolayısıyla dergi, sayfalarında çocukların görüş ve düşüncelerine daha çok yer vermeyi amaçlamış, bu durumu aynı yılın köşe yazısı bölümünde sık sık tekrarlamıştır. Anketlere katılım sağlanması konusunda çocukların düşüncelerinin

önemsendiği belirtilmiş ve okurlar bu konuda teşvik edilerek görüşlerini, düşüncelerini rahatlıkla ifade etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. “Dünya Çocuk Yılı” sebebiyle çocukların görüş, düşünce ve tercihlerine dergide yer vermek için çeşitli sorulardan oluşan anketlere yer verilmiştir. Bu bölüm dergide “Söz Çocukların” başlığıyla sunulmuştur. Doldurulan anket sorularıyla birlikte okura ait bilgilerin yer aldığı bilgi fişi de doldurularak postalanmış, gönderilen cevaplar değerlendirilerek bazı istatistikler sonuçlar okurla paylaşılmıştır. Test, anket içeriklerine başlıkları ve kısa açıklamalarıyla aşağıda yer verilmiştir.

“Kolay Arkadaş Edinebiliyor musun?” başlıklı testte başlığa uygun olarak sorulmuş ve okurların arkadaş edinebilme becerilerini ölçecek üç seçenekli yedi soruya yer verilmiştir. Her seçeneğin taşıdığı puan tablosuna yer verilmiştir. Verilen cevapların toplamı sonucunda puan aralıklarına göre değerlendirmeler yapılmıştır. (C.1977, S.10, s.10)

“Gözü Pek misiniz Yoksa Tabansız mı?” başlıklı testte iki seçenekli, evet ve hayır cevabından oluşan on soruya yer verilmiş ve okurun hortlak, Drakula, Frankenstein gibi bilinmeyen şeylerden korkup korkmadıkları test edilmiştir. Soruların puan değerlerine göre verilen toplam puan aralıklarında alınan puanlara göre değerlendirmelere yer verilmiştir. (C.1978, S.20, s.7)

“Zamanında Durmasını Biliyor musunuz?” başlıklı testte bazı insanların kendilerini gemlemeyi çok iyi bildikleri, bazı insanların da ok yaydan fırlamadan toparlanamadıkları belirtilmiş ve okurun bu konuda kendini değerlendirmesi istenmiştir. İki seçenekli evet ve hayır cevabından oluşan yedi soruya yer verilmiştir. Sorular verilen cevaplara göre puanlanmış ve verilen değer aralıklarından toplam puanın değerlendirilmesi istenmiştir. (C.1978, S.21, s.6)

“Kendi Kendini Sına” başlıklı bölümde “Şahin Bakışlı Mısın?” isimli teste yer verilmiştir. Testin amacı insanoğlunun yaşamında en çok gözlerinden yararlanarak bağlantı kurduğu, okurun da gözlerindeki güvenin tam olup olmadığı, bakışlarının keskinliğinin öz değerlendirilmesinin yapılması istenmiştir. Evet ve hayır cevaplarından oluşan on soruya yer verilmiştir. Verilen cevaplara göre toplanan puanlar verilen değer aralıklarına göre değerlendirilmiştir. (C.1978, S.23, s.12)

“Kendi Kendini Sına” başlıklı bölümde “İyi Bir Amigo Olabilir misin?” isimli testte evet, hayır cevabından oluşan iki seçenekli on soruya yer verilmiştir. Testin amacı okurun futbol sevgisini ve amigoluk potansiyeline sahip olma düzeylerini belirlemektir. Sonuçların,

soruların puan değerlerine göre verilen puan değer aralığından toplam puana göre değerlendirilmesi istenmiştir. (C.1978, S.23, s.12)

“Kar Yağdı Böyle Oldu” başlıklı bölümde “Doğru mu Yanlış mı?” başlıklı testte yer alan üç seçenekli altı soruya yer verilmiştir. Sorularda okurun kayak sporu ve bu spora ait terimlerle ilgili bilgisi test edilmek istenmiştir. (C.1978, S.25, s.4)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Maskeni Düşürüyoruz” isimli testle okurun kılık değiştirip maske takmasının nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır. İki seçenekli (evet, hayır) on sorudan oluşan testte sonuçlar sorulara verilen cevapların toplamının verilen değer aralıklarına göre yorumlanmasından oluşmaktadır. (C.1978, S.26, s.4)

“Mini Test” bölümünde “Yürekli Bir Çocuk musun?” başlıklı teste yer verilmiştir. İki seçenekli on sorudan oluşan testte okurun ne kadar cesaretli olduğu test edilmek istenmiştir. İki seçenekli on sorudan oluşan testten elde edilen puanlar değer aralıklarına göre yorumlanmıştır. (C.1979, S.28, s.4)

“Mini Test” başlıklı bölümde verilen “Zorluklara Meydan Okuyabilir misin?” başlıklı testte okurun atılganlık ve gözü pekliği test edilmek istenmiştir. İki seçenekli on sorudan oluşan testte sonuçlar toplam puanın yer aldığı değer aralıklarına göre yorumlanmıştır. (C.1979, S.29, s.5)

“Mini Test” başlıklı bölümde “İyi Bir Ders Yılı Geçirdiniz mi?” başlıklı testte okurların sonu yaklaşan ders yılını nasıl geçirdiğinin değerlendirilmesi istenmiştir. İki seçenekli on soruya yer verilmiştir. Testten elde edilen toplam puanlar verilen değer aralıklarına göre yorumlanmıştır. (C.1979, S.30, s.5)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Arkadaş Canlısı mısın? Yoksa...” başlıklı bölümde iki seçenekli on soruya yer verilmiştir. Testte okurların arkadaş canlısı mı yoksa bencil ve huysuz mu olduklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Testten elde edilen puanlar verilen sayı değeri aralıklarına göre yorumlanmıştır. (C.1979, S.31, s.4)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Korkak mısın, gözü pek misin?” başlıklı testle okurların hayaletlerden, hırsızdan, fareden, Ay Dede’den hatta kendi gölgesinden korkan biri mi olduğu yoksa gözü pek atalarımız gibi, hiçbir şeyden sakınmaz, korkmaz mı olduğunun

tespiti amaçlanmıştır. Test sonucu elde edilen toplam puanlar verilen sayı değeri aralıklarına göre değerlendirilmiştir. (C.1979, S.34, s.5)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Aktör Olabilir Misin?” başlıklı teste yer verilmiştir. Testle okurun sinemaya ve oyunculuğa yeteneğinin olup olmadığının saptanması amaçlanmıştır. İki seçenekli on sorudan oluşan testte toplam puanın verilen sayı aralıklarına göre değerlendirilmesi istenmiştir. (C.1979, S.35, s.6)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Sen de bir Mucit Olabilir misin?” başlıklı testte okurun mucit olup olamayacağının anlaşılması amaçlanmıştır. Test iki seçenekli on sorudan oluşmaktadır. Testten elde edilen toplam puanlar verilen değer aralıklarına göre yorumlanmıştır. (C.1979, S.36, s.6)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Muhallebici misin Yoksa Yiğit misin? Kış Söylesin!” başlıklı testte okurun kara kışa ve kara bayılır mı, oynamak için can mı atar yoksa evde sobanın başında pineklemeyi mi sevdiğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Test iki seçenekli on sorudan oluşmaktadır. Testten elde edilen toplam puanlar verilen sayı değeri aralıklarına göre yorumlanmaktadır. (C.1979, S.37, s.3)

“Mini Test” başlıklı bölümde “Kendini Sına” başlıklı testte okurların kendilerini becerikli mi yoksa beceriksiz mi oldukları yönünde değerlendirmeleri amaçlanmıştır. İki seçenekli on sorudan oluşan testte sonuçlar elde edilen toplam puanların sayı değeri aralıklarına göre yorumlanmasıyla elde edilmektedir. (C.1980, S.39, s.5)

1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olması dolayısıyla derginin bu yıldaki bazı sayılarında “Söz Çocukların” başlığı altında verilen birtakım sorularla çocukların görüşlerine yer verebilecekleri anketler düzenlenmiştir. Test sorularına verilen cevaplar dergiye posta yoluyla ulaştırılmış ve derginin bir sonraki sayısında test sonuçlarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

“Söz Çocukların” başlıklı bölümde yalnız kız okurların, yalnız erkek okurların hem kız hem de erkek okurların cevaplaması gereken üç bölüme yer verilmiştir. Kız okurların cevaplayacağı bölümde, kız okurların erkek arkadaşlarında gördükleri bazı meziyet ve kusurlara (kibar, bencil, kavgacı, zeki vb.) yer verilmiştir. Bu özelliklerden arkadaşlarına yakıştırdıkları dört özelliği işaretlemeleri istenmiştir. Sadece erkek okurların cevaplaması gereken bölümde, verilen meziyet ve kusurlardan hangilerini kendilerine yakıştırdıkları

belirlenmek istenmiş ve verilen özelliklerden dört tanesinin seçilmesi istenmiştir. Kız ve erkek okurların birlikte yanıtlanması gereken bölümde okurların aile büyükleri ile ilişkilerini saptamaya yarayan dört seçenekli beş soruya yer verilmiştir. Test soruları cevaplandıktan sonra sonuçların değerlendirilmesi için sayfanın kesilmesi ve sayfanın sonunda verilen bilgi fişinin de doldurularak derginin İstanbul adresine postalanması istenmiştir. (C.1979, S.35, s.3)

“Söz çocukların” başlıklı bölümde iki soruya yer verilmiştir. Birinci soruda derginin 36. sayısında yer alan bölümlerden en çok beğenilenin karşısındaki kutucuğun işaretlenmesi istenmiştir. İkinci soruda cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk hakkında düşüncelerinin bir sayfayı geçmeyecek biçimde çok özlü olarak yazılması istenmiştir. Sorular yanıtlandıktan sonra sonuçların değerlendirilebilmesi için sayfanın dergiden kesilmesi ve sayfanın altında verilen bilgi fişinin de doldurularak dergi merkezine posta yoluyla ulaştırılması istenmiştir. (C.1979, S.36, s.3)

“Söz Çocukların” başlıklı bölümde, sayfanın kenarında ayrılmış çok küçük bir bölümde mini bir ankete yer verilmiştir Dört sorudan oluşan testte dördüncü soru basım hatası sebebiyle yarım çıkmıştır ve soru anlaşılammaktadır. Hangi futbol takımının tutulduğunun sorulduğu ilk sorunun sadece erkek okurlar tarafından cevaplanması istenmiştir. Teste verilen cevapların posta yoluyla derginin İstanbul adresine postalanması istenmiştir. (C.1979, S.37, s.10)

“Söz Çocukların” başlıklı bölümde yalnız kız okurların, yalnız erkek okurların hem kız hem erkek okurların cevaplaması gerektiği, yay ayrıç içerisinde belirtilmiş üç soruluk teste yer verilmiştir. Soruların altında verilen boşluklara yanıtların yazılması şeklinde cevaplanacak testin ve altında verilen bilgi fişinin doldurularak dergi adresine postalanması istenmiştir. (C.1979, S.38, s.3)

“Söz Çocukların Kampanyası Sürüyor” başlıklı bölümde sadece kız çocuklarına yönelik iki seçenekli ve sorunun altındaki boşluğa yazılarak cevaplanacak toplam dört soruya yer verilmiştir. Verilen cevaplarla birlikte sayfanın altında yer alan bilgi fişinin de doldurularak dergiye posta yoluyla ulaştırılması istenmiştir. Diğer testlerin değerlendirilmesi derginin hemen sonraki sayılarında yapılmış ancak dergi yayın hayatına veda ettiği için son sayının değerlendirilmesi yapılamamıştır. (C.1979, S.39, s.7)

4.1.19. Yarışma ve duyurular

Daha çok okura ulaşabilmek, dergi satışlarını artırabilmek amacıyla armağan dağıtmak ve çeşitli yarışmalar düzenlemek çocuk yayınlarında sıklıkla başvurulan, okurlar tarafından ilgi gören etkili yöntemlerden biridir. Çitlembik dergisi de çocuk yayınlarında kullanılan bu geleneksel yöntemle başlamıştır. Her ay düzenli olarak okurlara, çekilişle armağan dağıtan dergi zaman zaman çeşitli yarışmalar düzenleyerek farklı armağan dağıtım yollarına da gitmiştir.

Derginin 2. sayısından son sayısına kadar ödül oyunlarında çekilişi kazanan okurların ad ve soyadlarına yaşadıkları şehir bilgilerine yer verilmiştir. Bu bilgi önce Hürriyet ve Kelebek gazetesinde daha sonra Çitlembik'te yayınlanmıştır. Armağanları, kulüp üye kartları ve rozetleri ellerine ulaşmayan okurların dergiye yazmaları istenmiştir. Dergide yer alan yarışma ve duyurulara aşağıda yer verilmiştir.

“Kelime Hazinesi” başlıklı bölümde “A” harfiyle başlayan ve resimleri verilen yirmi bitki, hayvan, eşya gibi kavramların önce isimlerini bulup sonrasında bu kavramların isimlerinin içerisinde geçtiği bir hikâye yazmaları istenmiştir. (C.1977, S.2, s.1)

Dergi sayfalarında okur mektuplarına verilen cevaplarda “Görüşlerinizi yansıtacak mektuplarınızı bekleriz.” ifadelerine yer verilmiştir. Bununla birlikte “Size bir müjdemiz olacak ve yakında arzuladığımız kulübü kuracağız.” ifadeleriyle okurların kendilerini ifade edebileceği bir sayfanın olacağı duyurulmuştur. (C.1977, S.4, s.4)

“İstekleriniz” başlıklı bölümde önceki sayıda proje halinde olan Çitlembik Çocuk Kulübünün kurulması kararlaştırılır. Gelecek sayıda ayrıntılı bilgi verileceği belirtilir. Ayrıca dergiye gönderilen yapıtların kullanılmaya başlandığı müjdelenmiş ve yarışmalar düzenleneceği belirtilmiştir. (C.1977, S.5, s.4)

“Sizleri Çitlembik Çocuk Kulübüne Üye Olmaya Çağırıyoruz.!” başlığıyla yer verilen bölümde Çitlembik çocuk kulübüne nasıl üye olunacağı açıklanır. Üyelik fişinin doldurularak bir fotoğrafla birlikte postalanması istenir. Bilgilerini gönderen okurlara üyelik kartı ve kulüp rozeti gönderileceği duyurulur. Bundan sonraki sayılarda üyelik için gerekli şartlar sürekli tekrar edilmiştir. (C.1977, S.6, s.4)

“Haberler” başlıklı bölümde “Çitlembik gezi motoru 6 Ağustos'ta hareket ediyor!” ifadesi altında 6 Ağustos'ta kulüp üyeleriyle bir motor gezisi yapılacağı duyurulmuştur. Kurayla belirlenecek 125 üyeyle yapılacak gezi saat 10. 00'da Eminönü'nde başlayacaktır.

Daha sonra Emirgan'da çay molası, kâğıt helva yeme yarışı, Kanlıca'da yoğurt yeme yarışı, Küçüksu çayırında futbol maçı yapacaklardır. Geziye Hürriyet gazetesi çocuk sayfası yönetici Yıldırım Ağabey başkanlık edecek, gezide Ayşe Abla'da bulunacaktır. Geziye katılacak kulüp üyelerine üye kartları ve rozetlerinin motor gezisinde dağıtılacağı diğer okurlara posta yoluyla gönderileceği de duyuru içeriğinde yer alan bilgilerdendir. (C.1977, S.9, s.4)

Okurlardan gelen talepler üzerine Çitlembik okurları arasında mektup arkadaşlığı etkinliğine başlanmış ve diğer Çitlembik okurlarıyla mektuplaşmak isteyen diğer okurların adresleri verilerek çağrıda bulunulmuştur. (C.1978, S.19, s.3)

“Ada Turuna Çıkıyoruz!” başlığı ile ağustos ayı içerisinde Çitlembik Çocuk Kulübü üyelerinden 50 kişilik bir grupla Heybeliada turu için duyuru yapılmıştır. Tura katılacaklar kulüp üyeleri arasından kurayla seçilecektir. (C.1978, S.20, s.3)

Gelecek dönemde kulüp üyelerinin daha sık bir araya geleceği, tiyatro etkinlikleri yapılarak kuliste sanatçılarla tanışılacağı ve daha ilginç geziler de planlandığı duyurulmuştur. Ayrıca sadece İstanbul'da değil Ankara, İzmir'deki Çitlembik'çiler için de etkinlikler planlandığından bahsedilmiştir. (C.1978, S.22, s.4)

“Haydi... Fındık'a Bir Eş Bul, Sen de Kazan” başlıklı bölümde sevimli dostunuz Fındık'a bir eş çizip bir de isim bularak yarışmaya katılın duyurusu yapılmıştır. En çok beğenilen resimlerden 6 tanesine sürpriz armağan verileceği belirtilmiştir. (C.1978, S.22, s.12)

“Şimdi siz en beğendiğinizi seçin yarım düzine defter kazanın.” sloganıyla Fındık'a eş seçimi için gönderilen resimler içerisinden 10 tane resim belirlenmiş ve oylamaya sunulmuştur. Oylama için bilgi fişine yer verilmiş ve okurlardan oylamaya katılmaları istenmiştir. (C.1979, S.24, s.2)

“Birinci Cildimiz Tamamlandı” başlığıyla derginin 24. sayısıyla birlikte birinci cildin tamamlandığı ve cilt kapaklarının hazır olduğunda duyurulacağı ve cilt kapaklarının okurlardan isteyenlere ücretli olarak gönderileceği belirtilmiştir. (C.1979, S.24, s.2)

Fındık'a eş bulma oylamasında Orhan Çeviksoy'a ait 3 numaralı resim kazanmış ve oylama sonuçları paylaşılmıştır. (C.1979, S.26, s.2)

“Çitlembik’çiler! Sizlere sesleniyoruz! Aranızda yazışın, birbirinizle arkadaş olun...” ifadelerine yer verilen bölümde mektuplaşma için hangi şehirden arkadaşlarla mektuplaşmak isteniyorsa, beğeni, uğraş, akla gelen diğer özellikleri belirten kısa birer yazının adresle birlikte dergiye gönderilmesi istenmiştir. Diğer sayılarda zaman zaman mektup arkadaşlığı için duyuru yapılmıştır. (C.1979, S.26, s.12)

1979 yılı Çocuk Yılı ilan edilmiş Çocuk Yılı hakkında bilgi verilmiş ve bunun için Elele dergisinin düzenlemiş olduğu yarışmanın (şiir, resim, yazı) sona erdiği, finale kalan yarışmacıların isimlerine bu ay ana dergi Elele’ de yer verileceği duyurulmuştur. (C.1979, S.27, s.2)

“Bahara Hazır Olun” başlıklı bölümde bahar gezisi için “İstanbul’da bulunan Çitlembik’çiler acaba nereye gitmek isterler?” diyerek okurların fikirleri sorulmuş, okulu başarıyla geçen okurlara da sürpriz hazırlandığı duyurulmuştur. (C.1979, S.27, s.2)

“Mektuplaşmak isteyen küçük okurlarımız, bize yazabilir... Meraklarını, uğraşlarını, yaşını belirterek sen de Çitlembik’çilerle mektuplaş...” başlığıyla okurlara mektup arkadaşlığı yapmaları için çağrıda bulunulmuş. (C.1979, S.28, s.2)

“Mayıs Gezimiz!” başlıklı bölümde mayıs ayında Çitlembik Çocuk Kulübü üyeleriyle kır gezisi Yıldırım Ağabey başkanlığında yapılacaktır. Geziye katılacak üyelerin ev adreslerine, geziyle ilgili detaylı bilgilerin nisan ayı itibariyle postalanacağı duyurulmuştur. (C.1979, S.29, s.2)

Mayıs ayında yapılacak gezinin detaylarıyla ilgili geziye katılacak 75 okura mektup gönderildiği ve geziyle ilgili detaylara gelecek sayıda yer verileceği duyurulmuştur. (C.1979, S.30, s.2)

“Fındık’ tan Mesaj!” başlıklı bölümde Fındık ve eşi Fıstık’ın uzun bir geziye çıktığı için dergi sayfalarına saklanamadığı bu nedenle ödül için okurlardan sadece mayıs kuponu istenir ve kuponun gönderiminin 1 Haziran’a kadar uzatıldığı duyurulur. (C.1979, S.31, s.2)

“Belgrad Ormanı’nda Top Oynadık, Acıktık...” başlıklı bölümde mayıs ayında yapılan gezi, detaylarıyla anlatılmıştır. (C.1979, S.32, s.2-3)

“Çocuk Yılında Söz Çocukların ve Davran Kaleme Yaz Bize” başlıklı bölümlerde ekim ayı sayısında 1979 yılının Çocuk Yılı olması dolayısıyla “Söz Sizde” adı altında

araştırma yapılacağı duyurulmuştur. “Siz çocuklar bundan sonra sesinizi Çitlembik’te daha geniş bir biçimde duyurma olanağı bulacaksınız. Dergi ve diğer konularla ilgili neler düşündüğünüzü ekim ve sonrası sayılarda yöneltilen sorularla saptamaya çalışacağız.” ifadelerine yer verilmiştir. (C.1979, S.35, s.3-4)

“Yeni oyunumuza başlıyoruz...” ifadesine yer verilen “Bas Kahkahayı Kazan Armağanı” başlıklı bölümde armağanlı fotoğraf yarışması hakkında duyuru yapılmıştır. Bölümde şu ifadelere yer verilmiştir: “Yarışmamız şöyle olacak: Fotoğraf çekiyorsan, sen kardeşinin gülen bir fotoğrafını veya annen, baban ya da bir başka büyüğünün çektiği, senin gülen fotoğrafını bize gönder. Bir fotoğrafçı tarafından çekilen gülen bir fotoğrafınla da yarışmaya katılabilirsin.” (C.1979, S.37, s.5)

“Bastılar Kahkahayı, Kazandılar Armağanları!” başlığı altında ayın kahkahacıları olarak seçilen üç okurun ismine ve çektikleri fotoğraflara yer verilmiştir. (C.1979, S.39, s.6)

4.1.20. Eğitim-öğretim ile ilgili bilgiler

Dergide birçok konuya değinilmiştir fakat bazı konularla ilgili satır aralarından, dolaylı olarak bilgiler elde edilmektedir. Eğitimle ilgili herhangi bir bölüme yer verilmemiştir ancak Ayşe Abla başlıklı köşe yazısı bölümünde ve okurlardan gelen mektuplara cevap verilen bölümlerdeki ipuçlarından yola çıkarak o dönem eğitim sistemi ve okullarda yaşanan genel sorunlarla ilgili birkaç bilgiye ulaşılmaktadır. Derginin temmuz sayılarında şu ifadeye yer verilmiştir:

“Sevgili çocuklar yaz tatilinin en hareketli dönemine girmiş bulunuyoruz. Bundan sonra eğlenmek ve dinlenmek hepinizin hakkı! Bu arada sınıflarını geçen kardeşlerimizi kutlar, bütünlemeye kalanlara da son bir çaba daha göstermelerini hatırlatırız.” (C.1977, S.8, s.4)

“Sevgili Çitlembik ‘çiler! Kuşkusuz yaz tatilinizin en güzel günlerindesiniz. Özellikle sınıflarını bütünlemeye kalmadan geçen kardeşleriniz, şimdi eğlenmenin, dinlenmenin, denizin ve güneşin tadını bol bol çıkartıyordur. (C.1978, S.20, s.2)

Bu ifadelerden tatil dönemlerinin günümüz tatil dönemleriyle aynı zamanlar olduğunu ayrıca o dönemde dönem içerisinde başarılı olamayan öğrencilere temmuz ayı içerisinde bütünleme sınavları yapıldığını anlıyoruz.

Dönemin eğitim sistemiyle ilgili bir diğer ipucu da şu şekildedir:

“Sevgili Çitlembik ‘çiler! İşte mayıs geldi. Önce ortaokul ve liseli kardeşleriniz sonra da ilkokuldakiler yaz tatiline girecekler.” (C.1978, S.30, s.2)

Bu ifadeden eğitim kademelerinin farklı zamanlarda yaz tatiline girdiğini anlıyoruz.

Derginin bir haziran sayısında okurun gönderdiği bir fıkra yer verilirken fıkranın açıklama bölümünde şöyle bir ifade geçmektedir:

“Kardeşinizin anlatacağı bir fıkrası var. İstanbul’da bir süre önce okullarda görülen bit salgını sırasında kendi tanık olmuş bu olaya.” (C.1978, S.19, s.2)

Bu ifadelerden o dönemde İstanbul geneli okullarda bir bit salgını olduğunu anlamaktayız.

“Ayşe Abla’nın Köşesi” başlıklı bölümde “Sevgili Çitlembik ‘çiler ağustos ayında kâğıt sıkıntısı yüzünden derginizin geç çıkması nedeniyle dostunuz Fındık’ın armağan çekilişini de 15 Ağustos yerine 1 Eylül’de yapacağımızı, Hürriyet gazetesi aracılığıyla sizlere duyurmuştuk.” ifadelerinden eğitim-öğretimde kâğıt sıkıntısı yaşandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca derginin yayın hayatına başladığı ilk zamanlardan son sayıya kadar bu sıkıntının var olduğu söylenebilir. (C.1979, S.23, s.2)

Okurlardan gelen istekler bölümünde dergi sayfalarının arttırılması ya da poster armağanı yönündeki istekler kâğıt sorunu dolayısıyla geri çevrilmiştir. Ayrıca “Ekim Armağanımız Okul Defteri” başlıklı bölümde “Bu ayın armağanı da defter! Bu armağana bu pahalılıkta herhalde sizlerden çok anneleriniz babalarınız sevinecek.” ifadesiyle aynı duruma ve pahalılığa dikkat çekilmiştir. Belki de bu sebepten dergi armağan olarak birçok kez defter dağıtmıştır.

Sanat ve edebiyat

Dergide yer verilen birçok renkli içeriğin yanında yayınlandığı döneme dair o dönem için güncel sayılan günümüzdeyse tarihi bilgi niteliğinde birçok bilgi bulabilmekteyiz. Bu bilgiler arasında elde ettiklerimizden bazıları derginin yayınlandığı dönemde popüler olan ses sanatçıları ve bu sanatçılarla özdeşleşen şarkılarıdır. Derginin oyun sayfasında yer verilen, sanatçılarla şarkılarının eşleştirilmesi istenen oyunlarda o dönem toplumunda popüler olan, sevilen ses sanatçıları ve bu sanatçılarla özdeşleşen şarkılarını görme ve tanıma imkânı

bulmaktayız. Çocuğun yaşadığı toplumun kültür, sanat dünyasını tanınması amacıyla oyunlarda dönemin ünlü ses sanatçılara yer verilmiştir. Bunun dışında dergide yer alan oyunlarda, biri ülkemizde diğeri dünyada ünlü iki yazara yer verilmiştir. Oyunlarda yer verilen sanatçılar ve eserleri aşağıda belirtilmiştir.

“Çitlenbik'te Şenlik Var!” başlıklı bölümde yer verilen şarkıcı şarkı eşleştirme oyununda Serpil Barlas (Yaşamaya Bak), İbo (Balonlarım), Tanju Okan (Parkta Yatıyorum), Neco (Onlar) yer alan ünlü isimler ve o dönemde bu ünlü isimlerle özdeşleşen şarkıdır. (C.1979, S.26, s.3)

“Şenlik Başlıyor!” başlıklı bölümde yer alan oyunda İlhan İrem (İşte Hayat), Ali Rıza Binboğa (Yarımlar), Melike Demirağ (Yarın Güneş Doğacak), Selçuk Ural (Bir Şarkı Çal), Ajda Pekkan (Ya Sonra), Atilla Atasoy (Dilenci) gibi o dönem ünlü sanatçılara ve eserlerine yer verilmiştir. (C.1979, S.28, s.3)

“Yıldız Yağmuru” başlıklı bölümde yer alan eşleştirme oyununda Erol Evgin (Aldım Başımı Gidiyorum), Nükhet Duru (Büyüme Çocuk), Füsün Önal (Bir Tanem), Zeki Müren (Hayat Harcadım Beni), Sezen Aksu (Minik Serçe), Ali Rıza Binboğa (İlk Öğretmen), İbo (Kuklulardan Birisi), Melike Demirağ (Yarın Güneş Yine Doğacak) ve şarkıları yer almıştır. (C.1979, S.30, s.6)

“Yıldızlar Nereye Gidiyor?” başlıklı bölümde yer alan oyundaysa Selçuk Ural, Suna Yıldızoğlu, Nilüfer, Ercan Erdura, Edip Akbayram, Erdem Alkın'a yer verilmiştir.

“İyi Bak Bul” başlıklı bölümde yer alan bulmaca oyununda Erol Evgin'e yer verilmiştir. (C.1979, S.36, s.6)

Ayrıca okurlardan gelen mektuplar bölümünde okurun isteği üzerine ünlü sanatçı Cem Karaca'nın eşi Toto Karaca'nın adresine yer verilmiştir. (C.1977, S.9, s.5)

“Oyun Bulmaca Eğlence” başlıklı oyunda dağınık verilen harfler sıralandığında dünyaca ünlü bir yazarın isminin ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Harfler sıralandığında çıkan isim John Steinbeck'tir. Dergide sadece iki oyunda yazar adı geçmiştir, başka örneğine rastlanmamıştır. (C.1977, S.11, s.2)

“Oyna Eğlen Öğren” başlıklı oyunda verilen kelimelerde eksik olan harfler tamamlandığında ünlü yazar Yaşar Kemal'in romanlarından birinin adının bulunacağı

belirtmiştir harfler yerleştirildiğinde çıkan kitap isminin “Ağrı Dağı Efsanesi” olduğu görülmektedir. (C.1778, S.23, s.7)

4.2. Değerler Eğitimi

Türkçe öğretim programlarında değer kavramı ve değer öğretimi şöyle ifade edilmiştir: Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı” öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır. Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (Türkçe Eğitim Programı, 2000).

Değer kavramı pek çok farklı şekilde ifade edilmiş ve tanımlanmıştır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

“Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul

edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlar” şeklinde ifade edilmiştir (Kızılcılık ve Erjem ,1994).

Theodorson’a göre değer, sosyal ilişkilerin ve kavramların önemi üzerine yapılan değerlendirmelerde eylemleri ve amaçları yargılamak için temel ölçüleri sağlar ve toplumun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş davranış prensipleridir (Aydın M. Z., 2005).

Değer toplumun; bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü duygu, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetleridir (Çelikkaya,1996).

Değerler, yerel manada içinde yaşanılan toplumu, daha genel olarak ise tüm insanlığı ilgilendiren davranışların nasıl olması gerektiğini belirleyebilmektedir (Ulusoy, 2007).

Değerler bize amaçlarımızı belirlemede neyin doğru neyin yanlış olduğunu söylemede, iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlaki ve ahlaki olmayan şeyler hakkında ölçütler sunar (Bozkurt, 2008).

Değerler, bireyin kendisini toplumun da bireyi kontrol etmesini sağlayan önemli unsurlardan biridir (Doğan, 2002).

Değerler insanların kıymet atfettiği, ulaşmak istediği ve ulaşmak için çaba gösterdiği şeylerdir. Bunlar mal, mülk, servet gibi kişisel değerler olduğu gibi mutluluk, huzur, Allah sevgisi, vatan sevgisi, bayrak sevgisi gibi manevi ve milli değerler de olabilir (Bolay, 2007).

Sosyal bir varlık olan insan, toplum içerisinde yaşamak ve içinde yaşadığı milletin değerlerini, inançlarını, davranış biçimlerini dikkate almak zorundadır (Doğan N., 1993).

Değerler aynı zamanda milletlerin tarihi birikimleri ile ortaya koyduğu, milletin tamamı tarafından kabul edilip, milletin varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen, tasvip ve teşvik gören, korunan kabulleniş ve inançlardır (Tural, 1992).

Yalnızca içsel motivasyonla iyilikleri gerçekleştirmemizi sağlayan eğilimler değil, aynı zamanda karşı karşıya kalınan kötülükleri, tehlikeleri, sıkıntıları ortadan kaldırmayı sağlayan ve sözü edilen iyiliklerin gerçekleştirilmesi sürecinde destekleyici olan ve kişileri iyi olanın bilgisiyle de donatan eğilimlerdir de (Toku, 2002).

Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003).

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (1-8. sınıflar) tespit edilen değerlere aşağıda yer verilmiştir.

1. Adaletli Olma Değeri
2. Alçak Gönüllü Olma Değeri
3. Aile Bireyleri Arasındaki Sevgi ve Bağlılık Değeri
4. Ailenin Kıymetini Bilme Değeri
5. Amaçlara Ulaşmak İçin Azimli Olma Değeri
6. Amaçlara Ulaşmak İçin Disiplinli Çalışma Değeri
7. Amaçlara Ulaşmak İçin Emek Verme Değeri
8. Amaçlara Ulaşmak İçin Sabırlı Olma Değeri
9. Anne Sevgisi Değeri
10. Annenin Kıymetini Bilme Değeri
11. Araştırmacı Olma Değeri
12. Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme Değeri
13. Armağan Verme Değeri
14. Aşırılıktan Kaçınma ve Davranışlarında Ölçülü Olma Değeri
15. Başarıya Ulaşmak İçin Çalışma Değeri
16. Başkalarının Düşüncelerine Saygı Duyma Değeri
17. Başkaları Hakkında Asılsız Sözler Söylememe Değeri
18. Başkalarının Haklarını Gözetebilme Değeri
19. Başkalarının Haklarına Saygı Duyma Değeri
20. Başkalarını İncitmeme Değeri
21. Başkalarını Küçümsememe Değeri
22. Başkalarına Saygılı Olma Değeri
23. Batıl İnançlara İnanmama Değeri
24. Bayrağa Saygılı Olma Değeri
25. Bilgili İnsan Olma Değeri
26. Bilgiye Ulaşma Yollarını, Tekniklerini Öğrenme Değeri
27. Bilimlik Eserlere Önem Verme Değeri
27. Bilim Adamlarının Kıymetini Bilme Değeri

28. Bilim ve Teknolojiyi Günlük Hayatta Kullanma Değeri
29. Bilimlik Düşünceye Önem Verme Değeri
30. Bilimlik Eserlere Önem Verme Değeri
31. Bilimlik Gerçekleri Benimseme Değeri
32. Birey, Toplum Sorunlarını Tanıma ve Çözebilme Değeri
33. Birlikte Üretebilme, İş Yapabilme Değeri
34. Büyüklerin Sözüünü Dinleme Değeri
35. Canlılar Hakkında Bilgi Sahibi Olma Değeri
36. Cesaretli Olma Değeri
37. Cinsiyet Ayrımcılığı Yapmama Değeri
38. Çalışkan Olma Değeri
39. Çalışma Bilincini Taşıma Değeri
40. Çevre Duyarlılığı Gelişmiş Bireyler Olabilme Değeri
41. Çevreyi Koruma Bilincine Sahip Olma Değeri
42. Çevreyi Temiz Tutma Bilincini Kazanma Değeri
43. Çocukların Sağlıklı Gelişimi İçin, Ebeveynlerin Uygun Ortamı Sağlaması Değeri
44. Deneyimlerden Ders Çıkarma Değeri
45. Dengeli, Sağlıklı Bir Kişilik ve Karaktere Sahip Olma Değeri
46. Doğal Afetlerde Yardımlaşma Değeri
47. Doğayı İzleme, Doğadaki Değişimleri Fark Etme ve Yorumlama Değeri
48. Doğayı Sevme ve Koruma Değeri
49. Doğru Karar Vermede Bireyin Kendi İsteklerinin Farkında Olması Değeri
50. Doğru Olma Değeri
51. Duygu ve Düşünce Dünyasını Olumlu Etkileyecek Hayaller Kurma Değeri
52. Dürüst Olma Değeri
53. Düzenli Olma Değeri
54. Ebeveyne, Aile Büyüklerine Sevgi ve Saygı Duyma Değeri
55. Edebî Eserlere Önem Verme Değeri
56. Ekolojik Dengeyi Sağlamaları Sebebiyle, Canlıların Önemi Kavrama Değeri
57. Eleştirel Düşünme Becerisi Kazanma Değeri
58. Emaneti Yerine Ulaştırma Değeri
59. Emek Vererek Yaşamını Sürdürme Değeri
60. Eşyaların Kıymetini Bilme Değeri

61. Ev İşlerinde Ebeveyne, Büyüklere Yardım Etme Değeri
- 62.Evrensel Kültür Değeri Tanıyıp Benimseme Değeri
- 63.Faydalı İnsan Olma Değeri
- 64.Fedakâr Olma Değeri
- 65.Geçmiş Olumlu ve Olumsuz Yönleriyle Değerlendirme Değeri
- 66.Girişimci Olma Değeri
- 67.Görevini Başarıyla Yerine Getirme Değeri
- 68.Güler Yüzlü Olma Değeri
- 69.Güvenilir Olma Değeri
- 70.Güzel Sanatlara Önem Verme Değeri
- 71.Hak Sahibi Olmadığımız Malzemeleri Almaktan Kaçınma Değeri
- 72.Hayallere Ulaşma Değeri
73. Hayatın Kıymetini Bilme Değeri
74. Hayatta Doğru Kararlar Verebilme Değeri
- 75.Hayvanları Sevmeye ve Koruma Değeri
- 76.Hayvanları Doğal Ortamlarında Yasatma ve Koruma Değeri
- 77.Hoşgörülü Olma Değeri
- 78.İç Güzelliğe Sahip Olma Değeri
79. İlgi ve Yeteneklerini Geliştirme Değeri
- 80.İnsanları Gereksiz Yere Sorgulamama Değeri
81. İnsanlara Sevgi ve Saygı Duyma Değeri
- 82.İsteklerimizi Aile Sartlarına Göre Ayarlayabilme Değeri
83. İsteklerimizi İhtiyaçlarımıza Göre Ayarlayabilme Değeri
84. İş Birliği Yapma Değeri
- 85.İşini, Görevini En İyi Şekilde Yapma Değeri
86. İyi İnsan Olma Değeri
87. İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri
88. İyilik Yapma Değeri
- 89.Kanaatkâr Olma Değeri
90. Kardeş Sevgisi Değeri
91. Karşıdakini İkna Etmede Dili İyi Kullanabilme Becerisinin Önemi Anlama Değeri
- 92.Karşımıza Çıkan Fırsatları İyi Değerlendirebilme Değeri
93. Karşısındakini Dinleme Becerisine Sahip Olma Değeri

94. Kayıp Eşyaları Sahibine Ulaştırma Bilincine Sahip Olma Değeri
95. Kendini İfade Edebilme Yollarını Öğrenme Değeri
96. Kıskançlık Duygusundan Uzak Durma Değeri
97. Kibar Olma Değeri
98. Kibirli Olmama Değeri
99. Kişinin Haklarının Bilincinde Olma Değeri
100. Kişi ve Toplum Sorunlarına Duyarlı Olma Değeri
101. Komşuları Rahatsız Etmeme Bilincini Kazanma Değeri
102. Komşuluğun Önemine İnanma Değeri
103. Konuksever Olma Değeri
104. Korkularımızı Yenme Değeri
105. Kötü Niyetli İnsanlardan Kendini Sakınma Değeri
106. Kültür Değerlerimizi Tanıma ve Sevme Değeri
107. Kütüphanelerden Yararlanma Değeri
108. Masallardan Ders Çıkarma Değeri
109. Masalları Koruma Değeri
110. Merhametli Olma Değeri
111. Meslek Sahibi Olmanın Önemini Kavrama Değeri
112. Minnettar Olma Değeri
113. Mutluluk Duygusuna Sahip Olma Değeri
114. Okulu ve Öğretmenleri Sevme Değeri
115. Okuma Sevgisi ve Alışkanlığı Kazanma Değeri
116. Olumlu Davranışların Ödüllendirilmesi Değeri
117. Olumsuz Davranışlardan Uzak Durma Değeri
118. Onurlu Olma Değeri
119. Öfkeyi Kontrol Altında Tutma Değeri
120. Öğrenmeye Meraklı ve İstekli Olma Değeri
121. Öğretmenlerimize Saygı Duyma
122. Öğretmenlerimizin Kıymetini Bilme Değeri
123. Ölen Aile Büyüklerini Unutmuyarak, Anısını Sevgiyle Kalpte Yaşatma Değeri
124. Ön Yargılı Olmaktan Kaçınma ve İnsanı Tanıyıp, Sevme Değeri
125. Paylaşma Değeri
126. Sabırlı Olma Değeri

- 127.Sadakat Sahibi Olma Değeri
- 128.Sağlığa Zararlı Alışkanlıklardan Uzak Durma Değeri
- 129.Sağlığın Kıymetini Bilme Değeri
- 130.Sağlıklı Bir İletişim İçin Dili Doğru ve Etkili Kullanma Değeri
- 131.Sağlıklı Yaşam İçin Doğal Beslenmenin Önemine İnanma Değeri
132. Sahip Olduğumuz Her Şeyi Hak Etme Değeri
- 133.Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme Değeri
134. Sahiplenme Değeri
- 135.Sanatçılara Önem Verme Değeri
- 136.Sebep-Sonuç İlişkisi Kurma Değeri
- 137.Sevginin Gücüne İnanma Değeri
- 138.Sorumluluk Sahibi Olma Değeri
- 139.Sorunları Çözerken İş birliği ve Dayanışmanın Önemine İnanma Değeri
- 140.Sözünde Durma Değeri
- 141.Suyu Bilinçli Bir Şekilde Kullanma Değeri
- 142.Şükretme Değeri
- 143.Tehlikeli Davranışlardan Uzak Durma Değeri
- 144.Tehlikelerden Korunma Değeri
- 145.Teknolojik Gelişmelerden Haberdar Olma Değeri
- 146.Temiz Olma Değeri
- 147.Tiyatroya Önem Verme Değeri
- 148.Toplumda Sevgi ve Saygı Görmek İçin Dış Görünüşümüze Önem Verme Değeri
- 149.Üretken Olma Değeri
- 150.Varlıkları Algılama, Kavrama, Anlamlandırma Değeri
- 151.Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme Değeri
- 152.Vicdan Sahibi Olma Değeri
153. Yapıcı Düşünceye Sahip Olma Değeri
- 154.Yapıcı Eleştirel Düşünceye Sahip Olma Değeri
- 155.Yaratıcı Olma Değeri
- 156.Yardımsever Olma Değeri
- 157.Yaş Grubuna Uygun, Duygu ve Düşünce Dünyasını Olumlu Etkileyecek Televizyon Programlarını İzleme Değeri
- 158.Yaşadığı Çevrenin Sorunlarıyla İlgili Olma Değeri

- 159.Yaşamı Sevinci Değeri
 160.Yaşlılara Saygı Duyma Değeri
 161. Yetişkinlerin Çocuk Ruhunu Kaybetmemesi Değeri
 162.Yoksullara Yardım Etme Değeri
 163.Zamanı Verimli Kullanma Değeri
 164.Zengin Sözcük Hazinesine Sahip Olma Değeri
 165.Zor Günlerinde Arkadaşlara Yardım Etme Değeri
 166.Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri (Türkçe Öğretim Programı)

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan, yukarıda yer verilen değerler esas alınarak Çitlembik dergisinde yer alan metinler değerler eğitimi bağlamında incelenmiş ve ortak değer başlıkları halinde sınıflandırılmıştır. Çitlembik dergisinin değer profilini belirleyebilmek için her değer ifadesinin ne kadar ve hangi sıklıkta geçtiğine bakılmıştır.

Tablo 4.2. Çitlembik'te yer verilen değerlerin dağılımı ve sıklığı

Çitlembik'te Yer Alan Değerler	Tekrarlanma Sayısı
Adaletli Olma Değeri	2
Aile Bireyleri Arasındaki Sevgi ve Bağlılık	1
Alçak Gönüllü Olma Değeri	2
Amaçlara Ulaşmak İçin Sabırlı Olma Değeri	2
Anne Sevgisi Değeri	2
Anne Kıymetini Bilme Değeri	2
Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme Değeri	8
Armağan Verme Değeri	5
Araştırmacı Olma Değeri	8
Başkalarını İncitmeme Değeri	2
Başkaları Hakkında Asılsız Sözler Söylememe Değeri	1
Birlikte Üretebilme, İş yapabilme Değeri	1
Büyüklerin Sözüne Dinleme Değeri	5
Cesaretli Olma Değeri	8
Canlılar Hakkında Bilgi Sahibi Olma Değeri	7
Çalışma Bilincini Taşıma Değeri	1

Dengeli, Sağlıklı Bir Kişilik ve Karaktere Sahip Olma Değeri	1
Doğayı Sevme ve Koruma Değeri	8
Doğru Olma Değeri	3
Dürüst Olma Değeri	4
Ebeveyne, Aile Büyüklerine Sevgi ve Saygı Duyma	1
Emek Vererek Yaşamını Sürdürme	1
Fedakâr Olma Değeri	5
Güvenilir Olma Değeri	6
Görevini Başarıyla Yerine Getirme Değeri	4
Hayatta Doğru Kararlar Verebilme Değeri	2
Hayvanları Sevme ve Koruma Değeri	3
İyi İnsan Olma Değeri	12
İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri	9
İyilik Yapma Değeri	3
İş Birliği Yapma Değeri	8
İşini, Görevini En İyi Şekilde Yapma Değeri	1
Kardeş Sevgisi Değeri	3
Karşıdakini İkna Etmede Dili İyi Kullanabilme Becerisinin Önemini Anlama Değeri	1
Kanaatkâr Olma Değeri	6
Karşımıza Çıkan Fırsatları İyi Değerlendirebilme Değeri	5
Kibar Olma Değeri	12
Kibirli Olmama Değeri	3
Kişi ve Toplum Sorunlarına Duyarlı Olma Değeri	4
Konuksever Olma Değeri	5
Kötü Niyetli İnsanlardan Kendini Sakınma Değeri	2
Masallardan Ders Çıkarma Değeri	1
Masalları Koruma Değeri	2
Merhametli Olma Değeri	13
Minnettar Olma Değeri	14
Okulu ve Öğretmenleri Sevme Değeri	1
Okuma Sevgisi ve Alışkanlığı Kazanma Değeri	4

Olumsuz Davranışlardan Uzak Durma Değeri	2
Ön Yargılı Olmaktan Kaçınma ve İnsanı Tanıyıp, Sevme Değeri	3
Paylaşma Değeri	2
Sabırlı Olma Değeri	5
Sorunları Çözerken İş Birliği ve Dayanışmanın Önemine İnanma Değeri	3
Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme Değeri	6
Sağlığın Kıymetini Bilme Değeri	3
Sözünde Durma Değeri	3
Şükretme Değeri	2
Tehlikelerden Korunma Değeri	8
Vatanımı, Milletini Sevme ve Yüceltme Değeri	11
Varlıkları Algılama, Kavrama, Anlamlandırma Değeri	3
Vicdan Sahibi Olma Değeri	3
Yaratıcı Olma Değeri	1
Yapıcı Eleştirel Düşünceye Sahip Olma Değeri	5
Yardımsever Olma Değeri	2
Yaşama Sevinci Değeri	4
Yaşlılara Saygı Duyma Değeri	6
Zor Günlerde Arkadaşlara Yardım Etme Değeri	2
Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri	4

4.2.1. Çitlembik çocuk dergisindeki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi

İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve bireyin toplum içindeki davranışlarını etkileyen en önemli motivasyon kaynaklarından biri değerlerdir. İnsanın sosyal bir varlık olması diğer insanlarla ilişkilerini belirli bir düzen ve barış içerisinde sürdürmesini gerektirmektedir. İnsanların dünya üzerinde belirli bir düzen ve barış içerisinde yaşamasını sağlayan evrensel değerlerin yanında bir toplumun kültür, gelenek, inanışlarının bir araya gelmesiyle oluşturduğu milli değerlerin toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir rolü vardır. Çocuk edebiyatı eserleri çocuğu iyiye, doğruya, güzele yönlendirici, iyi bir insan olmasını sağlayacak, olumlu değerleri kazandırıcı nitelikte olmalıdır. Bu bakımdan çocuk edebiyatı ürünlerinde değerler titizlikle işlenmeli çocuğa evrensel değerleri kazandırmanın yanında, ait olduğu toplumun değerlerini kavraması ve benimsemesi konusunda bir araç olmalıdır. Çitlembik çocuk dergisi değerler bağlamında incelenmiş ve dergi metinlerinde tespit edilen değerler başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Dergide yer verilen masal, öykü, fabl, gibi türler tek tek değerlendirilirken, çizgi roman, karikatür ve diğer bölümlerde tespit edilen değer ifadeleri ortak değer başlıkları altında gruplandırılmıştır. Dergide tespit edilen değerler ve değer ifadeleri şunlardır:

İhtiyar çam ve kaçak ilmikler

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde uzak bir kentte mutlu bir yaşam sürdüren ve boş saatlerini yün örerek değerlendiren üç küçük kız kardeş vardır. Nineleri sevgili torunlarına devamlı düzgün örmeleri konusunda nasihat ederdi. Ancak üç küçük kardeş bir gün öğleden sonra o kadar çok ilmik kaçırmış ki kaçırdıkları bütün ilmikler toplanıp bir araya gelir ve uzun uzun konuşurlar. Kız kardeşlerin ellerinden geleni yaptıklarını ancak yine de ilmikleri hep kaçırdıklarını, sevimli nineleri ne yaparsa yapsın hepsini tutamadığını ve kendi yollarını saptamaları gerektiğini ifade ederler. El ele vererek birleşmeye ve sonrada gidip bahçenin dibindeki koca yorgun çam ağacının sırtına manto gibi örtünmeye ve onu ısıtmaya karar veriler. Hemen işe koyulan ilmikler itişip kakışarak eşlerini seçip sıraya girmeye başlarlar. Öyle candan uğraşıp didinirler ki günün ilk ışıklarıyla birlikte kocaman iyi kalpli çam ağacı gözlerini tatlı bir ılıkığı içinde açar. Yağmura güler, yaman esen karayele aldırılmaz bile, kar yağmaya başlayınca ilk defa kışın tadına varır. Koca çam ağacı kuşlara yaptığı iyiliğin karşılığını görmüştür.

Metin değerler bakımından incelendiğinde “İş Birliği Yapma, Zor Günlerinde Arkadaşlara Yardım Etme, İyilik Yapma” değerlerine yer verildiği söylenebilir.

Bremen mızıkacıları

Eşek iyice yaşlanmıştı. Sahibinin kendini satmak istediğini öğrendiğinde evden kaçmaya karar verir. Eskiden beri mızıkacı olmak istediğinden Bremen’in yolunu tutar. Yolda sahibi tarafından sokağa atılan yaşlı bir av köpeğine rastlar. Eşek köpeğe kendisiyle gelmesini önerir yola birlikte devam ederler. Yolda yaşlı bir kedi ile ertesi gün kesilmesi kararlaştırılan bir köpeğe rastlarlar ve onlarda kendilerine katılır. Dört ahabap bütün gece ve ertesi gün yürürler, hava karardığında içinde ışık yanan bir kulübenin önüne gelirler. İçerisini göremedikleri için eşek diğerlerine üzerine binmelerini teklif eder. En altta eşek, onun üstünde köpek, onun üstünde kedi ve en üstte horoz mevzilenirler. İçeride Bremen’i soyup soğana çeviren hırsız çetesi nefis bir ziyafet sofrası hazırlamışlardır. İlk konserlerini burada vermek isteyen dört ahabap hep bir ağızdan feryadı basar. Neye uğradıklarını şaşırıp hırsızlar öyle korkarlar ki ormanın karanlıklarında kaybolurlar. Hırsızlardan kalan ziyafet masasında gönüllerine göre yiyip içen mızıkacıların yemekten sonra üstlerine bir rehavet çöker ve hepsi ayrı yerlerde uyuyakalır. Bu arada evde neler olup bittiğini merak eden çete reisi, çetenin en genci küçük hırsızı eve gönderir. Küçük hırsız eve vardığında ev pek sessizdir. Karanlıkta içeriye girdiğinde kor gibi bir çift gözün parladığını görür. Kedi sese uyanmış ve yabancıya bakıyordur. Hemen fırlar ve davetsiz konuğu tırmalamaya başlar, kapıya yöneldiğinde ayağını köpeğin sivri dişlerine kaptırır, can havliyle dışarı çıktığında eşek esaslı bir çifte savurur. Tam doğrulacağı sırada horoz tepesinde bağırmağa başlar. Küçük hırsız arkadaşlarının yanına kadar arkasına bile bakmadan koşar. Sonra başından geçen olayları anlatmaya başlar. Küçük hırsızın anlattıklarından sonra çete reisi de korkar ve şehirden gitmeye karar verir. Mızıkacılar kulübeye yerleşir ve ömürlerinin sonuna kadar huzur dolu yaşarlar.

Metinde yer verilen değerler incelendiğinde “Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme ve İş Birliği Yapma, İyi İnsan Olma, Kötü Niyetli İnsanlardan Kendini Sakınma” değerlerine yer verildiği söylenebilir.

Bencilik

Kaf dağının arkasında uçsuz bucaksız bir deniz, bu denizin ortasında da yemyeşil bir adacık varmış. Buralarda yaşayan akrep buraya kimseyi sokmazmış. Bir gün aslan; karşı kıyıda arkadaşları at, ayı, ak baba ve arıyı toplamış hep birlikte adaya gidip akrebe haddini

bildirmeye karar vermişler. Akrep onları karşısında görünce bu ada benimdir, çabuk buradan gidin diye bağırmış. Aslan sözcü olarak bir öneride bulunmuş, Elindeki kutudan bir ayna çıkarmış ve akrebe vermiş. Hayatında ilk defa ayna gören akrep kendi aksini görünce pek şaşırılmış ve çok hoşlanmış. Aynayı kendisine vermesini isteyince, aslan adaya gelmeleri karşılığında aynayı kendisine verebileceğini söylemiş. Bu öneri akrebin de aklına yatmış. Aslında adada tek başına canı da sıkılıyormuş. Hep birlikte iyi bir arkadaşlık kurmuşlar. Bencilliğin dünyanın en kötü huylarından biri olduğunu paylaşmanın ne kadar mutluluk verici olduğunu düşünmüşler.

Metin taşıdığı değerler bakımından incelendiğinde “Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme, Ön Yargılı Olmaktan Kaçınma ve İnsanı Tanıyıp, Sevme, Paylaşma” değerlerine yer verildiği söylenebilir.

Annenize sevginizi gösterin

Her yıl mayıs ayının ikinci pazarı “Anneler Günü” kutlanır. O gün herkes annesine bir hediye almanın heyecanını yaşar. Ama anne-evlat sevgisini sadece bir günle sınırlandırmak olur mu? Küçüklerin asıl görevi annelerine her zaman layık olmak onların her alanda yüzlerini güldürmektir. Hatta evde ufak tefek yardımlaşmalarda bulunarak annenize sevginizden örnekler gösterebilirsiniz.

Aynı sayının son sayfasında da anneler gününün tarihçesi ve nasıl ortaya çıktığı hakkında bilgi verilmiştir. İlk defa 1908 yılında Philadelphialı Anna Jarvis annesi için bugünü “Anneler Günü” olarak seçmiştir. Washington’daki kongrede de bu düşünce benimsemiş, 1914 yılı mayısın ikinci pazarının “Anneler Günü” olarak kutlanmasına karar verilmiştir. O gün çocuklar annelerine besledikleri sevgilerini, armağanlar vererek gösterirler. Ayrıca günün simgesi olarak temizliği ve tatlılığı ifade eden beyaz karanfil kabul edilmiştir.

Anneler Günü’nün anlam ve önemi anlatan bu metinle “Anne Sevgisi, Annenin Kıymetini Bilme” değerleri işlenmiştir.

Babalar günü

Her yıl haziran ayının üçüncü pazar günü kutlanır. Babalar Günü’nün tarihçesi, 1910 yıllarına kadar uzanır. Böyle bir günü ilk defa olarak kutlamayı düşünen Amerikalı Bayan John Bruce Dodd olmuştur. Önceleri pek benimsenmeyen Babalar Günü Amerika’da bunu kendisine iş edinen bir derneğin kampanyası ile New York’ta ilk kez kutlandı. Ülkemizde

1962'ye kadar düşünülmeyen Babalar Günü son yıllarda kutlanmaya başlamıştır. Babalar Günü'nde de çocuklar babalarına armağanlar verir, gönüllerini almaya çalışırlar.

Günün anlam ve önemini anlatan bu metinde “Aile Bireyleri Arasındaki Sevgi ve Bağlılık” değerleri işlenmiştir.

Torbanın içindeki

İki küçük kızıyla birlikte dul bir kadın yaşıyordu. Öylesine yoksuldular ki odun kömür alacak paraları bile yoktu. Akşamları hava kararınca iki kardeş kimse görmeden ormana gidip odun toplamaya çalışıyordu. Bir akşam topladıkları çalı çırpıyla evlerine dönerlerken karşlarına yaşlı bir kadın çıktı. O da odun toplamaya çıkmış ancak çok dermansız olduğundan birkaç dal parçası bulabilmişti. İki küçük kız yaşlı kadına çok acıdılar, ormana döndüler. Topladıkları çalı çırpıyla büyük bir bağ yaparak, yaşlı kadına getirdiler. Kadıncağız da iyiliklerine karşılık onlara içi dolu birer torba verdi ve bu torbaları eve gidene kadar açmamalarını tembihledi. Kulübelerinin yolunu tutan kardeşlerden biri öyle meraklanmıştı ki ille de torbada ne olduğunu görmek istedi, ağzını aralayıp gizlice baktı, torbanın içi kum doluydu. Torbayı öfkeyle fırlatarak yoluna devam etti. Kardeşi ise armağanı annesine göstermek için sabırsızlanıyordu. Eve varır varmaz torbayı açarak içindekileri masanın üzerine boşalttı. Gördükleri kum değil pırıl pırıl altın parçalarıydı. Kardeşi merakına yenilmeyip torbasını açmasaydı o da kum değil altın bulacaktı.

Merakına yenik düşen küçük kız ve kardeşi üzerinden “Sözünde Durma, Sabırlı Olma” kardeşlerin yaşlı kadının yardım isteğine cevap verip onun için odun toplamaları “Yardımsever Olma” yaşlı kadının kendisine yapılan yardıma cevapsız kalmaması sonucunda kardeşlere iki kese vermesi ise “İyiliklerin Karşılığını Verme” değerleri işlenmiştir.

“Su Perisi ve Nilüferler”

Çok uzun yıllar önce durgun suların nazlı süsü nilüfer çiçekleri henüz dünyamızda yoktu bu günlerde yalnız bahçe ve kırlar çiçeklerle bezenmiştir. Günlerden bir gün Ali ile Ayşe'nin annesi bahçedeki mis gibi kokan güllerden bir demet derleyip çocuklarına bugün ninelerinin doğum günü olduğunu ve bu gülleri ona götürmelerini istemiş. Ali ile Ayşe hemen yola koyulmuş. Hava çok güzelmiş, kuşlar, kelebekler çocukların başlarını döndürmüştü. Pek beğendiği bir kelebeği kovalarken yollarını kaybettiklerini anlamışlar. Kendilerini ormanın ortasında bulan çocuklar ağaçların arasında pırıl pırıl parlayan bir göl görmüşler. Gölün kıyısına giden çocuklar gölü seyre dalmış. Kenardaki kurbağayı yakalamaya çalışan Ali göle

eğilince ayağı takılmış ve elindeki gül demetini suya düşürmüş. Ninesine eli boş gitmek zorunda kalacağı için Ayşe ağlamaya başlamış. Öyle içten ağlamış ki gölün dibinde yaşayan su perisi Ayşe'nin hıçkırıklarına dayanamamış ve yukarı çıkmış. Suyun yüzündeki gülleri görünce bunların nereden geldiğinin sormuş, Ayşe de cevap vermiş ve gülleri su perisinden geri vermesini istemiş. Peri sudan çıkmasının yasak olduğunu ve insanlara yaklaşılmaya hakkının olmadığını söylemiş. Peri ani bir kararla gülleri gölün köşesine toplayıp “Burada kalın ve köklerin haydi.” demiş. Ali ile Ayşe bu sihirbazlık karşısında donup kalmışlar. Su perisinin mutluluğunu gören çocuklar da mutlu olmuşlar. Nineleri için kır çiçekleri toplamaya karar vermişler. İşte o günden sonra nilüferler dünyamıza yayılmış ve gölleri süslemiş.

Masalda küçük çocukların ninelerinin doğum gününü kutlamak amacıyla gül götürmeleri “Armağan Verme Değeri” olarak işlenmiştir.

“Sevimli Farecikle İyi Yürekli Yoksul”

Yıllarca önce yoksul bir adamcağz yaşıyormuş. Elinde içi pabuç bağı, düğme ve iğne dolu bir bavulla köy köy, kapı kapı gezer ekmek parasını çıkarmaya çalışırmış. Ancak kimse adamcağızdan bir şey almazmış, adamcağz bu yüzden sık sık aç kalırmış. Günlerden bir gün bir köyden diğerine giderken yolu bir ormana düşmüş. Bir ağacın altına oturmuş ve cebinden çıkardığı bir kuru ekmekle karnını doyurmaya başlamış. Birden karşısında mini mini bir fare belirmiş ve iki ayağı üzerinde yalvaran gözlerle ekmeğe bakıyormuş. Yufka yürekli adam karnı aç olduğu halde fareciğe acımış ve ekmeğinin tamamını onunla paylaşmış. Ekmeği yiyen fare birden ortadan kaybolmuş adam farenin gidişine çok üzülmüş. Fakat sevimli fare ağzında pırlıl pırlıl bir altınla geri dönmüş. Adamcağz eğilip altını almış ve gözyaşlarını tutamamış. Fare adama göz kırpmış ve ortadan kaybolmuş. Adam bu altınla kendine güzel bir ziyafet masası hazırlatmış. Bu altın onu uzun bir süre doyurmuş. İyi yürekli adam sofraya her oturduğunda sevimli dostunu anmadan edememiş.

Masalda kendine yapılan iyiliği unutmayan ve bunun karşılığını veren fare üzerinden “İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri” kendisi aç olduğu halde ekmeğini fareyle paylaşan yaşlı adam üzerinden de “Merhametli Olma Değeri” işlenmiştir.

Sihirbaz karganın marifetleri

Günlerden bir gün sıcağın iyice bunalan bir tavşan, arkadaşı kirpi ve köstebek ormanda buluşmuşlar. Üçü de pek dertliymiş. Başlamışlar sızlanmaya. Söze köstebek başlamış “Ah ne mutlu size. Yer altını oya oya yürüdüğüm halde aç kalıyorum. Arada sırada

bir böcek bulursam bayram ediyorum.” Tavşan hemen atılır: “Ya ben mutlu muyum? Biraz yeşillik yemek için bütün gün koşturuyorum. Ama avcı korkusunu bir an olsun içimden atamıyorum. Kirpi de oklarını dikerek söz almış: “Otomobil çıktığından beri hayat bana zehir oldu. Bir an dikkatsizlik etsem beni ezip geçecekler!” Böyle yakınrlarken ihtiyar bir karganın onları dinlediğinin farkında değillerdi. Karga aynı zamanda usta bir sihirbazdı da. “Yaşamınızdan gerçekten bu kadar yakınıyorsunuz hepinizin birer isteğini yerine getireceğim!” dedi. Tavşan çayırın ortasında güzel bir ev ve devamlı otlamak istediğini söyledi. Köstebek ülkesinde güneşin hiç batmamasını, her yerin böcek ve solucanlarla dolu olmasını istedi. Kirpi de tek başına sahip olabileceği bir orman istedi. Karga üç kafadarın isteğini yerine getirdi. İstekleri yerine geldikten sonra bu üç arkadaş çok yemeye ve kilo almaya başladılar. Bir rastlantı bir gün yine üçünü bir araya getirdi. Başladılar yine yakınmaya, karga yine onları duydu ve hayatlarından yine memnun olmadıklarını gördü. Her şeyin eski haline dönmesini istiyordu üç kafadar. İhtiyar karga isteklerini geri çevirmedi, sopasını salladı her şey eski haline döndü. Kirpi, tavşan, köstebek artık mutluydular, bir daha da hallerinden yakınmadılar.

Hayvanların yaşamlarından şikayetçi olup istedikleri yaşama kavuştuklarında eski yaşamlarını özlemeleri ve eski yaşamlarına geri dönmek istemeleriyle “Emek Vererek Yaşamını Sürdürme, Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme, Kanaatkâr Olma” değerleri işlenmiştir.

Dede ile torun

Bir zamanlar bir köy evinde çok iyi yürekli bir çocuk, annesi, babası ve çok sevdiği dedesiyle birlikte yaşıyordu. Dedesi hem çok yaşlı hem de kördü. Elleri öyle titriyordu ki kaşıktaki çorbasını döküyor, masa örtüsünü kirletiyordu. Bu kazalar genç köylü kadını ve kocasını çok kızdırıyordu. En sonunda yaşlı dedeyi masaya oturtmamaya karar verdiler. Zavallı ihtiyar artık yemeklerini sobanın arkasındaki köşede yemek zorunda kalmıştı. Buna öyle üzülmüştü ki çorbasını kaşıklarken sel gibi göz yaşı döküyordu. Şimdi elleri daha çok titriyordu. Günlerden bir gün elindeki kâsesini düşürdü, kâse paramparça oldu. Oğlu ve gelini o kadar öfkelenmişler ki dedeye ucuz bir tahta kâse aldılar. Köylü kadınla kocası tarladan döndükleri bir gün oğullarını evin önünde koca bir tahtayı oyarken gördüler. Babası ne yaptığını sorduğunda çocuk: “Size büyük bir tahta kâse hazırlıyorum. Dedem kadar yaşlandığımızda yemeklerinizi bunun içinden yiyeceksiniz.” dedi. Anne ve babası hayretle birbirlerine baktılar. İhtiyara karşı ne kadar kötü davrandıklarını işte o an kavradılar. O

günden sonra dede yine onlarla birlikte sofraya oturdu, aynı tabaklardan yemeğini yedi, çorbasını döktüğünde artık kimse ses çıkarmadı. Böylece hep mutlu bir yaşam sürüp gittiler.

Öyküde dedeye yapılanlar ve torunun bu davranışlara verdiği tepkilerle “Ebeveyne, Aile Büyüklerine Sevgi ve Saygı Duyma, Yaşlılara Saygı Duyma, Merhametli Olma” değerleri işlenmiştir.

İyiliksever prens ve arı Ece'nin öyküsü

Bir zamanlar uzak bir ülkede üç prens yaşıyormuş. Ancak ikisi kendilerini pek açığöz saydıklarından en küçük kardeşlerine “Budala” adını takmışlardı. Bir gün bir gezinti sırasında iki ağabey bir karınca yuvasını dağıtmak istemiş. Küçük kardeş buna karşı çıkmış ve onları engellemiş. Biraz sonra içinde ördeklerin bulunduğu göl kenarına varmışlar ve ağabeylerden bir tanesi bunlardan birini yakalayıp kızartmayı düşünmüş. Ancak küçük kardeş yine karşı çıkmış. Bir arı kovanının önüne geldiklerinde ağabeyleri bu sefer bütün balı yemek için arıları yakmayı tasarlamış ancak küçük prens kıyameti koparmış. Akşama doğru garip büyümlü bir saraya varmışlar. Kapısında oturan küçük bir kız üç genci içeri almış, yedirmiş, içirmiş, ayrı ayrı odalarda yatmalarını sağlamış. Aynı kız ertesi gün en büyük prensin yanına gelmiş ve üzerinde görevler bulunan üç tahta vermiş ve görevleri yerine getirirse sarayın büyüden kurtulacağını söylemiş. Görevlerden ilki prensesin ormanda kaybolan bin incisini akşama kadar bulup getirmekmiş. Bulamazsa taş kesilecekmış. Ancak prens akşama kadar aramasına rağmen incileri bulamamış ve taş kesilmiş. Aynı görev ikinci kardeşe de verilmiş ancak o da görevi tamamlayamamış ve taş kesilmiş. Sıra üçüncü prene gelmiş ormanda kayıp incileri aramış ama pek bir şey bulamamış ve ağlamaya başlamış. Hıçkırıklarını duyan karıncaların kraliçesi küçük prensin yanına yaklaşmış ve “Sen beni ölümden kurtardın, şimdi ben de sana yardım etmek istiyorum.” demiş. Bütün karıncalar birleşip incilerin hepsini bulup getirmişler. İkinci görev gölün dibinde bulunan prensesin odasının anahtarını bulup getirmekmiş. Prens göl kıyısına yaklaşınca ördekler suya dalmış ve anahtarı çıkarıvermişler. Üçüncü görev gerçekten zormuş. Prens uyuyan üç prensesin yüzüne baktıktan sonra büyülenmeden önce hangi şekerlemelerden yediklerini bulacaktı. Ama daha düşünmeye bile fırsat bulamadan Arı Ece uçarak yanına yaklaşmış ve prensin kulağına prenseslerin son yediği şekerlemenin bal olduğunu fısıldamış. Prens cevabı söyledikten sonra büyü bozulmuş, prensesler uyanmış. Budala, küçük prensesle ağabeyleri de prensesin ablalarıyla evlenip mutlu bir hayat sürmüşler.

Masalda küçük prensin hayvanları koruması “Merhametli Olma Değeri, Hayvanları Koruma ve Sevme Değeri” hayvanların kendilerine yapılan iyilikleri karşılıksız bırakmaması “İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri” küçük prensesin kız kardeşlerini kurtarmak için verdiği mücadele ise “Kardeş Sevgisi Değeri” olarak masalda yer verilen değerlerdir.

Kart horozun öyküsü

Bir çiftlikte bir zamanlar yaşlı bir horoz yaşıyormuş. Yorgunluktan bir sabah uyuyakalmış. Gözlerini açtığında güneşi tam tepesinde bulmuş. Çiftlikte tüm hayvanlar çoktan uyanmış. Diğer hayvanlar yaşlı horozla alay etmeye başlamışlar. Horoz bu duruma hem çok kızmış hem de çok utanmış. Şimdiye dek onları hep o uyandırmıştır. Kendi kendine söylenmeye başlamış. Diğer gün sabah hayvanları güneş doğarken uykularından uyandırmaya karar vermiş. Akşam kümese çekildiğinde uyuyup kalma korkusuyla gözünü yummamış. Aydede her yeri aydınlatmış, ayışığını görünce yaşlı horoz hemen yerinden fırlayarak başlamış ötmeye. Aynı anda çiftliğin kapısında öfkesinden avaz avaz bağırarak çiftçi belirmiş. Elindeki çizmeyi horozun kafasına fırlatmış. İşte bizim horoz aydınlığın aydan geldiğini işte o zaman fark etmiş. Telaşla kümesine kaçmış, mırıldanmaya başlamış: “Ne yapalım yani? Horozlar hiç yanılmaz mı?”

Başkahramanı horoz olan bu hikâyede “İşini, Görevini En İyi Şekilde Yapma Değeri” işlenmiştir.

Çenesi düşük kızın sonu

Uzun yıllar önce şirin bir köyde küçük bir kız yaşıyordu. Bu kızcağız iyiydi, hoştu ancak dilini tutmayı bir türlü becermezdi. Bu yüzden ona çenesi düşük adını takmışlardı. Kendisine açılan hiçbir sırrı saklamayı beceremezdi. Ne anlatılsa önüne ilk çıkana anlatıverirdi. Bu huyu çevresini öyle rahatsız etti ki sonunda onu gören büyük, küçük herkes yolunu değiştirmeye başladı. Ancak bu bile çenesi düşük kızı engellemedi, yine dedikoduculuğunu sürdürdü. Derken köyde bir gün panayır kuruldu. Dönme dolapların yanında kafes içinde bir de papağan duruyordu. Köylüler papağanın çevresini sarmış gülüşerek şöyle konuşuyorlardı: “Bu hayvanın da tıpkı bizim küçük kız gibi çenesi düşük.” Bunu duyan küçük kız öyle utandı ki bir daha kimse hakkında konuşmamaya kendi kendine söz verdi. Ancak dilini tutmaya bir günden fazla dayanamadı. Ne duysa çevresine yetiştiriyordu. Aradan yıllar geçti, küçük kız büyüdü çok güzel bir genç kız oldu. Ne var ki boşboğazlığından korktuklarından köydeki hiçbir delikanlı onunla evlenmeye yanaşmadı.

Zavallı kız bu kötü huyu yüzünden yaşamı boyunca yalnız kaldı. Hiç kimse yanına yaklaşmadı, onunla dost olmadı. Herhalde sen de böyle çenesi düşük birini kendine arkadaş diye seçmezdin, değil mi?

Sır saklayamayan baş kahraman aracılığıyla hikâyede “Güvenilir Olma, Dengeli, Sağlıklı Bir Kişilik ve Karaktere Sahip Olma Değeri” işlenmiştir.

Aptal köylü ve ineği

Uzun yıllar önce aptal mı aptal bir köylü yaşamıştı. Adamın günde beş, altı litre veren besili bir ineği vardı. Sahibi bundan büyük kıvanç duyar, ineğinin marifetlerini kasıla kasıla anlatır, böbürlenirdi. Bir gün köyde büyük bir panayır düzenlendi. Bizimkinin de aklına parlak bir fikir geldi. Amacı ineğinin ne kadar değerli olduğunu ve köydeki öteki ineklerden daha çok süt verdiğini bütün köye kanıtlamaktı. “Ayşem’i üç gün sağmazsam panayır günü öyle bir süt verir ki bizim hemşehrilerin gözleri hayretten faltaşu gibi açılır.” diye düşündü. Parlak zekasından ötürü için için kendisini kutladı planını da uyguladı. Panayır günü bizim akli evvel ineğiyle birlikte kasıla kasıla panayır yerine geldi, başladı durmadan ineğini övmeye. Ama Ayşem’i sağmak için davranınca inek bir damla bile süt vermedi. Hayvan uzun süre sağılmadığından süttten kesilmişti. Bizim aptal öyle bir rezil olmuştu ki bütün köy halkı onun bu haline kahkahalarla güldü.

Hikâyede “Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme, Şükretme, Kibirli Olmama” değerleri işlenmiştir.

Cimri köylüyle cingöz uşağı

Yaşar çok cimri bir köylünün yanında çalışıyordu. Köylü kendisine öyle az para veriyordu ki Yaşar da fırsat buldukça işten kaçıyordu. Bedava çalışmaktan bıkmıştı. Köylü Yaşar’ı kovacaktı ancak daha ucuza çalışacak başka bir uşak bulamıyordu. Günün birinde cimrinin aklına Yaşar’ı daha fazla çalıştırmak için bir fikir geldi. Yaşara şöyle dedi: “Bak Yaşar! Kahvaltının üzerine öğle yemeğimizi de yersek tarladan yemeğe dönmemize hiç gerek kalmaz, çalışmaya devam ederiz.” Bunun üzerine başladılar öğle yemeğini mideye indirmeye. Son lokmalarını çiğnerken köylü hemen akşam kahvaltılarını da getirmelerini önerdi. Amacı hem zamandan hem yiyecekten tasarruf etmektir. Her zaman büyük bir iştahla yemek yiyen Yaşar bile akşam kahvaltısını pek yiyemedi. Bunu gören köylü sevinçle; “Hanım oldu olacak akşam yemeğini de getir, akşam tarladan döner dönmez yatarız!” diye seslendi. Köylü bir taraftan da ne kadar iyi tasarruf ettiğine sevinliyordu. Sofraya yiyecekler geldi ancak Yaşar hiçbirinden yiyecek halde değildi. Bunun üzerine köylü doğrulup ayağa kalktı. “Eh, artık tarlaya gidebiliriz.” dedi. Yaşar “Tarlaya mı?” diye atıldı. “Akşam yemeğinden sonra tarlaya değil olsa olsa yatağa gidilir.” diyerek selamını çaktı, odasına yöneldi. Bizim cimri köylü ise şaşkın şaşkın çocuğun arkasından bakakaldı, söyleyecek tek bir söz bulamadı. Yaşarın yanıtından sonra adeta dili tutulmuştu.

Cimri ve hırslı olan köylünün baş kahraman olduğu bu hikâyede “Amaçlara Ulaşmak İçin Sabırlı Olma, Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme, Şükretme, Kanaatkâr Olma” değerleri işlenmiştir.

Ayşe Bacı'nın tombul tavukları

Köyün bir ucundaki çiftlikte tavuklar dolanıp duruyordu. Her gün hepsi kocaman birer yumurta veriyordu. Ayşe Bacı da durumdan hoşnuttu. Bir gün Ayşe Bacı şöyle düşündü: “Her tavuk günde bir yumurta yumurtlarsa, haftada yedi kere on yumurta eder. Ama ben tavuklara daha çok yem verirsem onlar da daha çok yumurtlar. Böylece iki misli yumurta toplarım.” Yani günde yirmi yumurta alacaktı bu da haftada yüz kırk yumurta demekti. “Yumurtaları iki liradan satarsam çok para kazanırım!” diye coştı. Ertesi sabah tavuklara iki kat daha çok yem verdi. Tavuklar da buna pek sevindiler. Ama şiştikçe şiştiler. İyice tembelleştiler hatta yumurtlamaya bile üşenir hale geldiler. İki günde bir yumurta derken haftada bir yumurta vermeye başladılar. En sonunda da hiç yumurtlamaz oldular. Ayşe Bacı buna çok üzüldü, bütün hayalleri yıkıldı. Bu kez tavuklara çok kızdı ve hiç yem vermemeye başladı. Tombul tavuklar gün gün zayıfladılar ve günün birinde yine yumurtlamaya başladılar. Ayşe Bacı geç de olsa çok kazanmak istemenin yanlışlığını anlamıştı.

Tavuklarının daha çok yumurtlaması için hırsına yenik düşen Ayşe Bacı'nın baş kahramanı olduğu hikâyede “Amaçlara Ulaşmak İçin Sabırlı Olma, Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme, Kanaatkâr Olma” değerlerine yer verilmiştir.

Altın balığın öyküsü

Yoksul balıkçı bir gün ringa balığı tutmak üzere denize açılmış. Ama ağına ringa yerine kocaman pırıl pırıl bir altın balık düşmüş. Balık başlamış yakarmaya: “Aman beni bırak ben de sana bir altın saray armağan edeyim.” Balıkçı razı olmuş, altın balığı suya salmış. Balık denizden seslenmiş: “Sana sarayını vereceğim ama nereden ve kimden aldığımı hiç kimseye söylemeyeceksin, yoksa her şeyi kaybedersin!” Balıkçı razı olmuş, ağı toplayıp hemen dönmüş. Kıyıya varıp da yoksul kulübesinin yerinde kocaman bir altın saray görünce dizlerinin bağı çözülmüş. Karısı geniş bir salonda kraliçeler gibi karşılamış kendisini. Ancak karısı, durmadan bunun nasıl olduğunu soruyormuş. Balıkçının sonunda sabrı taşmış ve olanları anlatmış. Anlattıktan sonra eski yoksul, küçük kulübelerinde bulmuşlar kendilerini. Balıkçı bir gün yine balığa çıkmış. Talih bu ya yine ağına altın balık takılmış ve balık ile balıkçı yine sözleşmişler. Fakat balıkçı bu kez de dilini tutamamış. Balıkçı yine balığa çıktığı bir gün üçüncü kez ağına düşürmüştü altın balığı. Ama balık bu kez bir öneride bulunmuş:

“Beni al, altı parçaya böl. Parçalarından ikisini karına, ikisini atlarına ver; ikisini de toprağa göm.” Balıkçı söyleneni yapmış. Bir süre sonra topraktan altın çiçekler fıskırması, atlar iki altın tay doğurmuş, karısı da iki altın çocuk doğurmuş. Çiçekler, atlar ve çocuklar her gün biraz daha büyümüş. Altın delikanlılar dünyayı tanımak istemişler. Altın atlarına binip yola çıkmışlar. Anne ve babalarına; “Bizi merak etmeyin, çiçeklere bakarak durumumuzu öğrenin.” demişler. “Çiçekler dik ve taze olursa biz iyiyiz, soldukları zaman hastayız demektir.” diye eklemişler. Bir gün altın delikanlılar ormandan geçerken haydutlar bunları yakalamak istemişler. Ancak delikanlılar kaçıp eve, anne babalarının yanına dönmüşler. Delikanlılardan biri ayı postuna bürünüp haydutları atlatmış, ormanı geçmiş, köye gitmiş. Orada güzel bir kız sevip onunla evlenmiş. Ancak kızın babası, kızının ayı gibi biriyle evlendiğini duyunca onu öldürmek istemiş. Bir gün pusu kurup damadını öldürmeyi tasarlamış. Evlerinin penceresine yaklaşır, içeriye bakınca yerde yatan ayı postunu ve altın delikanlıyı görmüş. “Tanrı korudu beni, bu delikanlıyı iyi ki öldürmedim. Tam kızıma göre bir damatmış.” diyerek sessizce oradan uzaklaşmış.

Masalda “Karşımıza Çıkan Fırsatları İyi Değerlendirebilme, Ön Yargılı Olmaktan Kaçınma ve İnsanı Tanıyıp, Sevme, Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme, Kanaatkâr Olma” değerleri işlenmiştir.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Bu ayın sonunda cumhuriyetimizin kuruluşunun 54. yıldönümünü kutlayacağız. Atatürk bir imparatorluğun yıkıntılarında yepyeni bir cumhuriyet yükseltmeyi başarmıştır. Getirdiği yönetim tarzı, gerçekleştirdiği devrimler, onun askeri dehasını perçinleyen davranışlar olmuştur. Sizler de ona layık birer genç olmak için Atatürk’ü okuyun, anlayın, onun ilkelerine bağlı evlatlar gibi yetismeye çabalayın. Cumhuriyet Bayramınız hepimize kutlu olsun.

29 Ekin Cumhuriyet Bayramı’nın anlam ve önemini anlatıldığı metinde “Minnettar Olma, Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme” değerleri işlenmiştir.

Atatürk ’süz 39 Yıl

Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Atatürk’ü bu ay ölümünün 39. yıldönümünde bir daha anıyoruz. Mustafa Kemal 1881’de Selanik’te doğdu. Sırasıyla askeri okulları bitirerek 11 Ocak 1905’ te kurmay yüzbaşı olarak Şam’daki 5. Ordu emrine verildi. Çeşitli askeri görevlerde bulunan Mustafa Kemal 8 Temmuz 1919’da askerlikten ayrılarak

Anadolu'da yürütülen Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin başına geçti. 23 Nisan 1920'de Ankara'da ilk TBMM'yi açan Mustafa Kemal 9 Eylül 1922'de sona eren Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı birçok cephede bizzat yönetti. 19 Eylül 1921'de gazilik unvanını, 24 Kasım 1934'te de Atatürk soyadını aldı. 1938 yılı Nisan ayında rahatsızlığı ilk defa resmen açıklanan Atatürk, 10 Kasım 1938'de öldü. 39 yıl önce yitirdiğimiz Atatürk cumhuriyeti şu sözleriyle bugünün küçükleri, yarının büyükleri sizlere emanet etmiştir: “Bugün ulaştığımız sonuç yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu sonucu, Türk gençliğine kutsal bir armağan olarak bırakıyorum.”

10 Kasım Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısıyla yer verilen metinde “Minnettar Olma, Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme” değerlerine yer verilmiştir.

Atatürk 'süz 40 Yıl

Sevgili Çocuklar! Kasım'ın 10'u cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün 40.ölüm yıldönümü... Kurtuluş Savaşı'mızın önderi, Batı'ya açılışın öncüsü Atatürk'ün kurduğu devlete layık birer yurttaş olarak yetişmek, onun eserine bir katkıda bulunmak hepimizin en büyük görevi. Anısı karşısında bir kez daha saygıyla eğilirken, çalışarak bu görevi yerine getirmenizi hepimizden diliyoruz.

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının 40. yılı dolayısıyla yer verilen, günün anlam ve önemini belirten metinde “Minnettar Olma, Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme” değerlerine yer verilmiştir.

Dergide yer alan çizgi romanlar, karikatürler, şiirler ve diğer metin türlerinde yer alan değer ifadeleri aşağıda başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Diğer metin türlerinde yer alan değerler ve değer ifadeleri şu şekildedir:

Adaletli olma değeri

Hım! Durun hele hanginizin haklı olduğunu anlamak için her zamanki gibi ipten atlama yarışı yapılısın.

Görüyorsun ya! Gülliver, Liliput'ta kimin haklı olduğu böyle belli olur. Gerili ipten en iyi kim atlarsa o kralın danışmanı olur. (C.1977, S.3, s.11)

Alçak gönüllü olma değeri

Ve ben alçakgönüllüyüm!

Doğru alçakgönüllüsün! Alçakgönüllülük ender bir erdemdir! (C.1979, S.35, s.14)

Anne sevgisi değeri

Veli Aykaç isimli okurdan gelen “Sen Olmasan” isimli şiirde okur anne sevgisini ve anneye olan bağlılığını anlatmıştır. (C.1978, S.16, s.2)

Annenin kıymetini bilme değeri

Nilgün Kolişler “Annesizlik” isimli şiirinde annesine olan özlemini, annesizliğin acısını ve bu konudaki duygularını anlatmıştır. (C.1978, S.17, s.2)

Arkadaşlığın, dostluğun kıymetini bilme değeri

Böyle bir anda beni yalnız bırakmadığın için sen bir dostsun Bulumpaf! (C.1977, S.4, s.10)

Flestirin ölkemizin can dostu olduğunu kanıtladı. Bilefusku donanmasını limana getirdi. (C.1977, S.5, s.13)

Raşit... Ali... Dostlarım... Yaşıyorsunuz! (C.1978, S.22, s.16)

Bunlar dostlarım benim. (C.1978, S.25, s.13)

Yahu sen benim can dostumsun... En sevgili dostumsun... (C.1979, S.30, s.14)

Selim Başer “Arkadaş” isimli şiirinde arkadaşlığın önemini ve arkadaş sevgisini anlatmıştır. (C.1979, S.34, s.3)

Armağan verme değeri

Serüvenin sonu iyi bitmişti. Efendim beni azat etti... Fildişi yüklü bir de gemi armağan etti! (C.1978, S.22, s.16)

Bu değerli taşlardan bir iki tane getirdim. Bunları size armağan etmek istiyorum.

Varının yoğunun bu taşlar olduğunu bile bile kabul ediyorum... Ama sen de benim armağanımı kabul et. (C.1978, S.24, s.16)

Girebilir miyim halife size bir armağanım var. (C.1979, S.31, s.11)

Araştırmacı olma değeri

Acaba nasıl bir yerdeyim? (C.1976, S.1, s.15)

Bırak dürbünle aramayı kaptan gemi kayalıklara oturdu bile...Ne iş be yahu! Adamın kimseye güveni yok! Durumu yerinde incelemeye gitti!.. (C.1976, S.1, s.13)

En iyisi gidip durumu yerinde görmeli... Belki işin içinde bir iş vardır! (C.1977, S.5, s.11)

Gülliver bir saat kadar gezindi. (C.1977, S.8, s.11)

Çiftçi Gülliver'i eline aldı ve yakından inceledi... Ama ne olduğunu anlayamadı...Nedir bu acaba? (C.1977, S.8, s.14)

Şu ağacın tepesine çıkıp bir göz atayım çevreye! (C.1978, S.16, s.13)

Tanrı hepimizi korusun... Bir iş var bu işte... (C.1978, S.23, s.14)

Hele dur, gidip başka yerlerde aramadan önce şöyle Bağdat'a bi bakalım havuç var mı? (C.1979, S.37, s.12)

Başkalarını incitmeme değeri

Sakin ha! Ona bir şey olmamalı... Gerekirse kendim bile beslerim! (C.1977, S.10, s.13)

Eğer kalbini kırdımsa affet beni... (C.1979, S.30, s.14)

Başkaları hakkında asılsız sözler söylememe değeri

Ortalığı karıştırmaya mı çalışıyorsun Finnapp? İftira ve yalan atmakla ne kazanacaksın? (C.1977, S.4, s.15)

Birlikte üretebilme, iş yapabilme değeri

Haydi arkadaşlar! Asılın küreklere! Ha gayret aslanlarım... (C.1976, S.1, s.13)

Büyüklerin sözünü dinleme değeri

Zamane gençleri pek şımarık oluyor...

Şeyyy aile terbiyesi görmemiş bazı gençler olay çıkarttı da... (C.1977, S.2, s.13)

Eh, annemin sözünü dinleyeceğiz elbette. (C.1977, S.8, s.6)

Ne demiş atalarımız yavaş giden amacına ulaşır! (C.1977, S.5, s.12)

Bugün seninle oynayamam Itır, babam keman dersine çalışmamı söyledi... (C.1979, S.11, s.6)

Cesaretli olma değeri

Tanrı Bimbam aşkına dur! Yoksa düşmanın içine tek başına mı dalacaksın? Deli misin?

Yanıma cesaretimi bir de seni alıyorum.

İşte şu gözlüğü taktım mı okların hiçbir zararı kalmaz artık.

Ve Gülliver güçlü kulaçlarla düşman adaya doğru yüzmeye başladı... (C.1977, S.4, s.12-13)

Redsal'ın bu kahramanca tutumu bütün diğer kumandanları da etkiledi... (C.1977, S.5, s.10)

Davranışlarında olduğu kadar konuşmada da cesursun Kinbus! Kimse kralla senin gibi konuşamadı şimdiye kadar. (C.1977, S.5, s.14)

Kılıcımı çektim, aslan yürekli Gülliver karşınızda işte! (C.1977, S.9, s.15)

Büyük meziyetiniz karşısında saygıyla eğilirim. Çok cesursunuz! En yüreği pek olanlar bile bu Allahın belası orkestrayı sonuna kadar dinlemek cesaretini gösterememişti. (C.1979, S.34, s.12)

Canlılar hakkında bilgi sahibi olma değeri

Haydi canım sen de hiç böyle av köpeği olur mu? (C.1977, S.5, s.5)

Bu böcek değil... Çok hafif sesle konuşmasını bile biliyor... (C.1977, S.8, s.15)

İnanılacak gibi değil ama insan! Biraz az gelişmiş... (C.1977, S.9, s.12)

Böcek değil... İnsan değil... Bu relplum skalkat. Bir relplum skalkat: Doğanın şakası... Tersisi ispatlanamaz... (C.1977, S.11, s.14)

Güneş kızışmaya başladı, yılanlar birazdan gölgeliklere sığınacaklar. (C.1978, S.17, s.13)

Dev gibi bir şey bu olsa olsa Anka kuşunun yumurtası olabilir. (C.1978, S.16, s.14)

Bu ağacın yeri iyi... Filler suya giderken buradan geçer! (C.1978, S.21, s.15)

Çalışma bilincini taşıma değeri

Çok doğru! Hem çalışmakta yarar var! (C.1978, S.20, s.15)

Doğayı sevme ve koruma değeri

Bahçeyi düzeltirken ben de sana yardım edeyim mi? Bayılırım doğaya! (C.1977, S.6, s.5)

Dergiyi Ankara'dan takip eden Pelin Özkan "Çiçek" başlıklı şiirinde çiçek sevgisini dile getirmiştir. Şiir "Doğa Sevgisi" değeriyle özdeşleştirilmiştir. (C.1977, S.12, s.5)

Caner Aytekin'in mektubunda bahar konulu şiirinde çiçekler, kırların güzelliği anlatılmış ve ilkbaharın güzellikleri tasvir edilmiştir. (C.1978, S.18, s.2)

Nurhan Çakır'ın "İlkbahar Sabahı" başlıklı şiirinde ilkbaharda doğanın canlanması ve ilkbaharın güzelliği anlatılmıştır. (C.1978, S.22, s.4)

Derya Erkut'un okurlara armağan ettiği "İlkbahar" isimli bahar temalı şiirde ağaçların kuşların derelerin güzelliği, baharda oynayan çocuklar ve bahar temizliği yapan anne babalar, leyleklerin yuva kurması ve baharın güzelliği anlatılmıştır. (C.1979, S.30, s.2)

Abdullah Taşdelen adlı okurun Orhan Veli'nin çok sevdiği şiiri "Yol Türküleri" nden gönderdiği dizelerde bir yolculuk sırasında görülen dağ, deniz manzaraları tasvir edilmiştir. (C.1978, S.25, s.3)

Haluk Yanmaz'ın "Yağmurlar" isimli şiirinde yağmur sevgisi ve yağmurun doğaya olan faydalarını anlatmıştır. (C.1979, S.34, s.3)

Handan Erbilgin'in "Uzaklaşan Gemi" isimli şiirinde bir gemi yolculuğu ve bu yolculuk sırasında görülen doğa manzaraları tasvir edilmiştir. (C.1979, S.34, s.3)

Doğru olma değeri

Evet bu ülkenin kralı olarak delil istiyorum... (C.1977, S.4, s.15)

Yalan yanlış iddialarla beni kandırıp ülkeyi kargaşalığa sürüklemeye çalıştınız. Bunun hesabını vereceksiniz! (C.1977, S.5, s.13)

Amiral Bolgolam doğru söylüyordu. Gerçekten de kendi arzusuyla gelmemiști...
(C.1977, S.7, s.10)

Dürüst olma değeri

Babam seni sömürüyor... Günden güne zayıflıyorsun Grildrig... (C.1977, S.11, s.15)

Onu bu hale getiren sensin! Ona köle gibi davrandın! (C.1977, S.11, s.10)

*Altınını sarığının altına sakladığını gümrükçülere itiraf edip dürüstlüğünü kanıtladın!
Günümüzde çok ender görülen bir erdem daha!* (C.1979, S.35, s.15)

Üzerimde de deneyemem ben zaten iyi kalpli ve dürüstüm... (C.1979, S.38, s.14)

Fedakâr olma değeri

Ben gider onu kurtarırım... (C.1977, S.13, s.14)

Seni rahatsız etmemek için bir yol buldum ben. (C.1978, S.14, s.12)

Sultanın yeni eşi yarın ben olacağım...

Babacığım bu anlamsız cinayetleri durduracağıma inanıyorum... Ancak senin de yardımına ihtiyacım var! (C.1978, S.15, s.12)

Efendimiz bir gün için sizin eşiniz olduktan sonra ölmeye değer! (C.1978, S.15, s.13)

Güvenilir olma değeri

Kaçmayacağına söz verdi... Üstelik yemin de etti... (C.1977, S.4, s.14)

Kinbus 'un böyle bir şey yapacağına inanmıyorum...En iyisi gidip durumu yerinde görmeli... Belki işin içinde bir iş vardır!

Gördünüz mü? Kinbus Flestirin Bilefuskuların donanmasını toplayıp getirdi...
(C.1977, S.5, s.10-11)

Tam tersi! Flestirin ülkemizin dostu olduğunu kanıtladı. Bilefuskuların donanmasını limana getirdi. (C.1977, S.5, s.13)

Biliyor musunuz sizlerin yanında kendimi çok daha iyi hissediyorum. (C.1978, S.14, s.16)

Görevini başarıyla yerine getirme değeri

Biliyor musun ülkemizin başında çok akıllı bir kral vardır. Barışsever yardımcılılarıyla birlikte yıllardır Liliput'u gül gibi yönetiyor... (C.1977, S.3, s.11)

Gülliver sarayda en güzel temsilini verdi... Herkes hayretler içindeydi... Adeta büyülenmişlerdi... (C.1977, S.10, s.15)

Evet, görevim ona hizmet etmek değil mi? (C.1977, S.12, s.12)

Buyruklarınız yerine getirilecektir. (C.1978, S.15, s.12)

Hayatta doğru kararlar verebilme değeri

Redcliff'ten ayrılmamalıydım...Gemimi terk etmemeliydim...Karaya çıkmamalıydım! Şimdi en iyisi... (C.1977, S.8, s.13)

Hımm! Durun hele hanginizin haklı olduğunu anlamak için her zamanki gibi ipten atlama yarışı yapılsın. Görüyorsun ya! Gülliver Liliput'ta kimin haklı olduğu böyle belli olur. Gerili ipten en iyi kim atlarsa o kralın danışmanı olur. (C.1977, S.3, s.11)

Hayvanları sevme ve koruma değeri

Dergi okurlarından Yasemin Öztürk'ün yazdığı "Küçük" başlıklı şiirde hayvan temasına yer verildiği için şiir bu değer altında değerlendirilebilir. (C.1977, S.5, s.6)

Dergiyi Ankara Yukarı Ayrancı'dan takip eden Demet Demiray'ın "Yavru Kuş" isimli şiirinde küçük bir kuş anlatılmıştır. Şiir işlenen konu bakımından bu değer başlığı altında değerlendirilmiştir. (C.1979, S.29, s.3)

İyi insan olma değeri

Dua edin ki ben barışsever adamım... (C.1977, S.2, s.10)

Benim iyi niyetli, barışçı, yufka yürekli olduğumu bilseler!.. (C.1977, S.2, s.12)

Hayır, yapamam kral hazretleri... Benim görevim burada bitti...Aranızdaki savaşı önledim artık daha fazla aranızda kalma niyetinde değilim. (C.1977, S.6, s.11)

Belki üç beş parça mal alabiliriz... Elbette iyi niyetli olursak! (C.1977, S.8, s.11)

Bu küçüğün büyük bir kalbi var... (C.1977, S.11, s.13)

Çünkü halife gerçekten de yufka böreği gibi yumuşacık ve yufka yürekli biriydi... (C.1978, S.26, s.13)

Yolun açık olsun evlat. Sen meleksin... (C.1979, S.34, s.14)

Devletin en büyüğü Harun-ül Yufka'ydı... Çok çok iyi bir insandı halife... Öyle iyi, öyle cömertti ki, yoksullara yardım için sık sık hazinelerini karıştırırdı. (C.1979, S.36, s.11)

Abdul gerçekten iyi bir efendiydi...

İyi kalpli efendisi sakalını sıvazlayıp düşündü...

Sırası gelmişken söyleyelim insan bazen en umutsuz anda böyle iyi kalplilere çatar! (C.1979, S.39, s.13)

İyiliklerin karşılığını verme değeri

Sağ ol! Halkımız ve kralımız bu iyiliğini karşılıksız bırakmayacak! (C.1977, S.2, s.15)

Göreceksin Liliput'ta seni törenlerle karşılayacaklar... (C.1979, S.4, s.14)

Sana da teşekkür borçluyuz Redsal! Küçük elçin Bulumpaf'ı ve seni ödüllendireceğim! Ayrıca bundan böyle huzurumda bulunabilme şerefini de sana veriyorum. Hükümet toplantılarında seni de aramızda görmek istiyoruz! (C.1977, S.5, s.13)

Al beğendiğin senin olsun. (C.1978, S.18, s.12)

Kinbus Flestirin seni de ödüllendireceğim! Bütün Liliput haklı önünde sana krallığımızın en yüksek asalet rütbesi olan "Nardak" veriyorum! Ayrıca bundan böyle huzurumda bulunabilme şerefini de sana veriyorum. (C.1977, S.5, s.14)

Neyse cüceler ülkesinde barışı sağladım, Nobel barış ödülünü alırım! (C.1977, S.6, s.12)

İyilik yapma değeri

Vadideyken biraz elmas toplamaya vaktim oldu. Al Ali hepsi senin olsun. (C.1978, S.18, s.12)

Al şunları tepe tepe kullan! (C.1978, S.27, s.15)

Aferin kadıncağıza yardım etmek istediğin için ikinci sihirli minareye de ulaştın! Bir meziyetini daha kanıtlamış oldun: iyilik! (C.1979, S.34, s.14)

İş birliği yapma değeri

Ey Flestirin! Şimdi sana yüce kralımızın iş birliği anlaşmasını okuyorum iyi dinle! Bu anlaşma Liliput takvimine göre 92-7 yılının 35. günü imzalanmıştır. (C.1977, S.3, s.14)

Öyleyse el ele verip bu deve karşı direnelim arkadaşlar! Yemin edelim! Söz veriyoruz! (C.1977, S.3, s.14)

Bizim burada demirli bir gemimiz var. Bizler elmas tüccarlarıyız. Sen de gel! (C.1978, S.18, s.12)

Bugün iyi iş becerdik çocuklar! Umarım birbirimizi anlarız... (C.1978, S.21, s.15)

Dostlarım! Ben tünelin sonuna kadar gideceğim! Var mı benimle gelen? (C.1978, S.24, s.13)

Mutlaka büyük bir adam. Onunla güç birliği yapabiliriz... (C.1978, S.25, s.13)

Benim buradaki varlığım iki ülke arasındaki geleneksel bağları sıkılaştırmaya yarayacaktır. (C.1979, S.31, s.12)

Kardeş sevgisi değeri

Zeynep Küçük kardeşi için yazdığı “Kardeşime” başlıklı şiirde kardeşine olan sevgisini dile getirmiştir. (C.1978, S.25, s.3)

Hakan Tekin 7 aylık kardeşini çok sevdiğini dile getirmiş, kardeşi için yazdığı şiirde kardeşini tasvir etmiş ve ona olan sevgisini anlatmıştır. (C.1979, S.26, s.12)

Karşidakini ikna etmede dili iyi kullanabilme becerisinin önemini anlama değeri

Gülliver ne kadar akıllıca bir laf ettiğini Liliput halkına ispatladı... (C.1977, S.2, s.10)

Kanaatkâr olma değeri

Çok acıktım... Yiyecek bir lokma da yok! Ben de ayakkabılarımı yerim. (C.1977, S.14, s.15)

En küçüğünü alacağım. Bu da beni zengin eder. (C.1978, S.18, s.12)

Karşımıza çıkan fırsatları iyi değerlendirebilme değeri

Bu devin ülkemize büyük yararları dokunabileceğinin kralımıza söylemeliyim... (C.1977, S.3, s.10)

Hayır majeste bu yabancı ülkemize aslında Tanrı'nın bir armağanıdır. Anlaşırsak bizim için iyi olur. (C.1977, S.3, s.11)

Bence bu yaratığı görmek için herkes iyi para verir... (C.1977, S.9, s.14)

Altın yumurtlayan tavuk bu be! (C.1977, S.10, s.13)

Kibar olma değeri

Kahramanımız Gülliver'in o İngilizlere özgü kibarlığı elbette yüzerken bile giysilerini çıkartmasına engel olmuştu... (C.1976, S.1, s.14)

Beni böyle saatlerce suyun içinde çırpınıp çabalamaya zorlamak kibarca bir davranış sayılmaz! (C.1976, S.1, s.14)

Hiç de nazik bir tutum değil! (C.1977, S.9, s.12)

Şey... İyi günler beyim... Rahatsız ettimse özür dilerim... (C.1977, S.8, s.13)

Nefis yemekler için yürekten teşekkür ederim. (C.1977, S.9, s.12)

Küçük ama pek şirin... Kibarda... (C.1977, S.9, s.13)

Olmaz olmaz rica ederim önce siz buyurun.

Bir meziyetini daha kanıtladın: kibarlık. (C.1979, S.33, s.15)

Bunca kalabalığın ortasında böyle nazik davranan iki şövalye herhalde havucu tanyordur! (C.1979, S.38, s.12)

Bana bak! Yeter artık be! Kibar ol biraz!

Peki peki... Dediğin gibi olsun... Rica etsem acaba yelkenleri fora etmek zahmetinde bulunur musunuz? (C.1979, S.39, s.12)

Benim cici kölem rica ederim hadi git mutfakta çalış sen! Ayrıca zahmet olmazsa akşam çorbam için bana biraz havuç toplar mısın? (C.1979, S.39, s.13)

Kibirli olmama değeri

Yemin ederim seninle bir alıp veremediğim yok. Ben basit bir köleyim... (C.1978, S.22, s.14)

Kardeşlerim, bu gemi sizin sayılır. (C.1978, S.23, s.13)

Kişi ve toplum sorunlarına duyarlı olma değeri

Çek ellerini ipten cellat başı! (C.1977, S.6, s.14)

Sen üzülme babacığım, Bir çare bulacağız elbette! (C.1978, S.15, s.12)

Derdini söylemeyen derman bulamaz demişler. (C.1979, S.30, s.14)

Ben çok gezmiş, çok görmüş bir ihtiyarım. Biraz da sihirbazım! Söyle bana derdini belki derman olurum sana! (C.1979, S.36, s.15)

Konuksever olma değeri

Evet sayın elçiler! Kralınıza benden çok selam söyleyin. Size iyi yolculuklar dilerim! (C.1977, S.6, s.11)

Kibar ev sahibesinin onuruna içiyorum! (C.1977, S.9, s.12)

Umarım bu yatakta rahat edersin. (C.1977, S.9, s.13)

Böylesine büyük bir sarayın efendisi konukseverlik gösterir. (C.1978, S.19, s.15)

Selam Sinbad! Ben Serendip Sultaniyim. Artık yurdunda sayılırsın! Anlat buraya nasıl geldin? (C.1978, S.24, s.15)

Kötü niyetli insanlardan kendini sakınma değeri

Sihirbazlara, dağlılara, gümrükçülere ve perilere kanmadı. (C.1979, S.39, s.14)

Masallardan ders çıkarma değeri

Masallarda anlatılan “tılsımlı taş” mutlaka bu olmalı... Ne kadar şanslıyım! Hangi eve doğru atılırsa o ev saray olurmuş... (C.1976, S.1, s.5)

Masalları koruma değeri

Şehrazatçığım, o güzel masallardan birini anlat!

Ah efendimiz yardım edin de onu kandırayım. Şehrazat bir masalcıkla insanı bambaşka dünyalara götürür. (C.1978, S.16, s.11)

Merhametli olma değeri

Selam sana büyük dost... Sen bu akılsızlara bakma... Söyleyeceklerime kulak ver!

Al suçlular senindir... Dilediğin cezayı ver onlara...

Ey Gülliver, iyi düşün, yanlış bir şey yapma...Affet zavallıları gitsinler!

Defolun gözüm görmesin sizi... (C.1977, S.2, s.14)

Güle güle Kinbus kendi büyüklüğünde insanlar bulacağına inanyorum zavallı dostum. (C.1977, S.7, s.15)

Zavallı yorgun düştü uyuyor...

Onu öldürmek mi istiyorsunuz? Yorgunluktan bitti zavallı! (C.1977, S.11, s. 13)

Kıyıya giderken Grildrig'i de alalım. Belki maymunu unuttur. (C.1978, S.14, s.11)

Açlıktan ölmesine ramak kalmış... (C.1977, S.14, s.16)

İyilik, sevecenlik, acıma, gibi sözcükler bu gaddar keratanın kitabında yazmazdı... (C.1978, S.26, s.14)

Minnettar olma değeri

Çok yaşa Kinbus Flestirin! (C.1977, S.5, s.12)

Tanrılar senden razı olsun dev adam. Sana teşekkür borçluyuz! (C.1977, S.6, s.11)

Bir dakika baylar Kinbus' un ülkemize hizmetlerini ve Bilefusku donanmasını toplayıp getirdiğini unutuyor muyuz?

Redsal'ın söylediklerini pek de yabana atmayalım. Ben nankör değilim! (C.1977, S.6, s.14)

Nereye gidiyoruz sevgili kurtarıcım? (C.1977, S.7, s.14)

Sevgili küçük hanım, her ne kadar bu bir övgü sayılmasa da size teşekkür ederim... (C.1977, S.9, s.10)

Mutluluğumu size borçlu olduğumu hiç unutmayacağım...Ne söyleyeceğimi bilemiyorum, majeste...Belki bir gün ben de bir şeyler yapabilirim sizin gibi. (C.1977, S.11, s.13)

Majesteleri... Bana gösterdiğiniz sevgiye teşekkürler... (C.1977, S.12, s.11)

Oooh Allah ne muradın varsa versin! (C.1978, S.27, s.15)

“Sizin Bayramınız” başlıklı bölümde “Bu ay cumhuriyet tarihimizin mutlu günlerinden birini kutlayacağımızı da unutmayalım, sevgili çocuklar Büyük Millet Meclisi'nin açılışını 23 Nisan'da Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kutlayacağız. Bu günkü özgür Türkiye'nin kuruluşunda en önemli bir adım sayılan meclisin açılışı, önder Atatürk tarafından yarımın büyükleri olan sizlere adanmıştı.” ifadelerine yer verilerek bu özel günü çocuklara armağan eden Mustafa Kemal Atatürk'e şükran duyguları iletilmiştir. (C.1978, S.17, s.3)

Kaan İpekçioğlu “Mustafa Kemal” isimli şiirinde Mustafa Kemal'i ve ona vatani kurtarmasından dolayı duyduğu minnettarlığı anlatmıştır. (C.1979, S.32, s.4)

Okulu ve öğretmenleri sevme değeri

Mesut Genişol'un mektubunda yer verdiği "Sınıfım" isimli şiirinde sınıfına olan sevgisini dile getirmiştir. (C.1979, S.29, s.3)

Okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanma değeri

Halil Mızrak'ın mektubunda gönderdiği ve yayınlanmasını istediği "Kitaplarım" isimli şiir; kitap, okuma ve öğrenme sevgisini işlemektedir. (C.1977, S.13, s.5)

Narin Kürklü'nün gönderdiği mektupta yer verdiği "Kitabımı Severim" başlıklı şiirde kitap ve okuma sevgisi anlatılmaktadır. (C.1979, S.27, s.6)

Serdal Gülmez isimli okur Çitlembik dergisine olan sevgisini dile getirdiği akrostiş şiirinde okuma sevgisini de dile getirmiştir. (C.1977, S.5, s.6)

Ali Aydemir'in Çitlembik dergisi için yazdığı akrostiş şiirinde okuma sevgisini anlatmıştır. (C.1978, S.23, s.3)

Olumsuz davranışlardan uzak durma değeri

Hayır yapamam kral hazretleri... Benim görevim burada bitti... Aranızdaki savaşı önledim... Artık daha fazla aranızda kalmak niyetinde değilim! (C.1977, S.6, s.11)

Dinleyin! Gemide kalırsak sulara gömülürüz. Ama adada gürültü etmezsek kötülük gelmez bize! (C.1978, S.18, s.14)

Ön yargılı olmaktan kaçınma ve insanı tanıyıp, sevme değeri

Ben de ne aptalım! Halkımızın ayaklandığını sandım bir an! (C.1977, S.5, s.13)

Paylaşma değeri

Teşekkürler! Buyurmaz mısınız? Birlikte yerdik! (C.1977, S.14, s.15)

Sabırlı olma değeri

Sık dişini Bulumpaff! (C.1977, S.4, s.11)

Şimdi de İngiltere'ye ulaşım karaya çıkacağımız günü bekliyorum dört gözle. (C.1977, S.9, s.15)

Eh, n'apalım biz de bekleriz...

Aferin hazret, Eyüp sabrı gösterdin! (C.1979, S.34, s.13)

Sorunları çözerken iş birliği ve dayanışmanın önemine inanma değeri

Raşıit, onlar bize bir şey yapmadan başımızın çaresine bakmalıyız.

Bak burası silah deposu. Biz de silahlanabiliriz.

Müthiş bir planım var dinle beni! (C.1978, S.20, s.13)

Sahip olduklarımızın kıymetini bilme değeri

Üzülme Glumdalklıç! Tiyatro oyuncusu olmak o kadar da kötü bir şey değil ki...
(C.1977, S.11, s.11)

Sağlığın kıymetini bilme değeri

Sonra da ben hastalığımı başkasına geçirip o dertten kurtuldum. (C.1977, S.2, s.5)

Ama her şeyden önce üstümü başımı iyice kurulamam gerek yoksa nezle olurum.
(C.1977, S.5, s.14)

Kompleksin artacak! Mutlaka bir ruh doktoruna gitmeliyim... (C.1977, S.9, s.13)

Sözünde durma değeri

*Gülliver çaresiz bu koşulları kabul etti ve baş vezire Liliput usulü bir selam çaktı.
Böylece zincirlerinden kurtulup özgürlüğüne kavuştu.* (C.1977, S.3, s.15)

Üstelik yerli halka iyi davranacağıma söz verdim. (C.1977, S.8, s.15)

Tehlikelerden korunma değeri

*Çünkü şarabın içine uyku ilacı koyduk! Mışıl mışıl uyuyacak... Biz de onu arabayla
başkente taşıyoruz...* (C.1977, S.2, s.11)

Haydi kaptan bunlar bizi delik deşik etmeden tüyelim!

İşte şu gözlüğü taktım mı okların hiçbir zararı kalmaz artık! (C.1977, S.4, s.13)

Okçular silaha sarılmadan Kinbus şehirden uzaklaştı. (C.1977, S.7, s.14)

*Karşıdan karşıya geçerken önce sola sonra sağa bakıp başına bir şey
gelmeyeceğinden emin olunca geçersin...* (C.1977, S.10, s.6)

Saklanalım... Tek gözlü devlerin biri yakalarsa soluğu kazanda alırız.

Tehlikesiz bir yer bulana dek, adayı karış karış dolaşacağız... (C.1978, S.19, s.14)

Karşıdan karşıya geçerken önce sola sonra sağa sonra tekrar sağa bakmayı unutma...
(C.1979, S.29, s.12)

Vatanını, milletini sevme ve yüceltme değeri

Çünkü şımarıklığıyla ülkemizin başına az daha çorap örecekti! (C.1977, S.3, s.10)

Biliyor musun ülkemizin başında çok akıllı bir kral vardır. Barışsever yardımcılılarıyla birlikte yıllardır Liliput'u gül gibi yönetiyor... (C.1977, S.3, s.11)

Limtok limana koş, son askere kadar ülkeyi savunmaya çalış... (C.1977, S.5, s.10)

Derginin Kıbrıslı okuru Tahir ERBİL şiirinde Kıbrıs'a olan sevgisini ve hayranlığını anlatmıştır. Bu bakımdan şiirde vatan sevgisi işlenmiştir. (C.1977, S.10, s.5)

Bu engin deniz bana vatanımı hatırlatıyor. (C.1978, S.14, s.11)

Malatya Derme İlkokulu öğrencisi Ali Bilgin "Cumhuriyet Bayramı" başlıklı şiirinde bayrak sevgisi ve Atatürk sevgisini dile getirmiştir. (C.1978, S.21, s.3)

Ah, bir Bağdat'a dönebilsek! (C.1978, S.22, s.16)

Damla Köken 'in Adana'nın kurtuluşu üzerine yazdığı "Kurtuluş" başlıklı şiirinde Adana'nın 5 Ocak'ta düşman işgalinden kurtuluşunu ve insanların bu günü coşkuyla kutladığını anlatmaktadır. (C.1979, S.29, s.3)

Varlıkları algılama, kavrama, anlamlandırma değeri

Başımdeki bu ağırlık da ne? Hani dün denizle, dalgalarla boğuştuğumu hatırlamasam, içkili eğlenceli bir gece geçirdim diyeceğim... Vay vay vay...Şimdi de her tarafım karıncalanıyor... Yoksa üzerimde böcekler mi dolaşıyor? Aman Tanrım rüya mı görüyorum? Ne oluyor yahu sesler duyuyorum ama kimseler yok!.. (C.1976, S.1, s.15)

Beni yumuşak kirpiğiyle okşayan da kim? (C.1977, S.9, s.14)

Dev gibi bir şey bu, olsa olsa Anka kuşunun yumurtası olabilir. (C.1978, S.16, s.14)

Vicdan sahibi olma değeri

Çocukluğundan beri vicdanımın sesi bu kadar gür çıkmamıştı! Hayret!

Eh, haydi vicdanımızın sesini dinleyelim...

Acaba vicdanım daha başka ne tavsiyelerde bulunacak? (C.1977, S.2, s.15)

Yaratıcı olma değeri

Ağaçlardan sal yapıp başka bir yere gidebiliriz pekâlâ değil mi? (C.1978, S.20, s.15)

Yapıcı Eleştirel Düşünceye Sahip Olma Değeri

Kinbus, bütün Liliputları toplayıp Bilefusu'ya götürmen hoşuma gitmedi doğrusu. (C.1977, S.7, s.11)

Düşmanların hepsi hapse girip tam ortalık düzelmişken gidiyorsun Kinbus... İstersen fikrini değiştir kal! (C.1977, S.7, s.15)

Siz büyük bir krallığı temsil ediyorsunuz bay Gülliver. Yerli halkı rahatsız etmeyin yolumuza devam edelim... (C.1977, S.8, s.11)

Hep ünlü olmayı düşlerdim... Şimdi ünlü oldum ...Düş kırıklığına uğradım ama! (C.1977, S.10, s.14)

Onlara göre ben doğanın bir şakasıymışım! Desenize bütün İngiltere doğanın bir şakasının kurbanı... (C.1977, S.11, s.14)

Yardımsever olma değeri

Günaydın Ptır! Bahçeyi düzeltirken ben de sana yardım edeyim mi? (C.1977, S.6, s.5)

Yaşama sevinci değeri

Yaşasın karaya ayak bastım... (C.1979, S.1, s.14)

Yoo... Hayatımın en güzel çağında biçilmek istemiyorum... (C.1977, S.8, s.13)

Kral gibi bir hayat başlar Gülliver için. Konforlu bir ev ve Glumdalkliç ile... (C.1977, S.11, s.13)

Ah! Yaşamak ne güzel! Dostlar...İyi bir tekne, güzel hava... (C.1978, S.23, s.13)

Yaşlılara saygı duyma değeri

Hasan Amca'nın hasta olduğunu duydum geçmiş olsun demeye geldim...

Geçmiş olsun Hasan Bey Amca! Şimdi daha iyisiniz değil mi? (C.1977, S.2, s.5)

Nedir bu başıma gelenler? Bu bücürlerin büyüğe saygıdan haberleri yok galiba... (C.1977, S.2, s.13)

İyi kalpli halife ihtiyarın enlemesine karşıya geçmesine yardım etti... (C.1979, S.37, s.15)

Sağ ol sağ ol ihtiyar! Karşıya geçmene yardım edeyim mi? (C.1979, S.39, s.14)

Zor günlerinde arkadaşlara yardım etme değeri

Daha çabuk daha çabuk... Onu kurtarmalıyız! Çek ellerini ipten cellat başı! (C.1977, S.7, s.14)

Dayan Grildrig! İyisin ya? (C.1977, S.13, s.12)

Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri

Yine de saatlerce güçlü kulaçlar atarak yüzdü durdu...

Ve Gülliver bin bir güçlükle en sonunda karaya ayak bastı... Islak giysilerle yürümek meğer ne kadar da zormuş. Ama günlerce dalgalarla boğuşmaktan kahramanımız halsiz kalmıştı... Dümen tut... yüz...Balçık çamurda çabala...dekatlon kadar dermanını kesiyor adamın...Uff... (C.1976, S.1, s.15)

Hayır Bulumpaf! Gülliver'i yenmek öyle kolay değildir. Bunlardan yılmam ben... (C.1977, S.4, s.13)

Yemeğim suyum bile yok! Çok acıktım yiyecek bir lokma da yok! Günler geçti Gülliver hala yaşıyordu... (C.1977, S.14, s.15)

4.2.2. Çitlembik çocuk dergisinde çocuk pedagojisine uygun olmayan unsurlar

Çocukluğun birçok davranışın ve değerın kazanıldığı kritik bir dönem olması dolayısıyla oluşturulacak çocuk edebiyatı eserlerinin dikkatle ve titizlikle hazırlanması gerektiğinin önemine önceki bölümlerde değinilmişti. Çocuk eğitiminde çocuklarda olumlu yönde, istedik davranışlar oluşturulması amaçlandığı için çocuk edebiyatı eserlerinde çocuklara olumlu davranışlar kazandıracak bilgi ve değerlerin aktarılması gerekmektedir. Çitlembik dergisi çocuk eğitimini, çocuklara olumlu davranışlar ve erdemler kazandırmayı amaç edinmiş bir dergidir. Ancak bu bakımdan değerlendirildiğinde dergide gözden kaçırılan bazı noktalar da bulunmaktadır. Bu durum özellikle çizgi roman serilerinde çocukları

eğlendirmek amaçlı kullanılan mizah unsurunun ölçüsünün kaçırılmasından kaynaklanırken bir kısmı yine çizgi romanların konuşma balonlarının yabancı dilden birebir tercüme yoluyla alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu iki sebepten dolayı çizgi romanlarda çocuklar için olumsuz duygu ve davranış geliştirici nitelikte bazı ifadelere yer verilmiştir. Bu ifadeler dergi sayılarından derlenerek aşağıda belirtilmiştir.

Gülliver'in Maceraları başta olmak üzere çizgi roman serilerinde ve “Baretta İz Peşinde” başlıklı bölümde fazlaca tekrar edilen alkol ifadeleri çocuklarda alkol kullanımına özendirici bir özellik teşkil etmektedir. Alkol, sigara gibi zararlı maddelerin çocuk yayınlarında yer alması özendirici olması ve çocukların yaş, gelişim seviyelerine uygun olmaması sebebiyle uygun değildir. Gülliver 'in Maceraları başlıklı bölümlerde Gülliver 'in şarap içmesi ve bunun görsellerle de yansıtılmasının yanında seride geçen alkol ifadeleri şu şekildedir: içkili, eğlenceli gece geçirmek, sade viskisiz tuzlu su içmek, şarap içmek... Baretta İz Peşinde oyununda geçen şampanya, “Saksağan Paşa'nın Serüvenleri” bölümünde şarap, votka, kokteyl, bira, rakı, rom, cin, viski, gibi ifadelerin çocuklar için oluşturulmuş eserlerde bulunması uygun olmayan ifadelerdir. Bu ifadelerin dergide kullanım örneklerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Oysa bana kalırsa dün sadece viskisiz tuzlu su içtim... (C.1976, S.1, s.15)

Hani dün denizle, dalgalarla boğuştuğumu hatırlamasam, içkili, eğlenceli bir gece geçirdim diyeceğim!.. (C.1976, S.1, s.15)

Şaraptaki ilaç etkisini gösterdi ve kahramanımız Gülliver uykuya daldı... (C.1977, S.2, s.11)

Bay Düldül'ün ısmarladığı şampanyayı getirdim! (C.1979, S.31, s.5)

Aperatif? Şarap? Votka? Kokteyl? Bira? Rakı? Cin? Rom? Viski?

Lan! İnsanın yüreği kan ağlarken hiç içki içebilir mi be? (C.1979, S.35, s.13)

“Küçük Hanımlar, Haydi Mutfağa!” başlıklı yemek tarifi bölümünde tarifi verilen bademli kek için verilen malzemeler içerisinde ahududu likörü bulunmaktadır. Likörün alkolsüz olması gerektiği gibi bir bilgiye de yer verilmemiştir. Bu durum çocuklara olumsuz örnek teşkil etmekten çok çocukları olumsuz duruma bizzat maruz bırakma şeklinde

yorumlanabilir. Söz konusu tarif malzemesi çocuklar için uygun olmadığı gibi tehlikeli sonuçlar da doğurabilecek özelliktedir. Tarifin uygulayıcısının bir çocuk olduğu düşünüldüğünde bunun çeşitli olumsuz sonuçlara sebep olması ihtimal dahilindedir. Bu ifadenin geçtiği cümle şu şekildedir:

Tereyağını ezerek yumuşat, bademle şekeri içine kat, köpürtmek için yumurta çırpacağı ile karıştır, sonra bütün bir yumurtayı ve likörü de koy... (C.1979, S.33, s.10)

Saksağan Paşa'nın Serüvenleri başlıklı bölümde Saksağan Paşa iyi huylu halifenin yerine geçmek isteyen kötü huylu, hırslı bir vezirdir. Halife'nin yerine halife olmak için türlü oyunlara başvurur. Bu olayların anlatıldığı bölümlerde çocuklar için uygun olmayan aşağılayıcı, kişiliği zedeleyici, gurur kırıcı, nefrete ve kine teşvik edici söylemlere yer verilmiştir. Seride bu tür ifadelerin örnekleri azımsanmayacak sayıdadır. Saksağan Paşa için kullanılan aşağılık, gözü dönmüş gibi ifadeler yer verilmiştir. Aynı serinin çeşitli bölümlerinde geçen “dinleyin lan beni, deve sürüsü, düüt, yürrü, anırım anırım eşek sürüsü, ablan güzel mi, kes tıraşı be, hoppala, hırt” vb. ifadeler çocukların psikolojik, kişilik ve dil gelişimine uygun olmayan argo ve nefret duygusu içeren ifadelerdir. Aşağıda dergide çocuklara uygun olmayan ifadelerden bazılarına yer verilmiştir.

Aşağılık, yabani, meymenetsiz, adi herifin teki olan baş vezirin bir de nedendir bilinmez Çamur Şevket namıyla tanınan bir fedaisi vardı ki efendisine it gibi bağlı olmasına karşın sizin de göreceğiniz üzere hiç de budala sayılmayacak bir kişiydi bu... (C.1979, S.26, s.13)

Manyağın teki bu be!

Moruk, tırtıl ol bakalım! (C.1979, S.26, s.13-14)

Artık köpek muamelesi görmekten bıktım be!

Ben mi sana it muamelesi ediyorum? (C.1979, S.30, s.14)

Kısa kes lan Aydın havası olsun! Aylardır aynı durumu sömürüp duruyorsunuz be! Saksağan paşa halife olmak istiyor olamıyor... İşin kolayını bulmuşsunuz ...

Anladınız mı hırbolar? (C.1979, S.32, s.13)

Ne halt edeceğiz şimdi?

Laf! Yazdığımız eşşeklikleri okusanıza be! Aylardır halifenin yerine halife olmak isteyerek işkembenizi doyuruyorum!

Zzzt! Yine eski ineklikleri saçmalıkları için benim yerime bir başka kobay bulsunlar!

Düztaban! Kalpazan! Düdüklü tencere! Mankafa! (C.1979, S.32, s.14-15)

Girmek istiyorsan para uçlanacaksın!

Para mı kaç para Malak Hüsnü? (C.1979, S.32, s.16)

Kes! Uyandırma kerizi!

Çekil git be yolundan kocakarı!

Bana öyle geliyor ki her şey bu kaçık kocakarının yüzünden oldu!

Moruk karı, şu çalı çırpıdan versene bana da... (C.1979, S.33, s.13)

Ama gözünü aç ha! Burada hanzo turistleri lup diye yutuveren bataklıklar vardır! (C.1979, S.33, s.14)

O koca ayı fena acıktırdı beni de... (C.1979, S.33, s.16)

Tavsiye etmem patavatsız bücür! (C.1979, S.34, s.12)

Ama sırılsıklam bir budala idi... Ot yiyecek kadar budalaydı... Et beyinliydi... (C.1979, S.36, s.11)

Bu kerkeneye tatlı yok! Tamam mı lan! (C.1979, S.37, s.13)

Çüş, deve! Mezbahada mı öğrendin sürücülüğü... (C.1979, S.37, s.15)

Anurun, anurun! Eşek sürüsü! Yeni vergiler çıkınca görürsünüz gününüzü! (C.1979, S.38, s.11)

Domuz gibi tıknıyorsun, sen nerelisin be adam?

Peki Hint domuzu sana tatlı niyetine şunu ikram etsem ne dersin? (C.1979, S.38, s.15)

Ulan köpoğlu köpekler! Yelkenler fora! Davranın biraz be! Sümüklü böcekler!.. (C.1979, S.39, s.11)

Yelkenler fora! Davranın lan kelekler!

Hıyar ağası kibarlığın sırası mı şimdi be! (C.1979, S.39, s.11)

Gülliver 'in deniz kazası sonucu Liliput ülkesine varması ve Liliputlarla Gülliver arasında yaşanan olaylar sırasında Gülliver 'in asılmak istenmesi ve bu bölümde geçen idam etmek, asmak (ağaca), oklarla öldürmek, aç bırakmak ; devam bölümlerinde Redsal'ın asılmak istenmesi, Bin Bir Gece Masalları Gemici Sinbad'ın Serüvenleri bölümünde geçen Hanım Sultan'ın ölüm cezasına çarptırılması, Sultan Şehriyar'ın her gün bir genç kızla evlenip ertesi gün boynunu vurdurması, Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri başlıklı bölümde halifeyi tahttan indirmek için çevirdiği oyunlar sırasında geçen "oy verenlere ölüm, ölüm yatağı, kahrol halife, kana boğmak, yakmak, kanlı gösteri, şehri yerle bir etmek, halifeye ölüm, halifeyi ezelim, kahrolsun halife , kızıl sultan, ipe çektireceğim, asarım, keserim, biçerim, dikerim, ezerim, yerim, ufalarım, ağır küfürlerle kapıştılar" gibi ifadeler çocukların ruhsal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek, çocuk hayal dünyasına uygun olmayan, olumsuz duygular oluşturan ve şiddete teşvik eden ifadelerdir. Ayrıca vezirin tutum ve davranışı diktatör özelliği taşımakta bu durum çocukların demokrasi duygusu ve algılarını olumsuz yönde etkilemekte, demokrasiye olan güvenlerini zedelemektedir.

Bu ihaneti ancak idam cezası paklar. Ne zaman asıyoruz?

Hiç kendimizi yormamıza gerek yok. Kolayı var, ona yiyecek, içecek vermeyi keselim. Kısa zamanda işi bitiktir!

Yok yok... Asahım daha iyi! (C.1977, S.6, s.13-14)

Göreceğiz şimdi... Cellat başı işe koyul...

Çek ellerini ipten cellat başı!... (C.1977, S.7, s.14)

Hanım Sultan'ın da ölüm cezasına çarptırılanlar arasında olduğu söyleniyor.

Bugünden tezi yok, her gün bir genç kızla evlenip ertesi gün boynunu vurduracağım.

Babacığım bu anlamsız cinayetleri durduracağıma inanıyorum... (C.1978, S.15, s.11-12)

Tek halife olmak istiyorum, tahtımı bir salakla paylaşamam! Asla! (C.1979, S.27, s.12-13)

Halifeye ölüm! Kahrolsun halife ve onun işbirlikçileri!

Yok be! Bunlar Bağdat'ı yakıp kana boğarlar!

Ölüm Halifeye oy verenlere ölüm!

Kahrolsun aşağılık saksakağan paşa! (C.1979, S.29, s.11-15)

Sende bir ölüm yatağı var mı? (C.1979, S.30, s.14)

Asarım, keserim, biçerim, dikerim, ezerim, yerim, ufalarım, kıya...kıya...kıya... (C.1979, S.34, s.13)

Tahta çıktığım gün bu herifi de ipe çektireceğim! (C.1979, S.34, s.14)

Halifelik seçimleri sırasında kullanılan şu ifadelerde çocukların farklı görüşlere olan saygı anlayışını zedeleyici, demokrasiye ve laiklik ilkesine olan inançlarını sarsıcı, farklı görüşlere karşı hoşgörülü olmayan ve nefret içeren bir niteliktedir:

Göreve devamını istememeye cüret eden kudurmuş itler de sıkıysa ön ayaklarından birini kaldırsın... Allah tümünün belasını versin!

İğrenç bir ulumaya karşı 499 oyla halife on yıl süreyle göreve devam edecektir, Tanrı kendisini başımızdan eksik etmesin. Âmin. (C.1979, S.28, s.2)

Dergide bir oyun bölümü aynı dönemde bir televizyon serisi de olan “Baretta İz Peşinde” başlıklı oyunda cinayet, hırsızlık, adam yaralama gibi kriminal, olumsuz olayların aydınlatılmaya çalışılması yine çocuklar için olumsuz örnek içeren ruhsal gelişimlerine, hayal dünyalarına uygun olmayan bir özellik taşımakta ve şiddet olayları içermektedir. Sözü edilen oyun bölümüne ait bazı cümle örnekleri aşağıda verilmiştir.

Sirtında üç kurşun yarası var, yaralar da henüz taze...

Yemin ederim onu ben öldürmedim! (C.1979, S.36, s.2)

Hırsız bu fırsatı herhalde kaçırmayacaktır. (C.1979, S.31, s.5)

Soyuldum kurtarın beni! Elleri tabancalı üç adam içeri daldı ve beni sosıs gibi bağladılar!

Bu demir kapıdan içeri girdiler ve ne alabildilerse aldılar...

Giderken de ceketimi çıkardılar ve sonra da cüzdanımı aldılar! (C.1979, S.32, s.5)

“Gemici Sinbad’ın Serüvenleri” başlıklı bölümde Şehrazat ve kardeşi Dünyazâde’nin bulunduğu bölümlerde kullanılan çizimlerde kardeşlerin kıyafetleri çocukların yaş, ruhsal ve psikolojik gelişimlerine uygun değildir ve çıplaklık içermektedir. Benzer bir durum 25. sayıda Tülin Tiryaki isimli okurun gönderdiği bir karikatürde de göze çarpmaktadır. Yayımlanan karikatür görseli ve içeriği çocukların yaş ve gelişim dönemlerine uygun değildir.

“Saksağan Paşa’nın Serüvenleri” serisinde olumsuz özellikler taşıyan, uygunsuz olduğu belirtilen bölümlerin okuyucu üzerinde gerçekten olumsuz bir etki oluşturduğu, okurdan gelen konuşma balonlarında yer verilen bir mesajdan yola çıkılarak söylenebilir. Okur mesajı doğrultusunda durumun sağlamlasının yapılma imkânı bulunmuştur. Okurun cümlesi şu şekildedir:

Deli saçmalarınızı okuya okuya ben de hıyarlaştığımı sanıyorum. (C.1979, S.36, s.12)

“Saksağan Paşa’nın Serüvenleri” bölümünün son cümlesinde “Sakın yufka yürekli ve budala halife gibi yapmayın. Kötülük ancak kökü kazınarak yok edilir. Tamam mı öyleyse devam.” ifadesiyle kötülüğe kötülükle karşılık verilmesi gerektiği, kötülüğe karşı iyilikle cevap vermenin budalalık olduğu mesajı verilmektedir.

Belirtilen bütün bu ifadeler bir çocuk dergisinde bulunmaması gereken, çocukların saf ve temiz hayal dünyalarına uygun olmayan ifadelerdir. Ayrıca yer verilen bu ifadeler çocuğa kazandırması hedeflenen, çocuğun göstermesi beklenen olumlu, istendik davranışların tam tersi yönde bir özellik taşımaktadır. Bu durum büyük bir çocuk okur kitlesi üzerinde istenmeyen davranışların oluşup gözlenmesine neden olabilir.

4.3. Çitkembik çocuk dergisinin yapısal yönden değerlendirilmesi

4.3.1. Biçim özellikleri

Biçimsel özellikler bir çocuk dergisinin boyut, kapak, resimler, sayfa düzeni, cilt, harf, punto gibi dış yapı ile ilgili özelliklerini ifade etmektedir. Derginin biçimsel özellikleri çocuğun dergiyle bağını kuran ilk özelliğidir. Bu nedenle çocuk dergisi hazırlanırken bu özelliklerin üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Boyut

Dergilerin boyutları ayarlanırken çocukların kolayca taşıyabileceği hacim ve ağırlıkta olmasına özen gösterilmelidir. Çocuk dergilerinin boyutları genel olarak 19,5x27,5 cm ve 24x33,5 cm arasında değişmektedir (Sürmeli ve Kaptan, 2011, s.581). Süreli yayınlar olarak çocuk dergilerinin boyutları sayıları arasında tutarlı olmalıdır (Demiryürek, 2009, s.34).

Bu bakımdan değerlendirildiğinde Çitkembik çocuk dergisi 16,5x21,5 ölçüleriyle, rahatça kavranabilecek, tutulup taşınabilecek ve saklanabilecek boyut ve ebatadır. Dergi on altı sayfadan oluşmaktadır. Bundan dolayı ebat olarak taşınmakta zorluk yaşanmayacak kadar hafiftir.

Kapak

Çocuklar bir kitabı alırken ya da okumaya karar verirken ilk anda kitabın içeriğine göre değil tamamen bir kitabın ya da derginin dış görünüşüne göre karar vermektedirler. Bu bakımdan bir çocuğun dergiyle ilk bağlarını kurduğu özellik olması bakımından çocuk dergisinin kapak tasarımı çok önemlidir. Çitkembik çocuk dergisinin kapak tasarımında bu durum dikkate alınmıştır. Kapak resimleri çocuk zevkine ve dünyasına hitap eder nitelikte canlı, renkli ve eğlenceli bir biçimde tasarlanmıştır. Derginin kapağı dergi içeriğini yansıtır niteliktedir. Derginin ilk sayılarında bu durumun özenle üzerinde durulmuştur. Derginin ocak sayısında yeni yıl, ekim sayısında 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, nisan sayısında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla kapak tasarımı bu özel günleri yansıtır nitelikte oluşturulmuştur. Ancak aynı ayların yayınlanan ilerleyen sayılarında bu durum kapak görsellerine eskisi kadar yansıtılmamıştır. Bunun dışında kapak tasarımında mevsimler dikkate alınmış ve derginin sayısını temsil eden aya ve mevsime göre kapak görseli tasarlanmış bu da derginin kapak sayfalarını çocuklar hatta büyükler için bile daha çekici hale getirmiştir. Kapak görsellerinde dergi sayısının çıktığı döneme göre bilgiler bulunmaktadır.

Örneğin “şubat tatili, yaz tatili, yaklaşan tatil” gibi ifadelere derginin kapak sayfasında yer verilmiştir.

Bunun dışında çocukların duygu dünyasına hitap eden onların zevklerini yansıtan çizgi karakterlere, ilgi çekici oyunlara, derginin maskotu Fındık’a, çizgi roman bölümündeki kahramanlara yer verilerek dergi sayılarının kapakları çocukların hatta yetişkinlerin sempati duyacağı çekici bir obje haline gelmiştir.

Derginin kapak tasarımı kadar bu tasarımdaki estetiği yansıtması ve uzun süre okunup saklanması açısından derginin kapağının dayanıklı, kırılmaz, katlanmaz ya da kolay deforme olmayan bir yapıda olması gerekmektedir. Ancak Çitlembik bu beklentiyi karşılamamaktadır. Kapak için farklı bir kâğıt ya da karton kapak kullanılmamıştır. Derginin kapak sayfası içerikte kullanılan kâğıttan oluşmakta, farklı bir özellik taşımamaktadır. Çitlembik dergisinin kapak sayfasında “Elele’nin çocuk ilavesidir. Para ile satılmaz.” ifadesi, derginin sayısı, basım yılı ve ayı belirtilmiştir. Derginin hedef okur kitlesine yönelik herhangi bir yaş grubu açıklamasına yer verilmemiştir. Derginin 25. sayısı ile birlikte 2. cilde geçilmiş kapakta yer alan bilgilerin yanında cilt bilgisine de yer verilmeye başlanmıştır. Bunun dışında farklı sayılarda yer alan kapaklarda zaman zaman dergide yer alacak çizgi roman, armağanlı oyunlar, çocuk kulübünün yapacağı geziler, yeni oyunlar, yeni bölümler hakkında duyurular gibi çeşitli içerik bilgileri yer almaktadır. Bazı sayılardaysa derginin oyun bölümleri kapak sayfalarına da taşınmıştır. Fındık’ın bulunması, kes yapıştır oyunu, resimde kaç çocuğun yer aldığı sorulduğu, resimdeki yanlışlıkların bulunmasının istendiği dikkat oyunlarına kapak sayfasında yer verilmiştir.

Cilt

Derginin okurlarının çocuklar olduğu düşünüldüğünde dergi ciltlerinin onların kullanımına uygun biçimde dayanıklı bir cilt yapısına sahip olması gerekmektedir. Ayrıca okul öncesi dönemde çevreyi tanıma, anlamlandırma, merak ve araştırma duygularının üst düzeyde olduğu düşünüldüğünde ciltleme işlemi için iplik dikiş tercih edilmelidir. Bu bakımdan Çitlembik dergisinde sağlam ciltleme ve iplik dikiş tercih edilmiştir. Ayrıca dergi ilk 24 sayısı için 1., 39. sayıya kadar olan bölümü için 2. cilt olmak üzere iki cilt kapağı göndermiştir ve dergi sayıları bu sağlam karton cilt kapaklarıyla ciltletilerek dergiyi uzun yıllar kullanım imkânı elde edilmiştir. Bu şekilde derginin sayıları bozulmadan ve kaybolmadan günümüze kadar yeni gibi sapasağlam bir şekilde ulaşabilmiştir.

Kâğıt

Çocuk dergilerinde diğer biçimsel özelliklerde olduğu gibi dergide kullanılan kâğıt kalitesi de önem taşımaktadır. Dergide; çocuk yayınlarında olması gerektiği gibi mat, birinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Ayrıca kâğıt, baskıda yazının kâğıdın arkasından görünmesini engelleyecek gramajdan oluşmaktadır.

Çitlembik Çocuk dergisinde kullanılan kâğıt parlayarak görüşü engelleyici bir yapıda değil, mat ve dayanıklı yapıdadır. Kullanılan kâğıt kalitesinden dolayı dergide bulunan resimlerde en ufak bir renk değişimi ya da yazılarda en ufak bir silinme meydana gelmemiştir. Derginin yayınlanmasının üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen şu anda bile resimlerdeki canlı renklerini korumasıyla, yazılarının okunurluğu, sayfalarının dayanıklılığıyla ilk günkü gibi yeni ve sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Derginin ilk 34 sayısında kullanılan kâğıt ile 35. sayıdan 39. sayıya kadar kullanılan kâğıt türü farklılık göstermektedir. Derginin 35. sayısından son sayıya kadar olan dergilerde gazetelerde kullanılan saman kâğıt olarak bilinen kâğıt türü kullanılmıştır. Bu sayılarda kâğıt kalitesi düştüğü için kullanılan resimlerin ve yazıların netlik kalitesi de düşmüştür, bundan dolayı bu sayılarda bulunan görseller ve metinler okuma sırasında gözü yormaktadır. Kâğıdın kalitesi düştüğü için dayanıklılığı da düşmüştür. Derginin okur mektuplarında yer alan sayfa sayılarının arttırılması taleplerine verilen cevaplardan bu durumun sebebinin o dönemde yaşanan kâğıt sıkıntısı olduğu tahmin edilmektedir.

Harf

Çocuk dergilerinde en önemli noktalardan birisi de harflerin kullanımı ve yazı karakteridir. Çocukların okuyabileceği büyüklükte, gözü yormayacak harflerin ve yazı karakterlerinin kullanılması gerekmektedir.

Çitlembik çocuk dergisinde yazılarda farklı büyüklüklere ve farklı yazı karakterlerine yer verilmiştir. Dergide yer alan bölüm ve başlık yazılarında kalın harfler ve geniş aralıklar kullanılmıştır ancak bu durum uzun bilgilendirici yazılarda uygulanamamıştır. Derginin sayfa sayısının azlığı ve boyutunun küçüklüğü dolayısıyla bazı bölümlerde yazılar sıkışık bir yapı oluşturmaktadır. Bu durum okurun gözlerini yormakta ve dikkatinin çabuk dağılmasına neden

olmaktadır. Ancak az yazı kullanılması gereken, çizgi roman, yemek tarifi, karikatür ve kısa bilgi yazılarının yer aldığı bölümlerde kalın harfler ve geniş aralıklar kullanıldığından okurun metinlere ilgisi uzun süre canlı kalmakta ve yazılar gözleri yormamaktadır.

Punto

Çocuk dergilerinin seslendiği yaş aralıklarına göre punto özelliği değişiklik göstermektedir. Çitlembik'te yer alan metinlerde ve yazılarda punto özelliği değişiklik göstermektedir. Metinlerde; gazete, dergi ve romanlarda yaygın olarak kullanılan serif yani tırnaklı bir font olan Times New Roman kullanılmıştır. Dergide kullanılan harf karakteri büyüklüğü genellikle 12 puntodur. Dergide kullanılan puntunun belirlenmesinde dikkate alınan durumlardan biri de sayfada yer alacak metnin uzunluğu olmuştur. Uzun bilgilendirici yazılarda sayfa sınırlamasından kaynaklanan alan sorunundan dolayı 12 punto, daha az yazı kullanılacak ya da geniş alan imkânı bulunan yazılarda daha büyük puntolar tercih edilmiştir.

Bazı oyunlarda ve bölümlerde bölümü bir sayfaya sığdırabilmek adına çok küçük yazılar tercih edilmiştir, bu durum yazıların okunmasını ciddi anlamda güçleştirmiştir. Bölüm başlıkları daha kalın ve büyük puntolarla yazılmıştır. Karikatür ve çizgi roman bölümlerinde konuşma balonlarında yer alan yazılar dergi çizerleri tarafından el yazısıyla yazılmıştır. Sayfada yer alan bölüme, konuya, kullanılacak resimlere ve zeminde yer alan renklere göre ya da okurun ilgisini çekmek amacıyla farklı yazı renkleri tercih edilmiş zaman zaman farklı yazı karakterleri de kullanılmıştır.

Dergi sayılarının bütününde vurgulanmak istenen, önemli olan, okurun dikkatinin çekilmek istendiği bölümlerde yazı puntosu metnin bütününden farklı ve koyu renkli olarak kullanılmıştır. Derginin genelinde yer alan metinlerde büyük, küçük harf kullanımına dikkat edilmiş, bazı yanlışlıklar dışında imla ve noktalama kurallarına genel olarak uyulmuştur.

Sayfa düzeni

Sayfa düzeni çocukların dergide bulunan metinleri iyi okuyup izlemesine olanak sağlaması bakımından çok önemlidir. Sayfa düzeni yazıların sayfaya yerleşim düzeni, uygun satır aralıkları, yazı, zemin rengi, yazı ve resim yerleşimi dengesi, sayfa kenar boşlukları gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Bu açılardan bakıldığında Çitlembik çocuk dergisinde genel olarak resim ve yazı dağılımı birbiriyle orantılıdır. Derginin bölümlerine göre kullanılan metin uzunlukları değişmektedir. Metinlerin uzunluklarına göre tek sütun, iki sütun tercih edilmiş, uzun yazıların bulunduğu bölümlerde yazı bir sayfada en fazla üç sütun olarak

konumlandırılmıştır. Yazılar okuru yormayacak uzunluktadır ve neredeyse hemen hepsi görsellerle desteklenmiştir. Diğer biçimsel özelliklerde bahsedildiği gibi bazı uzun metinlerde küçük yazı karakteri kullanılmış bu durum okuyucuda gözlerin yorulmasına, dikkatin uzun süre aynı metin üzerinde toplanamamasına ve okunan metinden çabuk sıkılmaya neden olmaktadır ancak bu dergide sık olarak görülmeyen durumlardandır.

Dergi sayfalarında kullanılan metinler resimlerin durumuna ve konumuna göre bazen sağa bazen sola yaslı bazen de ortalı şekilde hizalanmıştır. Resimlerin çok fazla öne çıkarıldığı bazı bölümlerde metinlere çok az yer bırakıldığı için bu bölümlerin okunması zorlaşmıştır. Derginin genelinde şekil zemin zıtlığına dikkat edilmiştir. Koyu renkli yazılarda açık renk zemin kullanılmıştır. Ancak bazı bölümlerde az da olsa hem zeminde hem yazıda koyu renk kullanılmış, bu durum metnin okunmasını ve anlaşılmasını oldukça zorlaştırmıştır.

Derginin sayfa kenarlarında geniş boşluklar (marjlar) bırakılmamış, kenarlarda daha küçük boşluklar tercih edilmiş, metinler sayfalara zaman zaman birden fazla sütun olacak şekilde ve küçük yazı puntolarıyla yerleştirilmiştir. Sayfa kenar boşluklarının çok az bırakıldığı ya da hiç bırakılmadığı birkaç bölümde yer yer cümleler eksik çıkmıştır.

Resimler

Resim olmayan yazılar okuma alışkanlığını yeni kazanan çocukların dikkatini resimli olan yazılara göre daha az çekmektedir. Bu bakımdan çocuk dergilerinde resim kullanımı biçimsel özellikler içerisinde belki de en önemli olan bileşendir. Bu önem göz önüne alındığında dergide kullanılan resimlerin çocukların dergiyle bağ kurmalarını sağlayacak ve ilgisini çekecek canlılıkta ve çocuğun hayal dünyasına hitap eden ve onu harekete geçirici özellikte olması önem taşımaktadır.

Çitlembik çocuk dergisinde yer verilen resimler tamamlama, metni açıklama ve süsleme olmak üzere üç amaçla kullanılmıştır. Tamamlama amaçlı resimler yazı ile anlatılması zor ya da çocuğun anlayamayacağı karmaşıklıkta ya da teknik olan bilgilerin çizilerek gösterilmesiyle oluşturulmuş resimlerdir. Bu tür resimlere dergide sık sık yer verilmiştir. Örneğin uçağın uçuş, araba ve gemilerin çalışma prensiplerinin anlatıldığı bölümlerde bu resimler tercih edilerek anlatılanların çocuğun zihninde somutlaştırılarak anlam kazanması sağlanmıştır. Metni açıklama amaçlı kullanılan resimlerde metinde ismi geçen herhangi bir unsur ve durumun metnin açıklanmasında destekleyici olması amaçlanmıştır. Bilgi aktaran bütün metinlerde destekleyici görsellere yer verilmiştir. Dergi bu

tür resimlerin kullanılması açısından çok zengin örneklere sahiptir. Üçüncü grupta yer alan süsleme amaçlı resimler dergiyi daha ilgi çekici hale getirmekte ve çocukların dergiye sempati duymasını sağlamaktadır. Derginin oyun sayfalarında, kapak sayfalarında bu resim örneklerine sıklıkla rastlamaktayız. Kullanılan resimler her yaş seviyesine mensup çocuğun ilgisini çekecek ve bu ilgiyi sürdürecektir canlılıkta, çocuk dünyasına seslenen bir yapıdadır.

Dergide yer alan fotoğraf ve resimler genel olarak dergi içeriği ile uyumlu ve çocuklara uygundur ancak Bin Bir gece Masalları çizgi roman serisinde Şehrazat ve Dünyazade'yi tasvir eden çizimler çocuk dünyasına ve gelişimine uygun olmayan çıplaklık ve müstehcenlik içermektedir. Benzer bir durum okur mektup ve ürünlerine yer verilen Çitlembik'çilerin Köşesi başlıklı bölümde Tülin Tiryaki isimli okur tarafından gönderilen ve 25. sayıda yayınlanan karikatürde de göze çarpmaktadır.

Dergide kullanılan resimlerin büyük çoğunluğu gerçeklerine bağlı kalınarak oluşturulmuş çizimlerden oluşmaktadır, çizimin kullanılmayacağı az miktarda bölümde gerçek fotoğraflara yer verilmiştir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde dergide kullanılan resimler çocuklarda sanatsal duyarlılık ve estetik zevk oluşturacak bir yapı teşkil etmektedir. Resimlerde kullanılan renkler canlı, parlak ve çocuğun hayal dünyasını besleyen bir yapıdadır. Rengin psikolojik algılamada oluşturduğu etkiler göz önünde bulundurulduğunda çocuklarda olumsuz bir duygu ve algı oluşturacak renklere ve resimlere yer verilmemiştir. Resimlerin sayfa içindeki oranlarına dikkat edilmiş ve genel olarak sayfaların yarı oranında resim, dörtte bir oranındaysa yazıya yer verilmiş ayrıca sade, açık, içeriğe uygun ve uygun boyutlu resimler kullanılmıştır.

Dergi sayfalarındaki fotoğraf ve resim oranında genel olarak derginin bölümlerine ve işlenen konulara bağlı olarak değişiklik gözlenmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde derginin köşe yazısı bölümü ve Çitlembik okurlarının mektuplarının cevaplandığı “Çitlembikçiler’in Köşesi” bölümlerinde genel olarak az miktarda resim kullanılmış ya da hiç resim kullanılmamıştır. Masal, hikâye, çizgi roman, karikatür, oyun sayfaları, bilgi verici metinlerin bulunduğu sayfalardaysa çok miktarda ve çeşitli içerikte resimlere yer verilmiştir.

4.3.2. İçerik özellikleri

İçerik bir eserin anlattığı ve söylediği ile ilgilidir. Bazen biçim ne kadar güzel olursa olsun, sağlam bir kurgusu ve içeriği olmayan bir dergi hedef kitleye ulaşmamakta, ilgi çekmemektedir (Yılmaz, 2016).

Çocuk dergisinde içerik özellikleri olarak konu, tema, kişiler/kahramanlar, plan, kurgu, dil ve anlatım başlıkları altında değerlendirilmektedir.

Konu

Konu çeşitli kaynaklarda bir eserde, yazıda ve konuşmada ele alınan durum, olay ya da düşünce şeklinde tanımlanmıştır. Konu aynı zamanda bir tema ile şekillenmektedir. Çocuk dergilerinde ele alınan konuların dergide bulunan diğer özelliklerde olduğu gibi çocukların yaşına, gelişim düzeylerine, ilgilerine, gereksinimlerine göre belirlenmesi gerekmektedir. Dergide yer verilen konuların çocukların ilgilerini canlı tutacak, meraklarını uyandıracak ve hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olması çok önemlidir. Çocuklara kazandırılmak istenen davranışların oluşturulmasında etkili olmasının yanında kültürel ve evrensel değerlerin de tanıtılması, okurun toplum içinde uyumunu kolaylaştırması bakımından önem taşımaktadır. İşlenecek konular seçilirken çocukların kişilik özelliklerini etkileyecek milli ve toplumsal değerleri, içinde bulunduğu toplumun ahlak kuralları da göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun yaşamına uygun ve gerçek yaşamla ilişkili konular seçilmelidir.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde Çitlembik çocuk dergisinde konular genellikle çocukların ilgi duyacağı, hayal dünyalarına ve gelişim özelliklerine uygun, günlük yaşam içerisinde karşılaşılabilecekleri olaylar, durumlar ve kullanabilecekleri bilgiler içeren konulardan tercih edilmiştir. Dergide işlenen konular çocukların eğlenip dinlenebileceği aynı zamanda onları düşünmeye yönlendirici bir özellik taşımaktadır. Bilgilendirici ve öyküleyici metinler dışında resim çizme, model çıkarma, fotoğrafçılık, koleksiyon yapma gibi çocukların ilgi duyacakları uğraşı alanlarına da sıklıkla yer verilmiştir. Teknolojik icatlar, bitkiler ve hayvanlar alemi, teknik konular, sportif faaliyetler, bilmece, bulmaca, oyunlar gibi çocukların ilgisini çeken, meraklarını canlı tutan konular çocukların hayal dünyalarına uygun, renkli, canlı resimlerle daha da ilgi çekici ve eğlenceli bir hale getirilmiştir.

Dergide yer alan metinlere ait konular dışında derginin köşe yazısı ve okur mektuplarına yer verilen bölümlerinde de çeşitli konulara yer verilmiştir. Bu bölümlerden de birtakım bilgiler elde edebilmekteyiz. Bu bölümlerde işlenen konulardan ve okurun dergiye gönderdiği mektuplardan derginin yayınlandığı dönem hakkında çeşitli bilgiler elde edilebilmektedir. Dönemin çocuk eğlence ve oyun anlayışı, eğitimi, aile ve okul ilişkileri, sosyal, ekonomik, kültürel yapısı, yaşam şartları, terbiye anlayışı, yemek kültürü, televizyon programları, Türkçe'nin kullanımı gibi çeşitli bilgilere ulaşılabilmektedir. Örneğin Ayşe

Abla'nın okur mektuplarına verdiği cevaplarda o dönemde kâğıt sıkıntısı yaşandığı bilgisine yer verilmiş ve bu nedenle dergi sayfa sayının artırılmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tema

Tema (ana fikir); bir edebi eserin okuyucusuna vermek istediği bir mesaj, ileti ve yazarın eserinde ortaya koymak istediği temel düşünce, görüş olarak tanımlanmaktadır. Her eserin konusu ve teması arasında sıkı bir ilişki vardır. Çocuk edebiyatı eserlerinde yazar işlenen konuda okura yönelik hangi görüş ve düşünceleri hangi alışkanlıkları kazandırmayı amaçlıyorsa bunu temada açık biçimde ortaya koymalıdır. Çocuk edebiyatına ait ürünlerde tema açık ve anlaşılır olmalıdır.

Çitlembik çocuk dergisinde öykü, masal, çizgi roman gibi türlerde işlenen temalar okura açık bir biçimde sunulmuştur. Bu metin türlerinde işlenen temalar çocuğun kişilik ve kimlik gelişimini olumlu yönde etkileyecek, toplum içinde kabul görmesine, başarı elde etmesine yardımcı olacak, evrensel ve ahlaki değerleri kazandıracak nitelikler taşımaktadır. Metinlerde yer verilen temalar çocuklara bir öğretmen edasıyla sunulmamış metinlerin son paragrafında vurgulanmıştır. Metinlerde yer alan temalar sevgi, saygı, yardımlaşma, iyi kalpli olma, sabırlı olma, elindekiyle yetinme gibi çeşitli evrensel değerlerle ilişkilendirilerek sunulmuş ve çocuğun olumlu yönden gelişiminin sağlanması amaçlanmıştır. Bunun dışında yer alan açıklayıcı anlatım türünün kullanıldığı bilgi verici metinlerde en çok bilim ve teknoloji temasına yer verilmiştir. Bilim ve teknoloji temasını bitkiler, hayvanlar alemi, doğa ve çevre teması izlemektedir. Yemek tarifleri, tarih, spor, güncel konular, biyografiler, ülkeler, kültür, meslek kolları dergide yer alan diğer temalardır.

Kahraman/karakter

Çocuk edebiyatı eserlerinde kahramanların oluşturulması ve kullanılması çocuğun kendisini kahramanla özdeşleştirmesi dolayısıyla çok önemsenmesi gereken konulardan bir tanesidir. Bu bakımdan dergimiz Çitlembik metinlerinde yer alan kahramanlar kusursuz ve erişilmez özellikler göstermez, eksikleri, zaafı olan benzerlerine gerçek hayatta rastlayabileceğimiz gerçek kişilerden oluşmaktadır. Çocukların hayali kahramanlar da dahil pek çok farklı türden kişileri örnek alma eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda olumsuz özellikler taşıyan kahraman ile kendini özdeşleştirdiğinde bu durum birçok olumsuz sonuca neden olabilir. Dergide yer verilen kahramanlar çocukların kendilerini anlatının içinde hissedebilecekleri gerçek özellikler taşımaktadır. Çocukların hayal dünyaları ve estetik

gereksinimleri dikkate alınarak, öğüt verici özelliği ön planda olan eğiticilik etkisi göz önünde bulundurularak insan dışındaki varlıkların kişileştirilmesiyle oluşturulmuş kahramanlara da dergi metinlerinde yer verilmiştir. “Bremen Mızıkacıları, İhtiyar Çam ve Kaçak İlmikler” başlıklı öykülerde bu durum örneklendirilmektedir.

Çocuk eserlerinde karakterlerin oluşturulması ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Karakterler fiziksel özellikleri, konuşmaları, eylemleri ve davranışları bakımından çocuğa örnek teşkil etmesi dolayısıyla dikkat edilmesi gereken konulardandır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde “Saksağan Paşa’nın Serüvenleri” başlıklı çizgi roman serisinde Saksağan Paşa karakteri fiziksel ve kişisel özellikleri bakımından çok olumsuz bir biçimde tanıtılmış, ağır bir biçimde eleştirilmiştir. Bunun yanında Saksağan Paşa kişisel hırsları için elinden geleni yapan bir özellik taşımakta ve seri boyunca aklı hep kötülüğe çalışmaktadır. Serinin sonucunda birçok kötü huya sahip Saksağan Paşa başvurduğu bütün hilelere ve gösterdiği bütün çabaya rağmen amacına ulaşamamıştır. Hikâye eğlenceli ve bol ironi içerecek şekilde işlenmiştir ancak kahramanların ahlaklı ve erdemli sayılmayacak nitelikteki olumsuz davranışları iyi bir örnek teşkil etmemekte çocuklara olumsuz iletiler vermektedir.

Masal, öykü ve çizgi romanlarda karakterler taşıdıkları kişilik özelliklerinin gereklerine ve işlenen konunun yapısına bağlı olarak durağan ya da devingen bir yapı oluşturmaktadır. Durağan karakterler olayların başından sonuna kadar tutum ve davranış, bakış açılarını korurken devingen karakterlerde olayların başından sonuna tutum, davranış ve bakış açıları değişiklik göstermektedir.

İçerik/plan/kurgu

Bir eserin iç yapısını oluşturmayı, eseri tasarlamayı sağlayan eser ortaya koyma sürecini belli bir düzen ve disipline bağlama süreci ve aracı, plan olarak tanımlanmaktadır. Plan okur üzerinde etkili olan bir etkidir. Derginin okur üzerinde etki oluşturabilmesi için dergi içeriğini oluşturan öğelerin belirli bir plan, düzen içerisinde ve tutarlı olarak aktarılması gerekmektedir. Çitlembik çocuk dergisinin içerik kurgusunda genel olarak belirli bir düzen bulunmamaktadır.

Derginin ilk ya da son sayfasında içindekiler bölümüne yer verilmemiştir. Bu durum derginin içeriğindeki bilgilere derli toplu bir şekilde ulaşılmasını engellemekte, aranan bölümlerin bulunmasını zorlaştırmaktadır. Derginin yazar ve çizer kadrosu, yayınevi gibi

künye bilgilerine dergi üzerinde ulaşılamamaktadır. Bu gibi bilgilere aynı tarihli ana dergi Elele sayılarında da yer verilmemiştir.

Dergide içindikiler kısmı, editörü, yayın yönetmeni, çizer kadrosu, yönetim yeri, yayına hazırlayanların isimleri gibi bilgilere yer verilmemiştir. Derginin bölümlerinin bulunduğu sayfalar aylık olarak değişkenlik arz etmektedir. Bu durum aranan bölümlerin bulunmasını zorlaştırmaktadır, ancak diğer taraftan da okurun dergi içeriği konusunda ilgisini, merakını ve okuma isteğini canlı tutmaya yardımcı olmaktadır. Her sayıda içerik ve konuları farklı bilgi, oyun, karikatür, çizgi roman, yemek tariflerine yer verilmiştir. Derginin aylık periyodlarının ait olduğu döneme rastlayan önemli gün ve hafta gündemlerine az ya da çok yer verildiği görülmektedir. Dergide yer verilen ödüllü oyun ve bulmacalarla okurlara her sayıda belirli sayıda armağan verilmiştir. Derginin 5. sayısında yer alan bulmacanın cevapları 6. sayıda verilmiş ancak bu yaklaşım bu sayıdan itibaren terk edilerek armağanlı oyun ve bulmaca dışındaki her oyunun ve bulmacanın cevabı aynı sayı içerisinde sayfalarda verilmiştir fakat cevapların bulunduğu sayfanın numarası dergi sayılarında değişiklik göstermektedir bu konuda belirli bir sistematik sağlamamıştır. Cevapların bir sonraki sayıya bırakılmamasının derginin aylık yayınlanması dolayısıyla bir aylık süreçte çocukların merak ve ilgilerinin azalabileceği, hatta cevapların kontrolünün unutulabileceğinden kaynaklandığı söylenebilir. Dergide oyunların çözümleri ile ilgili de belirli bir sistematik sağlanamamıştır. Bazı sayılarda cevaplar, çözümler ve açıklamalar oyunlardan önce, bazı sayılarda oyunlardan sonra verilmiştir. Yayın hayatı boyunca bu konuda belirli bir düzen oluşturulamamıştır.

Okurun dikkatini çekmek, ilgisini canlı tutmak, okuru pasif bir yapıdan çıkarıp aktif kılmak, diğer okurlarla ilişki kurmasını, sosyalleşmesini sağlamak gibi çeşitli amaçlarla dergide çeşitli etkinliklere yer verilmiş ilerleyen sayılarda daha farklı etkinliklere yer verileceği de duyurulmuştur ancak dergi yayın hayatına devam etmediği için ifade edilen bu planlar gerçekleştirilememiştir. Çitlembik Çocuk Kulübü üyeleriyle geziler düzenlenmesi, mektup arkadaşlığı etkinliği, Dünya Çocuk Yılı dolayısıyla çocukların ürün hazırlaması için teşvik edilmesi, okurlardan gelen mektuplar ve hazırladıkları resim, karikatür, çektikleri fotoğraf gibi çalışmalara dergi sayfalarında yer verilmesi bu etkinliklerden bazılarıdır.

Dil ve anlatım

Duygu, düşünce ve isteklerin yazılı ve sözlü olarak dile getirilmesi olarak tanımlanan dil, iletişimin en önemli ve en güçlü ögesidir. Dil duygu, düşünce ve hayallerin dile

getirilmesinde önemli bir araç olmasının yanında aynı zamanda kültür taşıyıcılığının en önemli vasıtasıdır.

Temel yapılarını ailede öğrendiğimiz ana dili, okullarda sistemli bir şekilde kurallarının öğretilmesinin yanında kişinin ilgileri, yetenekleri çerçevesinde oluşturduğu okuma kültürü neticesinde geliştirilerek daha etkili kullanım imkanına kavuşmaktadır. Kişilerin sahip olduğu okuma kültürü ana dili kullanma becerisini geliştirmenin yanında, kişinin okuduğunu anlama, kendini ifade etme, kişiler arası etkili iletişim becerilerini olumlu yönde etkileyen bir yapıdadır.

Kurtuluş savaşının Başkomutanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk dilin önemini şöyle ifade etmiştir: “Türk milletinin dili Türkçedir.” Türk dili, dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yüceltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü, Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir. Öyle istiyorum ki, Türk dili bilim yöntemleriyle kurallarını ortaya koysun ve her dalda yazı yazarlar bütün terimleriyle çoğunluğun anlatabileceği güzel, ahenkli dilimizi kullansınlar.” (İnan, 1966)

Türkçe derslerinin amaçları çerçevesinde; bu bağlamda öğrencilerin anlama ve anlatım becerilerin geliştirilmesinde, ulusal bilinç ediniminde ve evrensel değerlerin benimsenmesinde programın öneminden bahsedilmektedir: “Türkçe, çocuğun, her şeyden önce anlama ve anlatma gücünü geliştirecektir.” (MEB, 2006)

Bilgiyi yapılandırma, toplumsal ilişkiyi düzenleme ve dünyayı anlamlandırmada bu kadar öneme sahip olan ana dilin doğru kullanılması ve zenginliklerinin fark edilmesi dilin amaçlarını gerçekleştirmede önem taşımaktadır. Özellikle ana dilin kazanımlarının kazandırılması hedeflenen çocuk okurlar için, hazırlanan çocuk edebiyatı eserlerinin ana dili işleme sürecine daha ciddi bir hassasiyetle eğilmek gerekmektedir. Bu dönem öğrenmelerin kritikliği ve kalıcılığı dikkate alındığında ve ana dili öğrenmenin önemi göz önünde bulundurulduğunda çocukların dilin kurallarını doğru bir biçimde öğrenmeleri, dilin zenginliklerini fark etmeleri ve dili doğru kullanma bilincini kazanmalarında çocuk edebiyatı ürünlerine büyük görevler düşmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde çocuklarla buluşma sıklığı ve oranı en yüksek pay çocuk süreli yayınlarında olduğu için çocuk dergi ve

gazetelerinde ana dilinin kullanımı ve dilin zenginliklerinin çocuklara kazandırılması konusunda büyük ve kritik bir öneme sahiptir. Dergide kullanılan dil, çocukların yaş ve gelişim seviyesine uygun, çocukların anlayabileceği yapıda, dil yanlışlıklarından arındırılmış, dilin zenginliklerini yansıtan, kullanım kurallarına uygun sade ve samimi olmalıdır. Dergilerde kullanılacak üst düzey ve çokça yabancı kelimenin kullanıldığı, resmi hitaplardan oluşan fazla edebi bir dil, dil gelişimi ve eğitimi konusunda, diğer birçok konuda çocuk okurlarda beklenen etkiyi oluşturamayacaktır.

Türkçe Eğitim Programı'nın genel amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak,
- Onlara; görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak,
- Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek,
- Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak,
- Farklı etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek,
- Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak,
- Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak,
- Onlara, bilimlik, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.

Çocuk edebiyatı ürünleri ve çocuk süreli yayınlarının Türkçe Eğitim Programı genel amaçları doğrultusunda çocuğun, anadilini doğru kullanan, dinlediklerini doğru anlamasını ve kendini tam ve doğru ifade edebilmesini sağlayan ve kelime hazinesini geliştirici ve diğer amaçlara hizmet eden bir yapıda olması dil gelişimi açısından büyük öneme sahiptir.

(Oğuzkan, 2006), çocuk edebiyatı ürünlerinde kullanılan dil üslubu, üslup ise okurun dergisiyle olan ilişkisini belirlemektedir. Üslup yazardan yazara göre değişen anlatım yoludur. Üslubun uyumunu sağlayan öğeleri ise cümle yapısı, seçilen sözcüklerin anlam ve ses ilişkileri, deyimler olarak sıralar. Kaliteli bir çocuk edebiyatı ürününün yapmacıksız bir anlatımla oluşturulmasıyla mümkün olacağını dile getirir.

Çitlembik çocuk dergisi çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken özellikler göz önünde bulundurulduğunda dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun konuştuğu, işittiği ve tanıdığı dilden farklı değildir. Metinlerde kullanılan cümle yapıları çocukların metni zihinlerinde canlandırabileceği şekilde betimlemeler içermekte ve kelime dağarcığını zenginleştirici özellikler taşımaktadır. Genel olarak kısa cümle yapıları tercih edilmiştir, uzun ve sıkıcı cümlelere çoğu zaman yer verilmemiştir. Çocukların keşif ve merak duygularını geliştirici nitelikte eylem, ünlem, soru ve diyalog cümlelerine yer verilmiştir. Çizgi romanlarda ve masallarda bolca deyim kullanılarak anlatım renklendirilmiş ve çocukların deyim dağarcığı geliştirilmiştir. Bilgi vermeye dayalı metinlerde zaman zaman çocukların yaş ve gelişim seviyelerinin üstünde soyut ifadeler yer verilmiştir ancak bu ifadeler resimlerle görselleştirildiği için çocukların zihinlerinde canlandırmaları ve somutlaştırmaları sağlamıştır.

Çocuk dergilerinde dilin inceliklerini, farklı işlevlerini göstermek amacıyla ve sanatsal duyarlılık oluşturmak amacıyla aşırılığa kaçmadan söz sanatlarına da yer verilebilir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde dergide yer alan metinlerde basit düzeyde kişileştirme, konuşurma, benzetme, abartma gibi söz sanatları ilgili örneklere yer verilmiştir.

Dergide genel olarak çocuklara uygun bir dil kullanılmıştır. Bunun yanında derginin çizgi roman serilerinde Gülliver'in Serüvenleri, Gemici Sinbad'ın Serüvenleri özellikle Saksığan Paşa'nın Serüvenleri başlıklı çizgi roman serisinde sokak dili metinlere girmiş, çokça argo ve kaba söyleyişe yer verilmiştir. Saksığan Paşa'nın Serüvenleri çizgi roman serisinde bu tarz ifadelerin kullanımı açısından ölçü fazlasıyla kaçırılmış edebilikten ve resmiyetten tamamen uzak, dil kurallarını hiçe sayan, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunmaması gereken bir dil kullanımı göze çarpmaktadır. Bu tarz, sokak ağzı olarak ifade edilen argo söyleyişlere yer verilmesi dil öğretimi ve dilin doğru kullanımı bakımından çocuklara hiç de uygun bir örnek oluşturmamaktadır. Özellikle çizgi romanlarda ve derginin bazı bölümlerinde yer verilen argo ve kaba söyleyişler şu şekilde örneklendirilebilir:

Gülliver Cüceler Ülkesinde ve Gülliver Devler Ülkesinde çizgi serisinde,

Ne iş be yahu?

Haydi Oğlum Gülliver!

Anlıyorsam Arap olayım.

Hoppala, ayol, selam çakmak, salaklar, ne aptalım, yağma yok, kapa çeneni, tüymek, bücür yaratık, ayı, hayda, ayol, be, gibi çocukların dil gelişimi için uygun olmayan edebi dilden uzak ve argo ifadeler kullanılmıştır.

Pıtır ve İtir karikatür serisinde çaktım, yutturamadılar gibi argo söyleyişlere yer verilmiştir.

Gemici Sinbad'ın Serüvenleri çizgi serisinde “kayalara bindiriyoruz” ifadesine yer verilmiştir.

Başvezir Saksâğan Paşa'nın Serüvenleri çizgi serisinde çocuklara uygun olmayan ve çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılması gereken dile aykırı olan çok fazla örneğe sahiptir.

Çizgi romanda; “sıktın ama, Allah kahretsin, keriz, tırlatmak, sıkıysa ön ayaklarından birini kaldırsın, Allah tümünün belasını versin, iğrenç bir uluma, sapına kadar, bas git be, toz ol, yeter be, durun lan, uzatma yallah, kes aptal aptal konuşmayı, ne demek lan o, kesin lan müziği, kısa kes lan aydın havası olsun, ne halt edeceğiz, işkembemizi doyuruyorum, çaktım galiba, battı mı size, al voltanı, haydi yallah, sağır mısın be, müşteriye ipelemeyiz, tamam mı lan, başka otel motel arama ulan, başlarım hareminden, davranın lan kelekler” şeklinde argo ifade ve cümlelere yer verilmiştir.

“Eşşek, lanet, aşağılık, meymenetsiz, it gibi, adi, gıcık herif, kerata (karısı tarafından bir başka erkekle aldatılan kişi anlamında kullanılmış), kalpsiz herif, numara çekmek, moruk, hadi yağcı, keriz, kes traşı, hop, selam yavru, valla, çuvallamak, aşağılık vezir, kudurmuş itler, reis, patron (yardımcısı baş vezirine böyle sesleniyor), zamazingo, goley(kolay), sağmalcılar, haşat olmak, kavas ajanlar, salaklık, satılmış işbirlikçi, lan, ülen, tüyüyorum, sersem, hıyar, sepetlemek, aşağılık insan yığınları, hırbolar, yürü, ineklikler, düz taban kalpazan, düdüklü tencere, malak Hüsnü, para uçlanmak, kaçık kocakarı, moruk karı, kışına sopa, hanzo turistler, kokmuş, ekşi mikacı, koca ayı, Allahın belası, patavatsız bücür, asarım,

keserim, biçerim, dikerim, ezerim, yerim, ufalarım, çomaklayıp durmak, aşağılık Saksığan Paşa, sırsıklam budala, et beyinli, kazık gibi durmak, şapşal, berbat bir insan, ruhu pis, yağ tulumu, şişko, afra tafra, kerkenez, parayı uçlanmak, çüş deve, ulan köpoğlu köpekler, sümüklü böcekler, lan Allah'ın belası rüzgar, hıyar ağası, aşağılık ve rezil vezir, öf ulan öf' gibi kaba, argo ifade ve deyimlere de cümlelerde sık sık yer verilmiştir. Bu tür ifadelerin yer aldığı cümle örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Selam yavru!

Sana da selam lan!

Defolun! Rahat bırakın pilotumu. (C.1978, S.14, s.14)

Ha? Ne dedi? Ne satıyor bu herif yahu? (C.1979, S.26, s.14)

Tüh Allah kahretsin! Yine karıştırdım! (C.1979, S.26, s.15)

Manyağın teki bu be! (C.1979, S.26, s.15)

Moruk, tırtıl ol bakalım!

Tüh be! Yemedi... Dur düzelteyim... (C.1979, S.26, s.16)

Peki peki kes traşı! Gel de sana halife göstereyim! (C.1979, S.27, s.11)

Kes! Uyandırma kerizi! Her şey berbat olur sonra... Hadi iş başına! (C.1979, S.27, s.11)

*Göreve devamını istemeyen kudurmuş itler de sıkıysa ön ayaklarından birini kaldırsın.
Allah tümünün belasını versin! (C.1979, S.28, s.11)*

*Bas git be! Bana halifenin gözünden düştüğümü söylemeye geldin değil mi? Toz ol! (C.1979,
S.28, s. 13)*

Bu salak da kendini sağlam sanıyor! Burası sağmalcılar mı be? (C.1979, S.28, s.15)

Hala halifeye oy verecek kadar tırlatmış olanlar ellerini kaldırsın hele! (C.1979, S.29, s.13)

İşittin mi lan?.. Oldu işte oldu! Kazandım! (C.1979, S.29, s.14)

Boşver! Ben karşı lunaparkta oyun bahçesine tüyüyorum!.. (C.1979, S.29, s.15)

Ne demek lan o?

Kes aptal aptal konuşmayı! Git beni orada bekle!

Hıyar! Çabuk buraya koş fırla! (C.1979, S.30, s.14)

Sen keçileri mi kaçırdın be! (C.1979, S.30, s.15)

Çabuk sepetleyin elçiyi...

Merak etme ben de senin kadar çabuk sepetlemek istiyorum. (C.1979, S.30, s.11)

Peki peki çuvalladık!

Kes lan müziği! Kesin lan müziği! (C.1979, S.30, s.13)

Anladınız mı hırbolar! (C.1979, S.32, s.13)

Ne halt edeceğiz şimdi?

Laf! Yazdığınız eşeklikleri okusanıza be! Aylardır halifenin yerine halife olmak isteyerek işkembelenizi doyuruyorum! (C.1979, C.32, s.14)

Zzzzt! Yine eski ineklikleri, saçmalıkları için benim yerime bir başka kobay bulsunlar!

Düztaban, kalpazan! Düdüklü tencere! Mankafa! (C.1979, C.32, s.15)

Bendeniz minare işletmecisi Malak Hüsnü. Girmek istiyorsan, para uçlanacaksın!

Lan Malak sana 10.000 değil 200.000 vereceğim! (C.1979, C.32, s.15)

Çekil git be yolundan kocakarı! Gırgır geçecek vaktim mi var benim?

Bana öyle geliyor ki her şey bu kaçık kocakarının yüzünden oldu!

Şunun kışına bir sopa, tamamdır işi!

Moruk karı şu çalı çırpıdan biraz versene bana da... (C.1979, S.33, s.13)

Gözünü aç ha! Burada hanzo turistleri lup diye yutuveren bataklıklar vardır! (C.1979, S.33, s.14)

Ama hasta ederim seni, ben aşağılık, kötü, niyetli, kokuşmuş ekşi mikacı herifin biriyim yahu!

O koca ayı fena acıktırdı beni de... (C.1979, S.33, s.16)

Açlıktan geberecem yahu!.. (C.1979, S. 34, s.11)

Şölenlerde trübünde kazık gibi halkının karşısına çıkıp durunca yine kendisini seven uyrukları budalalığına şaşarlardı!

Gördün mü bizimkinin şapşallığını? (C.1979, S.36, s.11)

Halife başvezirin adını işiten develerin, fillerin de dehşete kapıldığını çabuk çaktı... (C.1979, S.36, s.14)

Fiyatını yüksek bulduysan al voltanı, başka yere! Yallah, haydi yallah!

Bize nasıl hakaret etti şu yağ tulumu, işittiniz mi lan? Bakın hele bizi sevimli bulmuyor şişko! (C.1979, S.37, s. 12)

Hem biz gelip geçici müşteriyi iplemeyiz, tamam mı?

Bu kerkeneze tatlı yok! Tamam mı lan! (C.1979, S.37, s.13)

Bagajınız yok parayı peşin uçlanın! İşine gelmezse yallah! (C.1979, S.37, s.14)

Çüş, deve! Mezbaha da mı öğrendin sürücülüğü... (C.1979, S.37, s.14)

Dinleyin lan beni! Benim görevim hepimize çığırmaq! Deve sürüsü kesin şamatayı! Hoşunuza gitse de gitmese de dinleyeceksiniz tamam mı?

Abul Abul darağacına aşâğılık abul! Düüt! Yürri!

Anırın anırın eşek sürüsü! (C.1980, S.38, s.11)

Kes traşı be! Başlayın artık! (C.1980, S.38, s.12)

Domuz gibi tıkınıyorsun sen nerelisin be adam?

Hintliyim! Hem benim nereli olmam seni ırgalar mı, moruk!

Peki Hint domuzu, tatlı niyetine sana şunu ikram etsem? (C.1980, S.38, s.15)

Ulan köpoğlu köpekler! Yelkenler fora! Davranın biraz be! Sümüklü böcekler! (C.1980, S.39, s.11)

Yelkenler fora davranın lan kelekler!

Hıyarağası, kibarlığın sırası mı şimdi be! (C.1980, S.39, s.12)

Bunun yanında dergide dil yanlışlarının yanında bazı yazım ve noktalama yanlışları da göze çarpmaktadır. Örneğin yemek tarifleri bölümünde “Meyve Salatası” başlıklı bölümde başlıkta meyve yazarken tarifte bu kelime “meyva” olarak kullanılmıştır. Bu yanlışlıklardan bazıları konuşma dilinin yazı dili olarak kullanılmasından kaynaklanırken bazıları da gözden kaçırılmış yanlışlardır. Yapılan bu yanlışlıklar birkaç yerde değil dergi sayılarının genelinde tespit edilen aynı türden yanlışlıklardır. Ayrıca genellikle şiir dizelerinde hece ölçüsünü sağlamak adına başvuru ses düşmesi olayına çizgi roman cümlelerinde sıklıkla yer verilmiştir. Kelimelerin konuşma dilindeki kullanımlarının yazı dilinde kullanılması da dergide görülen dil yanlışlarından biridir. Cümle içerisinde zaman zaman yabancı kelimelere yer verilmiştir. Metinlerde yer alan yanlışlardan bir başkası da ikilemelerde iki sözcüğün arasına kısa çizgi kullanılmasıdır. Bu durum da derginin genelinde tespit edilen bir durumdur. “Ufak-tefek, itişip-kakışmak, n’aparsan, geçircen, göstericem, bi, valla, bi’şi mi, n’olsun, n’apıcam, ne bilim, tırlatcam, bi şey, n’oluyo, çalışıcam, an’nadın di’mi, n’oldu, efem (efendim), di mi, anlıyamadım, sürüyo, bi dakika, nerde, n’olur n’olmaz, ne dedindi, tanıyıcım, mafoldum, n’apalım, amaning yetişin, meyva, nepar, ahçıbaşı, ahçı, n’olur, söyleyelim” gibi kullanımlar derginin sayılarında sık sık göze çarpmaktadır. Yukarıda sözü edilen kullanımlara yer verilen örnek cümlelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Sözünü daha bitirmemişti ki ufak-tefek bir ters ilmik alçak sesle arkadaşının kulağına fısıldadı.

Bu arada durmadan itişip-kakışıyorlardı. (C.1977, S.2, s.4)

Bak şimdi sana bir halife göstericem, sen de beni onun yerine geçircen tamam mı?

Okey! (C.1979, S.27, s.12)

Daha n’olsun yani?

Ne o? Bi’şi mi var?

Evet şimdi ben kendimi n’apıcam? (C.1979, S.27, s.13)

N’oluyo burada Allah aşkına?

Bundan sonra valla daha sıkı ders çalışıcam... Peki şu ikisini n'apıcam şimdi? (C.1979, S.27, s.15)

Açıkça söyleyeyim sihirli eşya yaratmakta kimse elime su dökemez!..

N'oldu? Kesildi müzik!

Ay, şimdi turlaticam! (C.1979, S.27, s.15)

Yemeklerimiz, suyu alınmış konserve, tüpteki çorbalardan, meyva sularından oluşuyor. (C.1979, S.28, s.10)

Buyrun şöyle oturun efem! (C.1979, S.30, s.12)

Peki bizim Çamur Şevket n'oldu? (C.1979, S.30, s.15)

Eh n'aplum biz de bekleriz.

Bittim, mafoldum! (C.1979, S.34, s.1)

N'olur bana bir havuç verip azat et beni! (C.1980, S.39, s.13)

Yufka yürekli halife sarayına dönüp önemli görevlerine başladı ve hemen ahçıbaşını çağırdı.

Ama her şeyin iyi biteceğini sanmayın çünkü bu ahçı da efendisi kadar aptaldı... (C.1980, S.39, s.15)

Özellikle çizgi roman serilerinde görülen bir diğer durum çocukların yaş ve gelişim seviyelerine uygun olmayan ve anlamlandırabilecekleri seviyenin çok üstünde bir özellik taşıyan bilinmeyen sözcüklere yer verilmesidir. Çocukların bulunduğu gelişim dönemi düşünüldüğünde onların zihinlerinde anlamlandıramayacakları düzeyde ve soyutlukta kelimelerin hatta bu türde yabancı kelimelerin kullanılması hem dil öğretiminde hem de çocuk edebiyatı eserlerinde ana dil kullanım kurallarına uygun bir yaklaşım değildir. Kullanılan kelimelerin tanımlarıyla ilgili herhangi bir bilgiye dipnot olarak yer verilmemiştir. Özellikle “Saksağan Paşa'nın Serüvenleri” çizgi roman dizisinde çocukların anlayabileceği seviyenin üstünde anlamlar taşıyan kavramlara ve mizahi öğelere yer verilmiştir. Bu kavram ve mizahı sadece çocuklar değil belirli bir bilgi birikimine ve genel kültür bilgisine sahip olmayan yetişkinler bile anlayamayacaktır. Hilafet, halife, hempa, kavas, kitakse

(Yunancadan gelmiş bir sözcük ve bak anlamında kullanılmıştır), teknokrat, forum, konjektür, kuram, kalkınma, perspektif, avangard oyun, kolesterol, riziko, abullabut, tedhiş, haftaym (halftime), Şarlmayn (Roma İmparatoru Charlemagne), oh yes, okey gibi yabancı kelimeler kullanılmış, kullanılan kelimelere yönelik herhangi bir açıklama veya dipnot bilgisine yer verilmemiştir. Bunların yanında sağ kanat, sol kanat, oturma, hilafet meclisi, imparatorluk stili, kentsoylular gibi kavramlar; felsefe tahlili, düşsel evren, anlatım figürasyonu, yapısalığa çağrışım gibi çocukların anlayamacağı bilim ve felsefe terimleri kullanılmıştır. Serinin özellikle son bölümlerinde kullanılan mizah öğeleri çocuk zihninin anlayabileceği seviyenin çok üstündedir.

Haftaym beyler! Baştan başlayalım... Hey sen çık bakayım şu yatağa! (C.1979, S.27, s.14)

Efendim, mecliste halifenin yandaşları sol tarafa, Saksagan Paşa'nın hempaları da sağ tarafa oturur... (C.1979, S.28, s.11)

Üzüntüden suratım Çarşamba pazarına döndü... Surata kitakse!

Terbiyeli ol lan! Sen asıl kendi suratına kitakse! (C.1979, S.28, s.12)

Gördün mü kavas ajanları şamataya son vermek için saldırıyor!.. (C.1979, S.29, s.11)

Buyrun içeri buyrun! İmparatorluk stili mobilyalarım da var!

İmparator mu hangi imparator?

İmparator Şarlmayn elbette!.. (C.1979, S.30, s.12)

Kaç teknokratla beraber size bir yuvarlak masa vereyim...

Konjektür daha ağır bastığından

Yo, hayır! Kurumlarınız büyüleyici olduğu halde kalkınma perspektivi...

Sakin olun! Tiyatroya geç kalacağız...Biraz cüretli bir avangard oyun...

Toplum! Kentsoylular! Aşağılık insan yığınları!

Kokomakak'un düşsel evreninde anlatım figrasyonunun yapısallığa çağrışım yaptığını biliyor muydun? (C.1979, S.31, s.13)

Dergi sayılarında yer verilen sözcüklerin çocukların yaş ve zihinsel gelişim seviyelerine yukarıda sözü edilen bazı istisnai durumlar dışında genel olarak uygun olduğu görülmektedir. Türkçe sözcüklerin kullanımına bazı istisnalar dışında genel olarak önem verildiği, cümlelerin kısa ve öz tutulmaya çalışıldığı, belirtilen istisnaî durumlar dışında yazım ve imla kurallarına dikkat edildiği sonucuna ulaşılabılır. Genellikle kurallı cümle yapıları kullanılmış, çocukların kelime dağarcığına katkı sağlayacak yeni anlamlı kelime ve kelime gruplarına, deyimlere yer verilmiştir.

Dergide yer verilen metinler ve metinlerin dili, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin yaş seviyesine uygundur. Öyküleyici anlatımın kullanıldığı metinlerde sade bir dil kullanılmıştır. Bilgilendirici metinlerde bilgiler adım adım açıklayıcı anlatım yöntemiyle aktarılmış, bilgilerin daha açık ve anlaşılır hale gelmesi için resimlerle görselleştirilerek hem kalıcılığı sağlanmış hem de bilgilerin okur tarafından daha kolay anlaşılması amaçlanmıştır.

Derginin dil ve anlatımı genel olarak çocuk seviyesine uygundur ancak bazı yerlerde özellikle "Başvezir Saksagan Paşa'nın Serüvenleri" başlıklı çizgi roman serisinde çok fazla argo kullanılmış, edebi sayılmayacak hakaret, aşağılama, kişiliği zedeleyici nefret ifadelerine yer verilmesi ve kaba sayılan bir sokak dili tercih edilmesi derginin dilinin çocuklara uygunluğunu zedeleyen durum teşkil etmiştir.

Derginin köşe yazarı "Ayşe Abla" bölümünde ve dergide kullanılan metinlerde genel olarak içten samimi bir sohbet havası görülmekte ve eğlenceli bir anlatım göze çarpmaktadır. Bu durum çocuk dünyasına seslenme imkânı sunmuş, çocukların okurken eğlenmesini sağlamış ve dergiye ilgisini arttırmıştır.

BÖLÜM 5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı önerilere yer verilmiştir.

Çocuk dergileri çocukların eğitim ve öğrenmelerini sağlayan bilgilere yer verirken diğer yandan onların eğlenceli ve güzel vakit geçirmelerini amaçlayan, şiir, hikâye, roman, anı, tiyatro, biyografi, makale, mektup, fıkra gibi birçok edebi türü bir arada sunabilen, çocuklarda okuma kültürü ve alışkanlığı kazandırma işlevi bulunan çok yönlü çocuk edebiyatı ürünleridir. Bu çalışmada Elele kadın dergisinin 1976-1980 yılları arasında eğitim ve genel kültür ağırlıklı yayınlanan 39 sayısı çocuk eğitime, değerler eğitime katkısı açısından ve çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken yapısal özellikler bakımından birtakım kriterlere göre bütünsel bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Çitlembik dergisi sayıları detaylı olarak okunarak dergide yer alan metinler türlerine ve konularına göre sınıflandırılmıştır. Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen değerler temel alınarak metinlerde yer alan değerler belirlenmiştir. Dergi sayıları boyut, kullanılan kâğıdın özellikleri, sayfa düzeni, yazı tipi ve punto özellikleri, resimler, kapak gibi biçimsel özellikleri ve konu, tema, dil ve anlatım, içerik, plan, kurgu gibi iç yapı özellikleri bakımından çok yönlü bir biçimde incelenip değerlendirilmiştir.

Araştırmada, dergide yer alan metinlerin çocuk eğitime ve çocuk edebiyatına katkısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda dergide yer alan metinler türlerine göre ve bu türlerde işlenen konulara göre incelenmiş ve başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Dergi metinleri şiir, hikâye, masal, fabl, biyografi, röportaj, mektup, çizgi roman, bilgilendirici metinler, şarkı, fıkra, bilmece, başlıkları altında sınıflandırılmış ve konuları bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda şiir türünde 26, hikâye türünde 5, masal türünde 6, fabl türünde 4, biyografi türünde 5, röportaj türünde 3, mektup türünde 3, bilgilendirici metin türünde 125, çizgi roman türünde 39, şarkı türünde 1, mizahi fıkra türünde 25, bilmece türünde 11, bulmaca türünde 103 metne yer verilmiştir. Bu türler dışınca yapılan incelemede dergi içerisinde yer alan mizahi ve eğlence bölümleri karikatür ve bulmaca başlıkları altında sınıflandırılmıştır. İncelemede karikatür türünde 35, bulmaca türünde 103 örneğe yer verildiği belirlenmiştir. Dergide edebî türler dışında yer alan metinler anketler ve mini testler, yarışma ve duyurular başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Anketler ve mini testler

başlığı altında 21, yarışma ve duyurular başlığında 23 örnek tespit edilmiştir. Dergide metin olarak yer almayan bilgi parçaları eğitim- öğretim ile ilgili bilgiler, sanat ve edebiyat başlıkları altında toplanmıştır. Ayrıca gezi yazısı özelliği taşımayan ancak derginin kulüp üyeleriyle yapmış olduğu gezi etkinlikleriyle ilgili bilgilere gezi yazısı başlıklı bölümde yer verilmiştir.

Dergiye okur mektuplarıyla gönderilen 26 şiir “Bitkiler ve Hayvanlar, Atatürk, Milli Bayramlar, Belirli gün ve Haftalar, Tarihi Olaylar, Okul, Kitap, Mevsimler, Anne ve Kardeş Sevgisi, Çocuk, Serbest Konulu, Akrostiş” başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Biyografi türünde tespit edilen 5 metin “Yazar, Mustafa Kemal Atatürk, Sanatçı, Sporcu, Bilim Adamı” başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bilgilendirici metinler türünde belirlenen 125 metin “Bilimsel ve Teknolojik Bilgiler, İnsanın Oluşumu, Hayvanlar Alemi, Bitkiler Dünyası, Spor, Tarih, Genel Kültür, Gelecekle İlgili Bilgiler, Yemek Tarifleri, Belirli Gün ve Haftalar, Sağlık” başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bunun yanı sıra dergide çeşitli içeriklerde 31 oyun türüne yer verilmiştir. Dergide tespit edilen masal, hikâye, fabl, röportaj, çizgi roman, fıkra, karikatür, oyunlar, mizahi ögeler, bilmece, bulmaca türündeki bölümler de başlıklar halinde belirlenmiş içerikleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Dergide deyim, atasözü, özdeyişler ayrı başlık altında işlenmemiştir. Metinlerde yer verilen deyim, atasözleri ve özdeyişler tespit edilmiş, başlıklar halinde alfabetik sıraya göre sınıflandırılmıştır.

Dergide yer verilen türler içerisinde en fazla bilgilendirici metinlere, çizgi romanlara, hikâye edici metin türlerine yer verilmiştir. Bilgi aktarımı önemsenmiş, bilimsel, teknik konularda, tarih ve güncel konularda okurun aydınlatılması amaçlanmıştır. Dergide bazı türlere ait örnekler doğrudan dergi tarafından yer verilirken bazı türler okurların gönderdiği ürünlerden oluşmaktadır. Bu türler şiir, mektup, bilmece ve fıkradır. Çocuk kulübünün yapmış olduğu gezi etkinlikleri gezi yazısı başlığı altında değerlendirilmiş bunun dışında gezi yazısı türünde metne yer verilmemiştir. Bunun yanında efsane, anı, gezi yazısı, otobiyografi, tiyatro gibi diğer metin türlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde dergide metin türleri çeşitliliğine yer verilmemiş ve çocukların bütün çocuk edebiyatı ürünleriyle tanıştırılmasına dikkat edilmemiştir. Dergide “Çitlembik’çilerin Köşesi” başlıklı bölümde okurlardan gelen mektuplara yer verilmiştir. Bu mektuplarda Çitlembik çocuk dergisine hitaben teşekkür, öneri, istekler ve okurların yayınlanmasını istediği şiir, fıkra, karikatür, bilmece türünde ürünlere yer verilmiştir.

Çocukların eğlenmesi sağlanırken aynı zamanda öğrenebilecekleri ve zihin egzersizleri yapabilecekleri farklı türde oyunlara yer verilmiştir. Günlük hayatta arkadaşlarıyla birlikte oynayıp eğlenebilecekleri türde oyunların yanında “kes- yapıştır- oyna” türünde bireysel olarak psikomotor becerilerini geliştirici, el göz koordinasyonunu sağlayıcı oyunların yanında zar atarak, oyunda verilen yönergelerin takip edildiği grup olarak oynanabilecek oyunlara da yer verilmiştir. Oyunlar çocuk dünyasına uygun ve hayal dünyasını besleyen, çocuk estetik algısına seslenen canlı renklerle, hayvan, bitki ve çeşitli nesne görselleriyle zenginleştirilmiş ve çekici bir hale getirilmiştir.

Çitlembik çocuk dergisinde incelenen bir diğer konu derginin değerler eğitimine katkısı olmuştur. Millî Eğitimin genel amaçları ve Türkçe Öğretim Program’ında yer alan 166 adet değer temel alınarak dergide yer alan metinlerdeki değerler ve değer ifadeleri tespit edilmiş ve derginin değerler eğitimine katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla hikâye, masal, fabl türündeki metinler taşıdığı değerler bakımından ayrı ayrı incelenmiş; bunun dışında yer alan çizgi roman, karikatür, şiir türündeki diğer metinlerde yer alan değer ifadeleri ortak değer başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda dergide 74 adet değere yer verilmiş ve bu değerlerden 13 tanesi dergi metinlerinde sıklıkla işlenen değerler olmuştur. Çitlembik dergisinde yer alan metinlerde “Adaletli Olma Değeri, Aile Bireyleri Arasındaki Sevgi ve Bağlılık Değeri, Alçak Gönüllü Olma Değeri, Amaçlara Ulaşmak İçin Sabırlı Olma Değeri, Anne Sevgisi Değeri, Anne Kıymetini Bilme Değeri, Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme Değeri, Armağan Verme Değeri, Araştırmacı Olma Değeri, Başkalarını İncitmeme Değeri, Başkaları Hakkında Asılsız Sözler Söylememe Değeri, Birlikte Üretebilme, İş Yapabilme Değeri, Büyüklerin Sözü Dinleme Değeri, Cesaretli Olma Değeri, Canlılar Hakkında Bilgi Sahibi Olma Değeri, Çalışma Bilincini Taşıma Değeri, Dengeli, Sağlıklı Bir Kişilik ve Karaktere Sahip Olma Değeri, Doğayı Sevme ve Koruma Değeri, Doğru Olma Değeri, Dürüst Olma Değeri, Ebeveyne, Aile Büyüklerine Sevgi ve Saygı Duyma Değeri, Emek Vererek Yaşamını Sürdürme Değeri, Fedakâr Olma Değeri, Güvenilir Olma Değeri, Görevini Başarıyla Yerine Getirme Değeri, Hayatta Doğru Kararlar Verebilme Değeri, Hayvanları Sevme ve Koruma Değeri, İyi İnsan Olma Değeri, İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri, İyilik Yapma Değeri, İş Birliği Yapma Değeri, İşini, Görevini En İyi Şekilde Yapma Değeri, Kardeş Sevgisi Değeri, Karşısındaki İnkna Etmede Dili İyi Kullanabilme Becerisinin Önemini Anlama Değeri, Kanaatkâr Olma Değeri, Karşımıza Çıkan Fırsatları İyi Değerlendirebilme Değeri, Kibar Olma Değeri, Kibirli Olmama Değeri, Kişi ve Toplum Sorunlarına Duyarlı Olma Değeri, Konuksever Olma Değeri, Kötü Niyetli

İnsanlardan Kendini Sakınma Değeri, Masallardan Ders Çıkarma Değeri, Masalları Koruma Değeri, Merhametli Olma Değeri, Minnettar Olma Değeri, Okulu ve Öğretmenleri Sevme Değeri, Okuma Sevgisi ve Alışkanlığı Kazanma Değeri, Olumsuz Davranışlardan Uzak Durma Değeri, Ön Yargılı Olmaktan Kaçınma ve İnsanı Tanıyıp Sevme Değeri, Paylaşma Değeri, Sabırlı Olma Değeri, Sağlığın Kıymetini Bilme Değeri, Sahip Olduklarımızın Kıymetini Bilme Değeri, Sözünde Durma Değeri, Şükretme Değeri, Sorunları Çözerken İş Birliği ve Dayanışmanın Önemine İnanma Değeri, Tehlikelerden Korunma Değeri, Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme Değeri, Varlıkları Algılama, Kavrama, Anlamlandırma Değeri, Vicdan Sahibi Olma Değeri, Yaratıcı Olma Değeri, Yapıcı Eleştirel Düşünceye Sahip Olma Değeri, Yardımsever Olma Değeri, Yaşama Sevinci Değeri, Yaşlılara Saygı Duyma Değeri, Zor Günlerde Arkadaşlara Yardım Etme Değeri, Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri” metinlerde tespit edilen değerler olmuştur. Bu değerlerden “Arkadaşlığın, Dostluğun Kıymetini Bilme Değeri, Araştırmacı Olma Değeri, Canlılar Hakkında Bilgi Sahibi Olma Değeri, Cesaretli Olma Değeri, Doğayı Sevme ve Koruma Değeri, İyi İnsan Olma Değeri, İyiliklerin Karşılığını Verme Değeri, İş Birliği Yapma Değeri, Kibar Olma Değeri, Merhametli Olma Değeri, Minnettar Olma Değeri, Tehlikelerden Korunma Değeri, Vatanını, Milletini Sevme ve Yüceltme Değeri” metinlerde en sık tekrarlanan değerler olmuştur.

Bunun yanında dergide milli kültürümüze ait değerlere genel olarak çok fazla yer verilmemiştir. Dergide Anneler Günü, Babalar Günü gibi küresel değerler ve farklı kültürlerle ait bilgiler daha çok yer bulmuştur. Milli bayramlarımızdan bazılarına genel olarak değinilmiş, ancak dini bayramlarımıza hiç yer verilmemiştir. Çitlembik çocuk dergisinde derginin çıktığı ayın belirli günlerine, ulusal bayramlarına genel olarak yer verilmiştir. Dergide ilk sayılarda belirli gün ve haftalara düzenli olarak yer verilmiştir ancak ilerleyen sayılarda sadece köşe yazısında sayının çıktığı aya ait ulusal bayramın kutlanması şeklinde yer verilmiştir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 10 Kasım Mustafa Kemal Atatürk’ün ölüm yıldönümü gibi belirli günler dergide yer alan özel günler olmuştur. Derginin mayıs sayılarında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, ağustos sayılarında 30 Ağustos Zafer Bayramı’na ve dini bayramlara hiç yer verilmemiştir.

Araştırma çerçevesinde dergi çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken ölçütlere göre yapısal özellikler bakımından incelenmiştir. Bu özellikler “Boyut, Kapak, Cilt, Kâğıt, Harf, Punto, Sayfa Düzeni, Resimler” başlıkları altında biçimsel özellikler; “Konu, Tema, Kahraman/Karakter, İçerik/Plan/Kurgu, Dil ve Anlatım” başlıkları altında içerik özellikleri

olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken biçimsel ve içeriksel ölçütlere göre yapılan değerlendirmede genel olarak derginin çocuk edebiyatına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan incelemede elde edilen bulgulara göre Çitlembik çocuk dergisinin çocuk edebiyatı ilke ve ölçütlerine uygun olarak hazırlandığı, dergi ebatlarının çocuklarının taşıyabileceği boyut ve ebatta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dergi 16,5x21,5 ölçüleri ile rahatça kavranabilecek, tutulup taşınabilecek ve saklanabilecek boyut ve ebattadır. Dergi on altı sayfadan oluşmaktadır. Bundan dolayı ebat olarak taşınmakta zorluk yaşanmayacak kadar hafiftir. Dergide sağlam ciltleme ve iplik dikiş tercih edilmiştir. Ayrıca dergiden ilk 1-24. sayısı için 1., 25-39. sayıya kadar olan bölümü için 2. cilt olmak üzere iki cilt kapağı gönderilmiş ve dergi sayıları bu sağlam karton cilt kapaklarıyla ciltletilerek uzun yıllar kullanım imkânı elde edilmiştir. Dergi sayılarında mat kuşe kâğıt kullanıldığı bu kâğıt türünün ışığı yansıtması ve parlamaması dolayısıyla okumayı olumsuz etkilemediği, dergi metinlerinin yer aldığı sayfaların kenar boşlukları ile yazıların satır arası boşluklarının uygun olduğu, metinlerin uzunluklarına göre bazı sayfalarda tek sütun, bazı sayfalarda ise ikili veya üçlü sütunların yer aldığı, sayfaların ve kullanılan görsellerin durumuna göre metinlerin sağa, sola ya da her iki yana yaslı şekilde hizalandığı belirlenmiştir. Derginin yazı puntolarının ve yazı tipinin çocuklar için uygun olduğu, sayfa içerisinde yazı ve resim dengesine dikkat edildiği belirlenmiştir. Uzun metinlerin tek sayfaya sığdırılmasının amaçlandığı bölümlerde yazı puntosu normalden de küçük kullanıldığı, bu durumun zaman zaman okumayı zorlaştırdığı, gözleri yorduğu ve okuyucun sıkılmasına neden olduğu belirlenmiştir.

Resim kullanımının sayfanın içerik özelliğine göre değişkenlik gösterdiği, kullanılan resimlerin genel olarak çizer elinden çıkmış olduğu az sayıda gerçek fotoğraf kullanıldığı belirlenmiştir. Genel olarak şekil-zemin ilişkisine dikkat edilmiştir. Bazı metinlerde yazı ve zemin rengi birbirine uygun olmadığı için yazıların okunmasının zorlaştığı, bazı bölümlerde koyu yazı rengine koyu zemin uygulanmış olduğu ve bu durumun metnin okunmasını zorlaştırdığı elde edilen sonuçlardandır. Genel olarak dergide yer verilen içerikler ve görseller birbiriyle uyumludur. Resimlerde estetiğe önem verilmiştir. Resimler kullanıldığı içeriği yansıtıcı niteliktedir.

Kapak sayfası, dergi içerik sayfalarında kullanılan kâğıttan oluştuğu için dayanıklı olmadığı ancak kapak görsellerinin tasarımları başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kapak sayfalarının derginin içeriğini yansıtacak şekilde canlı, çocuk dünyasına uygun olarak

tasarlanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kapak özelliklerinin okuyucuda ilgi ve merak uyandırıcı bir nitelik taşımakta olduğu, karton kapak olmaması dolayısıyla çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olmadığı ancak kapak görsellerinin içerikteki konuları, çıkarıldığı ayın belirli gün, haftalarını ya da mevsimsel özelliklerini yansıttığı, ancak hedef kitlenin yaş aralıklarıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği ulaşılan diğer sonuçlardandır. Derginin iç kapak bölümünde içindekiler bölümüne, derginin editörü, yayın hazırlama ekibi, yazar, çizer kadrosu, basımevi gibi bilgilere yer verilmediği belirlenmiştir. Bulmaca bölümü, oyunların cevaplarının aynı sayı içerisinde verildiği ancak cevapların bazı sayılarda oyunlardan önce bazı sayılarda oyundan sonra verildiği ulaşılan sonuçlardandır. Dergi sayfalarında çocukları aktif hale getirecek, onların dergiye katkı sağlamasına fırsat veren çeşitli etkinliklere yer verildiği ulaşılan sonuçlardandır. Buna rağmen dergi sayılarında kitap tanıtımı ve okumaya teşvik edici herhangi bir etkinliğin görülmediği belirlenmiştir.

Dergide yer alan metinlerin dil ve üslup bakımından genel olarak çocukların yaş ve seviyelerine uygun olduğu ancak özellikle “Saksağan Paşa’nın Serüvenleri” başlıklı çizgi roman serisinde yer alan bazı ifadelerin argo, hakaret, kaba söyleyiş gibi özellikler taşıması bakımından çocukların yaşı, ruhsal, psikolojik gelişimi ve dil gelişimi açısından uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Amacımız sizleri hem oyalayacak hem de bilgi dağarcığınıza bir şeyler katacak konular getirmektir.” açıklamasıyla yayın hayatına başlayan dergi “Çitlembik’çilerin Köşesi” bölümünde yer verilen okuyucu mektuplarından anlaşılacağı üzere dönemin okurları tarafından çok sevilmiş ve ilgiyle takip edilmiştir. Özellikle derginin canlı içerikleri ve ödüllü oyunları çocukların dergiye olan ilgisini daha da canlı tutmuştur. Dergi yayın hayatına başlarken hitap ettiği yaş seviyesiyle ilgili bir bilgiye yer vermemiş, yaş aralığı belirterek okur hedef kitlesini sınırlandırmamış, kendini çocuk hisseden herkesin dergiye okuyabileceğini belirtmiştir. Ancak içerikler incelendiğinde derginin ilkokul ve orta okul seviyelerine uygun olduğu görülmektedir. Buna rağmen dergiye gönderilen mektuplardan yola çıkılarak derginin her yaş seviyesi tarafından ilgiyle ve seveerek takip edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dergide çocukların mektuplarına, paylaşımlarına yer vermek ve çocuklarla iletişim içinde olmak için büyük çaba gösterilmiştir. Dergide sayfa sınırlaması olmasından dolayı okuyuculardan gelen bütün mektuplara yer verilememiştir. Mektuplar tam metin olarak yayınlanmamış, mektubu gönderenin ismi ve gönderdiği şehirle birlikte gönderilen mektuplara samimi cevaplar verilmiştir. Ayrıca çocuklardan gelen fıkra, bilmece, resim,

karikatür, şiir, yemek tarifi gibi türlere imkanlar dahilinde yer verilmiştir. Özellikle çocuklardan gelen öneri, şikâyet, istekler üzerinde önemle durulmuş ve görüş ve öneriler dikkate alınmaya çalışılmıştır. Örneğin çocuklardan gelen talepler üzerine “Çitlembik Çocuk Kulübü” kurulmuş ve bu kulübe üyelikler alınmıştır. Yine okurdan gelen talepler üzerine Çitlembik okurları arasında mektuplaşmak isteyen çocuklar için kişisel bilgilerinin ve adres bilgilerinin yer aldığı bir bölüme yer verilmiştir. Büyük hediye kuponları dolayısıyla dergisini kesmek istemeyen okurların talebi üzerine hediye kuponu dergiye zarar vermeyecek şekilde küçültülmüştür. Çocuklarla daha çok iletişim halinde olabilmek ve onların da görüşlerine dergide değer verildiğini göstermek için ve özellikle 1979 yılının “Dünya Çocuk Yılı” olması dolayısıyla çeşitli soru ve görüşlerin yer aldığı anketler aracılığıyla okurların çeşitli konularda görüşleri ve yönelimleri belirlenmek istenmiş, sonuçlar analiz edilerek paylaşılmış, çocukların görüşlerine “Çitlembiklilerin Köşesi” bölümünde sıklıkla yer verilmiştir.

Aylık olarak yayınlanan derginin maskotu Fındık dergi sayfalarında çeşitli yerlere gizlenmiş ve Fındık’ı bulanlar arasında yapılan çekilişte kazananlara her ay çeşitli armağanlar verilmiştir. Dergide başvuru bu armağan dağıtımını okurlardan gelen mektuplar değerlendirildiğinde dergiye olan ilgiyi ve okur sayısını arttırmada çok etkili olmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda 1976-1980 yılları arasında dört yıl boyunca Elele kadın dergisinin çocuk eki olarak yayınlanan Çitlembik yayınlandığı dönemde sadece çocuklar tarafından değil daha büyük yaş grupları tarafından da ilgiyle ve sevekle takip edilmiştir. Dergi içeriğinde çocuklar için uygun olmayan ifadeler, dil, anlatım, yazım bakımından yanlışlıklar, birtakım hatalar, aksaklıklar elbette bulunmaktadır ancak bu durum derginin öğretici, eğlendirici amacını gerçekleştirici özellikleriyle kıyaslandığında çok az bir orana sahiptir ve yayınlandığı dönemin şartları da göz önünde bulundurulmalıdır. Dergide çocuk eğitimine katkı sağlayan, Türkçe Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen değerlere yer verilmiş, çocuk edebiyatı ilkelerine göre çocuk süreli yayınlarının taşıması gereken yapısal özelliklere genel olarak sahip bir çocuk dergisidir. Bütünsel olarak incelenip değerlendirildiğinde Çitlembik çocuk dergisi genel olarak çocuk eğitimi, değerler eğitimi ve çocuk edebiyatı ürünlerinin taşıması gereken yapısal özellikler bakımından çocuklara uygun ve öğretici yönü ön planda olan bir yapıdadır.

Araştırma neticesinde elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Çocuk dergileri konusunda birçok değerli çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Çitlembik dergisi yapılacak yeni çalışmalarda farklı bilim dalları tarafından farklı açılardan değerlendirilmek üzere araştırma konusu yapılabilir. Böylece derginin daha geniş ve farklı açılardan değerlendirilmesi sağlanabilir.
- Çocuk dergileri konusunda yapılacak yeni çalışmalar, çocuk süreli yayınlarının çocuk edebiyatına, çocuk eğitime, çocukların değerler eğitime katkısını ve yerini belirlemede etkili olacaktır. Bu bakımdan ülkemizde eski yıllarda yayımlanmış ya da günümüzde yayınlanmaya devam eden çocuk dergilerinin araştırmalarda incelenmesi bu bakımdan önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Ağan, S. (2020). “*Meraklı Minik*” adlı çocuk dergisinin yapısal özellikler açısından değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Akdağ, E. (2012). *Sevimli Mecmua adlı çocuk dergisi: çeviri yazı, inceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Alabaş, R. (2018). Çocuk Haftası dergisi ve çocuk eğitimi açısından incelenmesi, *Volume 26*, Issue 5, 1765- 1784, 15.09.2018.
- Alabaş, R. ve Kamer S.T (2016). Afacan Çocuk Gözü dergisi ve çocuğun vatandaş olarak eğitimi. *Intenational Periodical For The Languages, Literature anda History of Turkic Volume 11/3 Winter*.
- Alpay, M. (1980). Türk çocuk edebiyatı. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (8-9), 167191.https://www.academia.edu/39711858/Meral_ALPAY_T%C3%9CRK_%C3%87O_CUK_EDEB%aC4%B0YATI sayfasından erişilmiştir.
- Asar, A. Yeşilyurt, E (2017). Çocuk Haftası dergisinin çocuk edebiyatı açısından incelenmesi, *Karaelmas Journal of Educational Sciences 5* (2017) 296-315.
- Aydın, M. Z. (2005). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*, İstanbul: Dem.
- Azim, M. (2000). *Çocuk Bahçesi dergilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bahrilli, Tekin, C. ve Demir, Göloğlu, C. (2021). “Sevgi Bir Kuş” çocuk dergisinin değerler açısından incelenmesi, *Volume 10*, Issue 2, 738- 761, 26.06.2021.
- Balcı, A. (2002). *Çocuklara Rehber Dergisi'nin çocuk eğitime katkısı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, A. (2003). “Bir okuma materyali olarak çocuk dergileri ve “Çocuklara Rehber”, *TÜBAR, XIII*, Bahar.

- Balcı, A. (2017). “Çocuklara Rehber” dergisinin kütüphane kataloglarında görülmeyen 168, 169 ve 173. sayılarının incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(2), 986-1001.
- Bayat, N. (2002). *Eski harfli çocuk dergilerinin [Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası] çocuk eğitimindeki işlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk edebiyatı dergisi Mümeyyiz. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104- 105), 484-500.
- Bilge, H. (2017). Adında “Türk” kelimesi bulunan ilk çocuk dergisi: Türk Yavrusu, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, ISSN:1300-7874.
- Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 12-19.
- Boratav, Pertev Naili (1987). *Masal*. İstanbul: Çocuk Edebiyatı Yıllığı.
- Bostancı, K. (2015). Süreli Yayınlar Üzerine Yapılan Çalışmaların Edebiyat Tarihi Yazımına Katkıları. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/BOSTANCI-Kahraman-S%C3%9CREL%C4%B0-YAYINLAR-%C3%9CZER%C4%B0NE-YAPILAN-%C3%87ALI%C5%9EMALARIN-EDEB%C4%B0YAT-TAR%C4%B0H%C4%B0-YAZIMINA-KATKILARI.pdf> (Erişim tarihi: 23.03.2018).
- Bozkurt, V. (2008). *Değişen dünyada sosyoloji: temeller, kavramlar, kurumlar*. Bursa: Ekin Yayınevi, s.93.
- Cengiz, Ş. (2020). *Çocuk Haftası dergisindeki tahkiyeli metinlerin Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Cengiz, Ş. (2020). *Çocuk Haftası dergisindeki tahkiyeli metinlerin Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Ciravoğlu, Ö. (1997). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin.
- Crippen, M. (2011). The value of children’s literature. *Oneota Reading Journal*, Luther College.

- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Çıkla, S. (2005, Ağustos- Eylül). Tanzimat'tan günümüze çocuk edebiyatı ve bazı Öneriler. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104-105), 89-107.
- Çılgın, Sınar, A. (2004). Genç cumhuriyetin ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 2004/1.
- Çoban, B., Nacar, E. (2008). *İlköğretim 2. Kademe eğitsel oyunlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demiray, K. (1970). *Türkçe çocuk edebiyatı*. (12. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Demiryürek, G. (2009). *Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk ve Ebe Sobe Çocuk dergilerinin yapısal özellikler bakımından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demiryürek, G. (2012). TRT Çocuk dergisinin yapısal özellikler bakımından değerlendirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3) 1017-1034.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dirim, A. (2000). *İlköğretim okulları için Çocuk Oyunları*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Doğan, N. (1993). *İlk ve orta dereceli okul ders kitapları ve sosyalleşme*. Ankara: Bağlam.
- Doğan, Ş. (2002). *Eğitimin sosyal temelleri*. Yüksel Özden (Ed.), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Pegem Yayıncılık. s.144-176.
- Eker, N. (2006) *Doğan Kardeş dergisinde yer alan metinlerin tür, içerik ve anlatım özelliklerinin çocuk eğitime katkısı açısından incelenmesi* [1-75. Sayı]. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.

- Erdoğan, A. (2009). *Çocuklara Arkadaş dergisi [metin-inceleme]*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, F. (1995). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Güler, G. (2006). *Ebe Sobe çocuk dergisinin eğitim açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüşkılıç, Z. (2016). *Bahçe dergisinin (1880-1881) çocuk edebiyatı ve eğitimine katkısı bakımından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günaydın, G. (2005). *Doğan Kardeş dergisinde çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler ve ortaya çıkan çocuk modeli [151-225. Sayı]*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, A. (1966). Milliyetin Temeli Dil Birliği, *Türk Dili Dergisi*, (182), s. 90.
- Karaca, G. (2010). *Edebi çocuk dergisi Kırmızıfare'deki metinlerin değer aktarımına katkıları (1-26. ve 94-106. Sayılar)*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakoç, M. (2014). *Çocuk ve Yuva Dergisinin çocuk edebiyatı ve çocuk eğitimindeki rolü* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaymaz, R. (1998, Mayıs-Haziran). Çocuk dergiciliği üzerine. *Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (4), 26-27.
- Kıbrıs, İbrahim (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kıymaz, M. S. (2011). *İleri Yavrutürk dergisinin çocuk edebiyatı açısından incelenmesi (1976- 1977)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıymaz, S. M. (2015). *Sürekli çocuk yayınlarında edebi türler ve bu türlerin Türkçe öğretimine katkıları (2011-2012)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

- Kızılçelik, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla.
- Koyuncu, Z. (2014). *Musavver Çocuk Postası adlı çocuk dergisi (Çeviriyazı-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Küçük, H. (2008). *Talebe Defteri çocuk dergisi [indeks, seçme metinler, değerlendirme ve sözlük]*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, H. (2008). *Talebe Defteri çocuk dergisi [indeks, seçme metinler, değerlendirme ve sözlük]*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, S. (2010). İlk Türkçe çocuk dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 221-257.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye’de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2018). *İlkokul ve Ortaokul Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nacak, F. (2018). *Arkadaş adlı çocuk dergisi (Çeviriyazı-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Oğuzkan, A. F. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A.F., (1987). “*Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri*” *Çocuk edebiyatı yıllığı*. Haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN, Gökyüzü Yayınları, İhlas Matbacılık, s.14-36, İstanbul.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi
- Över, S. (2013). “*Çocuk Dostu*” isimli eski harfli çocuk dergisinin yeni alfabeye aktarımı ve incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, B. (2008). *Çocuk Dünyası dergisinde yer alan çeviri metinlerin indeksi ve değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sürmeli, K. ve Kaptan, A. Y. (2011). *Çocuk dergilerinin grafik tasarımı*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (5-7 Ekim 2011) Bildirileri, 577-584.
- Şevket, M. A. (2019). *Eski harfli çocuk dergilerinin sonuncusu: Çocuk Yıldızı (1927-1928)*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Şimşek, H. (2001). XIX. yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*. S: 151.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış: çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Taşdemir, A. D. (2007). *“Mektebli” çocuk dergisi [indeks, seçme metin ve değerlendirme]*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toku, N. (2002). *Değerlerin dilemması: subjektiflik ve objektiflik*. Muğla Üniversitesi, Felsefe Bölümü sempozyum bildirileri içinde. Ankara: Vadi.
- Tunagür, M. (2021). TSE Öncü çocuk dergisi üzerine bir inceleme, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, issue 53, s.155-182.
- Tural, S. K. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad.
- Turan, E.D., Kurt, E. ve Arslan, N. (2016). Mini Kumbara dergisinin popüler bilim kaynakları kapsamında biçim ve içerik bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 326-336.
- Tuştaş, Ermumcu, Y. (2019). *Mavi Kırlangıç öğrenci ve çocuk dergisinin çocuk eğitime katkısı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

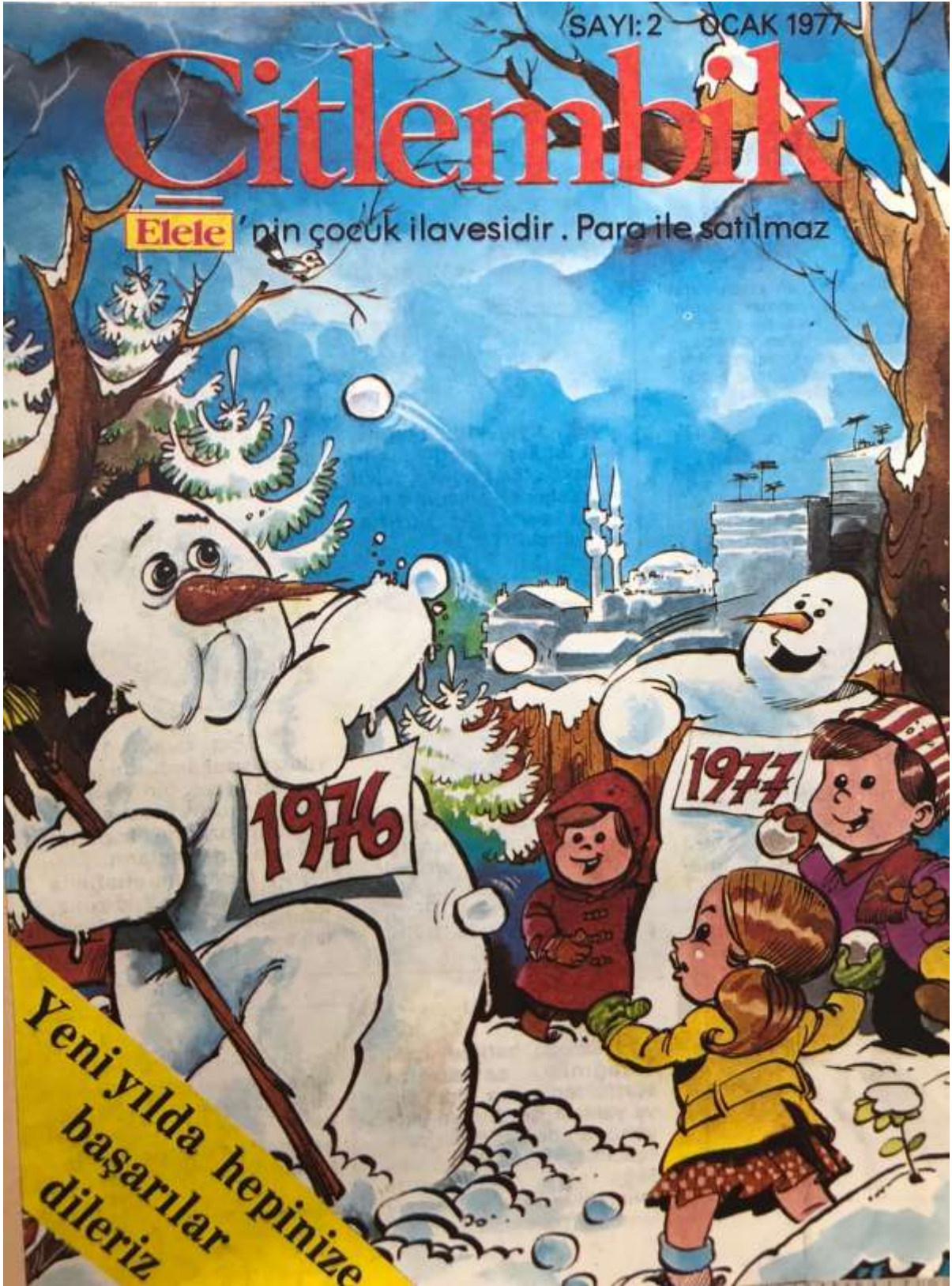
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ungan, S. ve Yiğit, F. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye'de süreli çocuk yayınları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10), 184-189.
- Ünlü, S. (2011). “*Mektepli*” dergisindeki şiir ve manzumelerin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tez, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın A. ve Aytaş G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. 3. baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman S. (2004). *Eski harfli, dergilerden Çocuklara Mahsus Gazete tahlili fihrist- inceleme- metin*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yanar, H. (2001). *Bizim Mecmua dergilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşar, Ş. (2001). *İlk çocuk dergilerinden Mümeyyiz*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin. Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, İ. O. (2013). *Eski harfli çocuk dergilerinden Resimli Dünya dergisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi.

Yıldız, D., Karaca, Ş. (2020). Çocuk dergileri üzerine bir inceleme, *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 455-477, Ekim.

EKLER

Ek.1 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası

Ek.2 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası

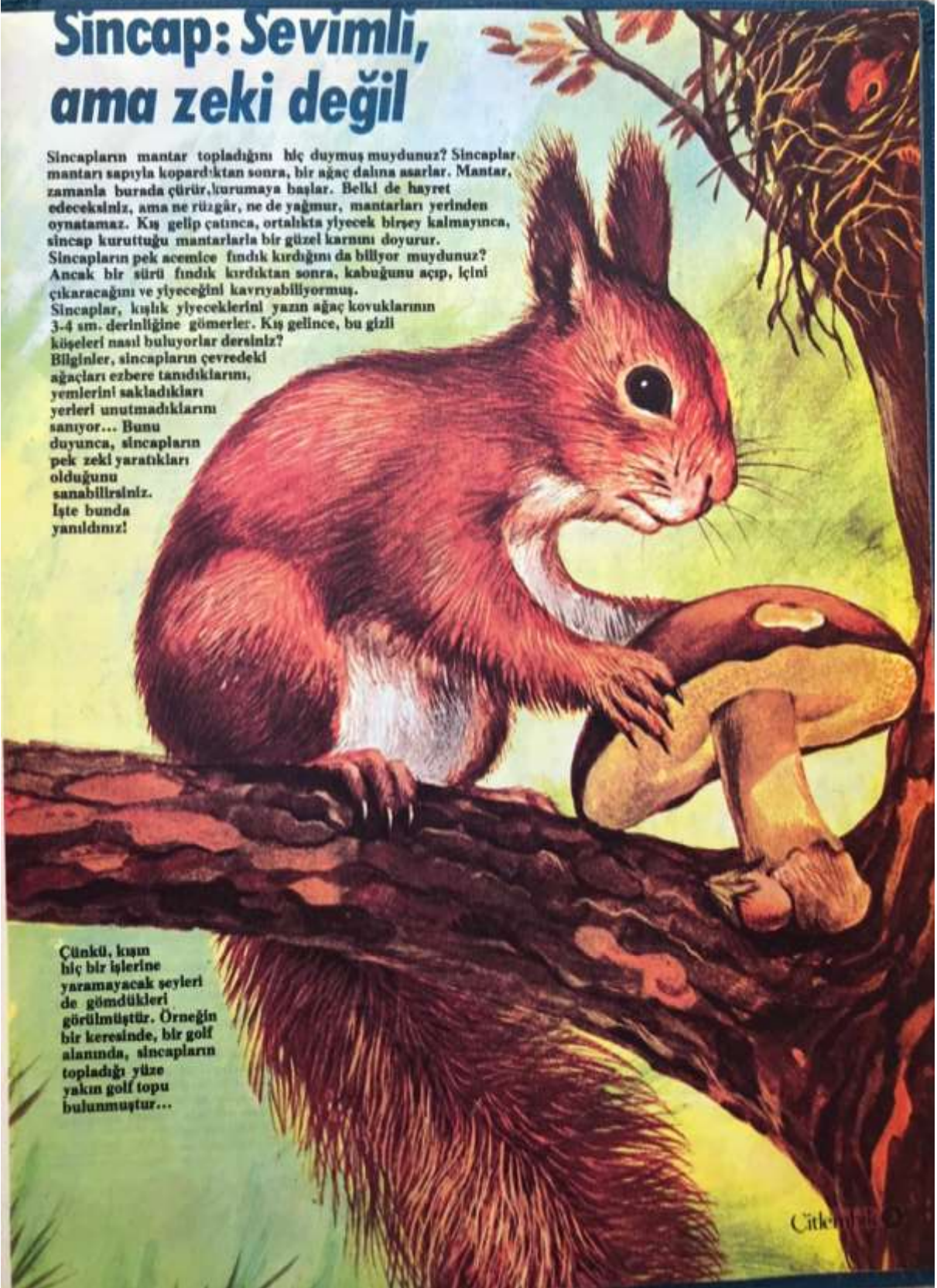
Ek.3 Çitlembik Çocuk Dergisi Kapak Sayfası

Sincap: Sevimli, ama zeki değil

Sincapların mantar topladığını hiç duymuş muydunuz? Sincaplar mantarı sapıyla kopardıktan sonra, bir ağaç dalına asarlar. Mantar, zamanla burada çürür, kurumaya başlar. Belki de hayret edeceksiniz, ama ne rüzgâr, ne de yağmur, mantarları yerinden oynatamaz. Kış gelip çattınca, ortalıkta yiyecek birşey kalmayınca, sincap kuruttuğu mantarlarla bir güzel karnını doyurur. Sincapların pek acemice fındık kırığını da biliyor muydunuz? Ancak bir sürü fındık kırıldıktan sonra, kabuğunu açıp, içini çıkaracağını ve yiyeceğini kavriyabiliyormuş. Sincaplar, kışlık yiyeceklerini yazın ağaç kovuklarının 3-4 cm. derinliğine gömerler. Kış gelince, bu gizli küşeleri nasıl buluyorlar dersiniz? Bilginler, sincapların çevredeki ağaçları ezbere tanıdıklarını, yemlerini sakladıkları yerleri unuttuklarını sanıyor... Bunu duyunca, sincapların pek zeki yaratıkları olduğunu sanabilirsiniz. İşte bunda yanıldınız!

Çünkü, kaçın
hiç bir işlerine
yaramayacak şeyleri
de gömdükleri
görülmüştür. Örneğin
bir keresinde, bir golf
alanında, sincapların
topladığı yüze
yakın golf topu
bulunmuştur...

Çitlembik

Çitlembik'in resimli romanı Gülliver, Cüceler Ülkesinde

© Türkiye'de
yayın hakkı Elele'ye aittir.

Jonathan Swift'in ünlü çocuk klasığı

6

Resimleyen:
Serna RAMOS

GEÇEN SAYILARIN ÖZETİ:

Gülliver'in bindiği gemi, fırtınaya tutulup batır. Yüzerek cüce Lilliput'ların adasına ulaşan kahramanımızı esir alan ada halkı, sonunda onunla bir

anlaşma yapar. Gülliver komşu Bilefusku adasının donanmasını toplayıp Lilliput ülkesine getirir. Bilefusku'lar alçıklarını dönderip, gemilerini geri isterler

© Çitlembik

Oyun Bulmaca Eğlence

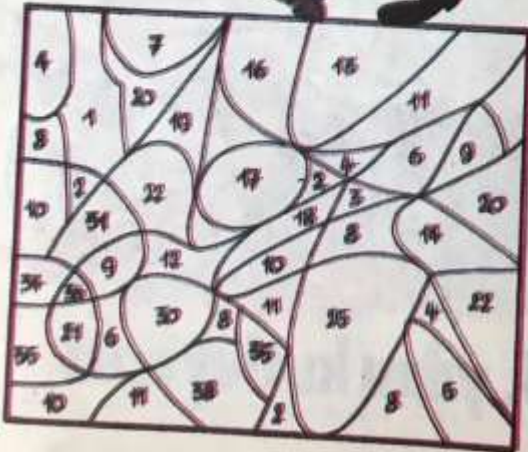
Resimde haritası görülen ülkenin neresi olduğunu Atlas' tan yararlanarak bulduktan sonra, bilin bakalım önerdiğimiz şu şehirlerden hangisi, bu ülkenin başkentidir ? Trablus, Cap, Kahire, Kinşasa, Hartum.

Çözüm: Ülke: Zaire,
Başkenti: Kinşasa.

3'e bölünebilen sayıların bulunduğu şekilleri, kara kalemle bir güzel boyayın. Ortaya her gün kullandığımız bir eşya çıkacak. Acaba ne?

Çözüm: KAŞIK

2 Çitlembik

Resimde gördüğünüz kitapları sayı sırasına göre dizerseniz, dünyaca tanınmış bir yazarın adı ortaya çıkacak.

Çözüm: John STEINBECK